

Έκθεση Εσωτερικής Αποτίμησης 2004-2009

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Σχολή Νομικών Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Νομικής

Μάιος 2011

Πίνακας περιεχομένων

Πρόλογος	4
1. Η διαδικασία της εσωτερικής αξιολόγησης	6
1.1. Περιγραφή και ανάλυση της διαδικασίας.....	6
1.2. Τα θετικά στοιχεία και οι δυσκολίες της διαδικασίας	8
1.3. Προτάσεις για τη βελτίωση της διαδικασίας	9
2. Παρουσίαση του Τμήματος	10
2.1. Ιστορική καταβολή του Τμήματος και θέση του στη Σχολή ΝΟΠΕ, στο ΕΚΠΑ και γενικότερα στην ανώτατη εκπαίδευση και το νομικό κόσμο	10
2.2. Αριθμός και κατανομή των φοιτητών ανά επίπεδο σπουδών (προπτυχιακοί, μεταπτυχιακοί, διδακτορικοί) κατά την τελευταία πενταετία	22
2.3. Γεωγραφική θέση του Τμήματος	25
2.4. Ερευνητικά Πανεπιστημιακά Ινστιτούτα-Εργαστήρια	31
2.5. Στελέχωση του Τμήματος σε διδακτικό, διοικητικό και εργαστηριακό προσωπικό κατά την τελευταία πενταετία	63
2.6. Διοίκηση του Τμήματος.....	70
2.7. Επίτιμοι Διδάκτορες	71
3. Προγράμματα Σπουδών	76
3.1. Πρόγραμμα Προπτυχιακών Σπουδών.....	76
3.2. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών	106
4. Διδακτικό έργο	170
4.1. Αποτίμηση της αποτελεσματικότητας της διδασκαλίας	170
4.2. Ποιότητα και αποτελεσματικότητα της διδακτικής διαδικασίας.....	175
4.3. Οργάνωση και εφαρμογή διδακτικού έργου	187
5. Ερευνητικό και Αναπτυξιακό Έργο	217
5.1. Η Έρευνα στο πλαίσιο του Τμήματος: Γενικά χαρακτηριστικά.....	217
5.2. Ερευνητικά Προγράμματα	219
5.3. Μεταπτυχιακή και Διδακτορική Έρευνα.....	225
5.5. Επιστημονικές δημοσιεύσεις του Τμήματος	227
5.6. Διακρίσεις, Επιστημονική αναγνώριση και Διεθνής παρουσία.....	231
5.7. Γενική αποτίμηση του έργου Έρευνας και Ανάπτυξης και προτάσεις βελτίωσης.....	233

6. Σχέσεις με κοινωνικούς/πολιτιστικούς/παραγωγικούς (ΚΠΠ) φορείς	236
7. Η στρατηγική ακαδημαϊκής ανάπτυξης του Τμήματος και η διαδικασία διαμόρφωσής της	247
8. Διοικητικές και τεχνικές υπηρεσίες	249
8.1. Οι διοικητικές υπηρεσίες	249
8.2. Οι τεχνικές υπηρεσίες	250
8.3. Οι υπηρεσίες φοιτητικής μέριμνας	251
8.4. Οι υποδομές πάσης φύσεως που χρησιμοποιεί το Τμήμα	253
8.4. Η αξιοποίηση νέων τεχνολογιών από τις διάφορες υπηρεσίες του Τμήματος (πλην εκπαιδευτικού και ερευνητικού έργου)	254
8.5. Ο βαθμός διαφάνειας και η αποτελεσματικότητα στη χρήση υποδομών και εξοπλισμού	255
8.6. Διαφάνεια και αποτελεσματικότητα στη διαχείριση των οικονομικών πόρων	255
9. Συμπεράσματα: θετικά και αρνητικά σημεία του Τμήματος	257

Πρόλογος

Το Τμήμα Νομικής επιχειρεί για πρώτη φορά μια συνολική αναλυτική αποτίμηση της οργάνωσης και λειτουργίας του. Η αποτίμηση αυτή διενεργείται ως εσωτερική συμμετοχική διαδικασία, η οποία διαρκεί δύο συνεχόμενα διδακτικά εξάμηνα. Στο πλαίσιο της εσωτερικής αποτίμησης το Τμήμα οργανώνει κάθε χρόνο την υποβολή ερωτηματολογίου για την ποιότητα και τα μέσα της έρευνας και διδασκαλίας, τη δομή και το περιεχόμενο των σπουδών, τη διοικητική μέριμνα, τις διοικητικές υπηρεσίες και την υλικοτεχνική υποδομή του Τμήματος (με απογραφικά δελτία αξιολόγησης) προς τους καθηγητές και τους φοιτητές και να τα επεξεργάζεται.

Σκοπός της εσωτερικής αποτίμησης είναι η διαμόρφωση άποψης για την ποιότητα του εκτελούμενου έργου με βάση αντικειμενικά κριτήρια και δείκτες κοινά αποδεκτούς. Ειδικότερα επιδιώκεται:

- α) η τεκμηριωμένη ανάδειξη των επιτευγμάτων του Τμήματος,
- β) η επισήμανση σημείων που πρέπει να βελτιωθούν, καθώς και ο προσδιορισμός των σχετικών ενεργειών,
- γ) η ανάληψη πρωτοβουλιών για αυτοτελείς δράσεις αφενός μεν μέσα στο Τμήμα, αφετέρου δε γενικότερα στο πλαίσιο του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (εφεξής ΕΚΠΑ).

Στο πλαίσιο της παρούσας αυτο-αποτίμησης έγινε προσπάθεια να αποτυπωθούν και αναδειχθούν όλα τα χαρακτηριστικά του Τμήματος, θετικά και αρνητικά, και να καταγραφούν οι φιλοδοξίες του, τελικά δηλαδή να αποτυπωθεί η φυσιογνωμία και η ταυτότητα του Τμήματος. Όλα τα πορίσματα προκύπτουν από την ανάλυση και στη συνέχεια τη σύνθεση των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν με τη συμμετοχή των μελών ΔΕΠ, του διοικητικού προσωπικού και των φοιτητών του Τμήματος.

Εξετάστηκαν τα προγράμματα των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών, το διδακτικό και ερευνητικό έργο, η στρατηγική ακαδημαϊκής

ανάπτυξης, οι σχέσεις με τους κοινωνικούς, πολιτιστικούς και παραγωγικούς φορείς, οι διοικητικές υπηρεσίες και οι υποδομές.

Η παρούσα Έκθεση συνοδεύεται από κατά το δυνατόν πλήρη κατάλογο δημοσιεύσεων των μελών του εκπαιδευτικού προσωπικού του Τμήματος, δηλαδή των μελών ΔΕΠ, ΕΕΔΙΠ και των ειδικών επιστημόνων του ΠΔ 407/1980. Τόσο η Έκθεση όσο και ο κατάλογος είναι αναρτημένα στον ιστότοπο του Τμήματος (<http://www.law.uoa.gr>).

Τα απογραφικά της αξιολόγησης των φοιτητών διανεμήθηκαν στους ενδιαφερόμενους διδάσκοντες για την ενημέρωσή τους και αργότερα θα αναρτηθούν και αυτά στον ιστότοπο του Τμήματος.

Θεόδωρος Π. ΦΟΡΤΣΑΚΗΣ

Πρόεδρος του Τμήματος Νομικής

Διονυσία ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ

*Αναπληρώτρια Πρόεδρος
του Τμήματος Νομικής*

1. Η διαδικασία της εσωτερικής αξιολόγησης

1.1. Περιγραφή και ανάλυση της διαδικασίας

1.1.1. Ποια ήταν η σύνθεση της ΟΜΕΑ;

Η παρούσα Έκθεση συντάχθηκε από την Ομάδα Εσωτερικής αποτίμησης (εφεξής ΟΜΕΑ), που ορίστηκε από τη Γενική Συνέλευση του Τμήματος την 7-10- 2009 Νομικής και αποτελείται από τα εξής μέλη:

Καθηγητή Θεόδωρο Φορτσάκη, Πρόεδρο του Τμήματος

Καθηγήτρια Διονυσία Καλλινίκου, Αναπληρώτρια Πρόεδρο του Τμήματος,

Καθηγητή Λεωνίδα Κοτσαλή,

Αναπληρωτή Καθηγητή (ήδη Καθηγητή) Γεώργιο Ορφανίδη,

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Ελευθερία Παπαγιάννη,

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Ελένη Διβάνη,

Αναπληρωτή Καθηγητή Βασίλειο Χριστιανό,

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Καλλιόπη Χριστακάκου – Φωτιάδη,

Μέλος ΕΕΔΙΠ Αλέξανδρο Βαρβέρη,

Μέλος ΕΤΕΠ Ειρήνη Χαλκιαδάκη,

Επιστημονική Συνεργάτιδα Φεβρωνία Λαζαρίδου,

Επιστημονική Συνεργάτιδα Μαρίνα Μπράβου,

Επιστημονική Συνεργάτιδα Κωνσταντίνα Μητσοπούλου,

Επιστημονική Συνεργάτιδα Άννα Συριοπούλου,

Ειδικό Επιστήμονα Μανώλη Περάκη,

Εκπρόσωπο φοιτητών Νίκο Σιγαλό.

1.1.2. Συνεργασίες της ΟΜΕΑ για τη διαμόρφωση της Έκθεσης

Σκοπός της ΟΜΕΑ ήταν η αναλυτική μελέτη των κριτηρίων διασφάλισης ποιότητας που προτείνονται από την ΑΔΙΠ, καθώς και η διαμόρφωση οδηγιών και προτάσεων αξιοποίησης των επιμέρους δεικτών για την πλήρη αποτίμηση του συνόλου των διαδικασιών και του έργου που διεξάγεται σε εκπαιδευτικό, ερευνητικό και διοικητικό επίπεδο στο Τμήμα Νομικής.

Στο πλαίσιο της προετοιμασίας για τη διεξαγωγή της εσωτερικής αποτίμησης και την άντληση των σχετικών πληροφοριών διατυπώθηκε και εφαρμόστηκε μια μεθοδολογία ανάλυσης και σχεδίασης, με σκοπό την κατάρτιση ενός ευέλικτου πλάνου δράσης και την ενεργοποίηση του κατάλληλου ανθρώπινου δυναμικού του Τμήματος (ή και την επέκτασή του, όπου αυτό κρίθηκε απαραίτητο), ώστε να προκύψει η οργανωμένη, έγκαιρη και ποιοτική συλλογή των απαιτούμενων στοιχείων.

Μετά το στάδιο της ανάλυσης και σχεδίασης ακολούθησε η φάση της διεξαγωγής της αποτίμησης και άντλησης της πληροφοριών με βάση τις προδιαγραφές και τις οδηγίες που προέκυψαν από το προηγούμενο στάδιο. Τέλος, οργανώθηκε και υλοποιήθηκε η δράση διαχείρισης της πληροφορίας με στόχο την επεξεργασία των δεδομένων που συγκεντρώθηκαν.

1.1.3. Πηγές και διαδικασίες για την άντληση πληροφοριών

Τα μέλη της ομάδας συνέλεξαν τις απαραίτητες πληροφορίες:

α) από όλα τα μέλη του εκπαιδευτικού και ερευνητικού προσωπικού του Τμήματος (μέλη ΔΕΠ, επιστημονικούς συνεργάτες και βοηθούς, ειδικούς επιστήμονες του ΠΔ 407/1980) μέσω της συμπλήρωσης των προσωπικών απογραφικών τους δελτίων, καθώς και της συμπλήρωσης των απογραφικών δελτίων των διδασκόμενων μαθημάτων σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο,

β) από το διοικητικό προσωπικό, ιδίως τη Γραμματεία του Τμήματος,

γ) από τους φοιτητές, με τη συμπλήρωση ερωτηματολογίων για την αξιολόγηση τόσο του συγκεκριμένου κάθε φορά μαθήματος, όσο και του

διδάσκοντας το μάθημα αυτό. Η συλλογή των πληροφοριών διευκολύνθηκε σημαντικά από το ότι η υπηρεσία μηχανοργάνωσης του Τμήματος τηρεί αρχεία πολλών από τις πληροφορίες που ζητήθηκαν. Για παράδειγμα υπάρχουν μηχανογραφημένα αρχεία που αφορούν τον αριθμό και τις επιδόσεις των φοιτητών (στατιστικά στοιχεία της βαθμολογίας των τελευταίων ετών για όλα τα μαθήματα κ.α.), καθώς και τον τρόπο εισαγωγής και τη διάρκεια της φοίτησής τους.

1.1.4. Η συζήτηση της Έκθεσης στο εσωτερικό του Τμήματος

Η διαδικασία σύνταξης της Έκθεσης συζητήθηκε σε Γενικές Συνελεύσεις του Τμήματος. Η ΟΜΕΑ ορίσθηκε με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος την 7-10-2009 μετά από διεξοδική συζήτηση τόσο αναφορικά με τη σύνθεσή της όσο αναφορικά και με τους στόχους και τον προσανατολισμό της. Σχεδόν όλα τα μέλη ΔΕΠ συνεισέφεραν σε κάποιο βαθμό στη συλλογή και στην επεξεργασία και αξιολόγηση των στοιχείων που περιέχονται στην Έκθεση.

1.2. Τα θετικά στοιχεία και οι δυσκολίες της διαδικασίας

Στα θετικά στοιχεία της όλης διαδικασίας της εσωτερικής αποτίμησης περιλαμβάνονται ιδίως τα εξής:

- α) έγινε για πρώτη φορά καταγραφή των προσφερόμενων υπηρεσιών από σχεδόν όλα τα μέλη του εκπαιδευτικού και ερευνητικού προσωπικού,
- β) καταγράφηκε η άποψη των φοιτητών για κρίσιμα ζητήματα της εκπαιδευτικής διαδικασίας που τους αφορούν,
- γ) εμφανίστηκε για πρώτη φορά προς τα έξω συγκεντρωτικός πίνακας με όλες τις δημοσιεύσεις του εκπαιδευτικού και ερευνητικού προσωπικού του Τμήματος, με συνέπεια τη γνωστοποίηση του έργου που επιτελείται στο Τμήμα και επομένως στην καλύτερη σύνδεση του Τμήματος και του έργου των μελών του με την κοινωνία.

Οι δυσκολίες που ανέκυψαν κατά τη διαδικασία της εσωτερικής αποτίμησης ήταν κατά κύριο λόγο συνάρτηση του ότι το όλο εγχείρημα έγινε

για πρώτη φορά. Συγκεκριμένα, η συλλογή των στοιχείων για τη σύνταξη της Έκθεσης αποδείχθηκε αρκετά επίπονη διαδικασία, αφού απαιτήθηκε ο συντονισμός και η συνεργασία της Επιτροπής (με ό,τι αυτό συνεπάγεται ως τλαιπωρία των μελών της Επιτροπής) με το σύνολο σχεδόν των μελών ΔΕΠ και πολλών μελών του διοικητικού προσωπικού. Σημειώνεται ότι δεν έδειξαν πάντα όλοι την αναμενόμενη διαθεσιμότητα και προθυμία. Υπήρξε επίσης άρνηση από μέρος των φοιτητών για συμμετοχή τους.

1.3. Προτάσεις για τη βελτίωση της διαδικασίας

Η όλη διαδικασία μπορεί να βελτιωθεί στο βαθμό που αυτοματοποιηθεί η διαδικασία συμπλήρωσης των απογραφικών δελτίων των μαθημάτων και των διδασκόντων, των ερωτηματολογίων από τους φοιτητές, καθώς και των στατιστικών δεδομένων από τους αρμόδιους υπαλλήλους. Έτσι η διαδικασία της αποτίμησης θα ακολουθεί ταχύτερους ρυθμούς, δίδοντας αμεσότερα μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα της λειτουργίας του Τμήματος.

2. Παρουσίαση του Τμήματος

2.1. Ιστορική καταβολή του Τμήματος και θέση του στη Σχολή ΝΟΠΕ, στο ΕΚΠΑ και γενικότερα στην ανώτατη εκπαίδευση και το νομικό κόσμο

Η καταγωγή του σημερινού Τμήματος Νομικής της Σχολής Νομικών, Πολιτικών και Οικονομικών Επιστημών (Σχολή ΝΟΠΕ) ανάγεται στην ίδρυση του Πανεπιστημίου Αθηνών το 1837. Η Νομική, μαζί με τη Θεολογική, την Ιατρική και τη Φιλοσοφική, ήταν μια από τις τέσσερις ιστορικές Σχολές του νέου Πανεπιστημίου και διαδραμάτισε ως εκ τούτου από πολύ νωρίς εξέχοντα ρόλο στη διαπαιδαγώγηση των νέων επιστημόνων που κατευθύνονται κυρίως προς τα νομικά επαγγέλματα. Παρά τις ποικίλες δυσκολίες που αντιμετώπισε κατά διαστήματα -δυσκολίες που σχετίζονται με την κοινωνική και πολιτική ιστορία του τόπου- η Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών συνέβαλε με κάθε τρόπο στην καλλιέργεια και διάδοση της νομικής παιδείας στην Ελλάδα, εκπαίδευσε νέους και άξιους επιστήμονες και βοήθησε με αυτό τον τρόπο στη βελτίωση των όρων απονομής της δικαιοσύνης.

Σήμερα, το Τμήμα Νομικής λειτουργεί στο πλαίσιο της Σχολής ΝΟΠΕ με χαλαρή σύνδεση με τα άλλα δύο Τμήματα, Οικονομικό και Πολιτικό. Σημειώνεται ότι η κινητικότητα των φοιτητών του Τμήματος από και προς άλλα δύο Τμήματα και αντιστρόφως είναι ουσιαστικά ανύπαρκτη. Οι πτυχιούχοι των άλλων Τμημάτων δικαιούνται να συμμετάσχουν στις ετήσιες κατατακτήριες εξετάσεις του Τμήματος Νομικής, όπου γίνεται τελικά δεκτός προς φοίτηση ελάχιστος αριθμός (για τις κατατακτήριες βλ. αναλυτικά κατωτέρω). Ελάχιστοι από τους πτυχιούχους του Τμήματος Νομικής συμμετέχουν στις κατατακτήριες εξετάσεις των άλλων Τμημάτων. Η κινητικότητα μεταξύ μελών ΔΕΠ των διαφόρων Τμημάτων της ΝΟΠΕ είναι επίσης ουσιαστικά ανύπαρκτη, δεδομένου ότι σε ελάχιστες περιπτώσεις το Τμήμα Νομικής αναθέτει σε μέλη ΔΕΠ άλλων Τμημάτων της ΝΟΠΕ εντολές διδασκαλίας και αντιστρόφως (για την κινητικότητα των μελών ΔΕΠ βλ. αναλυτικά κατωτέρω). Δεν υπάρχουν κοινά μαθήματα. Η διοικητική

συνεργασία του Τμήματος με τα άλλα Τμήματα της ΝΟΠΕ είναι ανύπαρκτη, με εξαίρεση τη συνεργασία για την οργάνωση της διδασκαλίας και των εξετάσεων στις κοινές αίθουσες (βλ. αναλυτικά κατωτέρω). Ο Πρόεδρος του Τμήματος συμμετέχει στην Κοσμητεία, μαζί με τους Προέδρους των δύο άλλων Τμημάτων της ΝΟΠΕ και τους εκπροσώπους των φοιτητών, καθώς και τον επόπτη του κτιρίου της Σόλωνος/Σίνα, υπό την Προεδρία του εκάστοτε Κοσμήτορα. Κατά παράδοση, η οποία όμως δεν ακολουθήθηκε πάντοτε, ο Κοσμήτορας προέρχεται διαδοχικά από καθένα από τα τρία Τμήματα (βλ. αναλυτικά παρακάτω). Η Κοσμητεία στην πραγματικότητα στερείται ουσιαστικών αρμοδιοτήτων και παρεμβαίνει ελάχιστα στο έργο των Τμημάτων, περιοριζόμενη κατ' ουσίαν να επιλύει απλώς πρακτικές δυσκολίες στην οργάνωση της διάθεσης των κοινών αιθουσών προς διδασκαλία και εξετάσεις. Το Τμήμα Νομικής έχει επανειλημμένα εκφράσει την επιθυμία του να λειτουργήσει ως Σχολή μόνο του, ενώ έχει αποφασίσει στο μεταξύ να αυτοαποκαλείται «Σχολή» και όχι «Τμήμα». Το όλο ζήτημα πρέπει να επανεξεταστεί από μηδενική βάση, ιδίως ενόψει και των πρόσφατων προτάσεων του Υπουργείου Παιδείας για κατάργηση των Τμημάτων και συγχώνευσή τους στη Σχολή όπου καθένα εντάσσεται.

Στο πλαίσιο του ΕΚΠΑ δεν υπάρχουν άλλοι πανεπιστημιακοί φορείς (πλην των δύο άλλων Τμημάτων ΝΟΠΕ, στα οποία ήδη αναφερθήκαμε) παροχής νομικής παιδείας. Στη Χώρα λειτουργούν δύο ακόμη Τμήματα Νομικής, στο πλαίσιο του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ) και του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης (ΔΠΘ) αντίστοιχα. Με τα Τμήματα αυτά οι σχέσεις του Τμήματος Νομικής Αθηνών είναι ελάχιστες. Η κινητικότητα φοιτητών προς και από τα Τμήματα αυτά περιορίζεται στην υποδοχή των φοιτητών των οποίων ο νόμος επιτρέπει τη μετεγγραφή (βλ. αναλυτικά κατωτέρω). Η κινητικότητα των μελών ΔΕΠ μεταξύ των τριών νομικών τμημάτων, περιορίζεται στις ελάχιστες περιπτώσεις διδασκαλίας ορισμένων ωρών, ιδίως στα διάφορα μεταπτυχιακά προγράμματα (μη αμειβόμενα) και στη συμμετοχή στα διάφορα εκλεκτορικά μελών ΔΕΠ ή σε ορισμένες επιστημονικές εκδηλώσεις.

Στο πλαίσιο της ανωτάτης παιδείας γενικότερα (πλην του ΕΚΠΑ και των Τμημάτων Νομικής του ΑΠΘ και του ΔΠΘ, για τα οποία έγινε λόγος

ανωτέρω), νομική παιδεία παρέχεται και στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, το οποίο διαθέτει και Τμήμα Νομικής, που όμως δεν δίδει πτυχίο νομικής, καθώς και σε άλλα ΑΕΙ, πιο περιορισμένα, όπως το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΟΠΑ) και το Πανεπιστήμιο Πειραιώς (ΠΑΠΕΙ). Και με τα πανεπιστήμια αυτά οι σχέσεις του Τμήματος είναι ελάχιστες έως ανύπαρκτες.

Κατά καιρούς το Τμήμα είχε εξετάσει τη δυνατότητα δημιουργίας δεύτερου Τμήματος Νομικής στο πλαίσιο του ΕΚΠΑ, στην Αθήνα, είτε με διάσπαση του υπάρχοντος Τμήματος (οπότε το δεύτερο Τμήμα θα είχε μια εξειδίκευση, π.χ. ευρωπαϊκό δίκαιο) είτε σε συνεργασία με άλλο πανεπιστήμιο (π. χ. με το Πάντειο Πανεπιστήμιο). Κατά καιρούς έχουν γίνει προσπάθειες (εκτός Τμήματος) για τη δημιουργία άλλου Τμήματος Νομικής εκτός ΕΚΠΑ, στην Αθήνα ή αλλού, ιδίως στην Πελοπόννησο (Κόρινθο, Τρίπολη, Καλαμάτα) και Κρήτη (Χανιά). Σημειώνεται ότι στην Αθήνα λειτουργούν επίσης τουλάχιστον δύο φορείς παροχής νομικής παιδείας (αυτοαποκαλούμενοι «Κολλέγιο»), από τους οποίους ο ένας λειτουργεί σε συνεργασία με το δημόσιο γαλλικό Πανεπιστήμιο Παρίσι 13.

Επισημαίνεται ότι σε Γενικές Συνελεύσεις του Τμήματος έχει συζητηθεί η δυνατότητα δημιουργίας και λειτουργίας ξενόγλωσσου παραρτήματος εκτός Ελλάδος σε συνεργασία με άλλα πανεπιστήμια, ιδίως στη Βαλκανική και μάλιστα στην Αλβανία, αλλά και στην Κίνα, και έχει παρασχεθεί στον Πρόεδρο και σε ορισμένα μέλη ΔΕΠ η εξουσιοδότηση να προχωρήσουν σε ενδελεχέστερη σχετική έρευνα με συγκεκριμένες επαφές και προτάσεις.

Τέλος σημειώνεται ότι μεταξύ ορισμένων μελών ΔΕΠ έχει άτυπα συζητηθεί η δυνατότητα δημιουργίας και λειτουργίας διεθνούς ξενόγλωσσου Παραρτήματος εντός του Τμήματος, ιδίως αγγλόγλωσσου, με συστηματοποίηση και ανάδειξη των τριανταπέντε ξενόγλωσσων μαθημάτων που διδάσκονται ετησίως στο Τμήμα απευθυνόμενα κυρίως στους ξένους φοιτητές Socrates-Erasmus, αλλά ανοικτά και στους Έλληνες φοιτητές (βλ. σχετικά παρακάτω).

Τονίζεται ότι τα μέλη ΔΕΠ του Τμήματος στελεχώνουν συχνά διάφορες νομοπαρασκευαστικές επιτροπές, τόσο του Υπουργείου Δικαιοσύνης όσο και πολλών άλλων υπουργείων, συμμετέχουν συστηματικά στις επιτροπές

εξετάσεων της Σχολής Δικαστών, των Ειρηνοδικών, του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, των Δικαστικών Επιμελητών, των Συμβολαιογραφικών Συλλογών, των Δικηγορικών Συλλόγων, του Διπλωματικού Σώματος κλπ (βλ. σχετικά παρακάτω).

Για τη σχέση με τις ξένες νομικές σχολές και τα ξένα πανεπιστήμια, καθώς και ευρύτερα με τη διεθνή ακαδημαϊκή κοινότητα γίνεται λόγος αναλυτικά παρακάτω.

2.1.1. Ύλη και στόχοι των νομικών σπουδών

Πρωταρχική αποστολή του Τμήματος αποτελεί αναμφισβήτητα κατ' αρχήν η παροχή νομικής παιδείας με τη συστηματική διδασκαλία (θεωρητική και πρακτική) των βασικών γνωστικών αντικειμένων της νομικής επιστήμης. Οι σπουδές οργανώνονται κανονικά σε οκτώ διδακτικά εξάμηνα, οπότε, εφόσον ο φοιτητής έχει επιτύχει σε σαράντα ένα μαθήματα λαμβάνει το πτυχίο του. Είναι όμως δυνατόν ο φοιτητής να ολοκληρώσει τις σπουδές του και να λάβει το πτυχίο του σε επτά εξάμηνα. Για τη διάρκεια και το περιεχόμενο των σπουδών βλ. αναλυτικά παρακάτω.

Στους στόχους των σπουδών περιλαμβάνεται και η διδασκαλία της μεθοδολογίας για τη διεξαγωγή επιστημονικής έρευνας στα διάφορα πεδία των νομικών γνωστικών αντικειμένων.

Οι στόχοι της διδασκαλίας και έρευνας δεν εξαντλούνται σε νομοτεχνική προετοιμασία για την άσκηση των διάφορων νομικών επαγγελμάτων, αλλά περιλαμβάνουν και την ανάπτυξη συνείδησης της ηθικής της νομικής επιστήμης με την παροχή ευρύτερης φιλοσοφικής, πολιτικής και κοινωνικής παιδείας για την πρόσφορη πολιτικο-κοινωνική άσκησή τους.

Για την αποτίμηση της επίτευξης των στόχων αυτών βλ. παρακάτω.

2.1.2. Ενιαίο πρότυπο σπουδών

Η λήψη του πτυχίου της Νομικής Σχολής διανοίγει στους αποφοίτους ένα σχετικά ευρύ πεδίο επαγγελματικών προοπτικών. Παρέχεται η

δυνατότητα άσκησης δικαστικής και εξωδικαστικής συμβουλευτικής δικηγορίας, ένταξης στο δικαστικό σώμα, εξάσκησης του επαγγέλματος του συμβολαιογράφου. Περαιτέρω, προσφέρεται η δυνατότητα στελέχωσης της δημόσιας διοίκησης και του διπλωματικού σώματος και απασχόλησης στον χώρο των ιδιωτικών επιχειρήσεων από θέσεις ευθύνης. Η μεγάλη κατηγορία αποφοίτων επιλέγει πάντως την άσκηση του δικηγορικού, του δικαστικού και του συμβολαιογραφικού λειτουργήματος. Δεν διατίθενται ακριβή στατιστικά στοιχεία σχετικώς, παρότι η χρησιμότητά τους είναι προφανής. Είναι ανάγκη να οργανωθεί Γραφείο Παρακολούθησης των Πτυχιούχων του Τμήματος, με επιφόρτιση για τη συλλογή και την επεξεργασία των σχετικών δεδομένων.

Η ποικιλία των δυνατοτήτων αυτών δεν συνεπάγεται μια αντίστοιχη διαμόρφωση του εκπαιδευτικού προγράμματος με την έννοια της πρόβλεψης ιδιαίτερων υπο-τμημάτων ή της απόδοσης ιδιαίτερης βαρύτητας στους τομείς της δικαιοσύνης, της δικηγορίας και της διοίκησης με βάση τις επιλογές του φοιτητή. Αντιθέτως, υιοθετείται το πρότυπο της ενιαίας νομικής παιδείας για όλους τους φοιτητές ανεξαρτήτως των επαγγελματικών τους προτιμήσεων. Η προσέγγιση αυτή θεωρείται μέχρι τώρα ορθή, διότι θεωρείται ότι η ενιαία παιδεία διασφαλίζει τις ελάχιστες προδιαγραφές ποιότητας που πρέπει να συγκεντρώνει ο απόφοιτος της Νομικής. Σήμερα, συνεκτίμηση του ιδιαίτερου προσανατολισμού του φοιτητή καθίσταται δυνατή μόνο σε ορισμένο βαθμό, μέσω των μαθημάτων επιλογής, των μεταπτυχιακών σπουδών και επόμενων βαθμίδων ειδικής φοίτησης (Σχολή Δικαστών). Επισημαίνεται η ανάγκη να συζητηθεί αναλυτικά και να επανεκτιμηθεί η προοπτική θεσμοθέτησης εξειδικευμένων προγραμμάτων, ανάλογα με τις ιδιαίτερες επαγγελματικές προτιμήσεις του φοιτητή.

Στο σημείο αυτό επισημαίνεται η έλλειψη ουσιαστικής και ελεγχόμενης πρακτικής άσκησης ως δεύτερος κύκλος νομικών σπουδών. Ειδικότερα, πρέπει να μελετηθεί και ερευνηθεί η δυνατότητα δημιουργίας δεύτερου κύκλου σπουδών, με πρακτικό προσανατολισμό, ενδεχομένως με τη συνεργασία άλλων φορέων, όπως π.χ. με τους δικηγορικούς συλλόγους Αθηνών και Πειραιώς, με δικηγορικά γραφεία, με το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους, με τα νομικά τμήματα τραπεζών και διαφόρων μεγάλων δημοσίων και ιδιωτικών επιχειρήσεων κλπ. Το ζήτημα αυτό συναρτάται με την καλύτερη

διασύνδεση του Τμήματός με την αγορά εργασίας, για την οποία όμως δεν έχει γίνει ειδική μελέτη.

2.1.3. Περιεχόμενο των σπουδών

Το περιεχόμενο των σπουδών είναι κατά ένα μεγάλο μέρος προσανατολισμένο προς τα πεδία εκείνα, που αποτελούν αντικείμενο πρακτικής ενάσκησης του δικαίου. Ιδιωτικό, ποινικό και δημόσιο (περιλαμβανομένης της δικονομικής διάστασης) δίκαιο αποτελούν, σε αντιστοιχία με τις προσεγγίσεις αλλοδαπών πανεπιστημίων, το κέντρο βάρους των σπουδών. Συνεκτιμάται περαιτέρω η στενή σχέση δικαίου και οικονομίας με την πρόβλεψη μαθημάτων όπως οικονομικό δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διεθνές δικονομικό δίκαιο, δίκαιο οικονομικής εγκληματικότητας, φορολογικό δίκαιο. Η θεώρηση αυτή, που συνιστά μια προσπάθεια σύνδεσης περιεχομένου σπουδών και επαγγελματικής ζωής, δεν είναι αποκλειστική. Συστατικό στοιχείο του εκπαιδευτικού προγράμματος αποτελούν και οι ιστορικές, φιλοσοφικές, κοινωνικές και μεθοδολογικές διαστάσεις του δικαίου που προσδίδουν την απαραίτητη υποδομή από πλευράς γενικής νομικής παιδείας στην νομική εκπαίδευση και συνθέτουν τα θεμέλια του θετικού μας δικαίου. Για το λόγο αυτό διδάσκονται και με μορφή υποχρεωτικών μαθημάτων σε διάφορα εξάμηνα ιστορία, φιλοσοφία, κοινωνιολογία και μεθοδολογία δικαίου, όπως επίσης η θεωρία του δικαίου και η γενική πολιτειολογία. Καλύπτεται επίσης το εκκλησιαστικό δίκαιο, το δίκαιο κοινωνικής ασφάλισης.

Σημαντικό μέρος του προγράμματος σπουδών αναφέρεται στη διεθνή διάσταση του δικαίου. Πέραν των παραδοσιακών κλάδων του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, του δημοσίου διεθνούς δικαίου και του ευρωπαϊκού δικαίου έχουν ενταχθεί στο διδακτικό και εξεταστικό σκέλος τομείς όπως συγκριτικό δίκαιο, διεθνείς οργανισμοί, διεθνής προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων, διεθνές ποινικό δίκαιο, δίκαιο διεθνών συναλλαγών, διαιτησία, διεθνές και ευρωπαϊκό αστικό δικονομικό δίκαιο, κοινοτικό οικονομικό δίκαιο. Συγχρόνως, το Τμήμα συμμετέχει στο πρόγραμμα Erasmus / Socrates με αμφίδρομη συνεργασία και ανταλλαγή φοιτητών με πανεπιστημιακά ιδρύματα

των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην προσέγγιση αλλοδαπών φοιτητών συμβάλλει η διδασκαλία των σχετικών μαθημάτων στα αγγλικά, γαλλικά και γερμανικά.

Στο πρόγραμμα σπουδών εντάσσονται επίσης ορισμένα τμήματα των αποκαλούμενων «συγγενών» επιστημών, όπως είναι η δικαστική ψυχολογία και ψυχιατρική, η πολιτική επιστήμη, η πολιτική οικονομία, η ιστορία εξωτερικής πολιτικής.

Συνδυάζεται η παροχή παιδείας στους παραδοσιακούς κλάδους του δικαίου με την επεξεργασία και προσφορά νέων θεματικών που προέκυψαν από την κοινωνική και τεχνολογική εξέλιξη. Έτσι ανευρίσκονται στο πρόγραμμα σπουδών μαθήματα όπως δίκαιο αλλοδαπών, ιατρικό δίκαιο, σύγχρονες μορφές πιστωτικών συναλλαγών, αθλητικό δίκαιο, δίκαιο περιβάλλοντος, χωροταξικό και πολεοδομικό δίκαιο. Ακόμη, ενσωματώθηκαν στα οικεία γνωστικά αντικείμενα νεοπαγείς θεσμοί όπως η προστασία των καταναλωτών, το ενεργειακό δίκαιο, οι ηλεκτρονικές συναλλαγές, το δίκαιο εξυγιάνσεως, οι νέες μέθοδοι αναπαραγωγής.

Επιγραμματικά, το σύστημα σπουδών του Τμήματος Νομικής διακρίνεται από μια φυσιογνωμία ελληνική, ευρωπαϊκή, ανθρωπιστική και προσανατολισμένη προς τις ανάγκες και απαιτήσεις της πρακτικής. Η ελληνικότητα και ο ανθρωπιστικός προσανατολισμός του ενδεικτικού προγράμματος τονίζονται ιδίως μέσα από την διάρθρωση των μαθημάτων που προσφέρονται από τον Τομέα Ιστορίας, Φιλοσοφίας και Κοινωνιολογίας του Δικαίου, ενώ η ευρωπαϊκή του ταυτότητα υπογραμμίζεται με την υποχρεωτική διδασκαλία του Ευρωπαϊκού Δικαίου, με την καθιέρωση ενός μαθήματος Εφαρμογών Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου και με τη στήριξη των μαθημάτων των ευρωπαϊκών προγραμμάτων ERASMUS / SOCRATES, TEMPUS, ELPIS και JEAN MONNET. Ο προσανατολισμός, τέλος, προς τις ανάγκες της πρακτικής διέρχεται μέσα από τα μαθήματα του Ειδικού Διοικητικού Δικαίου, των Εφαρμογών Πολιτικής Δικονομίας και κυρίως μέσα από την ολοκλήρωση και επέκταση των θεσμών των σεμιναρίων, των μαθημάτων των εφαρμογών και των «εκπαιδευτικών» ή «εικονικών δικών».

2.1.4. Νομικός τρόπος σκέψη. Η ερμηνευτική του δικαίου

Η παροχή γνώσεων για το δίκαιο ως αντικείμενο της νομικής επιστήμης αποτελεί μια βασική προτεραιότητα του προγράμματος σπουδών. Αυτό ισχύει κατά πρώτο λόγο για γνώσεις οι οποίες ως συνεχόμενες με την πολιτειακή, κοινωνική και οικονομική ζωή έχουν ένα σταθερό και διαχρονικό αντικείμενο. Πολιτειακή και διοικητική δομή, θεσμοί του αστικού και δημόσιου δικαίου, δικαστηριακή διάρθρωση, νομικές έννοιες, διεθνείς συμβάσεις, διεθνή όργανα, τυπολογία ποινικών αδικημάτων αποτελούν ενδεικτικά μόνο παραδείγματα. Κατά δεύτερο λόγο μεταδίδεται η γνώση του ισχύοντος, θετικού δικαίου, όπως αυτό καθορίζεται ανά δεδομένη χρονική στιγμή. Παράλληλα, όμως, με την παροχή γνώσεων βασική προτεραιότητα των νομικών σπουδών είναι η καλλιέργεια και ανάπτυξη της ικανότητας των φοιτητών για την αυτοτελή ερμηνευτική προσέγγιση των νόμων, επίλυση των διαφορών, υπαγωγή των βιοτικών σχέσεων στο νόμο, διαμόρφωση συμβατικών σχέσεων, ερμηνεία συμβάσεων. Πρόκειται για το νομικό τρόπο του σκέπτεσθαι, για την ερμηνευτική του δικαίου. Οι σπουδές στο Τμήμα Νομικής επιδιώκουν να εφοδιάσουν τους πτυχιούχους με τις απαραίτητες γνώσεις των διαφόρων κλάδων του δικαίου, να τους εξοικειώσουν με τη νομική σκέψη και να τους καταστήσουν ικανούς να εφαρμόζουν και να ερμηνεύουν με επιτυχία τις νομικές διατάξεις. Η πείρα έχει καταδείξει ότι αποτελεί σοβαρό σφάλμα να πιστεύει κανείς ότι όποιος επικεντρώνει τις προσπάθειες του αποκλειστικά ή κυρίως στη συλλογή «θετικών γνώσεων» υπερέχει των άλλων στις εξετάσεις ή στην πρακτική εξάσκηση των διαφόρων νομικών επαγγελμάτων. Και στις δύο περιπτώσεις προπάντων ο άριστος χειρισμός της νομικής μεθόδου είναι εκείνος που χαρακτηρίζει τον επιτυχημένο και ικανό νομικό.

Διδάσκεται ο τρόπος ανεύρεσης του αληθούς νοήματος του νόμου με χρησιμοποίηση της τελολογικής μεθόδου, που αποβλέπει στο σκοπό του νόμου, της συστηματικής και γραμματικής ερμηνείας, των προπαρασκευαστικών εργασιών. Προβάλλονται η αξιολογική στάθμιση των αντιτιθέμενων συμφερόντων και η συνεκτίμηση των συνεπειών κάθε λύσης ως κριτήρια διάγνωσης αποδέξιμων και μη αποδέξιμων λύσεων. Εξοικειώνονται οι φοιτητές με την ανεύρεση, κατανόηση και αξιοποίηση των

πορισμάτων της νομολογίας και θεωρίας. Προβάλλεται η ανάγκη αιτιολογίας ως μοναδικού τρόπου τεκμηρίωσης νομικών θέσεων και λύσεων, όπως αρμόζει σε μια θεωρητική επιστήμη. Επιδιώκεται με τον τρόπο αυτό η ουσιαστική προσέγγιση των νομικών ζητημάτων και υποβοηθείται η ανάπτυξη κριτικής σκέψης μέσω της ανάγκης εξέτασης, επανεξέτασης, αμφισβήτησης θεωρητικών αφηρητών, θέσεων, λύσεων, κάτι που υπαγορεύεται από τη σχετικότητα και τον αξιολογικό χαρακτήρα των πορισμάτων της νομικής επιστήμης. Υποβοηθείται η βαθμιαία διαμόρφωση ενός υψηλού αισθήματος ευθύνης στους φοιτητές μέσω της κατάδειξης ότι νομικά ζητήματα έχουν καθοριστική σημασία σε υψίστης σημασίας αγαθά των πολιτών και των κοινωνιών του δικαίου, όπως είναι η ζωή, η ακεραιότητα, η τιμή, η περιουσία, η οικογένεια, η ανάπτυξη της προσωπικότητας, η ανάπτυξη επαγγελματικής δραστηριότητας. Οι πρακτικές αυτές επιπτώσεις απαιτούν αντιμετώπιση και άσκηση επαγγέλματος με σοβαρότητα, υπευθυνότητα, επαγγελματισμό, ήθος. Δεν είναι τυχαίο ότι το δικαστικό λειτουργήμα θεωρείται ως το ύψιστο αξίωμα σε ένα κράτος δικαίου.

2.1.5. Απώτερος στόχος των νομικών σπουδών

Οι νομικές σπουδές, όπως προσφέρονται από το Τμήμα Νομικής, κατατείνουν σε τελική ανάλυση στην εξυπηρέτηση της ιδέας της δικαιοσύνης. Προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, ισονομία, πιστή εφαρμογή των νόμων, συνταγματικά δικαιώματα, χρηστή διοίκηση, κράτος δικαίου, δυνατότητα προσφυγής στη δικαιοσύνη για οποιοδήποτε πολίτη, κανόνες που καθιστούν δυνατή την ειρηνική συμβίωση των πολιτών, σεβασμός των δικαιωμάτων, σεβασμός της νομιμότητας, ανάπτυξη πρωτοβουλιών, ασφάλεια δικαίου με την έννοια της προβλεψιμότητας δράσεων και συμπεριφορών, σεβασμός στις διαδικασίες και στους τύπους ως παράγοντες αποφυγής αυθαίρετης συμπεριφοράς συνιστούν τον αξιακό κώδικα της κοινωνίας και αποτελούν νομικές κατακτήσεις. Οι φοιτητές γαλουχούνται με τις αξίες αυτές που βαθμιαία συνειδητά ή ασυνείδητα, εξελίσσονται σε κριτήρια συμπεριφοράς. Η πραγμάτωση του δικαίου στη συγκεκριμένη περίπτωση, η επιχειρηματολογία με βάση την αληθή πραγματική και νομική κατάσταση, η συνείδηση της ύπαρξης ορίων δράσης και συμπεριφορών,

ανάγκης προβολής επιχειρημάτων, η λήψη υπόψη των νομίμων συμφερόντων των τρίτων, η απόρριψη της θέσης ότι «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα», η αποδοχή της σχετικότητας του δικαίου ως προϊόντος του πνεύματος, η αποδοχή του αποτελέσματος μιας δικαιοκρατικά ρυθμισμένης διαδικασίας, η χρηστή διαχείριση συμφερόντων του εντολέα, αποτελούν εκφάνσεις πρακτικής ενάσκησης του δικαίου που εκπορεύονται από την ιδέα της δικαιοσύνης. Αντιστοίχως διαμορφώνεται η προσωπικότητα των φοιτητών. Αξιοκρατία, κατανόηση της σχετικότητας της νομικής προβληματικής, ετοιμότητα αποδοχής δικαστικών αποφάσεων, κριτική σκέψη, σταθερότητα σε αξιωματικές αρχές, ουσιαστικός και πειθαρχημένος τρόπος σκέψης, εμπέδωση της αξίας των διαδικασιών χαρακτηρίζουν τον μετέπειτα νομικό της πράξης ως αποτέλεσμα των νομικών του σπουδών.

2.1.6. Ο τρόπος εργασίας

Διαχρονικά έχουν αναπτυχθεί διάφοροι τρόποι παροχής νομικής παιδείας προς τους φοιτητές. Υφίσταται η παραδοσιακή μορφή της από καθέδρας διδασκαλίας που συχνά συνοδεύεται από παροχή σημειώσεων, διδακτικών επεξηγηματικών διαγραμμάτων και προβολή διαφανειών. Παρέχεται έτσι το πλεονέκτημα της παράδοσης σε μεγάλο αριθμό φοιτητών, της ζωντανής επαφής διδάσκοντα και φοιτητή, της καλύτερης επεξήγησης, της διατύπωσης ερωτημάτων από τους φοιτητές, της αναφοράς παραδειγμάτων. Για ορισμένα μαθήματα με ιδιαίτερη πρακτική σπουδαιότητα προσφέρονται στα τελευταία εξάμηνα μαθήματα εμβάθυνσης με τον τίτλο «Εφαρμογές», όπου επαναλαμβάνονται και εμπεδώνονται με πρακτικά παραδείγματα βασικές θεματικές του δικαίου. Αυτό γίνεται σε χρόνο κατά τον οποίο οι φοιτητές έχουν αποκτήσει νομική παιδεία και ωριμότητα. Πρόκειται για μορφή παράδοσης ιδιαίτερα γόνιμη και αποδοτική που βοηθά τους φοιτητές να κατανοούν με τρόπο συνθετικό τις νομικές ρυθμίσεις και την τελολογία τους.

Σήμερα βρίσκεται σε εξέλιξη η προετοιμασία ενός προγράμματος ψηφιοποίησης των παραδόσεων, καθώς και ανάπτυξης της χρήσης

οπτικοακουστικών μέσων στη διδασκαλία. Η ενσωμάτωση σύγχρονων μορφών και τεχνικών διδασκαλίας πρέπει να υποστηριχθεί και αναπτυχθεί.

Συμπληρωματικά προσφέρεται φροντιστηριακή διδασκαλία, στο πλαίσιο της οποίας γίνεται επανάληψη και εμβάθυνση όσων διδάχθηκαν στις παραδόσεις, με βάση τη μελέτη και ανάλυση πρακτικών παραδειγμάτων («πρακτικά»), δηλαδή με την εφαρμογή συγκεκριμένων πραγματικών γεγονότων στο γενικό και αφηρημένο κανόνα δικαίου.

Στα δύο τελευταία εξάμηνα των νομικών σπουδών παρέχεται νομική παιδεία και με τη μορφή σεμιναρίων. Με περιορισμένο αριθμό φοιτητών αντιμετωπίζεται στα σεμινάρια μια συγκεκριμένη θεματική στη βάση εισηγήσεων των φοιτητών και κριτικού διαλόγου που επιδιώκεται και ενθαρρύνεται.

Παράλληλα, πολλοί διδάσκοντες αναθέτουν σε φοιτητές εργασίες με θέματα που παρουσιάζουν ένα ερμηνευτικό, θεωρητικής ή πρακτικής μορφής, ζήτημα. Οι εργασίες αυτές δεν είναι κατά κανόνα απαλλακτικές, αλλά αποβλέπουν στην ουσιαστική ωφέλεια των φοιτητών και με την προϋπόθεση της αποδοχής τους κατ'αποτέλεσμα συμβάλλουν στην καλύτερη προετοιμασία και επομένως επιτυχία κατά την τελική βαθμολογία. Συνιστούν μαζί με τις σεμιναριακές εργασίες την πρώτη σοβαρή προσπάθεια εξοικείωσης του φοιτητή με τον τρόπο αναζήτησης, αξιοποίησης και παράθεσης των πηγών του δικαίου και της προσέγγισης θεωρίας και νομολογίας. Στο σημείο αυτό επισημαίνεται η ανάγκη για εκ νέου αποτίμηση των μεθόδων προετοιμασίας των εργασιών, ιδίως με την παρότρυνση των φοιτητών για καλύτερη χρήση των σπουδαστηρίων και τη διασφάλιση αποφυγής αντιγραφών, κυρίως από το διαδίκτυο.

Επισκέψεις σε δικαστήρια, συμμετοχή σε διαλέξεις και συνέδρια, μετά από παροτρύνσεις του διδακτικού προσωπικού, συμπληρώνουν τον τρόπο εργασίας.

Μπορεί να διαπιστωθεί ότι το διδακτικό προσωπικό, υψηλής ποιότητας και κατά κανόνα με διεθνή αναγνώριση, ανταποκρίνεται με συνέπεια και τυπικότητα στις υποχρεώσεις του. Εκλαμβάνει τη διδασκαλία ως βασική υποχρέωση του και έχει πλήρη συνείδηση του γεγονότος ότι η

φυσιογνωμία του Τμήματος προς τα έξω συγκαθορίζεται από την πειθαρχία, την προσεκτική προετοιμασία των παραδόσεων και των σεμιναρίων και τη σοβαρότητα. Από την άποψη της παροχής διδασκαλίας υφίσταται γενικά η εντύπωση μιας καλώς λειτουργούσας Σχολής.

2.1.7. Μεταπτυχιακές σπουδές, διδακτορικές διατριβές

Και οι έξι Τομείς του Τμήματος προσφέρουν προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών στους πτυχιούχους νομικής. Πρόκειται για αναγνωρισμένα από την Πολιτεία προγράμματα με ανώτατο αριθμό συμμετεχόντων περίπου τριάντα μεταπτυχιακούς φοιτητές. Ορισμένοι τομείς προβαίνουν στην επιλογή με βάση εξετάσεις, ορισμένοι με βάση το βαθμό του πτυχίου ή συνδυαστικά. Για τη συμμετοχή δεν καταβάλλονται διδάκτρα. Αποτελούνται από δύο έως τέσσερα εξάμηνα. Στο τέλος των σπουδών οι φοιτητές συγγράφουν διπλωματική εργασία. Στις υποχρεώσεις των μεταπτυχιακών φοιτητών περιλαμβάνεται επίσης η παρακολούθηση των μαθημάτων με ενεργό συμμετοχή, η προετοιμασία και παρουσίαση προφορικής και γραπτής εισήγησης, η συμμετοχή σε πρόχειρες εξετάσεις, καθώς και στην τελική εξέταση.

Υφίστανται ορισμένες εγγενείς αδυναμίες στη λειτουργία των μεταπτυχιακών σπουδών που δεν επιτρέπουν τη διοργάνωσή τους, όπως θα ανταποκρινόταν στις προσδοκίες και στο επιθυμητό υψηλό επίπεδο της Σχολής. Υπογραμμίζεται ειδικότερα αφενός μεν ότι η διεξαγωγή έρευνας στο πλαίσιο τους είναι υποβαθμισμένη, αφετέρου δε ότι οι μεταπτυχιακοί φοιτητές δεν αντιμετωπίζουν τις σπουδές ως αποκλειστική απασχόληση. Σημειωτέον ότι η χρηματοδότηση είναι κατ' ουσίαν ανύπαρκτη. Μικρό μόνο μέρος των μεταπτυχιακών φοιτητών που διακρίθηκε για την απόδοση του προχωρεί στο στάδιο εκπόνησης διδακτορικής διατριβής.

2.1.8. Εξεταστικό μέρος των σπουδών

Το εξεταστικό μέρος συνιστά ένα σημαντικό τμήμα του προγράμματος σπουδών. Οι φοιτητές εξετάζονται στο τέλος κάθε εξαμήνου στα μαθήματα που διδάχθηκαν. Οι εξετάσεις είναι κατά κανόνα γραπτές. Κατά την κρίση του

διδάσκοντας οι εξετάσεις μπορεί να έχουν το περιεχόμενο απάντησης σε «πρακτικά» ή απαντήσεων σε θεωρητικά ζητήματα. Στην πρώτη περίπτωση επιτρέπεται η χρήση ασχολίαστων κωδικών, ενώ έχει προηγηθεί κατά τη διάρκεια των εξαμήνων και σχετική άσκηση των φοιτητών. Κατ' αρχήν δεν επιτρέπεται η χρήση άλλων βοηθημάτων. Σε ορισμένα μαθήματα, κατ' επιλογήν του διδάσκοντα, γίνονται προφορικές εξετάσεις, συνήθως με ταυτόχρονη εξέταση πολλών φοιτητών. Μερικές φορές συμμετέχουν δύο εξεταστές.

Επισημαίνεται η έλλειψη συλλογικών οργάνων αποτίμησης της επίδοσης των φοιτητών στις εξετάσεις, η δημιουργία των οποίων κρίνεται σκόπιμη.

2.2. Αριθμός και κατανομή των φοιτητών ανά επίπεδο σπουδών (προπτυχιακοί, μεταπτυχιακοί, διδακτορικοί) κατά την τελευταία πενταετία

Πίνακας II.2.1. Εξέλιξη των εγγεγραμμένων φοιτητών του Τμήματος σε όλα τα έτη σπουδών

	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009
Προπτυχιακοί	15.808	15.526	15.277	15.262	14.862
Μεταπτυχιακοί	1.283	1.254	1.384	1.448	1.528
Διδακτορικοί	1.073	1.132	1.192	1.262	1.342

Ο ως άνω Πίνακας δείχνει το σύνολο των φοιτητών στην έναρξη του κάθε ακαδημαϊκού έτους.

Στο ως άνω σύνολο των προπτυχιακών φοιτητών κάθε έτος περιλαμβάνονται και οι φοιτητές των «ετών» οι οποίοι είναι περίπου 7. 200. Οι φοιτητές των «ετών» αποτελούν το σύνολο των φοιτητών που έχουν εγγραφεί πριν από το ακαδημαϊκό έτος 1983-1984 και δεν έχουν αποφοιτήσει ή διαγραφεί. Έχουν πολύ μικρή κίνηση-συμμετοχή. Μόνο 20 περίπου από αυτούς συμμετέχουν ετησίως στις εξετάσεις. Με το νόμο Γιαννάκου προβλέφθηκε η υπό προϋποθέσεις διαγραφή τους, ώστε να εκκαθαριστεί το

μητρώο από τους μη ενεργούς φοιτητές. Λόγω εγγενών προβλημάτων που δημιουργεί ο μεγάλος αριθμός των φοιτητών, αλλά και λόγω αντιδράσεων των φοιτητών, η εφαρμογή της νομοθετικής πρόβλεψης δεν έχει τεθεί σε εφαρμογή μέχρι σήμερα.

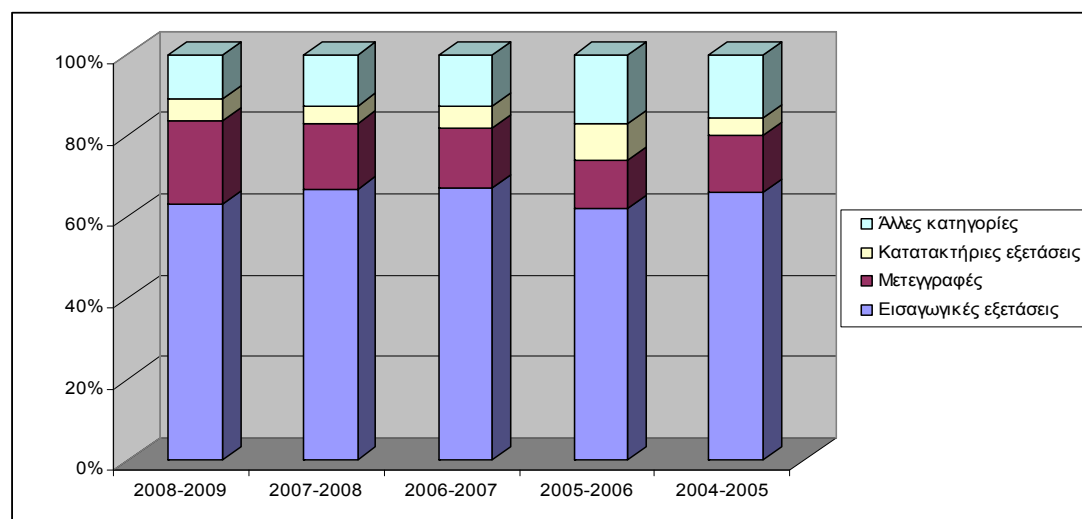
Το ίδιο πρόβλημα υπερσυσσώρευσης φοιτητών που δεν ολοκληρώνουν τις σπουδές τους, αλλά εξακολουθούν να παραμένουν εγγεγραμμένοι στο μητρώο του Τμήματος παρατηρείται και σε σχέση με τους μεταπτυχιακούς φοιτητές. Παρόλο που τα χρονικά περιθώρια για την ολοκλήρωση των μεταπτυχιακών σπουδών και την κατάθεση της διπλωματικής εργασίας είναι χρονικά προσδιορισμένα στο νόμο, δίδονται συχνά παρατάσεις κατόπιν αιτημάτων των φοιτητών, τα οποία γίνονται πολλές φορές αδικαιολόγητα δεκτά. Μετά την παρέλευση των παρατάσεων και, όσον αφορά τους παλαιότερους φοιτητές, μετά την παρέλευση άπρακτης μιας αποκλειστικής προθεσμίας που τους τέθηκε για την κατάθεση της διπλωματικής εργασίας τους, οι μεταπτυχιακοί φοιτητές που δεν έχουν ολοκληρώσει το μεταπτυχιακό πρόγραμμα πρέπει να διαγράφονται από το μητρώο. Η διαδικασία εκκαθάρισης του μητρώου των μεταπτυχιακών φοιτητών έχει αρχίσει, πρέπει όμως να ολοκληρωθεί σύντομα.

Όσον αφορά τους διδακτορικούς φοιτητές, η ελάχιστη διάρκεια εκπόνησης διδακτορικής διατριβής είναι 3 χρόνια. Σήμερα είναι εγγεγραμμένοι ως υποψήφιοι διδάκτορες περίπου 1.400, από τους οποίους περίπου 1.100 έχουν υπερβεί την ελάχιστη διάρκεια χωρίς να διαγραφούν από το οικείο μητρώο εκείνοι που έχουν εγκαταλείψει την ολοκλήρωσή της. Η Γενική Συνέλευση του Τμήματος έχει λάβει απόφαση εκκαθάρισης με φροντίδα των Τομέων, που όμως προς το παρόν αδρανούν.

Είναι ανάγκη να καταβληθεί συστηματική προσπάθεια, ώστε μέσα στην επόμενη ακαδημαϊκή χρονιά να ολοκληρωθούν οι διαδικασίες εκκαθάρισης του μητρώου από τους οριστικά μη ενεργούς φοιτητές όλων των επιπέδων σπουδών.

Πίνακας II. 2.2. Εξέλιξη των εισερχομένων προπτυχιακών φοιτητών του Τμήματος

	2008-2009	2007-2008	2006-2007	2005-2006	2004-2005
Εισαγωγικές εξετάσεις	402	448	447	474	504
Μετεγγραφές	130/8	109/9	98/5	93/8	107/16
Κατατακτήριες εξετάσεις	34	29	34	68	34
Άλλες κατηγορίες	69	87	86	131	118
Σύνολο	635	673	665	766	763

Στη γραμμή «Εισαγωγικές εξετάσεις» του Πίνακα Π.2.2. περιλαμβάνονται οι φοιτητές που έχουν εγγραφεί με Πανελλαδικές εξετάσεις, Πανελλαδικές εξετάσεις/απόφαση Συγκλήτου (εγγράφονται στο Γ' εξάμηνο σπουδών) και οι Μουσουλμάνοι Θράκης.

Στη γραμμή «Μετεγγραφές» του Πίνακα Π.2.2. ο πρώτος αριθμός είναι ο καθαρός αριθμός μετεγγραφομένων φοιτητών (εισροές-εκροές), ο δεύτερος είναι μόνο εκροές.

Στη γραμμή «Κατατακτήριες εξετάσεις» του Πίνακα Π.2.2. το ποσοστό των φοιτητών που εισάγονται σε αυτή τη κατηγορία είναι 2% από ΑΕΙ και 5% από ΤΕΙ (ποσοστό επί του αριθμού των εισαγομένων με πανελλήνιες εξετάσεις). Ο αριθμός αυτός προσαυξάνεται όμως σε κάθε ακαδημαϊκό έτος μετά από ενστάσεις και αποφάσεις δικαστηρίων.

Στη γραμμή «Άλλες κατηγορίες» του Πίνακα Π.2.2. περιλαμβάνονται οι φοιτητές που έχουν εγγραφεί ως αθλητές, αλλοδαποί-αλλογενείς, κοινοτικοί αλλοδαποί, ομογενείς, ομογενείς υπότροφοι, κοινοτικοί αλλοδαποί υπότροφοι και οι φοιτητές που έχουν εγγραφεί σύμφωνα με την ΥΠΕΡ/Φ. 151/20049/Β6/272/07 (Ειδικές Ανάγκες).

Μετά το Ν. 3282/2004 έπαψε η εισροή μεγάλου αριθμού φοιτητών με μετεγγραφή από το εξωτερικό και ως εκ τούτου από το ακαδημαϊκό έτος 2004-2005 ο αριθμός και το ποσοστό των μετεγγραφόμενων φοιτητών έχει μειωθεί αισθητά. Τούτο αποδεικνύεται από το μέγιστο αύξοντα αριθμό μητρώου κατ' έτος. Ωστόσο δεν γίνεται ορατό στον άνω Πίνακα 2.2., καθώς σε εκείνον διαγράφεται η εισροή των μετεγγραφόμενων φοιτητών αφού ξεκίνησε να ισχύει ο νέος νόμος περί μετεγγραφών και δεν εμφανίζονται οι αριθμοί και τα ποσοστά των μετεγγραφών των προ του 2004-2005 ακαδημαϊκών ετών, ώστε να φανεί η διαφορά.

Στον Πίνακα Π.2.2. οι ετήσιες διαφοροποιήσεις έχουν να κάνουν κυρίως με τον συγκυριακό κατ' έτος αριθμό των διαφόρων κατηγοριών μετεγγραφών, άλλων κατηγοριών κλπ. Πάντως παρουσιάζεται πάλι αύξηση του αριθμού των μετεγγραφόμενων φοιτητών. Η αύξηση αυτή πιθανώς οφείλεται στη διάταξη περί μετεγγραφής φοιτητών που προέρχονται από τρίτεκνες οικογένειες. Για παράδειγμα, στο δεύτερο εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2009-2010, που δεν έχει καταγραφεί ακόμα στον πίνακα, η Γραμματεία έχει ήδη εγγράψει πάνω από 150 φοιτητές από μετεγγραφή λόγω προέλευσης από οικογένειες με τρία τέκνα.

Πάντως μέσα στα τελευταία έτη ο αριθμός των εισερχομένων φοιτητών έχει μειωθεί σταδιακά κυρίως λόγω της μείωσης του αριθμού των φοιτητών που εισάγονται με τις Πανελλήνιες εξετάσεις.

2.3. Γεωγραφική θέση του Τμήματος

Το Τμήμα Νομικής στεγάζεται κατά βάση στο κτίριο των οδών Σόλωνος και Σίνα 3 (Μέγαρο Θεωρητικών Επιστημών, εφεξής ΜΘΕ), όπου βρίσκονται οι περισσότερες αίθουσες διδασκαλίας-εξετάσεων, και στο κτίριο της οδού Ακαδημίας 45, όπου βρίσκονται οι θυρίδες και τα γραφεία της

Γραμματείας, το Γραφείο του Προέδρου, ορισμένα γραφεία μελών ΔΕΠ και ορισμένες αίθουσες σεμιναρίων και διαλέξεων. Άλλα πολλά σπουδαστήρια και γραφεία μελών ΔΕΠ βρίσκονται στο κτίριο της οδού Ιπποκράτους 33, στο κτίριο της οδού Ασκληπιοῦ 9, καθώς και στην οδό Σίνα 14 (3ος όροφος).

Αναλυτικότερα:

- **Γραμματεία (τηλ. κέντρο: 210 3688646, τηλεφωνητής 210 3688644)**

Οι θυρίδες και τα γραφεία της Γραμματείας του Τμήματος Νομικής στεγάζονται στο ισόγειο του κτιρίου της οδού Ακαδημίας 45, όπου βρίσκονται επίσης και το γραφείο του Προέδρου. Οι φοιτητές εξυπηρετούνται στις θυρίδες κάθε Δευτέρα, Τετάρτη και Παρασκευή από 10.30 έως 13.30.

- **Γραφεία μελών ΔΕΠ**

Τα γραφεία των μελών ΔΕΠ του Τμήματος βρίσκονται στο κτίριο της οδού Ιπποκράτους 33 (Τομείς Α΄ και Β΄ Ιδιωτικού Δικαίου, Τομέας Δημοσίου Δικαίου, Φιλοσοφία του Δικαίου) και στο κτίριο της οδού Ακαδημίας 45 (Τομέας Ποινικών Επιστημών, Τομέας Ιστορίας, Κοινωνιολογίας του Δικαίου, Εκκλησιαστικό Δίκαιο, Τομέας Διεθνών Σπουδών). Μεμονωμένα γραφεία υπάρχουν ακόμη στην οδό Ασκληπιοῦ 9, καθώς και στην οδό Σίνα 14 (3ος όροφος). Σε κάθε γραφείο, καθώς και στην ιστοσελίδα του Τμήματος, υπάρχει ανακοίνωση για τις ώρες ακρόασης των φοιτητών.

- **Αίθουσες διδασκαλίας-εξετάσεων**

- ✓ Το Τμήμα διαθέτει 21 αίθουσες για διδασκαλία και γραπτές εξετάσεις με συνολική χωρητικότητα 2.873 θέσεων.
- ✓ Οι 19 αίθουσες είναι καινούργιες, επαρκείς και κατάλληλες για διδασκαλία.
- ✓ Οι 16 από αυτές, συνολικής χωρητικότητας 2.389 θέσεων, βρίσκονται στη νέα πτέρυγα του ΜΘΕ και οι υπόλοιπες 3, χωρητικότητας αντίστοιχα 214 θέσεων, 70 και 40 θέσεων, βρίσκονται στην οδό Ακαδημίας 45.

Οι υπόλοιπες 2 αίθουσες δηλαδή το Αμφιθέατρο Παλαιού Χημείου, 250 θέσεων, και η αίθουσα στην οδό Ιπποκράτους 7Α, 220 θέσεων, δεν είναι σε καλή κατάσταση.

- ✓ Όλες οι αίθουσες χρησιμοποιούνται κατά κόρο λόγω του πλήθους των μαθημάτων, εκτός από το Αμφιθέατρο Παλαιού Χημείου, που χρησιμοποιείται μόνο στις εξετάσεις.
- ✓ Επειδή τα μαθήματα είναι θεωρητικά, η διδασκαλία διενεργείται παραδοσιακά προφορικά. Μικρόφωνα υπάρχουν, αλλά λειτουργούν πλημμελώς. Εξοπλισμός οπτικοακουστικός ακόμα και όταν υπάρχει, είναι δύσκολα διαθέσιμος.

- **Αίθουσα Πολυμέσων** (τηλ. 210 368 8174)

Η Αίθουσα Πολυμέσων του Τμήματος Νομικής βρίσκεται στον 1ο όροφο του κτιρίου της οδού Ασκληπιού 9 και λειτουργεί καθημερινά από 09.00 έως 16.30. Στο χώρο αυτό οι φοιτητές με τη χρήση του αριθμού μητρώου τους και του προσωπικού κωδικού (PIN) που έχουν ορίσει κατά τη διαδικασία εγγραφής τους έχουν ελεύθερη πρόσβαση στο διαδίκτυο και σε επιλεγμένες ψηφιακές βιβλιοθήκες μέσω σειράς διαθέσιμων Η/Υ, και ιδιαίτερα στην ιστοσελίδα του Τμήματος στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.law.uoa.gr>. Το περιεχόμενο της ιστοσελίδας του Τμήματος διευρύνεται συνεχώς και οι φοιτητές μπορούν να πληροφορούνται απ' αυτή π. χ. τα αποτελέσματα των εξετάσεων, τις ώρες ακρόασης των μελών ΔΕΠ κλπ, καθώς και να προβαίνουν στις δηλώσεις των μαθημάτων. Στον 2ο όροφο του κτιρίου στην οδό Ασκληπιού 9 βρίσκεται επίσης πλήρως εξοπλισμένο στούντιο βιντεοσκόπησης μαθημάτων.

- **Σπουδαστήρια - Βιβλιοθήκες**

Το Τμήμα δεν διαθέτει ενιαία Βιβλιοθήκη, η δημιουργία της οποίας αποτελεί πάγιο αίτημα. Η Κεντρική Βιβλιοθήκη Νομικών Επιστημών μπορεί να προκύψει από την ουσιαστική ενοποίηση των διαφόρων βιβλιοθηκών των σπουδαστηρίων των Τομέων στο χώρο του Παλαιού Χημείου, στην οδό

Σόλωνος. Το Πρυτανικό Συμβούλιο έχει αποφασίσει τη δημιουργία της η οποία τοποθετείται χρονικά στο τέλος του επομένου έτους.

Τα Σπουδαστήρια και οι Βιβλιοθήκες του Τμήματος βρίσκονται στα κτίρια της οδού Ιπποκράτους 33, Ακαδημίας 47 και Σίνα 14. Στο κτίριο της οδού Ακαδημίας 47, το οποίο κήκε κατά τη διάρκεια των ταραχών του Δεκεμβρίου 2008 πρόκειται να μεταφερθεί συνολικά ο Τομέας Ιστορίας και Θεωρίας του Δικαίου. Δεδομένου ότι το Σπουδαστήριο «ΕΥΡΩΠΗ» ήταν εγκατεστημένο στο κτίριο της οδού Ακαδημίας 47 από την έναρξη λειτουργίας του κτιρίου, η Γενική Συνέλευση του Τμήματος έχει αποφασίσει ότι το Σπουδαστήριο αυτό θα επανέλθει στο εν λόγω κτίριο αμέσως μετά την πλήρη αποκατάστασή του. Λόγω των καταστροφών η μετακόμιση έχει καθυστερήσει. Προς το παρόν, έπειτα από μια αρχική μικρή επισκευή, λειτουργεί στο δεύτερο όροφο η Γραμματεία του Τομέα της Ιστορίας και Θεωρίας του Δικαίου και το Σπουδαστήριο της Ιστορίας του Δικαίου. Χρειάζονται εκτεταμένες εργασίες επισκευής, οι οποίες κατ' εξακολούθηση καθυστερούν, ώστε να μεταστεγαστεί στον πρώτο όροφο το Σπουδαστήριο «ΕΥΡΩΠΗ» και μια επίσης μικρής έκτασης επισκευή στον 3ο όροφο όπου θα λειτουργήσει το Σπουδαστήριο της Κοινωνιολογίας του Δικαίου, το Εκκλησιαστικό Δίκαιο και η αίθουσα σεμιναρίων.

Κατά κανόνα, τα Σπουδαστήρια και οι Βιβλιοθήκες λειτουργούν καθημερινά, πρωί και απόγευμα, και οι φοιτητές μπορούν ελεύθερα να μελετούν σε αυτά ελληνική και ξένη βιβλιογραφία και νομολογία.

Ειδικότερα, στο Τμήμα Νομικής λειτουργούν τα εξής Σπουδαστήρια-Βιβλιοθήκες:

- **Νομικό Σπουδαστήριο**, οδός Ιπποκράτους 33 (2ος όροφος), Δευτέρα και Τρίτη 09.00-18.00, Τετάρτη και Πέμπτη 09.00-20.00, Παρασκευή 09.00-18.00. Διαθέτει περίπου 27.000 βιβλία και περιοδικά,
- **Σπουδαστήριο Εμπορικού και Ναυτικού Δικαίου**, οδός Ιπποκράτους 33 (6ος όροφος). Δευτέρα έως Παρασκευή 09.00-15.00, Διαθέτει περίπου 8.800 βιβλία και περιοδικά,

- **Σπουδαστήριο Εργατικού Δικαίου και Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλειας**, οδός Ιπποκράτους 33 (6ος όροφος), Δευτέρα έως Παρασκευή 09.00-15.00, Διαθέτει περίπου 3.500 βιβλία και περιοδικά.

- **Σπουδαστήριο Αστικού Δικονομικού Δικαίου (Πολιτικής Δικονομίας)**, οδός Ιπποκράτους 33 (3ος όροφος), Δευτέρα και Τρίτη 09.00-17.00, Τετάρτη έως Παρασκευή 09.00-19.00. Διαθέτει περίπου 2.800 βιβλία και περιοδικά,

- **Σπουδαστήριο Δημοσίου Δικαίου**, οδός Ιπποκράτους 33 (5ος όροφος), Δευτέρα έως Παρασκευή 09.30-15.30. Διαθέτει περίπου 6.300 βιβλία και περιοδικά,

- **Βιβλιοθήκη Ποινικών Επιστημών**, οδός Σόλωνος 57, προς το παρόν παραμένει κλειστό λόγω εργασιών. Διαθέτει περίπου 19.000 βιβλία και περιοδικά,

- **Σπουδαστήριο Ιστορίας του Δικαίου**, οδός Ακαδημίας 47 (2ος όροφος), Δευτέρα έως Παρασκευή 09.00-14.00. Διαθέτει περίπου 9.000 βιβλία και περιοδικά,

- **Σπουδαστήριο Φιλοσοφίας του Δικαίου**, οδός Ιπποκράτους 33 (4ος όροφος), Δευτέρα έως Παρασκευή 09.30-12.30 και Δευτέρα 14.30-19.30, Πέμπτη 14.30-18.30, Παρασκευή 14.30-18.30. Διαθέτει περίπου 3.000 βιβλία και περιοδικά,

- **Σπουδαστήρια Διεθνών Σπουδών και (προσωρινά, μέχρι τη μετεγκατάσταση στο κτίριο της οδού Ακαδημίας 47) «ΕΥΡΩΠΗ»**, οδός Σίνα 14 (3ος όροφος), Δευτέρα έως Παρασκευή 09.00-15.00. Διαθέτει περίπου 3.000 βιβλία και περιοδικά,

- **Σπουδαστήριο Ιδιωτικού Διεθνούς και Συγκριτικού Δικαίου**, οδός Ιπποκράτους 33 (2ος όροφος), Δευτέρα έως Παρασκευή 11.00-14.00. Διαθέτει περίπου 2.300 βιβλία και περιοδικά.

Οι Βιβλιοθήκες-Σπουδαστήρια είναι ανοιχτής πρόσβασης και εξυπηρετούν κυρίως την ακαδημαϊκή κοινότητα, υποστηρίζοντας την έρευνα και τη διδασκαλία με την παροχή σύγχρονων υπηρεσιών. Μέσω της

ιστοσελίδας των βιβλιοθηκών του ΕΚΠΑ <http://www.lib.uoa.gr> δίνεται δυνατότητα πρόσβασης:

- στον αυτοματοποιημένο κατάλογο βιβλιοθηκών του ΕΚΠΑ (ΟΡΑC),
- στις βάσεις δεδομένων και τα ηλεκτρονικά περιοδικά που είναι συνδρομητής το Πανεπιστήμιο (μόνο μέσω του δικτύου του ΕΚΠΑ),
- στις διαθέσιμες υπηρεσίες του δικτύου της Κοινοπραξίας Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών HEAL-LINK,
- στις βιβλιογραφικές πηγές πληροφοριών που διατίθενται στην Ελλάδα και σ' όλο τον κόσμο από το περιβάλλον πρόσβασης «Η ΑΡΓΩ», και «ΖΕΦΥΡΟΣ» κλπ,
- στο Συλλογικό κατάλογο περιοδικών μέσω του ΕΚΤ-Εθνικό Δίκτυο Επιστημονικών και Τεχνολογικών Βιβλιοθηκών.

Οι φοιτητές εξυπηρετούνται ως επί το πλείστον από ειδικευμένους/ες βιβλιοθηκονόμους, που τους παρέχουν πληροφορίες σχετικές με το αντικείμενο της εργασίας τους είτε αφορά προπτυχιακό είτε μεταπτυχιακό επίπεδο σπουδών. Δίδεται δυνατότητα αναπαραγωγής φωτοαντιγράφων εντός η εκτός των εγκαταστάσεων (ανάλογα με τον κανονισμό της κάθε βιβλιοθήκης) και μόνο για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Τα τεκμήρια παρέχονται για προσωπική μελέτη. Οι φωτοτυπίες γίνονται με συμβολικό αντίτιμο για όλα τα βιβλία και περιοδικά που υπάρχουν εκεί και αναφέρονται στη τελευταία επιστημονική βιβλιογραφία. Η έρευνα γίνεται μελετώντας την ελληνική και ξένη νομολογία και νομοθεσία. Απαγορεύεται η συστηματική αποθήκευση, η εκτύπωση και η αναπαραγωγή ολόκληρων βιβλίων.

Ο αριθμός των φοιτητών που μελετούν στα Σπουδαστήρια εξαρτάται από το ωράριο, από το γνωστικό αντικείμενο καθώς και από την εποχή. Στις εξεταστικές περιόδους ο αριθμός αυτός μικραίνει και μεγαλώνει κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας των εξαμήνων. Δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία, ενδεικτικά όμως αναφέρεται ότι στο Νομικό Σπουδαστήριο που υπάρχουν βιβλία από διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα, ο μικρότερος ημερήσιος αριθμός εισερχομένων προς μελέτη είναι 10-15 και ο μεγαλύτερος 150 ατόμων. Κάθε χρόνο το Νομικό Σπουδαστήριο συμπληρώνει και αποστέλλει στο κέντρο βιβλιοθηκών στατιστικά στοιχεία, τα οποία στη συνέχεια

αποθηκεύονται και επεξεργάζονται από τη Μονάδα Ολικής Ποιότητας Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΜΟΠΑΒ).

Επιπλέον, μέσω των βιβλιοθηκών και του εργαστηρίου πολυμέσων του Τμήματος Νομικής παρέχεται δυνατότητα πρόσβασης σε εξειδικευμένες βάσεις δεδομένων νομικού περιεχομένου, όπως:

- «ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ» Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών,
- «ΝΟΜΟΣ» Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών (πρόσβαση συγκεκριμένες ημέρες και ώρες ανά βιβλιοθήκη),
- lawNet.gr legal search engines,
- Εθνικό Τυπογραφείο. Εφημερίς της Κυβερνήσεως,
- Νομικό Συμβούλιο του Κράτους,
- Westlaw International,
- Beck online,
- Hein online.

Εκτός από τα ανωτέρω Σπουδαστήρια υπάρχουν και τα φοιτητικά αναγνωστήρια (Πανεπιστημιακή Λέσχη) που με τα επιστημονικά συγγράμματα των διδασκομένων στο Πανεπιστήμιο μαθημάτων και άλλων βοηθητικών βιβλίων διευκολύνουν τους φοιτητές στη μελέτη τους. Τα βιβλία στα Σπουδαστήρια και τα αναγνωστήρια δεν δανείζονται. Ωράριο λειτουργίας καθημερινά και συνεχόμενο από τις 08.00-21.00.

2.4. Ερευνητικά Πανεπιστημιακά Ινστιτούτα-Εργαστήρια

Με το Τμήμα Νομικής είναι συνδεδεμένα τα ακόλουθα Ερευνητικά Πανεπιστημιακά Ινστιτούτα-Εργαστήρια:

Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο «Δικονομικών Μελετών»

(ΦΕΚ ίδρυσης 71/19.4.1988, Ν. 1771/1988, άρθρο 10 ΦΕΚ μετατροπής σε Ακαδημαϊκό Ερευνητικό Ινστιτούτο: 101/31.7.1990, Ν. 1892/1990, άρθρο 112 ΦΕΚ μετατροπής σε Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο: 159/21.9.1992, τεύχος Α΄, Ν. 2083/1992). Διαθέτει δύο χώρους,

στην οδό Σκουφά 48 (4ος όροφος) και στην οδό Σίνα 14 (7ος όροφος). Λειτουργεί για το κοινό από Δευτέρα έως Παρασκευή 09.00-13.00. Αντικείμενο του Ινστιτούτου είναι η διεξαγωγή τεκμηριωμένης έρευνας και η μελέτη λύσεων για τη συντόμευση του χρόνου παροχής δικαστικής προστασίας, η έρευνα και η επεξεργασία της νομολογίας στα πεδία αυτά, η έρευνα των αιτίων που επιδρούν ανασταλτικά (αρνητικά) στην επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης και της λειτουργίας αυτής, η έρευνα των παραγόντων που μπορούν να συμβάλουν στην ποιοτική ανύψωση της δικαιοσύνης και η έρευνα εκείνων των νομοθετικών ρυθμίσεων, που παρεμποδίζουν την απρόσκοπτη εξέλιξη της δίκης και της διαδικασίας, με το σκοπό να προωθηθεί η επίτευξη μιας απλουστευμένης αποτελεσματικής και ορθής νομοθεσίας και ενός δικαιοδοτικού μηχανισμού που θα λειτουργεί ορθολογικά, αποτελεσματικά, γρήγορα και δίκαια. Η προαγωγή της επιστημονικής έρευνας περί του δικονομικού δικαίου. Η παροχή συμβουλευτικής συνδρομής και νομικών πληροφοριών σε θέματα του επιστημονικού-ερευνητικού αντικείμενου του προς το Κράτος, τα ημεδαπά και αλλοδαπά νομικά πρόσωπα δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου, τις επαγγελματικές ή επιστημονικές οργανώσεις των νομικών και των φορέων της οικονομικής δραστηριότητας και τους δικηγόρους. Η βιβλιοθήκη του Ινστιτούτου διαθέτει περίπου 7.500 βιβλία.

Στη σειρά δημοσιευμάτων του Ινστιτούτου έχουν δημοσιευθεί συνολικά 44 (τουλάχιστον 8 είναι ακόμη υπό έκδοση, δηλαδή δεν μπορούν να εκδοθούν, λόγω ελλείψεως χρημάτων) μελέτες, ή αντίστοιχα μονογραφίες, ή βιβλία :

1.-*Κ. Μπέης - Ν. Κλαμαρής*, Κείμενα διεθνούς αστικού δικονομικού δικαίου, 1985. 2. *Κ.Μπέης*, Κώδικας πολιτικής δικονομίας, (Αφοί Σάκκουλα), 1986. 3.- *Κ. Παναγόπουλος*, Δέσμευση και επανάληψη στα ασφαλιστικά μέτρα, 1985. 4.- *Κ. Μπέης - Ν. Κλαμαρής*, Διεθνές δικονομικό δίκαιο, το θετικό δίκαιο, 1986.5. *Αγγ. Κωνσταντινίδης*, «Καθήκον μαρτυρίας» και «επαγγελματικό απόρρητο» στην ποινική δίκη, τεύχ. Α΄, 1987. 6.- *Κ. Παναγόπουλος*, Το συναινετικό διαζύγιο, (δικονομικά ζητήματα) 1987. 7.- *Δ. Γιακουμής*, Το νομικό καθεστώς του δικηγόρου και θέματα αστικής και πειθαρχικής δικηγορικής ευθύνης, 1987.8.- Η δραστηριότητα της δικαιοσύνης Ι, 1987. 9.- Η δραστηριότητα της δικαιοσύνης ΙΙ, 1987. 10.- *Ν. Κλαμαρής*, Κώδικας

καταστάσεως δικαστικών λειτουργιών (Ν. 1578/ 1985), 1987.11.- Στ. Κουσουύλης, Εξαίρεση του μάρτυρα λόγω συμφέροντος, 1987.12.- Κ. Μπέης, Κώδικας πολιτικής δικονομίας, (Αφοί Σάκκουλα), 1988.13.- Γ. Ορφανίδης, Το επιτρεπτό των αποδεικτικών συμβάσεων, 1988.14.- Στ. Κουσουύλης, Η νομική φύση του δεδिकाσμένου, 1988. 15.- Κ. Μπέης, Κώδικας πολιτικής δικονομίας, (Αφοί Π. Σάκκουλα), 1989.16.- Το δεδικασμένο, 1989. 17.- Στ. Πανταζόπουλος, Η τριτανακοπή κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 1989. 18.- Δ. Γιακουμής, Η πολιτική δίκη και ο σκοπός της, 1989. 19.- Στ. Σταματόπουλος, Η δικονομική αναδρομή των νέων ουσιαστικών και ερμηνευτικών νόμων, 1989. 20.- Κ. Παναγόπουλος, Η οριστικότητα της δικαστικής απόφασης κατά το άρθρο 309 ΠολΔ, 1989. 21.- Στ. Κουσουύλης, Η παρέμβαση του δανειστή στην εκτελεστική δίκη, 1990. 22.- Α. Κωνσταντινίδης, «Καθήκον μαρτυρίας» και «επαγγελματικό απόρρητο» στην ποινική δίκη, τεύχ. Β., 1991. 23. Χ. Χρυσανθάκης, Το «δεδικασμένο» της ακυρωτικής απόφασης του Συμβουλίου της Επικρατείας, 1991. 24. Δ. Τσικρικάς, Ιστορικές και συγκριτικές αναφορές στη διαδικασία για την ικανοποίηση ενυπόθηκων απαιτήσεων, 1998. 25. L. Richer, Η εξέλιξη των δικονομικών κανόνων που αφορούν τις διοικητικές συμβάσεις στο Γαλλικό Διοικητικό Δίκαιο. Γενικές εισαγωγικές παρατηρήσεις Επ. Σπηλιωτόπουλου. Μετάφραση Μ. Μουστάκας, 1998.26. Ν. Κατηφόρης: Οι προνομιούχες απαιτήσεις κατά τον ΚΠολΔ, 2003. 27. Αθ. Πανταζόπουλος: Επιλεγμένη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε θέματα αστικού δικονομικού δικαίου, 2004. 28. Γ. Ορφανίδης: Συγκρούσεις συμφερόντων δανειστών στην αναγκαστική εκτέλεση (Συμβολή στην ερμηνεία των άρθρων 958 και 997 ΚΠολΔ), 2004. 29. EUROACTION - National and Horizontal Study Towards the Compatibility of Rules on Civil Procedural Matters, 2007. 30. ΕΥΡΩΔΙΚΟΓΡΑΦΑ - Κάθετη και Οριζόντια Μελέτη σχετικά με τη συμβατικότητα των κοινοτικών ρυθμίσεων σε θέματα Πολιτικής Δικονομίας , 2007. 31. Αλ. Στρατάκου, Δικονομικά ζητήματα ηλεκτρονικής συναλλαγής, 2008. 32. Κ. Χρονοπούλου, Δικονομικά ζητήματα κατά την επίλυση αθλητικών διαφορών, 2008. 33. Β. Καπετάνου, Η εξέλιξη της διεθνούς αναγκαστικής εκτελέσεως από το αυτόνομο αστικό δικονομικό δίκαιο και τις διεθνείς συμβάσεις έως και τον Κανονισμό για τον ευρωπαϊκό εκτελεστό τίτλο, 2008. 34. Π. Ρεντούλης, Δομικά και λειτουργικά γνωρίσματα

του γαλλικού αστικού δικονομικού δικαίου σε σύγκριση με το ελληνικό αστικό δικονομικό δίκαιο, 2009. 35. Φ. Τριανταφύλλου – Αλμπανίδου, Η δωσιδικία της συνάφειας κατά τον ΚΠολΔ και η συνάφεια κατά τον Κανονισμό 44/2001, 2008. 36. I. Androulidaki-Dimitriadi/N.K. Klamaris/I.S. Spyridakis, (ed.), European Conference – Hereditary Relations and Testament Law in the European Union, 2008. 37. Αθ. Πανταζόπουλος, Η αρχή της δημοσιότητας στην πολιτική δίκη, 2009. 38. Δέσποινα Σ. Σακκά, Ο ρόλος του συμβολαιογράφου στην αναγκαστική εκτέλεση, 2010.39. Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή για την αναμόρφωση του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, Υπουργείο Δικαιοσύνης, Πρόταση Σχεδίου Νόμου, 2008. 40. Μ. Παπαδάτου, Η εξουσία του διαιτητή να επιβάλει χρηματική ποινή (υπό έκδοση). 41. Αντρέας Ζαγκλής, Το νομικό θεμέλιο της δικαιοσύνης και η διαδικασία ενώπιον του αθλητικού διαιτητικού δικαστηρίου της Λωζάνης (Court of Arbitration for sport), (υπό έκδοση). 42. Σωτήρης Παπαδόπουλος, Η απαγόρευση ικανοποίησης δικαιώματος στα ασφαλιστικά μέτρα. Έννοια, εμβέλεια και επιτρεπόμενες εξαιρέσεις από την απαγόρευση. Η προβληματική του προσωρινού και του οριστικού στο δίκαιο, (υπό έκδοση). 43. Ελένη Γ. Κρητικού, Δικονομική αξιολόγηση άυλων τίτλων – άυλων μετοχών (υπό έκδοση). 44. Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή για την αναμόρφωση του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, Υπουργείο Δικαιοσύνης, Σχέδιο Νόμου, 2009.

Από την περιοδική σειρά Έρευνα έχουν εκδοθεί μέχρι τώρα επτά (7) τόμοι και προετοιμάζεται ο όγδοος τόμος (η έλλειψη χρημάτων λειτουργεί ανασταλτικά στην προώθηση της εκδόσεως και άλλων).

Επίσης το Ινστιτούτο έχει συμπράξει στα ακόλουθα σε κοινά δημοσιεύματα με άλλους φορείς και ειδικότερα στα ακόλουθα :

1. Θεμελιώδη ζητήματα της πολιτικής δικονομίας, σε συνεργασία με την Επιστημονική Ένωση για το Διεθνές Δικονομικό Δίκαιο, (Giesecking - Ερευνητικό Ινστιτούτο Δικονομικών Μελετών), 1991.
2. Τιμητικός Τόμος για τα 150 χρόνια του Αρείου Πάγου (έξη τόμοι) Έκδοση: Υπουργείο Δικαιοσύνης, Άρειος Πάγος, Ερευνητικό Ινστιτούτο Δικονομικών Μελετών, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Επιμέλεια Εκδόσεως : Ερευνητικό Ινστιτούτο Δικονομικών Μελετών), 2007.

3. 2^ο (δεύτερο) Συνέδριο Ευρωπαίων Νομικών, σε συνεργασία με το Υπουργείο Δικαιοσύνης, το Υπουργείο Εξωτερικών και τη Νομική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Ο τόμος με τα Πρακτικά του Συνεδρίου (Αθήνα, 2009, σελ. 1-1022) εκδόθηκε με επιμέλεια των Καθηγητών Γ.Δ. Καλλιμόπουλου και Νικολάου Κ. Κλαμαρή.
4. Τιμητικός Τόμος (I, II) για τον Καθηγητή Κ.Κεραμέα, έκδοση Αντ. Ν. Σάκκουλα 2009 και 2010.

Από πλευράς γενικότερων ερευνητικών δραστηριοτήτων οι δράσεις του Ινστιτούτου αφορούν κατά τα τελευταία 20 χρόνια τα ακόλουθα:

1. Η διοργάνωση του Διεθνούς Συνεδρίου Δικονομικού Δικαίου, Ναύπλιο 1987, θέματα : α) Η θέση του αλλοδαπού στη δίκη, β) το μέτρο αποδείξεως, γ) ο πρότυπος νόμος Uncitral για τη διαιτησία.
2. Πρόγραμμα GROTIUS 1998, με θέμα «Ασφαλιστικά μέτρα- μια αυτόνομη μορφή δικαστικής προστασίας».
3. Σύμπραξη του Ινστιτούτου στο Πρώτο Συνέδριο των Ελληνικών Νομικών Σχολών (1999). Θέμα: «Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα».
4. Σεμινάρια-Πρόγραμμα Δράσεως «Robert Schuman». Σε συνεργασία με τα Διοικητικά δικαστήρια και το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών διεξήχθησαν το έτος 2000 *Σεμινάρια Επιμορφώσεως των Διοικητικών Δικαστών*.
5. Μελέτη και συνέδριο/ημερίδα (2001) με θέμα: «Κληρονομικές σχέσεις και δίκαιο των διαθηκών στην Ευρωπαϊκή ένωση».
6. Συνέδριο της «Διεθνούς Ενώσεως για το Δικονομικό Διεθνές Δίκαιο και τη Διαιτησία», (2001) με θέματα: α) Η εναλλακτική επίλυση διαφορών- Συμφιλίωση-Συνδιαλλαγή (εξώδικη επίλυση διαφορών, έννοια, όρια, διαμόρφωση, αλληλεπιδράσεις με τη δικαστική διαδικασία) β) Το Δικονομικό Οικογενειακό Διεθνές Δίκαιο στην Ε.Ε. γ) Το διεθνές πτωχευτικό δίκαιο ενώπιον του ανταγωνισμού των προτύπων ρυθμίσεων της Ε.Ε. της UNCITRAL.
7. Πρόγραμμα FALCONE: Συνέδριο/Ημερίδα με θέμα: «Η εμπορευματοποίηση των ανθρωπίνων οργάνων» (2002).
8. Συνέδριο με θέμα: «Ολυμπιακοί Αγώνες και Δίκαιο» (2003).

9. Β' Συνέδριο Ευρωπαϊών Νομικών (2003). Θέματα: α) «Η νομική επιστήμη απέναντι στην πρόκληση της βιογενετικής», β) «Η ενοποίηση του Δικαίου», γ) «Η ελεύθερη διακίνηση προσώπων, υπηρεσιών αγαθών» και δ) «Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος».

10. Πρόγραμμα “GROTIUS-CIVIL” (Euro Action) σχετικά με την προώθηση της εναρμονίσεως των κανόνων που ισχύουν για τα Δικόγραφα σε υποθέσεις / διαφορές ιδιωτικού δικαίου (2007).

Κατά τα έτη 2008 και 2009 οι δράσεις αφορούσαν ειδικότερα τις ακόλουθες θεματικές:

1. Εναλλακτικοί τρόποι επιλύσεως διαφορών (διαμεσολάβηση κ.ο.κ.) στο πεδίο των ιδιωτικών διαφορών.

2. Η επιτάχυνση διεξαγωγής των δικών στο πεδίο των ιδιωτικών διαφορών (και η επεξεργασία εσωτερικών/ενδοδιαδικαστικών βοηθημάτων).

3. Η διάδοση του ελληνικού νομικού πολιτισμού δια της μεταφράσεως ελληνικών νομοθετικών κειμένων σε ξένες γλώσσες. Ήδη προχωρεί η μετάφραση του Ελληνικού Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας στα γερμανικά.

4. Η εφαρμογή του «κοινοτικού» δικονομικού δικαίου στην Ελλάδα (δηλαδή των Κανονισμών του Συμβουλίου κλπ. που ρυθμίζουν θέματα δικονομικού δικαίου). Ήδη η έρευνα επικεντρώνεται ιδίως (ενδεικτική απαρίθμηση) στους ακόλουθους κανονισμούς και στην εφαρμογή τους από τα ελληνικά δικαστήρια:

4.1. Η εφαρμογή του Κανονισμού 44/2001 του Συμβουλίου της 22/12/2000 για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (η έρευνα διεξάγεται σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Χαϊδελβέργης).

4.2. Η εφαρμογή του Κανονισμού 805/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21^{ης} Απριλίου 2004, για τη θέσπιση ευρωπαϊκού εκτελεστού τίτλου για μη αμφισβητούμενες αξιώσεις (Επίσημη Εφημερίδα αρ. Ι. 143 της 30.4.2004).

4.3. Προγραμματίζεται η έρευνα για την εφαρμογή των Κανονισμών 2201/2003 του Συμβουλίου της 27^{ης} Νοεμβρίου 2003 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας ο οποίος καταργεί τον κανονισμό

(ΕΚ) αρ. 1347/2000 του Κανονισμού 1206/2001 του Συμβουλίου της 28.5.2001 για τη συνεργασία μεταξύ των δικαστηρίων των κρατών μελών κατά τη διεξαγωγή αποδείξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις και του Κανονισμού 1348/2000 του Συμβουλίου της 29.5.2000 περί επιδόσεως και κοινοποίησεως στα κράτη –μέλη δικαστικών και εξώδικων πράξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις.

5. Η δικονομική νομοθεσία του *Mauger* και η επενέργειά της στη διαλεκτική σχέση της Ελληνικής και της Γερμανικής Επιστήμης του αστικού δικονομικού δικαίου. Από το έτος 2001 βρίσκεται σε εξέλιξη ερευνητικό πρόγραμμα με θέμα «Λειτουργικές και δομικές ομοιότητες και διαφορές του ελληνικού και του γερμανικού δικονομικού δικαίου» σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο του *Freiburg* της Γερμανίας. Ήδη έχει συνταχθεί κείμενο εκτάσεως 170 σελίδων αναφορικά με το πρόγραμμα αυτό. Το πρόγραμμα συνεχίζεται.

6. Επεξεργασία προτάσεων αναφορικά με τα ζητήματα δικονομικού και ουσιαστικού δικαίου που ανακύπτουν στην περίπτωση των αγωγών αποζημιώσεως για παράβαση των αντιμονοπωλιακών κανόνων της Ευρωπαϊκής Ενώσεως (σε συνδυασμό και με την αντίστοιχη πράσινη βίβλο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ενώσεως).

7. Διοργάνωση Σεμιναρίου Αστικού Δικονομικού Δικαίου με τη συμμετοχή Αυστριακών καθηγητών και φοιτητών.

8. Διοργάνωση Ελληνογερμανικού Σεμιναρίου με θέμα: «Επίκαιρα ζητήματα της Πολιτικής Δικονομίας υπό το πρίσμα του ελληνικού, γερμανικού και Ευρωπαϊκού δικαίου».

9. Διοργάνωση Επιστημονικής Ημερίδας στη μνήμη Στέλιου Κουσούλη.

10. Πρόγραμμα με θέμα: «Συλλογή νομολογίας των διοικητικών δικαστηρίων με θέμα τις αστικές αξιώσεις ιδιωτών κατά του δημοσίου» (Συνολικού προϋπολογισμού 28.833,50 Ε).

11. Έρευνα προγράμματα που αφορούν την αθλητική δικαιοσύνη και το αθλητικό δίκαιο.

12. Συγκριτική αντιπαράθεση των διατάξεων του ελληνικού Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας με τις αντίστοιχες δικονομικές νομοθεσίες της Αυστρίας, Γαλλίας, Γερμανίας, Ιταλίας, Ισπανίας.

13. Επεξεργασία δυνατοτήτων συγκλήσεως των εθνικών δικονομικών νομοθεσιών των Κρατών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ενώσεως.

14. Το έτος 2005 συνεργασία με το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου («Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου»), η οποία αφορά τη συμμετοχή μας στη μελέτη με τον τίτλο: «Feasibility study for the creation of a European Research Network in Private international law, Civil law and Civil Procedure».

15. Η βελτίωση της αποτελεσματικότητας του δικαιώματος δικαστικής προστασίας και της παρεχόμενης δικαστικής προστασίας δια μέσου της δυνατότητας επιδείξεως εγγράφων.

16. Συνδιοργάνωση με την εταιρεία υποτρόφων Humboldt, Ημερίδας για την Ευρώπη (το μήνα Μάιο 2009).

17. Επιστημονική εκδήλωση για τις τροποποιήσεις του ΚΠολΔ.

18. Επιστημονική εκδήλωση για τη Διαμεσολάβηση με συμμετοχή και αλλοδαπών επιστημόνων.

19. Η έκδοση των πρακτικών του Β΄ Συνεδρίου Ευρωπαίων Νομικών που είχε μεγάλη διεθνή συμμετοχή και επιτυχία.

Κατά το έτος 2010 το Ινστιτούτο πραγματοποίησε επιπλέον τις ακόλουθες επιστημονικές/ ερευνητικές δραστηριότητες και εκδηλώσεις:

1. Διοργάνωση Σεμιναρίου για τη Διαμεσολάβηση (Δεκέμβριος 2010).

2. Σύμπραξη το Ελληνογερμανικό Σεμινάριο Αστικού Δικονομικού Δικαίου (Ιούνιος 2010) στο πλαίσιο της συνεργασίας σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο και στο πλαίσιο της διεξαγωγής κοινών ερευνητικών προγραμμάτων των Νομικών Σχολών Πανεπιστημίου Αθηνών, του Πανεπιστημίου Κολωνίας και του Ερευνητικού Ινστιτούτου Δικονομικών Μελετών.

3. Σύμπραξη στο Ελληνογερμανικό Σεμινάριο Αστικού Δικονομικού Δικαίου (20-25 Οκτωβρίου 2010) στο πλαίσιο της συνεργασίας σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο και στο πλαίσιο της διεξαγωγής κοινών ερευνητικών προγραμμάτων των Νομικών Σχολών Πανεπιστημίου Αθηνών και Πανεπιστημίου της Χαϊδελβέργης και του Ερευνητικού Ινστιτούτου Δικονομικών Μελετών.

4. Σύμπραξη στη Διοργάνωση Σεμιναρίων με φοιτητές των Νομικών Σχολών Πανεπιστημίων Γερμανίας και Αυστρίας και με την συνεργασία του Νομικού

Τμήματος του Πανεπιστημίου Αθηνών, Βιέννης και Ερευνητικού Ινστιτούτου Δικονομικών Μελετών.

5. Σύμπραξη στην Κοινή Επιστημονική-Ερευνητική Εκδήλωση της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Βιέννης (18 -19.10.2010 -στο πλαίσιο της συνεργασίας σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο και στο πλαίσιο της διεξαγωγής κοινών ερευνητικών προγραμμάτων των Νομικών Σχολών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και του Πανεπιστημίου της Βιέννης.

Ινστιτούτο Συνταγματικών Ερευνών

(ΦΕΚ ίδρυσης ως Ακαδημαϊκό Ινστιτούτο «Ελληνικής Συνταγματικής Ιστορίας και Συνταγματικής Επιστήμης»: 129/22.5.1989, τεύχος Α΄, ΠΔ 272/1989 ΦΕΚ μετατροπής σε Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο: 159/21.9.1992, τεύχος Α΄, Ν. 2083/1992 ΦΕΚ προσαρμογής στις διατάξεις του άρθρου 17 του Ν. 2083/1992 και μετονομασίας του Ινστιτούτου σε Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο «Συνταγματικών Ερευνών»: 218/24.9.1998, τεύχος Α΄, ΠΔ 322/1998).

Στεγάζεται στην οδό Πινδάρου 27. Λειτουργεί μόνο για τους φοιτητές από Δευτέρα έως Παρασκευή 10.00-15.00. Αντικείμενο και σκοπός του Ι.Σ.Ε. είναι η επιστημονική έρευνα, τεκμηρίωση και επεξεργασία θεμάτων σχετικών ιδίως με τους συνταγματικούς και πολιτικούς θεσμούς σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Ειδικότερα, στα αντικείμενα ιδιαίτερου ενδιαφέροντος του Ι.Σ.Ε. περιλαμβάνεται η εξέταση των εθνικών, πολιτικών και πολιτειακών, θεσμών, καθώς και των υπό διαμόρφωση υπερεθνικών αντίστοιχων της ΕΕ., η μελέτη της ελληνικής συνταγματικής ιστορίας και της συνταγματικής ιστορίας των ευρωπαϊκών χωρών και η έρευνα ζητημάτων προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου ως πυλώνων του ευρωπαϊκού συνταγματικού πολιτισμού. Η προσέγγιση των ανωτέρω ζητημάτων γίνεται καταρχήν από τη σκοπιά της νομικής επιστήμης, με παράλληλη αναζήτηση των διακλαδικών εργαλείων που επιτρέπουν τη σφαιρική προσέγγιση της γενεαλογίας των θεσμών και των επιρροών, στις οποίες οφείλουν τα χαρακτηριστικά τους. Για το σκοπό αυτό το Ι.Σ.Ε. διεξάγει ερευνητικά προγράμματα, τηρεί αρχείο μελετών, λειτουργεί βιβλιοθήκη

δημοσίου δικαίου, εκδίδει μελέτες και διοργανώνει σεμινάρια καθώς και λοιπές επιστημονικές εκδηλώσεις

- **Σύντομη Αναφορά των Ερευνητικών Έργων**

- Πηγές της Ιστορίας του Δημοσίου Δικαίου στην Ελλάδα της περιόδου της απόλυτης Μοναρχίας και του πρώιμου κοινοβουλευτισμού (1833-1875), Επιστημονικός υπεύθυνος Γ. Κασιμάτης, χρηματοδότηση Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας (ΠΕΝΕΔ 1989). Καταγραφή, μελέτη και ανάλυση των πηγών του ελληνικού Δημοσίου Δικαίου από το 1833 μέχρι το 1875. Συλλογή τεκμηρίων από την Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, τα πρακτικά νομοθετικών σωμάτων, τον τύπο και τα κρατικά αρχεία Αγγλίας, Γαλλίας και Βαυαρίας. Ατομικά δικαιώματα, αρχηγός του κράτους, συντακτική - νομοθετική - δικαστική - εκτελεστική εξουσία, εκλογές, διπλωματικές σχέσεις, ένοπλες δυνάμεις, αντιμετώπιση εγκλήματος, Εκκλησία.

- Οι κανονισμοί των ελληνικών αντιπροσωπευτικών σωμάτων (1821-1991), Επιστημονικός υπεύθυνος Ευ. Βολουδάκης, χρηματοδότηση Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας (ΠΕΝΕΔ 1989) και Βουλής των Ελλήνων. Τα Πορίσματα της Έρευνας κυκλοφόρησαν από τις εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα στη σειρά του ΙΣΕ "Πηγές του Ελληνικού Δημοσίου Δικαίου.

- Συλλογή, επεξεργασία και καταγραφή όλης της ελληνικής βιβλιογραφίας Δημοσίου Δικαίου από το 1821 έως σήμερα. Επιστημονικός υπεύθυνος Α. Παντελής, χρηματοδότηση Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας (Πρόγραμμα συγχρηματοδοτήσεων 1991-92) και Σωματείου «Ευρωπαϊκές Συναντήσεις για τη Δημόσια Διοίκηση». Τα Πορίσματα της έρευνας κυκλοφόρησαν σε CD-Rom από τις εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

- Το καθεστώς προστασίας των πολιτιστικών αγαθών. Επιστημονικός υπεύθυνος Γ. Κασιμάτης, χρηματοδότηση Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας (Πρόγραμμα συγχρηματοδοτήσεων 1991-92) και Υπουργείου Πολιτισμού. Συλλογή, συστηματική ταξινόμηση, ευρετηρίαση και παρουσίαση των συνταγματικών διατάξεων, της νομοθεσίας, νομολογίας και βιβλιογραφίας για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών.

- Νομικά μέσα για την καταπολέμηση κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων, ρατσισμού, ξενοφοβίας και υποδαυλίσεως του μίσους και της φυλετικής βίας.

Μετά από δημόσια προκήρυξη και ανάθεση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης) συντάχθηκε η ελληνική έκθεση στα πλαίσια του ομώνυμου κοινοτικού προγράμματος (Μάρτιος 1992/συμπλήρωση Δεκέμβριος 1993/ενημερωτική έκθεση Νοέμβριος 1994). Επιμέλεια: Θ. Αντωνίου, Μ. Γαβουνέλη, Ε. Κουτσιμπού, Φ. Παζαρτζή. Αναλήφθηκε ο συντονισμός 12 εθνικών Ινστιτούτων για τη σύνθεση των εθνικών εκθέσεων σε ενιαίο κείμενο και την ίδρυση Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για την καταπολέμηση της ξενοφοβίας και του ρατσισμού. Θεματικές ενότητες: Πληθυσμιακά δεδομένα, διεθνής προστασία αλλοδαπών και μειονοτήτων, συνταγματικά δικαιώματα αλλοδαπών, απαγόρευση διακρίσεων, νομοθεσία ελεύθερης κυκλοφορίας, επαγγελματικής δραστηριότητας, κοινωνικής ασφάλειας, πρόνοιας και εκπαίδευσης αλλοδαπών, ποινικές κυρώσεις και αστικές αξιώσεις σε περιπτώσεις διακρίσεων, διαδικασίες προστασίας.

- Φυλετικές διακρίσεις στην εργασία. Μετά από παραγγελία του European Human Rights Foundation (Βρυξέλλες), συντάχθηκε στα πλαίσια της σύνταξης Ευρωπαϊκού Κώδικα για τις Φυλετικές Διακρίσεις στην Εργασία, η αντίστοιχη ελληνική έκθεση (1994, επιμέλεια: Ε. Γιαννοπούλου).

- Θεσμοί και Επιστήμη του ελληνικού Δημόσιου Δικαίου. Από την καθιέρωση της κοινοβουλευτικής αρχής μέχρι την εγκαθίδρυση της Δημοκρατίας (1875-1924). Επιστημονικός υπεύθυνος Σ. Φλογαΐτης, χρηματοδότηση Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας (ΠΕΝΕΔ 1995). Καταγραφή, μελέτη και ανάλυση των πηγών του ελληνικού Δημόσιου Δικαίου από το 1875 μέχρι το 1924. Ιστορία της ελληνικής επιστήμης του Δημόσιου Δικαίου.

- Τα εθνικά Κοινοβούλια στην Ευρώπη. Ιστορικές και συγκριτικές παράμετροι στο κατώφλι του 21ου αιώνα. Επιστημονικός υπεύθυνος Γ. Κασιμάτης, χρηματοδότηση Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας (ΠΕΝΕΔ 1995). Συγκριτική εμπειρική έρευνα της θέσης των εθνικών Κοινοβουλίων στο μηχανισμό λήψεως αποφάσεων στην Ευρώπη. Θεσμοί και πρακτική εφαρμογή. Νομοθέτηση και κοινοβουλευτικός έλεγχος.

- Πολιτειολογία και Δημόσιο Δίκαιο στη Γερμανία και την Ελλάδα: Σχέσεις και αλληλεπιδράσεις. Επιστημονικός υπεύθυνος Γ. Κασιμάτης, συνεργασία Max-Planck Institut für Europäische Rechtsgeschichte (έναρξη 1996).
- Εκτέλεση του προγράμματος «Αναβάθμιση του προπτυχιακού προγράμματος σπουδών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών». Το έργο ανατέθηκε στο Ι.Σ.Ε. από το Πανεπιστήμιο Αθηνών και το Υπουργείο Παιδείας. Επιστημονικός υπεύθυνος: Γ. Κασιμάτης (χρηματοδότηση Β΄ ΚΠΣ, Α΄ ΕΠΕΑΕΚ, 1998-2000). Σε συνεργασία με το Εργαστήριο Εγκληματολογικών Σπουδών (διεύθυνση καθηγήτριας Κ. Σπινέλλη) και το Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Κοινωνικών Ασφαλίσεων (διεύθυνση καθηγητή Κ. Κρεμαλή). Εκπόνηση πρότυπων παραδόσεων, για το α΄ και γ΄ έτος σπουδών του Νομικού Τμήματος με γνωστικό αντικείμενο το Συνταγματικό Δίκαιο, το Δίκαιο της Υγείας και των Κοινωνικών Ασφαλίσεων και την Εγκληματολογία, κατάλληλων για καταχώρηση σε βάση δεδομένων και για την αξιοποίησή τους σε οπτικοακουστικό υλικό.
- Απλούστευση διαδικασιών σε θέματα πολεοδομίας Επιστημονικός υπεύθυνος: Γ. Κασιμάτης, χρηματοδότηση Υπουργείου Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, 2003, πρόγραμμα Πολιτεία.
- Κωδικοποίηση της νομοθεσίας για τις προσλήψεις στο Δημόσιο Επιστημονικός υπεύθυνος: Γ. Κασιμάτης, χρηματοδότηση Υπουργείου Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, 2003, πρόγραμμα Πολιτεία.
- Μελέτη σχετικά με τον εκσυγχρονισμό της εποπτείας των ασφαλιστικών επιχειρήσεων για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας τους και την προστασία των συμφερόντων των εργαζομένων Επιστημονικός υπεύθυνος: Γ. Κασιμάτης, χρηματοδότηση Υπουργείου Ανάπτυξης, 2004.
- Εργογραφίες Ελλήνων Συνταγματολόγων: Αλ. Παπαναστασίου (2008), Αλ. Σβώλου (2009), Θ. Φλογαΐτη (2009), (επιστημονικός υπεύθυνος Γ. Κασιμάτης), εκδόθηκαν από το Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία (Σειρά: Προσωπικότητες της Πολιτικής και της Επιστήμης).

- Εργογραφίες Ελλήνων Συνταγματολόγων: Ν. Ι. Σαριπόλου, Ν. Ν. Σαριπόλου, υπό έκδοση από το Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία (Σειρά: Προσωπικότητες της Πολιτικής και της Επιστήμης).

- **Εκδόσεις – Μελέτες**

Κείμενα Δημοσίου Δικαίου

- Γ. Κασιμάτης - Ν. Μιχαλάκης - Α. Παντελής - Η. Νικολόπουλος (επιμ.), *Κείμενα Συνταγματικού Δικαίου*, β' έκδοση, Αντ. Ν. Σάκκουλας (1995).
- Σ. Λύτρας - Γ. Σιούτη (επιμ.), *Κείμενα Διοικητικού Δικαίου*, β' έκδοση Αντ. Ν. Σάκκουλας (1996).
- Δ. Βουδούρη-Αναστασία Στρατή (επιμ.), *Η προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς σε Διεθνές και Ευρωπαϊκό επίπεδο* (1999).
- Γ. Κασιμάτης με τη συνεργασία των Τ. Βιδάλη, Π. Δημητρόπουλου, Α. Παπακωνσταντίνου, Κ. Παπανικολάου (επιμ.), *Το Σύνταγμα της Ελλάδας και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*, Αθήνα - Κομοτηνή, 2001.

Πηγές του Ελληνικού Δημοσίου Δικαίου

- Ε. Βολουδάκης (επιμ.), *Οι κανονισμοί των ελληνικών πολιτικών αντιπροσωπευτικών σωμάτων 1821-1991*, τόμος Α'.
- Ε. Βολουδάκης (επιμ.), *Οι κανονισμοί των ελληνικών πολιτικών αντιπροσωπευτικών σωμάτων 1821-1991*, τόμος Β', *Οι κανονισμοί της Βουλής*, 1992.
- Ε. Βολουδάκης (επιμ.), *Οι κανονισμοί των ελληνικών πολιτικών αντιπροσωπευτικών σωμάτων 1821-1991*, τόμος Γ', *Οι κανονισμοί της Γερουσίας*, 1992.
- Ε. Βολουδάκης (επιμ.), *Οι κανονισμοί των ελληνικών πολιτικών αντιπροσωπευτικών σωμάτων 1821-1991*, τόμος Δ', *Οι κανονισμοί συντακτικής και νομοθετικής εργασίας*, 1992.

- Α. Παντελής - Σ. Κουτσουμπίνας - Τ. Γεροζήσης (επιμ.), *Κείμενα Συνταγματικής Ιστορίας*, τόμος Α΄ 1821-1923, 1993.
- Α. Παντελής - Σ. Κουτσουμπίνας - Τ. Γεροζήσης (επιμ.), *Κείμενα Συνταγματικής Ιστορίας*, τόμος Β΄: 1924-1974, 1993.
- *Η της Τρίτης Σεπτεμβρίου εν Αθήναις Εθνική Συνέλευσις - Πρακτικά*, ανατύπωση με ευρετήριο ομιλητών, που συνέταξε ο επιστημονικός συνεργάτης του ΙΣΕ Μ. Τσαπόγας, 1993.
- Friedrich von Thiersch, *De la Régence en Grèce*, επιμ. Η. Scholler - Σ. Φλογαΐτης, β΄ έκδοση, 1995.
- Georg Ludwig von Maurer, *Die Wittelsbacher in Griechenland*, επιμ. Β. Ρουστοπάνη - Σ. Φλογαΐτης, τόμος Α΄, β΄ έκδοση, 1995.
- *Σχέδιο Αναθεωρήσεως του Συντάγματος (1963)*, επιμ. Κ. Γεωργόπουλος, 1998.
- Κ. Ζώη - Γ. Λασιθιωτάκης - Π. Γιαννόπουλος, *Η ιστορική εξέλιξη των διατάξεων του Συντάγματος (1822-1986)*, Πρόλογος Α. Παντελή, 1998.

Μελέτες

- Σ. Τσακουράκης, *Οι καταβολές του συνταγματικού φιλελευθερισμού στο έργο των Hobbes και Locke*, 1992.
- Ι. Κική, *Η καλωδιακή τηλεόραση*, 1993.
- Τ. Χαροκόπου - Ε. Μαριά (επιμ.), *Οι περιβαλλοντικές διατάξεις στο πρωτογενές κοινοτικό δίκαιο και στη νομολογία του ΔΕΚ*, 1993.
- G. Katrougalos, *La crise de légitimité de l'administration. Le cas de la Grèce*, 1994.
- *Archaeological Heritage: Current Trends in its Legal Protection*, Conference Papers, 1995.
- Δ. Μπελαντής, *Αντιτρομοκρατική νομοθεσία και αρχή του Κράτους Δικαίου*, 1997.
- Σ. Τσακουράκης, *Η ελευθερία του λόγου στις ΗΠΑ*, 1997.

- E. Prevedourou, *Le principe de confiance légitime en droit public français*, 1998.
- Γ. Τράντας, *Η προστασία του πολίτη έναντι της διοικήσεως στα σκανδιναβικά κράτη*, 1998.
- Θ. Φορτσάκης, *Διαιτησία και διοικητικές διαφορές*, 1998.
- *Η 3^η Σεπτεμβρίου 1843 και το Σύνταγμά της: Αποτιμήσεις 150 χρόνια μετά*, Πρακτικά Συνεδρίου, 1999.
- *150 χρόνια ελληνικού κοινοβουλευτικού βίου (1844-1994)*, Πρακτικά συνεδρίου, 2000.
- Χ. Παπαδημητρίου, *Η επιρροή του κοινοτικού δικαίου στην δικαστική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων*, 2002.

Ποικίλα 1

- *Τα συνταγματικά όρια νομοθετικής μεταβολής της κοινωνικής ασφάλισης*, τόμος ημερίδας που διοργάνωσε το Ι.Σ.Ε. την 24.1.2008, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2009

Εκτός σειράς

- Hélène Bourrouilhou-Joan Mend  s France (με τη συνεργασία της Anna Mathias), *Η Αγγλική και η Γαλλική Γλώσσα και το Αγγλικό Δίκαιο*, 1998.
- Α. Παντελής - Σ. Λύτρας (επιμ.), *Ελληνική βιβλιογραφία Δημοσίου Δικαίου (1821-1994)*, σε CD-Rom, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, (1998).
- Γ. Κασιμάτης / M. Stolleis (εκδ.), *Verfassungsgeschichte und Staatsrechtslehre: Griechisch-deutsche Wechselwirkungen*, κοινή έκδοση ΙΣΕ και Max-Planck Institut für europäische Rechtsgeschichte, στη σειρά lus Commune Sonderhefte, τ. 140, Vittorio Klostermann, Frankfurt a. M. 2001.
- Γ. Κασιμάτης - Κ. Μαυριάς, *Ερμηνεία του Συντάγματος (Kommentar) I*, β΄ έκδοση, Αθήνα-Κομοτηνή, 2003.

Συνεργασίες με ελληνικά και ξένα ΑΕΙ και Ερευνητικούς Φορείς

Το Ι.Σ.Ε. συνεργάζεται με το European Consortium for Regional and Federal Studies, επίσημο σύμβουλο της Επιτροπής Περιφερειών της

Ευρωπαϊκής Ένωσης, και εκπροσώπησε την Ελλάδα στο συνέδριο του Consortium "The Regions-Factors of Integration or Disintegration in Europe" Ανόβερο, 27-29 Οκτωβρίου 1994, Έλληνες Εισηγητές: Γ. Κασιμάτης και Π. Λαζαράτος)

Συνεργάζεται με το European Institute of Public Administration (Maastricht), καθώς και με πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Ανέλαβε την επιστημονική υποστήριξη της ελληνικής συμμετοχής στο 9^ο Συνέδριο των Ηνωμένων Εθνών για την Πρόληψη του Εγκλήματος και τη μεταχείριση των Εγκληματιών (προπαρασκευαστική περιφερειακή συνάντηση, Βιέννη 28.02-04.03.1994), μετά από ανάθεση από το Υπουργείο Δικαιοσύνης.

Ανέλαβε με τον συνεργάτη του Μιχάλη Τσαπόγα την προετοιμασία της ενότητας «Πολιτική και συνταγματική ιστορία» στη διοργάνωση των εκδηλώσεων «Αθήνα-Μόναχο: οι πολιτικές σχέσεις Ελλάδος-Βαυαρίας στον 19^ο αιώνα» (1997), σε συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού, το Ευρωπαϊκό πολιτιστικό Κέντρο Δελφών και την Εθνική Πινακοθήκη.

Προσκάλεσε ξένους επιστήμονες για διαλέξεις:

- R. Markonič (Πανεπιστήμιο Βελιγραδίου), Απρίλιος 1993
- D. Kennedy (Πανεπιστήμιο Harvard), Μάιος 1993
- Chr. Starck (ΠανεπιστήμιοGöttingen), Μάρτιος 1994
- R. Dworkin (Πανεπιστήμιο Νέας Υόρκης), Μάιος 1994
- A. Baldassare (Ιταλικό Συνταγματικό Δικαστήριο), Νοέμβριος 1994
- A. Ruggeri (ΠανεπιστήμιοMessina), Νοέμβριος 1994
- R. Grawert (Πανεπιστήμιο Bochum) Οκτώβριος 1996
- Alfredo Gallego Anabitarte (Πανεπιστήμιο Μαδρίτης), 1996
- Th. Wurttenberger (Πανεπιστήμιο Βόννης), Οκτώβριος 1996
- J. Isensee (Πανεπιστήμιο Βόννης), Οκτώβριος 1997
- P. Nikolič (Πανεπιστήμιο Βελιγραδίου), Σεπτέμβριος 1999

Προσφέρει οργανωτική υποστήριξη στις δραστηριότητες της Ένωσης Ελλήνων Συνταγματολόγων. Στο πλαίσιο αυτό συνδιοργανώθηκε σειρά δημοσίων συζητήσεων με θέμα «Η αναθεώρηση του Συντάγματος 1975/1986» Προτάσεις των κομμάτων και προβληματική» (Αθήνα, 2 Φεβρουαρίου και 14 Απριλίου 1995).

Διοργάνωσε εκδήλωση με θέμα: «Ο Νέος Κώδικας Διοικητικής Δικονομίας: Πρώτες Προσεγγίσεις» (16 Ιουνίου 1999) σε συνεργασία με την Επιστημονική Εταιρία Διοικητικής Δικαιοσύνης.

Από το 2000 είναι μέλος της Διεθνούς Ένωσης Συνταγματικού Δικαίου και συνεργάζεται με αυτήν.

- Λοιπές Δραστηριότητες (π.χ. Συνέδρια, Εκπαιδευτικά Προγράμματα)

Συνέδρια:

- "Ο Friedrich Thiersch και η γένεση του ελληνικού κράτους από τη σκοπιά του 20ου αιώνα" (Αθήνα, 15-17 Οκτωβρίου 1990), σε συνεργασία με το *Ινστιτούτο Γκαίτε*.

- "Η 3η Σεπτεμβρίου 1843 και το Σύνταγμά της: αποτιμήσεις 150 χρόνια μετά" (Αθήνα, 30 Σεπτεμβρίου - 2 Οκτωβρίου 1993), σε συνεργασία με την *Εταιρεία Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου*.

Εισηγητές: Γ. Κασιμάτης, Ν. Διαμαντούρος, Ι. Δημάκης, Ευ. Βολουδάκης, Ι. Κονιδάρης, Φ. Παζαρτζή, Σ. Αμοριανού (Πανεπιστήμιο Αθηνών), Γ. Αναστασιάδης (Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης), Η. Scholler (Πανεπιστήμιο Μονάχου), Ε. Turczynski (Πανεπιστήμιο Bochum), J. Irmscher (Πανεπιστήμιο Humboldt Βερολίνου), Η. Μαυρομούστακου, Δ. Μπιλής, Ο. Παπαδοπούλου, Ι. Τασόπουλος, Μ. Τσαπόγας (ΙΣΕ).

- "Νομικά μέσα καταπολέμησης του ρατσισμού και της ξενοφοβίας" (Αθήνα, 28-29 Μαρτίου 1994), σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης) και με συμμετοχή εκπροσώπων από τους ακόλουθους φορείς: Πανεπιστήμια Montpellier, Valencia, Εδιμβούργου, και Λισαβώνας, Institut fuer Migrations- & Rassismusforschung, Associazione per gli Studi Giuridici sull'Immigrazione, Free Legal Advice Centres Ltd.,

Lendelijk Bureau Racismebestrijding, E. & L. Frieden, Cabinet De Bandt, Danish for Human Rights, ΙΣΕ.

- "Προστασία των Μειονοτήτων"

(Αθήνα, 13-14 Οκτωβρίου 1994), σε συνεργασία με τη Διεθνή Ένωση Συνταγματικού Δικαίου (IACL/AIDC) και την Ένωση Ελλήνων Συνταγματολόγων.

Εισηγητές: P.W.C. Akkermans (Πανεπιστήμιο Rotterdam), L. Basta (Πανεπιστήμιο Fribourg), Ch. Saunders (Πανεπιστήμιο Μελβούρνης), P. Nícolič (Πανεπιστήμιο Βελιγραδίου), G. de Vergottini (Πανεπιστήμιο Bologna), Fr. Delplie, M. Verdussen (Πανεπιστήμιο Louvain), S. M. Lozada (Πανεπιστήμιο Buenos Aires), I. Kristian (Πανεπιστήμιο Ljubljana), K. Μαυριάς (Πανεπιστήμιο Θράκης), A. Φίλου (Max-Planck-Institut fuer Auslaendisches Oeffentliches Recht und Voelkerrecht).

- "150 χρόνια ελληνικού κοινοβουλευτικού βίου, 1844-1994" *(Αθήνα, 14-18 Μαρτίου 1995), σε συνεργασία με τη Βουλή των Ελλήνων*

Εισηγητές: A. Μάνεσης (Ακαδημία Αθηνών), N. Todorov (Βουλγαρική Ακαδημία), Γ. Κασιμάτης, Π. Κιτρομηλίδης, Ν. Αλιβιζάτος, Ν. Διαμαντούρος, Ευ. Βολουδάκης, Α. Δημητρόπουλος, Δ. Χαραλάμπης (Πανεπιστήμιο Αθηνών), Ν. Παναζόπουλος, Π. Πετρίδης, Γ. Νάκος, Γ. Αναστασιάδης (Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης), Κ. Μαυριάς (Πανεπιστήμιο Θράκης), Θ. Τζώνος, Μ. Παξιμαδοπούλου-Σταυρινού (Πάντειο Πανεπιστήμιο), Η. Μαυρομούστακου (Πανεπιστήμιο Κρήτης), Ν. Μουζέλης (London School of Economics), B. Chantebout (Πανεπιστήμιο Reni Descartes Paris V), Th. Wórttenberger (Πανεπιστήμιο Freiburg), J. Casey (Πανεπιστήμιο Δουβλίνου), Sl. Milacic, J. Du Bois de Gaudusson (Πανεπιστήμιο Bordeaux), Tr. Stoianovich (Πανεπιστήμιο Rutgers, N.J.), M. Heper (Πανεπιστήμιο Bilkent Άγκυρας), R. Clogg (Πανεπιστήμιο Οξφόρδης), L. Ortega Alvarez (Πανεπιστήμιο Τολέδο), M. Rebelo de Sousa (Πανεπιστήμιο Λισαβώνας), G. Pasquino (Bologna Center of the John Hopkins University), H. Döring (Πανεπιστήμιο Potsdam), R. Grawert (Πανεπιστήμιο Bochum), Fr. Delplie (Πανεπιστήμιο Louvain), J-P. Costa (Conseil d'ltat), L. Lopez Guerra

(Ισπανικό Συνταγματικό Δικαστήριο). Φλ. Μαρινέσκου (Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Ε.Ι.Ε.), Κ. Μποτόπουλος, Μ. Τσαπόγας (ΙΣΕ).

- "Πολιτειολογία και Δημόσιο Δίκαιο στη Γερμανία και την Ελλάδα: Σχέσεις και αλληλεπιδράσεις από την ίδρυση του ελληνικού κράτους μέχρι το Σύνταγμα του 1975"

(Αθήνα, 30 Νοεμβρίου - 1 Δεκεμβρίου 1995), σε συνεργασία με το *Max-Planck Institut fuer Europaäische Rechtsgeschichte (Φραγκφούρτη)*.

Εισηγητές: Σπ. Τρωιάνος, Γ. Κασιμάτης, Σπ. Φλογαίτης, Ι. Κονιδάρης, Φ. Σπυρόπουλος, Τζ. Ηλιοπούλου-Στράγγα, Π. Λαζαράτος, Θ. Αντωνίου (Πανεπιστήμιο Αθηνών), Β. Σκουρής, Γ. Πάσχος (Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης), Δ. Τσάτσος (Πάντειο Πανεπιστήμιο), Μ. Stolleis (Πανεπιστήμιο Φραγκφούρτης), Η. Mohrhaupt, Σπ. Βλαχόπουλος, Β. Ρουστοπάνη-Neumann, Μ. Τσαπόγας (ΙΣΕ).

- Στρογγυλή Τράπεζα με θέμα "Σύνταγμα και θρησκεία"

(Αθήνα 22-26 Μαΐου 2002, σε συνεργασία με την Διεθνή Ένωση Συνταγματικού Δικαίου και την Ένωση Ελλήνων Συνταγματολόγων").

- "Νέες Τεχνολογίες και Ατομικά Δικαιώματα"

(Αθήνα, 23 Μαΐου 2007), συνδιοργάνωση με το Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών.

Εισηγητές: Γ. Κασιμάτης, Β. Χρήστου, Σ. Βιδάλη, Λ. Μήτρου

Διεύθυνση: Ν. Κουράκης

Επιμέλεια έκδοσης τόμου ημερίδας (εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2008): Μ. Κρασιδιώτη

- "Τα συνταγματικά όρια νομοθετικής μεταβολής της κοινωνικής ασφάλισης" (Αθήνα, 24 Ιανουαρίου 2008)

Εισηγητές: Γ. Λεβέντης, Κ. Κρεμαλής, Αγγ. Στεργίου, Γ. Κατρούγκαλος, Π. Παπαρρηγοπούλου, Ολ. Αγγελοπούλου, Ν. Αναλυτής

Διεύθυνση: Γ. Κασιμάτης, Γ. Κουκιάδης

- "Αρχαιολογική κληρονομιά: σύγχρονες τάσεις στη νομική της προστασία" (Αθήνα, 26-27 Νοεμβρίου 1992).

Εισηγητές: Γ. Κουμάντος, Ε. Ρούκουνας, Σ. Βρέλλης, Ν. Αλιβιζάτος, Ν. Ζίας, Ι. Καράκωστας, Ι. Γιαννίδης, Θ. Αντωνίου (Πανεπιστήμιο Αθηνών), P.O. Keefe (Πανεπιστήμιο Sidney), J. Nafziger (Πανεπιστήμιο Willamette), Η. Post (Πανεπιστήμιο Ουτρέχτης), L. Prott (UNESCO), Sh. Williams (Πανεπιστήμιο York), Α. Στρατή (ΕΚΕΜ), Δ. Βουδούρη, Ελ. Τροβά (ΙΣΕ).
"Νέες προσεγγίσεις στο Δημόσιο Δίκαιο και τη Συνταγματική Θεωρία"

(Αθήνα, 23-24 Μαΐου 1994), σε συνεργασία με το *European Law Research Center της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Harvard*.

Εισηγητές: Π. Παυλόπουλος, Ν. Αλιβιζάτος, Ι. Δρόσος, Χ. Παμπούκης (Πανεπιστήμιο Αθηνών), Ν. Berman, G. Frug, D. Kennedy, J. Nockleby, J. Paul, K. Engle, Ι. Porras (Πανεπιστήμιο Harvard), G. Frankenberg (Πανεπιστήμιο Φραγκφούρτης), Ι. Τασόπουλος, Χ. Τσαϊτουρίδης (ΙΣΕ).

- "Ζητήματα της συνταγματικής δικαιοσύνης στη Γερμανία" (Αθήνα, 23 Ιουνίου 1994).

Εισηγητές: E.-W. Boeckenfoerde, P. Kirchhof, Η. Seibert (Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο). "Waste Management in the European Union: Legal Status-Technical Aspects-Existing Situation"

(Αθήνα, 18-19 Σεπτεμβρίου 1995), σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος) και το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

Εισηγητές: M. Prieur (Πανεπιστήμιο Limoges), E. Rehbinder (Πανεπιστήμιο Amsterdam), M. Sancy (Fondation Universitaire Luxembourgeoise), Γλ. Σιούτη (Πανεπιστήμιο Αθηνών), Τζ. Χαρακόπου, Ι. Κουφάκη (ΙΣΕ), Α. Carria (Istituto per l'Ambiente, Μιλάνο), D. Cuckson (Chairman of Waste Working Party, UKELA).

Υποστήριξη σπουδών:

Το Ι.Σ.Ε. υποστηρίζει τα προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών του Τομέα Δημοσίου Δικαίου του Τμήματος Νομικής.

Στα πλαίσια του κοινοτικού προγράμματος Jean Monnet διδάχτηκε «Κοινοτικό Δίκαιο Περιβάλλοντος» κατά το ακαδημαϊκό έτος 1991-1992 στο

Τμήμα Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών (Ι. Καρακώστας, Γ. Σιούτη), με χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Το Ι.Σ.Ε. συνεργάστηκε με το Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Κοινωνικών Ασφαλίσεων στην εκτέλεση του χρηματοδοτούμενου από την Ε.Ε. προγράμματος «Πρακτική άσκηση φοιτητών» της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Το Ι.Σ.Ε. προκηρύσσει βραβείο για την αρτιότερη διδακτορική διατριβή κάθε έτους, ανάμεσα στις διατριβές δημοσίου δικαίου που υποστηρίχθηκαν σε ελληνικά Πανεπιστήμια, καθώς και στις διατριβές δημοσίου δικαίου Ελλήνων σε Πανεπιστήμια του εξωτερικού. Η βραβευόμενη διατριβή δημοσιεύεται στη σειρά «Μελέτες» του Ι.Σ.Ε.

Βιβλιοθήκη

Η Βιβλιοθήκη του Ινστιτούτου περιλαμβάνει 6.000 τίτλους βιβλίων και εμπλουτίζεται με κριτήριο τη βιβλιογραφική υποστήριξη των ερευνητικών του προγραμμάτων και στόχων. Η Βιβλιοθήκη συγκροτείται από αγορές και δωρεές βιβλίων. Οι σημαντικότερες δωρεές είναι: η δωρεά της βιβλιοθήκης του καθηγητή Κ. Γεωργόπουλου, της βιβλιοθήκης του Ευάγγελου Βολουδάκη από την κα Βολουδάκη, της βιβλιοθήκης του ομ. καθηγητή Γ. Κασιμάτη και οι δωρεές του εκδοτικού οίκου Αντωνίου Ν. Σάκκουλα και της Deutsche Forschungsgemeinschaft.

Η βιβλιοθήκη ενημερώνεται με αγορές του ΙΣΕ και με προσανατολισμό στους ακόλουθους τομείς:

- Ελληνική και συγκριτική συνταγματική ιστορία, ιστορία της επιστήμης του δημοσίου δικαίου.
- Συγκριτικό συνταγματικό δίκαιο.
- Διεθνής προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου.
- Περιφερειακή και Τοπική Αυτοδιοίκηση
- Εκτός από σύγχρονες εκδόσεις, η Βιβλιοθήκη περιλαμβάνει και συλλογή εκδόσεων του 18ου και 19ου αιώνα. Ενδεικτικά:

- Julii Bernhards von Rohr, Einleitung zur Staats-Klugheit, oder Vorstellung wie christliche und weise Regenten zur Beförderung Ihrer eigenen und Ihrer Landes-Glückseeligkeit Ihrer Unterthanen zu beherrschen pflegen, Leipzig 1718
- Vattel, Il diritto delle genti ovvero principii legge naturale, tom. I-III, Lione 1781
- J. Cordier, Histoire du procès de Louis XVI, Paris 1793
- G. Maria Lampredi, Diritto pubblico universale, ossia diritto di natura e delle genti, Firenze 1828
- M. Proudhon, Traité du domaine public, ou de la distinction des biens considerés principalement par rapport au domaine public, Tom. 1-5, Dijon 1834

Εργαστήριο Κοινωνικής Ασφάλισης, Υγείας και Πρόνοιας (ΕΚΑΥΠ),

(ΠΔ 79/2002 ΦΕΚ Α56/21-3-2002)

Στεγάζεται στην οδό Ιπποκράτους 33 (5ος όροφος). Καλύπτει διδακτικές και ερευνητικές ανάγκες του Τμήματος Νομικής και των άλλων Τμημάτων του ΕΚΠΑ στα γνωστικά αντικείμενα των Κοινωνικών Ασφαλίσεων, της Υγείας και της Πρόνοιας. Σε θέματα που εμπíπτουν στις δραστηριότητές του συνεργάζεται με κέντρα ερευνών και ακαδημαϊκά ιδρύματα ημεδαπής και αλλοδαπής, διοργανώνει επιστημονικές εκδηλώσεις, πραγματοποιεί δημοσιεύσεις και εκδόσεις, παρέχει υπηρεσίες σε επίπεδο εκπόνησης μελετών και γνωμοδοτήσεων. Αναλαμβάνει την εκπόνηση ερευνητικών προγραμμάτων, ειδικών μελετών και την παροχή γνωμοδοτήσεων. Ειδικότερα, παρέχει υπηρεσίες υποστήριξης νομοπαρασκευαστικού και συμβουλευτικού έργου σε αρμόδια Υπουργεία και οργανισμούς, κωδικοποίησης γενικών αρχών και επιμέρους κλάδων του Κοινωνικού Δικαίου, υποστήριξης επιχειρήσεων σε θέματα κοινωνικής προστασίας του προσωπικού τους, εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, υποστήριξης επιχειρήσεων και επαγγελματικών οργανώσεων για την ίδρυση και λειτουργία Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, αναλαμβάνει μελέτες σε

θέματα Κοινωνικοασφαλιστικού και Κοινωνικού Δικαίου γενικότερα και διοργανώνει επιμορφωτικά σεμινάρια σε φορείς κοινωνικής προστασίας και σε επαγγελματικές οργανώσεις.

Το ΕΚΑΥΠ υποστηρίζει διαρκώς το Σεμινάριο Δημοσίου Δικαίου (Κοινωνικού Δικαίου), την εκπόνηση διδακτορικών διατριβών και την οργάνωση συνεδρίων με θέματα κοινωνικής προστασίας, τόσο σε εθνική, όσο και σε ευρωπαϊκή διάσταση.

Ενόψει της επικαιρότητας των αντικειμένων της κοινωνικής ασφάλισης, της υγείας και της πρόνοιας, το ΕΚΑΥΠ αποδέχτηκε πρόσκληση του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών και ανέπτυξε τελευταία επιμορφωτική κυρίως δραστηριότητα, συνδιοργανώνοντας με το ΔΣΑ σειρά σεμιναρίων προς ασκούμενους δικηγόρους και δικηγόρους με θέματα τις ασφαλιστικές μεταρρυθμίσεις (Ν. 3655/2008, Ν. 3863/2010 και 3865/2010), τις ενστάσεις και προσφυγές σχετικά με την υπαγωγή στην ασφάλιση, με τις εισφορές και με τις παροχές. Με αυτόν τον τρόπο ενίσχυσε γνωστικά τους δικηγόρους εκείνους που δεν είχαν προηγούμενη ευκαιρία να ενημερωθούν στα παραπάνω αντικείμενα, τα οποία, ως σημειωθεί, ότι εξασφαλίζουν το βιοπορισμό σε πολλούς νέους δικηγόρους, λ.χ. με υποθέσεις θεμελίωσης συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων, ορθού υπολογισμού ασφαλιστικών εισφορών, κάλυψης δαπανών νοσηλείας, επιδότησης ατόμων με ειδικές ανάγκες κλπ.

Επίσης, το ΕΚΑΥΠ δημιούργησε και συνεχώς εμπλουτίζει την ιστοσελίδα <http://www.ekayp.gr>, όπου έχει αναρτηθεί χρήσιμο υλικό για φοιτητές, ερευνητές και εφαρμοστές του Κοινωνικού Δικαίου γενικότερα. Το Εργαστήριο διαθέτει περίπου 1.000 βιβλία.

Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών

(ΠΔ 535/1991)

Το Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών άρχισε να λειτουργεί το 1992 υπό τη διεύθυνση, αρχικά, της Καθηγήτριας Κ. Δ. Σπινέλλη, και στη συνέχεια (2001) του Καθηγητή Νέστορα Κουράκη, με έκτοτε Αναπληρώτρια Διευθύντρια την ήδη Ομότιμη Καθηγήτρια Κ. Δ. Σπινέλλη και με επιτελικά στελέχη τους κ.κ. Πάρη Ζαγούρα, Μαρία

Κρανιδιώτη, Φωτεινή Μηλιώνη, Φωτεινή Ντούρα, Ντόρα Περτέση, Φώτη Σπυρόπουλο, Χρήστο Τσουραμάνη, Ευδοξία Φασούλα, Διονύση Χιόνη και τακτικούς συνεργάτες τους κ.κ. Ελένη Βαρελά, Μαρία Γαλανού, Ελένη Γκιάκα, Αναστασία Παπαγεωργίου και Γιώργο Φερετζάκη. Επίσης, στις επί μέρους δραστηριότητες του Εργαστηρίου συμμετέχουν οι ωρομίσθιοι μεταπτυχιακοί επιστημονικοί συνεργάτες εγκληματολογικών μαθημάτων.

Το Εργαστήριο έχει κατανεμηθεί στον Τομέα Ποινικών Επιστημών του Τμήματος Νομικής, το δε προσωπικό του απαρτίζεται κυρίως από τα μέλη Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού (ΔΕΠ) του Τομέα, αλλά και από εξωτερικούς συνεργάτες με ειδικές γνώσεις στο αντικείμενο. Η έδρα του Εργαστηρίου βρίσκεται στον πρώτο όροφο του παλαιού κτιρίου της Νομικής Σχολής, στην οδό Σόλωνος 57, α' όροφος (γραφείο 111), και περιλαμβάνει βιβλιοθήκη που διαθέτει περίπου 1.500 βιβλία, χώρο συσκέψεων για την ερευνητική ομάδα (περί τα 20 άτομα) και ηλεκτρονικό εξοπλισμό, καθώς επίσης τρία γραφεία (τα υπ' αρ. 156, 157 και 158) στον γ' όροφο του κτιρίου επί της οδού Σόλωνος 57, που διατίθενται σε ερευνητές του Εργαστηρίου και σε μεταπτυχιακούς υποτρόφους Ποινικού Δικαίου και Εγκληματολογίας του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών. Λόγω εργασιών ανακαίνισης στο κτίριο της οδού Σόλωνος 57, και έως ότου αυτές αποπερατωθούν, το Εργαστήριο στεγάζεται προσωρινά στα γραφεία του Ινστιτούτου Συνταγματικών Ερευνών, οδός Πινδάρου 27, τηλ. 210 8813.216, 210 3609.888, 210 3620.816 και 210 3620.817.

Εκπαιδευτικό και ερευνητικό έργο

Σύμφωνα με το ιδρυτικό Προεδρικό Διάταγμα (υπ' αριθμ. 535/1991, ΦΕΚ Α' 210), το Εργαστήριο έχει ως αποστολή του, μεταξύ άλλων, την κάλυψη των διδακτικών αναγκών του Τμήματος στα γνωστικά αντικείμενα του Τομέα Ποινικών Επιστημών (και δη τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο), τη διεξαγωγή ερευνητικών προγραμμάτων, τη διοργάνωση επιστημονικών διαλέξεων, σεμιναρίων, ημερίδων, συνεδρίων κ.λπ., και τη συνεργασία με άλλα ακαδημαϊκά ιδρύματα, κρατικούς ή μη φορείς και κέντρα ερευνών. Στο πλαίσιο αυτών των στόχων:

- έχει δημιουργηθεί ιστοσελίδα στο Διαδίκτυο με χρήσιμες πληροφορίες και επιστημονικές τοποθετήσεις σε ζητήματα εγκληματολογίας, ποινικής καταστολής, ποινικού δικαίου και αντεγκληματικής πολιτικής: www.law.uoa.gr/crime-research/.
- εκδίδεται σε τακτικά χρονικά διαστήματα ηλεκτρονικό περιοδικό με τίτλο “The Art of Crime”, όπου αναλύονται ζητήματα ποινικο-εγκληματολογικού χαρακτήρα και αντεγκληματικής πολιτικής (έχουν ήδη εκδοθεί 14 ηλεκτρονικά τεύχη, τα οποία μπορεί κανείς να επισκεφθεί στην ιστοσελίδα www.theartofcrime.gr) (υπεύθυνοι ο Δικηγόρος και Εγκληματολόγος κ. Διονύσης Χιόνης και ο Δικηγόρος και Ποινικολόγος κ. Φώτης Σπυρόπουλος).
- έχουν δημοσιευθεί, σε συνεργασία με τον εκδοτικό οίκο Αντ.Ν. Σάκκουλα, 20 τόμοι ποινικο-εγκληματολογικού περιεχομένου στη σειρά Δημοσιεύσεων του Εργαστηρίου (πλήρης κατάλογος στο τέλος του παρόντος), ενώ ήδη ετοιμάζονται και άλλοι τόμοι.
- έχουν διοργανωθεί και συνεχίζουν να διοργανώνονται ελεύθερα εκπαιδευτικά σεμινάρια σε θέματα εγκληματολογικών μαθημάτων. Ειδικότερα, κάθε εξάμηνο γίνονται από την κ. Βασ. Σαλεσιώτου και την κ. Μάγδα Καμπούρη σεμινάρια Δικαστικής Γραφολογίας για προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές του Πανεπιστημίου μας, ενώ από το 2009 διοργανώνονται εκπαιδευτικές επισκέψεις στο Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Δαφνίου από την ψυχολόγο-ψυχαναλύτρια κ. Ντόρα Περτέση.
- έχουν διεξαχθεί και ολοκληρωθεί πάνω από δέκα επιστημονικές έρευνες σε θέματα εγκληματικότητας και φυλακών, ενίοτε σε συνεργασία με ελληνικούς ή και αλλοδαπούς φορείς. Οι έρευνες αυτές αφορούν μεταξύ άλλων την κατάσταση και τα προβλήματα των γυναικών κρατουμένων (1994-1996) και των ανήλικων κρατουμένων στις ελληνικές φυλακές (1993-1995), καθώς και επαναληπτική (follow - up) εξέταση για το τι απέγιναν στη συνέχεια οι παραβατικοί αυτοί ανήλικοι (1999-2002). Ακόμη έχουν διενεργηθεί δύο έρευνες με θέμα τις παραβατικές ομάδες και τις συμμορίες ανηλίκων στη σύγχρονη

Ελλάδα (2002-2004) και μία έρευνα για τη γνώμη των ιατρών, των νοσηλευτών και του κοινού ως προς το αμφιλεγόμενο ζήτημα της ευθανασίας (επιστημονικός υπεύθυνος ο Καθηγητής Νέστωρ Κουράκης σε συνεργασία με την Ομότιμη Καθηγήτρια κ. Κ. Δ. Σπινέλλη) (2005-2007). Επίσης με την επιμέλεια της εγκληματολόγου κ. Φωτεινής Μηλιώνη διενεργήθηκε τηλεφωνική έρευνα ως προς τις απόψεις του κοινού για την ενδοοικογενειακή βία, ενώ σε συνεργασία με το Πάντειο Πανεπιστήμιο ολοκληρώθηκε έρευνα με θέμα «(Αν)ασφάλεια και Τιμωρητικότητα» (υπεύθυνοι η Καθηγήτρια κ. Χρ. Ζαραφώνιτου και ο Καθηγητής κ. Νέστωρ Κουράκης). Περαιτέρω, έχουν διεξαχθεί έρευνα αρχείου για τον ανήλικο ως θύμα ενδοοικογενειακής βίας, σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού (υπεύθυνη η Δικηγόρος και Εγκληματολόγος κ. Φ. Μηλιώνη, Δ.Ν.) και έρευνα φορέων για αποκατάσταση δραστών ενδοοικογενειακής βίας στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης (υπεύθυνες η Ομότιμη Καθηγήτρια κ. Κ. Δ. Σπινέλλη και η Δικηγόρος και Εγκληματολόγος κ. Φ. Μηλιώνη, Δ.Ν.). Τέλος, έχουν ολοκληρωθεί έρευνα επί αποφάσεων του Δικαστηρίου Ανηλίκων Αθηνών ως προς το «Δικαιϊκό και κοινωνικοπρονοιακό πρότυπο κατά την απνομή της δικαιοσύνης» (υπεύθυνη η Επίκουρη Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Μαρία Κρασιδιώτη, με ειδική σύμβουλο την Ομότιμη Καθηγήτρια κ. Κ. Δ. Σπινέλλη) και κατάρτιση ενός Κώδικα Δεοντολογίας των Εγκληματολόγων (υπεύθυνοι η Ομότιμη Καθηγήτρια κ. Κ.Δ. Σπινέλλη και η Επίκουρη Καθηγήτρια κ. Μαρία Κρασιδιώτη).

- έχει διοργανωθεί σειρά συνεδρίων, ημερίδων, διαλέξεων και εκδηλώσεων. Έτσι, κατά το έτος 2006, σε συνεργασία με την Ελληνική Εταιρεία Εγκληματολογίας, έγιναν ομιλίες και συζητήσεις για τα θέματα «Εγκληματολογικές Όψεις της Μετανάστευσης» (15.2.2006), «(Αν)ασφάλεια, Αντεγκληματική Πολιτική και Δικαιώματα του Ανθρώπου» (30.3.2006) και «Το πρόβλημα της παραβατικότητας των ανηλίκων στην Ελλάδα σήμερα και εφικτοί τρόποι αντιμετώπισής του» (17.5.2006). Επίσης, υπήρξε συνεργασία με τον Ερευνητικό Όμιλο

Φοιτητών Νομικής για τη διοργάνωση του Πρώτου Φοιτητικού Συνεδρίου Εγκληματολογίας (23-24.5.2006). Εξάλλου, κατά το έτος 2007, σε συνεργασία και με αντίστοιχους αρμόδιους φορείς πραγματοποιήθηκαν ημερίδες για την Ευθανασία (31.1.2007), την Απεξάρτηση στο Πλαίσιο του Σωφρονιστικού Συστήματος (1.3.2007), την Ενδοοικογενειακή Βία (28.3.2007 και 28.6.2007), και τις Νέες Τεχνολογίες σε σχέση με την εγκληματικότητα και τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (23.5.2007), ενώ στις 25-26.5.2007 συνδιοργανώθηκε με την Ένωση Φοιτητών ELSA διημερίδα με θέμα «Εκδίκαση των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας». Επιπλέον, το 2008 πραγματοποιήθηκαν εκδηλώσεις με τίτλο «Ανασφάλεια, Τιμωρητικότητα και Αντεγκληματική Πολιτική» (6.2.2008) και «Κώδικας Δεοντολογίας για τους Εγκληματολόγους. Πρόταγμα του 21^{ου} αιώνα;» (18.3.2008). Ακόμη, σε συνεργασία με την Ένωση Εισαγγελέων Ελλάδος και το ΚΕ.Θ.Ε.Α. πραγματοποιήθηκε στις 28.3.2008 ημερίδα στο Εφετείο Αθηνών με θέμα «Απεξάρτηση και Ποινική Δικαιοσύνη. Από τη θεωρία στην πράξη» και στις 12-13/5/2008 συνδιοργανώθηκε με τον Σύνδεσμο Επιμελητών Ανηλίκων Δικαστηρίων Ανηλίκων Ελλάδας διήμερο συνέδριο με θέμα «Διεπιστημονικότητα και διεισδυτικότητα για την κοινωνική ένταξη του νεαρού παραβάτη». Περαιτέρω, στις 17 και 18 Φεβρουαρίου 2009 διοργανώθηκε, σε συνεργασία με τον φορέα "Επάνοδος", διήμερο συνέδριο με θέμα τα προβλήματα των αποφυλακισζόμενων και τις "καλές πρακτικές" που εφαρμόζονται για τη βελτίωση της κατάστασής τους. Τέλος για το 2010 έχουν προγραμματιστεί δύο επιμέρους συνεδριακές εκδηλώσεις, δηλ. μία Διημερίδα με θέμα "Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική", σε συνεργασία με την Ελληνική Εταιρεία Κοινωνικής Πολιτικής (27 και 28.5.2010), και μία Ημερίδα, σε συνεργασία με τον Δήμο Κορυδαλλού και τον Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών, με θέμα " Η κοινωνία συναντά την αντεγκληματική πολιτική στον Εθελοντισμό" (14.6.2010), ενώ παράλληλα πραγματοποιούνται κατά καιρούς διαλέξεις από Έλληνες Εγκληματολόγους του εξωτερικού (Καθηγητές Νίκος Πασσάς, Δημήτρης Καλογερόπουλος κ.ά.)

- Έχει γίνει συνεργασία κατά καιρούς με ευρωπαϊκούς φορείς (π.χ. Ευρωπαϊκή Ένωση, Συμβούλιο της Ευρώπης), με πανεπιστημιακές μονάδες της Ελλάδας και του εξωτερικού (π.χ. Πανεπιστήμια Ουτρέχτης, Würzburg, Κύπρου, Βελιγραδίου, Θεσσαλονίκης), με κρατικούς φορείς (Υπουργεία Δικαιοσύνης Ελλάδας, Κύπρου, Ολλανδίας, Μ. Βρετανίας [Home Office], ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ., Ο.Α.Ε.Δ.), καθώς και με μη κυβερνητικές οργανώσεις (π.χ. Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου). Διοργανώθηκε έτσι τον Νοέμβριο 1998 Ημερίδα με θέμα: «Έγκλημα και Διακίνηση Ναρκωτικών Ουσιών: Διαβαλκανική συνεργασία για την Πρόληψη Διάδοσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών». Επίσης, πραγματοποιήθηκε συμμετοχή του Εργαστηρίου σε διεθνή έρευνα αυτοομολογούμενης εγκληματικότητας, (1992-1994), καθώς και σε διευρωπαϊκή έρευνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις απάτες σε βάρος των συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (1994-1995).
- Έχει γίνει η αξιολόγηση προγραμμάτων που εφαρμόζονται σε σωφρονιστικά καταστήματα για τη θεραπεία και κοινωνική επανένταξη προσώπων εξαρτημένων από ουσίες (προγράμματα «Στροφή» και «Εν Δράσει» του ΚΕΘΕΑ για εξαρτημένους κρατούμενους, 2005-2006).
- Έχει πραγματοποιηθεί η επικαιροποίηση και ο εμπλουτισμός με νεώτερη νομοθεσία του έργου «Ειδικό Ποινικό Νόμοι», που εκπονήθηκε από τον Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου κ. Φώτιο Μακρή. Ήδη έχει ολοκληρωθεί σε ικανοποιητικό βαθμό η ηλεκτρονική επεξεργασία του έργου, το οποίο διατίθεται δωρεάν στην ιστοσελίδα του Εργαστηρίου.
- Έχει υλοποιηθεί η έκδοση του Εγχειριδίου «Για να νιώθουμε Ασφαλείς μέσα σε μια Κοινωνία Ενεργών Πολιτών» (2006) και έχει δημιουργηθεί αντίστοιχη ιστοσελίδα (www.niotho-asfalisis.gr) για θέματα διάγνωσης και πρόληψης της παραβατικότητας. Στο πλαίσιο της ίδιας θεματικής έχει γίνει συνεργασία με το Σχολείο (Γυμνάσιο – Λύκειο) Ε.Κ.Κ.Ν Αυλώνα και το ευρωπαϊκό πρόγραμμα VEPS για τη δημιουργία και έκδοση Οδηγού Αποφυλακισμένων (υπεύθυνοι οι

Δικηγόροι και Εγκληματολόγοι κ.κ. Φ. Μηλιώνη και Δ. Χιόνης και η Δικηγόρος κ. Φ. Ντούρα), ενώ παρόμοιος Οδηγός εκδόθηκε στη σειρά δημοσιεύσεων του Εργαστηρίου με τη συνεργασία του Κέντρου Επανένταξης Αποφυλακισμένων "Επάνοδος".

- Έχουν παρουσιασθεί αναλυτικά σε έγκριτο περιοδικό της αλλοδαπής οι δραστηριότητες του Εργαστηρίου (βλ. σχετικό δημοσίευμα της C.D. Spinellis, σε: *European Journal on Criminal Policy and Research*, τόμ. 3 (1995), τχ. 1, σ. 100-103, όπου και περαιτέρω διεξοδικές πληροφορίες για τις έως τότε δραστηριότητες του Εργαστηρίου). Επίσης, οι δραστηριότητες του Εργαστηρίου έχουν περιληφθεί στην έκδοση «Οδηγός Εργαστηρίων», 2006, που εκδόθηκε από το Γραφείο Διαμεσολάβησης του Πανεπιστημίου Αθηνών, σελ. 27-29, ενώ τα πορίσματα των ερευνών του έχουν κατ' επανάληψη απασχολήσει τον ημερήσιο τύπο σε εκτεταμένα δημοσιεύματα (π.χ. ειδικό ένθετο στην εφημ. «Τα Νέα» της 26.3.2007, όπου και παρουσίαση της έρευνας για την ευθανασία), και έχουν αποτελέσει αντικείμενο επιστημονικών δημοσιεύσεων, π.χ. στο περ. «Ποινικός Λόγος» (2003: 2205 – 2218, 2004:461-474 και 2895 – 2912).
- Έχει εκπονηθεί και δημοσιεύθηκε ήδη ως βιβλίο ένας "Οδηγός Εγκληματολογικής Βιβλιογραφίας" με τα κυριότερα πρόσφατα δημοσιεύματα ποινικο-εγκληματολογικού περιεχομένου στην Ελλάδα και το εξωτερικό (υπεύθυνοι ο Καθηγητής Νέστωρ Κουράκης, ο Καθηγητής T.E.I. και Εγκληματολόγος κ. Χρ. Τσουραμάνης, Δ.Ν. και η Δικηγόρος κ. Μαρία Γαλανού, Μ.Δ.Ε. Ποινικών Επιστημών).
- Έχει εκπονηθεί και δημοσιεύθηκε ήδη ως βιβλίο ένας Οδηγός για μεταπτυχιακές σπουδές στις Εγκληματολογικές Επιστήμες σε χώρες της Ευρώπης και της Αμερικής υπό την εποπτεία της Εγκληματολόγου και επιμελήτριας ανηλίκων κ. Πάρης Ζαγούρα.
- Υλοποιείται από το 2007 πρόγραμμα σχολιασμένων κινηματογραφικών προβολών στο πλαίσιο μαθημάτων εγκληματολογίας της Νομικής Σχολής και του Παντείου Πανεπιστημίου υπό την εποπτεία της Καθηγήτριας του Παντείου Πανεπιστημίου κ. Χριστίνας Ζαραφωνίτου και της εγκληματολόγου κ. Φ. Μηλιώνη. Στη

διοργάνωση των προβολών συμμετέχει και ο Καθηγητής ΤΕΙ και Εγκληματολόγος κ. Χρ. Τσουραμάνης, Δ.Ν.

- έχει εκδοθεί ετήσιο εγκληματολογικό ημερολόγιο 2008 με την επιμέλεια του Δικηγόρου κ. Γεωργίου Φερετζάκη, καθώς και αντίστοιχα ημερολόγια για το 2009 και το 2010.

Προγραμματίστηκαν ήδη και υλοποιούνται οι εξής πρωτοβουλίες:

- Η κατάρτιση έντυπου και ηλεκτρονικού αγγλοελληνικού ερμηνευτικού λεξικού εγκληματολογικών όρων υπό την εποπτεία της Ομότιμης Καθηγήτριας κ. Κ.Δ.Σπινέλλη.
- Η συνεργασία με την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία για την κατάρτιση εγκληματολογικών στατιστικών και εκπόνηση αντίστοιχων ερευνών.
- Η σύνταξη εγκληματολογικής εγκυκλοπαίδειας (υπεύθυνοι στην εκδοτική επιμέλεια ο Καθηγητής Νέστωρ Κουράκης και η Καθηγήτρια Κ.Δ. Σπινέλλη).
- Η διενέργεια έρευνας ως προς την μετέπειτα εξέλιξη των ποινικών υπόθεσεων για όσους κατηγορούμενους διατάσσεται η προσωρινή κράτηση (υπεύθυνος ο Δικηγόρος και Υποψήφιος Διδάκτωρ Εγκληματολογίας κ. Παναγιώτης Παπαϊωάννου)
- Η διενέργεια έρευνας για το είδος και το ύψος των επιβαλλομένων ποινών από Δικαστήρια των Αθηνών σε συνήθη εγκλήματα (έρευνα sentencing - υπεύθυνος ο Αντεισαγγελέας Αθηνών και Λέκτωρ του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Ευστρ. Παπαθανασόπουλος).
- Η διενέργεια έρευνας αρχείου σε δικαστικές αποφάσεις του ΜΟΕ Αθηνών για τον τρόπο με τον οποίο αποφασίζουν οι δικαστές σε τέτοιες υποθέσεις (υπεύθυνοι ο Αρεοπαγίτης ε.τ. κ. Μ. Μαργαρίτης και η Δικηγόρος και Εγκληματολόγος κ. Φ. Μηλιώνη, Δ.Ν.)
- Η εκπόνηση μελέτης συγκριτικού δικαίου για το θεσμικό πλαίσιο που διέπει το φαινόμενο του bullying (σχολικές βιαιοπραγίες εκφοβισμού) σε ευρωπαϊκές χώρες στο πλαίσιο συμμετοχής του Εργαστηρίου στην Ειδική Επιτροπή για την Ομαδική Σχολική Βία (υπεύθυνοι η Ομότιμη

Καθηγήτρια κ. Κ.Δ. Σπινέλλη και ο Δικηγόρος και Ποινικολόγος κ. Φώτης Σπυρόπουλος)

- Η διενέργεια έρευνας για την αρχαιοκαπηλία (υπεύθυνοι η Επίκουρη Καθηγήτρια κ. Μ. Κρανιδιώτη, η Καθηγήτρια κ. Κ.Δ. Σπινέλλη, ο Δικηγόρος και Εγκληματολόγος κ. Δ. Χιόνης και η Αρχαιολόγος κ. Μαρίνα Παπαδημητρίου)

- Η συγγραφή βιβλίου με απάνθισμα (στην ελληνική) κλασικών εγκληματολογικών κειμένων από αλλοδαπούς και έλληνες συγγραφείς (υπεύθυνοι ο Καθηγητής Νομικής Αθηνών κ. Νέστωρ Κουράκης και ο Καθηγητής Τ.Ε.Ι. και Εγκληματολόγος κ. Χρ. Τσουραμάνης)

Εκδοθέντες τόμοι στη σειρά δημοσιεύσεων του εργαστηρίου ποινικών και εγκληματολογικών ερευνών

1. Κωνσταντίνος Γ. Γαρδίκας, Ο Θεμελιωτής της Εγκληματολογίας στην Ελλάδα, 2000 (επιμέλεια Κ. Δ. Σπινέλλη).
2. Ναρκωτικά. Δρόμοι Προσφοράς - Δρόμοι Πρόληψης, 2001 (επιμέλεια Κ. Δ. Σπινέλλη και Λίνα Κροκίδη).
3. Για να νιώθουμε ασφαλείς μέσα σε μία κοινωνία ενεργών πολιτών, 2006 (επιμέλεια Νέστωρ Κουράκης).
4. «Ανήλικοι και Παραβατικότητα». Πρακτικά του 1^{ου} Φοιτητικού Συνεδρίου Εγκληματολογίας, 2007 (επιμέλεια Βασιλική Μπακάλη).
5. Ασυνόδευτοι Ανήλικοι. Υποδοχή, ένταξη και προστασία από την εμπορία και εκμετάλλευση, Πρακτικά Συνεδρίου, 2007 (επιμέλεια Ηρώ Νικολακοπούλου-Στεφάνου).
6. Στηρίζοντας τον ανήλικο παραβάτη, Πρακτικά Συνεδρίου, 2007 (επιμέλεια Κ. Δ. Σπινέλλη).
7. Ανασφάλεια, αντεγκληματική πολιτική & Δικαιώματα του Ανθρώπου, Πρακτικά Συνεδρίου, 2007 (επιμέλεια Χρ. Ζαραφώνιτου).

8. Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης της Παραβατικότητας, Πρακτικά Συνεδρίου, 2007 (επιμέλεια Νέστωρ Κουράκης).
9. Ευθανασία, ένα ακανθώδες ζήτημα, Πρακτικά Ημερίδας, 2008 (επιμέλεια Ν. Κουράκης – Κ.Δ. Σπινέλλη).
10. Συμβουλευτική και Φυλακή, Πρακτικά Συνεδρίου, 2008 (επιμέλεια Σοφία Βιδάλη – Πάρη Ζαγούρα).
11. Εκδίκαση εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας με αφορμή την υπόθεση Saddam Hussein, Πρακτικά Ημερίδας, 2008 (επιμέλεια Φώτης Σπυρόπουλος).
12. Ενδοοικογενειακή βία, Προοπτικές μετά τον Ν. 3500/2006, Πρακτικά Συνεδρίου, 2008 (επιμέλεια Φωτ. Μηλιώνη).
13. Νέες Τεχνολογίες και Ανθρώπινα Δικαιώματα, Πρακτικά Ημερίδας, 2008 (επιμέλεια Μ. Κρανιδιώτη).
14. Οδηγός Εγκληματολογικής Βιβλιογραφίας, 2008 (επιμέλεια Ν. Κουράκης και Χρ. Τσουραμάνης με συντονισμό Μ. Γαλανού).
15. Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης. Από την Προδικασία ως την Εκτέλεση της Ποινής, 2009 (επιμέλεια Πάρη Ζαγούρα).
16. Μετά την Αποφυλάκιση. (Δίγλωσσος) Οδηγός Χρήσιμων Πληροφοριών για τους Αποφυλακιζόμενους, 2009 (επιμέλεια Βίνα Τσιλιμιγκάκη και Αρχ. Διακάκη).
17. Μεταπτυχιακά Προγράμματα της Εγκληματολογικής Επιστήμης. Οδηγός Σπουδών, 2009 (επιμέλεια Πάρη Ζαγούρα).
18. (Αν)ασφάλεια, Τιμωρητικότητα και Αντεγκληματική Πολιτική. Παρουσίαση και Πορίσματα Έρευνας, 2009 (επιμέλεια Χ. Μ. Ζαραφωνίτου – Ν. Ε. Κουράκης).
19. Οι Βίαιες Πράξεις και η Λογική τους. Ψυχαναλυτικές, Κοινωνιολογικές και Φιλοσοφικές Προσεγγίσεις, 2009 (επιμέλεια Ν. Ε. Κουράκης – Ντόρα Περτέση).

20. Ο Άτυπος Κώδικας Συμπεριφοράς των Κρατουμένων. Στρατηγικές Επιβίωσης στη Σύγχρονη Φυλακή, 2010 (επιμέλεια Ουίλιαμ Αλοσκόφης).

2.5. Στελέχωση του Τμήματος σε διδακτικό, διοικητικό και εργαστηριακό προσωπικό κατά την τελευταία πενταετία

Στον Πίνακα Π.2.3 απεικονίζεται η εξέλιξη του προσωπικού (μέλη ΔΕΠ, ΕΕΔΙΠ, ΕΤΕΠ, διδάσκοντες με βάση το ΠΔ 407/1980 και το διοικητικό προσωπικό) την τελευταία πενταετία, μέχρι και το Νοέμβριο του ακαδημαϊκού έτους 2009-2010. Πιο αναλυτικά, στην περίοδο αυτή της πενταετίας ως προς τα μέλη ΔΕΠ πραγματοποιήθηκαν οι παρακάτω μεταβολές:

Το ακαδημαϊκό έτος 2009-2010:

- 2 μέλη ΔΕΠ εξελίχθηκαν στη βαθμίδα του Καθηγητή,
- 2 μέλη ΔΕΠ εξελίχθηκαν στη βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή και
- 5 μέλη ΔΕΠ εντάχθηκαν στη βαθμίδα του Λέκτορα.

Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω και μέχρι το ακαδημαϊκό έτος 2009-2010 υπάρχουν 31 μέλη ΔΕΠ στη βαθμίδα του Καθηγητή, 20 μέλη ΔΕΠ στη βαθμίδα του Αναπληρωτή Καθηγητή, 33 μέλη ΔΕΠ στη βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή και 32 μέλη ΔΕΠ στη βαθμίδα του Λέκτορα. Επιπροσθέτως ως προς τα στοιχεία που παρατίθενται για το ακαδημαϊκό έτος 2009-2010, υπάρχουν και οι ακόλουθες διαδικασίες σε εξέλιξη:

- στις υπό προκήρυξη θέσεις υπάρχουν: 1 θέση στη βαθμίδα του Καθηγητή, 2 θέσεις στη βαθμίδα του Αναπληρωτή Καθηγητή, 1 θέση στη βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή και 4 θέσεις στη βαθμίδα του Λέκτορα,
- στις προκηρυχθείσες θέσεις υπάρχουν: 1 θέση στη βαθμίδα του Καθηγητή, 1 θέση στη βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή και 5 θέσεις στη βαθμίδα του Λέκτορα,
- στη διαδικασία του ελέγχου νομιμότητας υπάρχουν: 2 θέσεις στη βαθμίδα του Καθηγητή, 1 θέση στη βαθμίδα του Αναπληρωτή Καθηγητή, 1 θέση στη βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή και 6 θέσεις στη βαθμίδα του Λέκτορα.

Το ακαδημαϊκό έτος 2008-2009:

- 1 μέλος ΔΕΠ στη βαθμίδα του Καθηγητή, συνταξιοδοτήθηκε,
- 4 μέλη ΔΕΠ εξελίχθηκαν στη βαθμίδα του Αναπληρωτή Καθηγητή και
- 1 Αναπληρωτής Καθηγητής συνταξιοδοτήθηκε,
- 6 μέλη ΔΕΠ εξελίχθηκαν στην βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή,
- 1 μέλος ΔΕΠ εντάχθηκε στην βαθμίδα του Λέκτορα και 1 Λέκτορας συνταξιοδοτήθηκε.

Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, στο τέλος του εν λόγω ακαδημαϊκού έτους υπήρχαν 30 μέλη ΔΕΠ στη βαθμίδα του Καθηγητή, 21 μέλη ΔΕΠ στη βαθμίδα του Αναπληρωτή Καθηγητή, 30 μέλη ΔΕΠ στη βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή και 29 μέλη ΔΕΠ στη βαθμίδα του Λέκτορα.

Το ακαδημαϊκό έτος 2007-2008:

- 3 Καθηγητές συνταξιοδοτήθηκαν,
- 2 μέλη ΔΕΠ εξελίχθηκαν στην βαθμίδα του Καθηγητή,
- 4 μέλη ΔΕΠ εξελίχθηκαν στην βαθμίδα του Αναπληρωτή Καθηγητή,
- 6 μέλη ΔΕΠ εξελίχθηκαν στην βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή,
- 4 μέλη ΔΕΠ εντάχθηκαν στην βαθμίδα του Λέκτορα.

Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, στο τέλος του εν λόγω ακαδημαϊκού έτους υπήρχαν 31 μέλη ΔΕΠ στη βαθμίδα του Καθηγητή, 19 μέλη ΔΕΠ στη βαθμίδα του Αναπληρωτή Καθηγητή, 29 μέλη ΔΕΠ στη βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή και 33 μέλη ΔΕΠ στη βαθμίδα του Λέκτορα.

Το ακαδημαϊκό έτος 2006-2007:

- 1 Καθηγητής συνταξιοδοτήθηκε,

- 1 μέλος ΔΕΠ εξελίχθηκε στην βαθμίδα του Καθηγητή,
- 3 μέλη ΔΕΠ εξελίχθηκαν στην βαθμίδα του Αναπληρωτή Καθηγητή,
- 4 μέλη ΔΕΠ εξελίχθηκαν στην βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή,
- 1 Επίκουρος Καθηγητής παραιτήθηκε,
- 8 μέλη ΔΕΠ εντάχθηκαν στην βαθμίδα του Λέκτορα.

Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, στο τέλος του εν λόγω ακαδημαϊκού έτους υπήρχαν 32 μέλη ΔΕΠ στη βαθμίδα του Καθηγητή, 17 μέλη ΔΕΠ στη βαθμίδα του Αναπληρωτή Καθηγητή, 27 μέλη ΔΕΠ στη βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή και 36 μέλη ΔΕΠ στη βαθμίδα του Λέκτορα.

Το ακαδημαϊκό έτος 2005-2006:

- 3 Καθηγητές συνταξιοδοτήθηκαν,
- 3 μέλη ΔΕΠ εξελίχθηκαν στην βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή,
- 1 μέλος ΔΕΠ εντάχθηκε στην βαθμίδα του Λέκτορα.

Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, στο τέλος του εν λόγω ακαδημαϊκού έτους υπήρχαν 32 μέλη ΔΕΠ στη βαθμίδα του Καθηγητή, 16 μέλη ΔΕΠ στη βαθμίδα του Αναπληρωτή Καθηγητή, 28 μέλη ΔΕΠ στη βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή και 30 μέλη ΔΕΠ στη βαθμίδα του Λέκτορα.

Ως προς τα υπόλοιπα στοιχεία του Πίνακα 2.3 έχουμε τα εξής:

- καθόλη την αναφερόμενη περίοδο το Τμήμα στελεχώνεται από 1 μέλος ΕΕΔΙΠ, το οποίο έχει διατομεακό χαρακτήρα. Οι συμβάσεις των Διδασκόντων καθορίζονται περίπου στην έναρξη του εκάστοτε ακαδημαϊκού έτους και κυμαίνονται από δύομισι έως εννιάμισι μήνες,
- τα μέλη ΕΤΕΠ που στελεχώνουν το Τμήμα το ακαδημαϊκό έτος 2005-2006 ήταν 4 και μέχρι το τρέχον ακαδημαϊκό έτος αυξήθηκαν στα 5, 1 από τα οποία βρίσκεται εκτός Υπηρεσίας με απόσπαση,

- στην κατηγορία του Διοικητικού προσωπικού περιλαμβάνονται τα άτομα που στελεχώνουν την Γραμματεία και τους Τομείς του Τμήματος. Πιο αναλυτικά:

Για τη Γραμματεία:

- ακαδημαϊκό έτος 2005-2006: 12 άτομα, από τα οποία 4 άτομα με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου και 8 μόνιμοι. Από αυτούς 7 είναι Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης και 5 Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης,
- ακαδημαϊκό έτος 2006-2007: 14 άτομα από τα οποία 6 άτομα είναι με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου και 8 μόνιμοι. Από αυτούς 7 είναι Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης, 6 Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και 1 Τεχνολογικής Εκπαίδευσης,
- ακαδημαϊκό έτος 2007-2008: 16 άτομα από τα οποία 7 άτομα είναι με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου και 9 μόνιμοι. Από αυτούς 7 άτομα είναι Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης, 2 Τεχνολογικής Εκπαίδευσης και 7 Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης,
- ακαδημαϊκό έτος 2008-2009*: 16 άτομα (1 άτομο έφυγε με απόσπαση σε άλλη Υπηρεσία, 1 άτομο λείπει με μακρά αναρρωτική άδεια, 1 άτομο έφυγε με εκπαιδευτική άδεια και 1 άτομο συνταξιοδοτήθηκε). Από αυτούς 9 άτομα είναι με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου και 7 μόνιμοι. Επίσης 6 άτομα είναι Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης, 2 Τεχνολογικής Εκπαίδευσης και 8 Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης,
- ακαδημαϊκό έτος 2009-2010*: 15 άτομα (1 άτομο συνταξιοδοτήθηκε, 1 άτομο λείπει με εκπαιδευτική άδεια, 1 άτομο με μακρά αναρρωτική άδεια και 1 άτομο λείπει με απόσπαση σε άλλη Υπηρεσία) από τα οποία 8 άτομα είναι με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου και 7 μόνιμοι. Από αυτούς 8 άτομα είναι Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης, 2 Τεχνολογικής Εκπαίδευσης και 7 Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

- Εν κατακλείδι, λόγω συνταξιοδότησης ή απόσπασης ή άδειας έχει μειωθεί ο αριθμός των υπαλλήλων που εργάζονται στη Γραμματεία του Νομικού Τμήματος κατά 5 υπαλλήλους και έχει αναπληρωθεί κατά 2. Είναι επιτακτική η ανάγκη ενίσχυσης της Γραμματείας, ενδεχομένως με αύξηση του προσωπικού της, ώστε να προσφέρονται οι υπηρεσίες προς τους φοιτητές αδιάλειπτα και με πληρότητα. Χρειάζεται επίσης αναδιοργάνωση για να μπορεί η Γραμματεία ως συνολική ομάδα να ανταπεξέλθει σε μια πιο λειτουργική διεκπεραίωση των αυξανόμενων εργασιών της.

* Κατά τα ακαδημαϊκά έτη 2008-2009 και 2009-2010 είναι τοποθετημένος και ένας υπάλληλος με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου, Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, που παρέχει τις υπηρεσίες του στην αίθουσα πολυμέσων. Είναι απαραίτητη επιπροσθέτως η τεχνική υποστήριξη του εξοπλισμού των Η/Υ που λειτουργούν στα γραφεία των μελών ΔΕΠ και τα Σπουδαστήρια με κατάλληλο προσωπικό.

Για τους Τομείς:

- ακαδημαϊκό έτος 2005-2006: 19 άτομα,
- ακαδημαϊκό έτος 2006-2007: 19 άτομα,
- ακαδημαϊκό έτος 2007-2008: 21 άτομα,
- ακαδημαϊκό έτος 2008-2009: 21 άτομα,
- ακαδημαϊκό έτος 2009-2010: 23 άτομα.

Πίνακας Π. 2.3 Εξέλιξη του προσωπικού του Τμήματος

		2009-2010	2008-2009	2007-2008	2006-2007	2005-2006
Καθηγητές	Σύνολο	31	30	31	32	32
	Από εξέλιξη*	2		2	1	
	Νέες προσλήψεις*					
	Συνταξιοδοτήσεις*		1	3	1	3
	Παραιτήσεις*					
Αναπληρωτές Καθηγητές	Σύνολο	20	21	19	17	16
	Από εξέλιξη*		4	4	3	
	Νέες προσλήψεις*					
	Συνταξιοδοτήσεις*		1			
	Παραιτήσεις*					
Επικουροι Καθηγητές	Σύνολο	33	30	29	27	28
	Από εξέλιξη*	2	6	6	4	3
	Νέες προσλήψεις*					
	Συνταξιοδοτήσεις*					
	Παραιτήσεις*				1	
Λέκτορες/Καθηγητές Εφαρμογών	Σύνολο	32	29	33	36	30
	Νέες προσλήψεις*	5	1	4	8	1
	Συνταξιοδοτήσεις*		1			
	Παραιτήσεις*					
Μέλη ΕΕΔΙΠ/ΕΔΠ	Σύνολο	1	1	1	1	1
Διδάσκοντες επί συμβάσει**	Σύνολο	Δεν υπάρχει πρόβλεψη	4 εννιάμιση μήνες 1 επτάμηνη 2 εξάμηνες 7 τετράμηνες 4 τρίμηνες 4 δυόμιση μήνες	9 τετράμηνες 4 εξάμηνες 5 δυόμιση μήνες	6 τετράμηνες 6 τρίμηνες 5 εξάμηνες	15 τετράμηνες 2 τρίμηνες 2 εαρινό εξάμηνο
Τεχνικό προσωπικό εργαστηρίων	Σύνολο	5	5	5	4	4
Διοικητικό προσωπικό	Σύνολο	38	37	37	33	31

* Αναφέρεται στο τελευταίο έτος

** Αναφέρεται σε αριθμό συμβάσεων – όχι διδασκόντων (π. χ. αν ένας διδάσκων έχει δύο συμβάσεις, χειμερινή και εαρινή, τότε μετρώνται δύο συμβάσεις)

2.6. Διοίκηση του Τμήματος

Το Τμήμα Νομικής διοικείται, όπως και κάθε άλλο Τμήμα των ΑΕΙ, από τη Γενική Συνέλευση, το Διοικητικό Συμβούλιο και τον Πρόεδρο. Η Γενική Συνέλευση αποτελείται από τον Πρόεδρο του Τμήματος, τον Αναπληρωτή Πρόεδρο, τους Διευθυντές των Τομέων, 30 εκλεγμένους εκπροσώπους των μελών ΔΕΠ και εκπροσώπους των Βοηθών, Επιστημονικών Συνεργατών, ΕΤΕΠ, των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών. Το Διοικητικό Συμβούλιο απαρτίζεται από τον Πρόεδρο και τον Αναπληρωτή Πρόεδρο του Τμήματος, τους Διευθυντές των Τομέων και 2 εκπροσώπους των προπτυχιακών φοιτητών και 1 εκπρόσωπο των μεταπτυχιακών φοιτητών. Τον Πρόεδρο του Τμήματος αναπληρώνει ο Αναπληρωτής Πρόεδρος σε όλα τα όργανα του Τμήματος.

Αρμόδια για την κατάρτιση του Προγράμματος Σπουδών είναι η ΓΣ του Τμήματος. Το Πρόγραμμα Σπουδών αναθεωρείται κάθε Απρίλιο. Ο Πρόεδρος του Τμήματος συγκροτεί την Επιτροπή Προγράμματος Σπουδών από μέλη της ΓΣ του Τμήματος με ετήσια θητεία, η οποία υποβάλλει σχετική εισήγηση στη ΓΣ του Τμήματος αφού προηγουμένως κωδικοποιήσει τις προτάσεις των Τομέων.

Τομείς

Το Τμήμα είναι διαρθρωμένο σε έξι Τομείς:

- Τομέας Α΄ Ιδιωτικού Δικαίου,
- Τομέας Β΄ Ιδιωτικού Δικαίου,
- Τομέας Δημοσίου Δικαίου,
- Τομέας Ποινικών Επιστημών,
- Τομέας Ιστορίας και Θεωρίας του Δικαίου (Ιστορία, Φιλοσοφία, Κοινωνιολογία, Εκκλησιαστικό),
- Τομέας Διεθνών Σπουδών.

2.7. Επίτιμοι Διδάκτορες

Το Τμήμα Νομικής έχει απονεμίσει την ύψιστη ακαδημαϊκή διάκριση του επίτιμου διδάκτορα του Τμήματος Νομικής σε κορυφαίους επιστήμονες με σημαντική προσφορά και διεθνή ακαδημαϊκή αναγνώριση, καθώς και σε άλλες επιφανείς προσωπικότητες για την προσφορά τους στο Έθνος. Μετά από πρόταση του ενδιαφερομένου Τομέα η ΓΣ του Τμήματος Νομικής αποφασίζει την απονομή του τίτλου του επίτιμου διδάκτορα σε επίσημη τελετή που λαμβάνει χώρα στην Αίθουσα Τελετών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Κατά την τελευταία τριακονταετία έχουν αναγορευθεί ως επίτιμοι διδάκτορες του Τμήματος Νομικής οι ακόλουθοι:

- André de Laubadère, ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου των Παρισίων II, Γαλλία (1981),
- Jean Rivero, ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου των Παρισίων II, Γαλλία (1981),
- Georges Vedel, ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου των Παρισίων II, Γαλλία (1981),
- Νικόλαος Βαλτικός, καθηγητής του Πανεπιστημίου της Γενεύης, Ελβετία (1982),
- John Brademas, πρόεδρος-καθηγητής του Πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης, ΗΠΑ (1987),
- Jeffrey Jowell, κοσμήτορας του University College του Πανεπιστημίου του Λονδίνου, Αγγλία (1987),
- Arthur Kaufmann, καθηγητής του Πανεπιστημίου του Μονάχου, Γερμανία (1987),
- Φωκίων Φραντζεσκάκης, καθηγητής του Πανεπιστημίου των Παρισίων, Γαλλία (1987),
- Jean Carbonnier, ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου των Παρισίων, Γαλλία (1988),
- Dieter Simon, καθηγητής του Πανεπιστημίου της Φρανκφούρτης και διευθυντής του Max Planck Institut, Γερμανία (1988),

- Κωνσταντίνος Καραμανλής, Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας, Ελλάδα (1991),
- Primo Nebiolo, πρόεδρος IAAF, Ιταλία (1991),
- Κ. Ν. Κακούρης, Δικαστής στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ελλάδα (1992),
- Jean-Louis de Corail, καθηγητής του Πανεπιστημίου των Παρισίων II, Γαλλία (1992),
- Δημήτριος Σκούμπης, επίτιμος πρόεδρος του Αρείου Πάγου, Ελλάδα (1992),
- Jürgen Habermas, καθηγητής του Πανεπιστημίου της Φρανκφούρτης, Γερμανία (1993),
- Claus-Wilhelm Canaris, καθηγητής του Πανεπιστημίου του Μονάχου, Γερμανία (1994),
- Γεώργιος Βλάχος, πρώην Πρύτανης του Παντείου Πανεπιστημίου και τέως Πρόεδρος της Ακαδημίας Αθηνών, Ελλάδα (1995),
- Guy Braibant, πρόεδρος Τμήματος του Γαλλικού Συμβουλίου της Επικρατείας, Γαλλία (1995),
- Γλαύκος Κληρίδης, Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, Κύπρος (1996),
- Ronald Dworkin, καθηγητής των Πανεπιστημίων Οξφόρδης και Νέας Υόρκης, ΗΠΑ (1996),
- Manfred Zuleeg, καθηγητής του Πανεπιστημίου am Main, «Johann Wolfgang Goethe», Γερμανία (2003)
- Jean Gaudemet, καθηγητής των Πανεπιστημίων Στρασβούργου και Παρισίων, Γαλλία (1996),
- E. Schumann, καθηγητής του Πανεπιστημίου του Regensburg και αντιπρόεδρος της Γερουσίας της Βαυαρίας, Γερμανία (1996),
- Hideo Nakamura, καθηγητής του Πανεπιστημίου Waseda του Τόκιο, Ιαπωνία (1996),

- Pierre Bourdieu, καθηγητής του College de France και διευθυντής του Κέντρου Ευρωπαϊκής Κοινωνιολογίας, Γαλλία (1996),
- Roman Herzog, Πρόεδρος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, Γερμανία (1997),
- Hans-Heinrich Jescheck, ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου του Freiburg, Γερμανία (1997),
- Louis Favoreu, καθηγητής του Πανεπιστημίου Aix-Marseille III, Γαλλία (1997),
- Claus Roxin, καθηγητής του Πανεπιστημίου του Μονάχου, Γερμανία (1997),
- Hans W. Fasching, καθηγητής του Πανεπιστημίου της Βιέννης, Αυστρία (1998),
- Ιωάννης Δεληγιάννης, ομότιμος καθηγητής και τέως πρύτανης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Ελλάδα (1999),
- Hans Friedhelm Gaul, ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου της Βόννης, Γερμανία (1999),
- Wolfram Henckel, ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου του Göttingen, Γερμανία (1999),
- Eberhard Schmidt-Assmann, ακαδημαϊκός και καθηγητής του Πανεπιστημίου της Χαϊδελβέργης, Γερμανία (1999),
- Hans Joachim Hirsch, ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου της Κολωνίας, Γερμανία (1999),
- Antoine Vialard, καθηγητής του Πανεπιστημίου Montesquieu Bordeaux IV, Γαλλία (1999),
- Bernard Chantebout, καθηγητής του Πανεπιστημίου των Παρισίων (2000),
- Wolfgang Zöllner, ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου του Tübingen, Γερμανία (2000),
- Κωνσταντίνος Στεφανόπουλος, Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας, Ελλάδα (2000),

- Hans Zacher, ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου του Μονάχου και πρόεδρος της Max-Planck Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, Γερμανία (2000),
- Gerard Timsit, καθηγητής του Πανεπιστημίου Paris I, Γαλλία (2001),
- Götz Hueck, ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου του Μονάχου, Γερμανία (2001),
- Giuliano Amato, τ. Πρωθυπουργός Ιταλίας, Γερουσιαστής, καθηγητής του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου της Φλωρεντίας, Ιταλία (2001),
- Sabino Cassese, καθηγητής του Πανεπιστημίου της Ρώμης, Πρόεδρος της Τράπεζας της Σικελίας, τ. Υπουργός Διοικητικής Μεταρρύθμισης της Ιταλίας, Ιταλία (2002),
- Joseph Meleze Modrzejewski, καθηγητής Ιστορίας του Δικαίου και Αρχαίας Ιστορίας του Πανεπιστημίου της Σορβόνης (Paris I) και της Ecole Pratique des Hautes Etudes, Γαλλία (2002),
- Στέφανος Μαθθίας, Πρόεδρος του Αρείου Πάγου, Ελλάδα (2002),
- Karsten Schmidt, Καθηγητής του Πανεπιστημίου της Βόννης, Γερμανία (2002),
- Roger Perrot, ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου Παρισίων II, Γαλλία (2002),
- Μιχαλάκης Α. Τριανταφυλλίδης, τ. πρόεδρος του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Κύπρου και τ. Γενικός Εισαγγελέας της Κυπριακής Δημοκρατίας, Κύπρος (2003),
- Σπυρίδων Σημίτης, καθηγητής του Πανεπιστημίου της Φρανκφούρτης, Γερμανία (2003),
- Ferenc Madi, Πρόεδρος της Ουγγρικής Δημοκρατίας και Ομότιμος Καθηγητής Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου του Πανεπιστημίου Eutuos Lorand της Βουδαπέστης (2004),
- Bernard Pacteau, Καθηγητής Διοικητικού Δικαίου, του Πανεπιστημίου του Μπορντώ (2004),

- Milacic Slobodan, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου, του Πανεπιστημίου του Μπορντώ (2004),
- Πελαγία Γέσιου-Φαλτσή, Ομότιμη Καθηγήτρια Πολιτικής Δικονομίας του Τμήματος Νομικής ΑΠΘ (2005),
- Peter Schlosser, Ομότιμος Καθηγητής Πολιτικής Δικονομίας της Νομικής Σχολής του Μονάχου (2006),
- Klaus Horst, Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου του Αμβούργου (2006),
- Βασίλειος Μαρκεζίνης, Καθηγητής του Πανεπιστημίου του Λονδίνου (2006),
- Francesco Berlingieri, Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου της Γένοβας (2007),
- George Christie, Καθηγητής του Duke University of Law των ΗΠΑ (2007),
- Λάμπρος Κοτσίρης, Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης (2007),
- Κάρολος Παπούλιας, Πρόεδρος Ελληνικής Δημοκρατίας (2007),
- Harm Peter Westerman, Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου του Tübingen (2008),
- Ulfried Newmann, Καθηγητής του Πανεπιστημίου της Φρανκφούρτης (2008),
- Andrew von Hirsch, Καθηγητής του Πανεπιστημίου της Φρανκφούρτης (2008),
- Εμμανουήλ Ρούκουνας, Ομότιμος Καθηγητής του Τμήματος Νομικής ΕΚΠΑ (2008),
- Thomas Scanlon, Καθηγητής του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ των ΗΠΑ (2008),
- Hans-Heiner Kuhne, Καθηγητής του Πανεπιστημίου του Trier (2009),
- Gerhard Thür, Καθηγητής του Πανεπιστημίου του Graz (2009).

3. Προγράμματα Σπουδών

3.1. Πρόγραμμα Προπτυχιακών Σπουδών

3.1.1. Γενικές αρχές και στόχοι του προγράμματος σπουδών

Το πρόγραμμα σπουδών συζητείται και αναμορφώνεται όταν κρίνεται πως οι συνθήκες έχουν ωριμάσει, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται μεν ο εκσυγχρονισμός και η προσαρμογή του στα νέα νομικά προβλήματα που διαρκώς προκύπτουν διεθνώς, αλλά και να μη διαταράσσεται η ομαλή λειτουργία του Τμήματος, δεδομένου ότι το εκάστοτε ισχύον πρόγραμμα είναι ενδεικτικό και οι υπερβολικά συχνές ριζικές αναθεωρήσεις αποπροσανατολίζουν τους φοιτητές και μπορεί να έχουν ως αποτέλεσμα την επιμήκυνση της εξεταστικής διαδικασίας σε βάρος της εκπαιδευτικής.

Στο σημείο αυτό πρέπει άλλωστε να επισημανθεί και ότι, όπως θα φανεί και στη συνέχεια, αυτή τη στιγμή - θεωρητικά τουλάχιστον - ισχύουν τρία προγράμματα, το τρέχον, το παλαιό πρόγραμμα εξαμήνων και το ακόμη παλαιότερο πρόγραμμα ετών. Λύση στο πρόβλημα αυτό θα αποτελέσει η ολοκλήρωση της εκκαθάρισης του φοιτητικού μητρώου, η οποία θα έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του αριθμού των φοιτητών στους πραγματικά ενεργούς, άρα και τη μεγαλύτερη ευελιξία του Τμήματος. Παρόλα αυτά, γίνονται μικρές αλλαγές και βελτιώσεις (π.χ. στο πεδίο των μαθημάτων υποχρεωτικής και ελεύθερης επιλογής), δεδομένου ότι στο Τμήμα λειτουργεί συνεχώς Επιτροπή Προγράμματος Σπουδών, η οποία ασχολείται με αιτήματα και προβλήματα και τα προωθεί προς συζήτηση και επίλυση στο Διοικητικό Συμβούλιο και τη Γενική Συνέλευση του Τμήματος

Το ισχύον πρόγραμμα σπουδών είναι λοιπόν αποτέλεσμα μιας συνεχούς εξελικτικής διαδικασίας. Εισήχθη με αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος της 8-6-1994 και 15-6-1994, οπότε και το πρόγραμμα εγκρίθηκε ως σύνολο, ενώ με απόφαση της 22-6-1994 εγκρίθηκε η ανακατανομή των μαθημάτων σε εξάμηνα, ενώ το πρόγραμμα ισχύει, στις βασικές τουλάχιστον παραμέτρους του, από το ακαδημαϊκό έτος 1994-1995. Ήδη με απόφαση της ΓΣ από 7.10.2009 έχει συγκροτηθεί και εργάζεται Επιτροπή με σκοπό τη ριζικότερη αναθεώρησή του, με προσαρμογή στα νέα

δεδομένα και την αναγνώριση των πιστωτικών μονάδων, σύμφωνα με το νόμο.

Όπως ήδη επισημάνθηκε, το πρόγραμμα δεν προέκυψε εκ του μηδενός. Το Τμήμα Νομικής αποτελεί μετεξέλιξη της παλαιάς Νομικής Σχολής, το ετήσιο πρόγραμμα της οποίας προσαρμόσθηκε στις επιταγές του Ν. 1268/1982 στηριζόμενο πλέον στην εξαμηνιαία κατανομή μαθημάτων και στη διεύρυνση των προς διδασκαλία αντικειμένων μέσω των μαθημάτων επιλογής. Στο σημείο αυτό πρέπει να παρατηρηθεί ότι η τελευταία αυτή ανάγκη είχε γίνει αντιληπτή στη Νομική Σχολή ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1970, οπότε στο τελευταίο πρόγραμμα που είχε καταρτισθεί με βάση την προϊσχύουσα πανεπιστημιακή νομοθεσία είχαν προβλεφθεί και μαθήματα επιλογής.

Το πρόγραμμα σπουδών βασίζεται στους ακόλουθους στόχους:

α) Να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της κοινωνίας σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Έτσι οι φοιτητές του Τμήματος Νομικής όχι μόνο διδάσκονται τις τελευταίες εξελίξεις στον χώρο του εθνικού δικαίου, αλλά και πολλά μαθήματα ευρωπαϊκού και διεθνούς δικαίου. Πέραν αυτού, το Τμήμα θεωρεί ότι ανάγκη της κοινωνίας συνιστά η γενικότερη κατάρτιση των φοιτητών και μελλοντικών νομικών, δεδομένου ότι η νομική επιστήμη είναι μια κατεξοχήν πολιτιστική επιστήμη. Για να αποκτήσει ολοκληρωμένη σκέψη ο νομικός πρέπει να έχει και σαφή εικόνα για την οικονομική και πολιτισμική διάσταση του δικαίου, έτσι ώστε να μπορέσει να ανταποκριθεί σωστά στο ρόλο του όχι μόνον ως εφαρμοστή, αλλά και ως ερμηνευτή του δικαίου. Έτσι, το πρόγραμμα σπουδών περιλαμβάνει και μαθήματα όχι μόνο στενά νομικά, αλλά και για μια ευρύτερη θεώρηση του δικαίου (π. χ. Ιστορία του Δικαίου, Φιλοσοφία του Δικαίου, Κοινωνιολογία του δικαίου), ώστε να αποφευχθεί η στεγανοποίηση των νομικών γνώσεων και η μετατροπή των αποφοίτων του Τμήματος σε επιστήμονες-τεχνικούς, οι οποίοι ενδεχομένως θα κινούνται με άνεση στο χώρο των κειμένων διατάξεων, θα είναι ανίκανοι όμως να αντιληφθούν το δίκαιο σε βάθος και να κατανοήσουν την κοινωνική λειτουργία του.

β) Να εφοδιάσει τους φοιτητές με τις απαιτούμενες νομικές γνώσεις, ώστε να εξασφαλίσουν επιτυχή επαγγελματική σταδιοδρομία. Παρόλο που, σύμφωνα με τα παραπάνω, έγινε φανερό ότι το Τμήμα Νομικής δεν αποτελεί μια καθαρά «επαγγελματική» σχολή, δεν παραβλέπεται ότι είναι επιφορτισμένο και με την εξασφάλιση εφοδίων που θα επιτρέψουν στους αποφοίτους του να κινηθούν με άνεση σε ολόκληρο το φάσμα του ισχύοντος δικαίου. Η διδασκαλία των επιμέρους μαθημάτων επιδιώκει λοιπόν διπλό εκπαιδευτικό στόχο: αφενός το συνδυασμό της γενικής εποπτείας στη νομική επιστήμη με την εξειδίκευση, αφετέρου το συνδυασμό της καθοδήγησης του φοιτητή με τη δυνατότητα αυτενέργειάς του. Έτσι, τα διδασκόμενα μαθήματα διακρίνονται σε υποχρεωτικά και επιλεγόμενα (υποχρεωτικής και ελεύθερης επιλογής):

- Τα υποχρεωτικά μαθήματα προσφέρουν τις βασικές γνώσεις των κυριότερων κλάδων του δικαίου και, για το λόγο αυτό, η παρακολούθηση και επιτυχής εξέταση σε αυτά θεωρείται απαραίτητη για το σύνολο των φοιτητών του Τμήματος Νομικής. Τα επιλεγόμενα μαθήματα κατευθύνουν σταδιακά τον φοιτητή σε πιο εξειδικευμένες γνώσεις.

- Τα μαθήματα υποχρεωτικής επιλογής επιβάλλουν στον φοιτητή να εξειδικεύσει τις γνώσεις του σφαιρικά, με την επιλογή ενός τουλάχιστον μαθήματος από καθέναν από τους βασικούς κλάδους του δικαίου («ενότητες»), που αντιστοιχούν στους 6 Τομείς, στους οποίους διαιρείται οργανωτικά από άποψη ειδικότερων γνωστικών αντικειμένων το Τμήμα Νομικής.

- Τα μαθήματα ελεύθερης επιλογής προσφέρουν στο φοιτητή τη δυνατότητα να επιλέξει εξειδικευμένα μαθήματα από οποιοδήποτε κλάδο του δικαίου, έτσι ώστε να διευρύνει τις γνώσεις του στα αντικείμενα που τον ενδιαφέρουν περισσότερο.

Η διδασκαλία των μαθημάτων γίνεται με διάφορες εκπαιδευτικές τεχνικές, όπως παραδόσεις (που αποσκοπούν να φέρουν το φοιτητή σε μια συστηματική επαφή με τους επιμέρους κλάδους του δικαίου ως προς το περιεχόμενο και τη μέθοδο) και φροντιστηριακές ασκήσεις (με τις οποίες ο φοιτητής εξοικειώνεται με την αντιμετώπιση νομικών περιπτώσεων, δηλαδή

την εφαρμογή του γενικού και αφηρημένου κανόνα σε συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά).

γ) Υπέρτατο στόχο του προγράμματος σπουδών στο Τμήμα Νομικής αποτελεί ο εφοδιασμός του φοιτητή με αυτό που αποκαλείται «νομική σκέψη» και η οποία αποκτάται τόσο με τη διαρκή συνθετική τριβή με τους κανόνες του ισχύοντος δικαίου, όσο και με την κατάκτηση της νομικής μεθόδου, με τρόπο ώστε να μπορεί αυτός να κινηθεί με άνεση στο χώρο του δικαίου και να καταφύγει, όταν χρειάζεται, στη ερμηνεία και την αναλογική εφαρμογή, που θα αποδειχθούν απαραίτητες για τη σταδιοδρομία του. Σε αυτό συμβάλλουν προπάντων τα μαθήματα «εφαρμογών», τα οποία συνθέτουν τους επιμέρους τομείς των διαφόρων κλάδων του δικαίου (διεθνούς, ευρωπαϊκού, δημοσίου, ποινικού, αστικού, εμπορικού και εργατικού) και εμβαθύνουν μεθοδικά και συστηματικά με τη επεξεργασία της νομολογίας και πρακτικών θεμάτων, καθώς και τη διεξαγωγή «εικονικών δικών» στην ανάλυση γενικότερων προβλημάτων του δικαίου.

Προβλέπονται επίσης σεμινάρια, κατά τη διδασκαλία των οποίων παρέχεται η δυνατότητα στους συμμετέχοντες φοιτητές, υπό την καθοδήγηση του διδάσκοντα, να αντιμετωπίσουν ερευνητικά και σε βάθος ένα συγκεκριμένο νομικό θέμα με σχετική επιστημονική εισήγηση και επακολουθούσα συζήτηση. Η επιλογή συμμετοχής στα σεμινάρια συνιστάται μόνον στους φοιτητές που έχουν ήδη παρακολουθήσει τις αντίστοιχες παραδόσεις και βρίσκονται σε επίπεδο που να τους επιτρέπει να συμμετέχουν ενεργά στη διεξαγωγή του σεμιναρίου και στον επιστημονικό διάλογο. Για το λόγο αυτό η διεξαγωγή των σεμιναρίων προβλέπεται στα δύο τελευταία εξάμηνα των σπουδών, οπότε και μπορούν να αποφέρουν το επιδιωκόμενο όφελος στους τελειόφοιτους φοιτητές του Τμήματος Νομικής.

3.1.2. Αναλυτική παρουσίαση του ισχύοντος προγράμματος

Οι σπουδές στο Τμήμα Νομικής ακολουθούν το σύστημα διδασκαλίας-εξετάσεων των εξαμήνων με βάση ένα ενδεικτικό πρόγραμμα σπουδών που καταρτίζεται από τη Γενική Συνέλευση του Τμήματος σύμφωνα με τα άρθρα 24 και 25 του Ν. 1268/1982.

1. Το Πρόγραμμα Σπουδών περιέχει τους τίτλους των υποχρεωτικών, των κατ' επιλογή υποχρεωτικών και των προαιρετικών μαθημάτων, το περιεχόμενό τους, τις εβδομαδιαίες ώρες διδασκαλίας τους στις οποίες περιλαμβάνεται το κάθε μορφής επιτελούμενο διδακτικό έργο και τη χρονική αλληλουχία ή αλληλεξάρτηση των μαθημάτων.
2. Το Πρόγραμμα Σπουδών προσαρμόζεται στον ελάχιστο δυνατό αριθμό εξαμήνων που απαιτούνται για τη λήψη του πτυχίου, ο οποίος καθορίζεται για κάθε πτυχίο με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται μετά από γνώμη του Εθνικού Συμβουλίου Ανώτατης Παιδείας (ΕΣΑΠ) και των Σχολών. Για το πτυχίο νομικής απαιτούνται κανονικά, όπως ήδη σημειώθηκε ανωτέρω, σπουδές διάρκειας οκτώ εξαμήνων, μπορεί όμως ένας φοιτητής να αποκτήσει πτυχίο και στο πέρας του εβδόμου εξαμήνου.
3. Κάθε εξαμηνιαίο μάθημα περιλαμβάνει έναν αριθμό «διδακτικών μονάδων» (δ.μ.). Η δ.μ. αντιστοιχεί σε μια εβδομαδιαία ώρα διδασκαλίας επί ένα εξάμηνο προκειμένου περί αυτοτελούς διδασκαλίας μαθήματος και σε μία μέχρι τρεις εβδομαδιαίες ώρες διδασκαλίας ή εξάσκησης επί ένα εξάμηνο για το υπόλοιπο εκπαιδευτικό έργο, σύμφωνα με σχετική απόφαση της ΓΣ του Τμήματος. Στο Πρόγραμμα Σπουδών περιέχεται και ο ελάχιστος αριθμός δ.μ. που απαιτείται για τη λήψη του πτυχίου.
4. Η κατανομή των εξαμηνιαίων μαθημάτων σε εξάμηνα είναι ενδεικτική και όχι υποχρεωτική για τους φοιτητές. Ανταποκρίνεται, πάντως, σε συνθήκες κανονικής φοίτησης, προσαρμοσμένης στον κανονικό αριθμό εξαμήνων που απαιτούνται για τη λήψη του πτυχίου και στην αλληλουχία των προαπαιτούμενων και εξαρτώμενων από προαπαιτούμενα μαθήματα. Σημειώνεται ότι σήμερα δεν έχουν ορισθεί μαθήματα ως προαπαιτούμενα. Το σημείο αυτό χρειάζεται μελέτη και ενδεχομένως αναθεώρηση κατά τη διαδικασία κατάρτισης του νέου προγράμματος σπουδών. Ο φοιτητής υποβάλλει τη δήλωση μαθημάτων ηλεκτρονικά, στην αρχή κάθε εξαμήνου, σε ημερομηνίες που ορίζονται από τη Γενική Συνέλευση.

5. Τα κατ' επιλογήν υποχρεωτικά μαθήματα καλύπτουν τουλάχιστον το 1/4 του Προγράμματος Σπουδών.
6. Όπως ήδη σημειώθηκε, αρμόδια για την κατάρτιση του Προγράμματος Σπουδών είναι η ΓΣ Τμήματος. Το Πρόγραμμα Σπουδών αναθεωρείται κάθε Απρίλιο. Ο Πρόεδρος του Τμήματος συγκροτεί Επιτροπή Προγράμματος από μέλη της ΓΣ του Τμήματος με ετήσια θητεία, η οποία υποβάλλει σχετική εισήγηση στη ΓΣ Τμήματος, αφού προηγουμένως κωδικοποιήσει τις προτάσεις των Τομέων.
7. Η απόφαση της ΓΣ του Τμήματος για το Πρόγραμμα Σπουδών κοινοποιείται στον Κοσμήτορα και στην Εθνική Ακαδημία Γραμμάτων και Επιστημών (ΕΑΓΕ) και δημοσιεύεται στον Οδηγό Σπουδών της Σχολής και του Τμήματος.
8. Στα προγράμματα σπουδών του Τμήματος μπορούν να περιλαμβάνονται και μαθήματα που ανήκουν στο γνωστικό πεδίο άλλου Τμήματος της Σχολής ΝΟΠΕ ή άλλης Σχολής. Στην περίπτωση αυτή, η ανάθεση διδακτικού έργου σε μέλη ΔΕΠ άλλου Τμήματος γίνεται με απόφαση της Κοσμητείας ή του Πρυτανικού Συμβουλίου αντίστοιχα, μετά από πρόταση των αντίστοιχων Τμημάτων ή Σχολών.
9. Σε περίπτωση αποτυχίας σε υποχρεωτικό μάθημα, ο φοιτητής υποχρεούται να το επαναλάβει σε επόμενο εξάμηνο, αφού προηγουμένως το δηλώσει εκ νέου.
10. Για όλα τα μαθήματα του Προγράμματος Σπουδών καθορίζεται ο Τομέας που έχει αρμοδιότητα για τη διδασκαλία τους. Τα μαθήματα αυτά μπορούν να διδάσκονται από όλα τα μέλη ΔΕΠ του Τμήματος.

Σε περίπτωση μαθήματος που διδάσκεται σε μεγάλα ακροατήρια επιδιώκεται η διαίρεση της αντίστοιχης τάξης σε τμήματα με μικρό αριθμό φοιτητών και η ανάθεση διδασκαλίας του μαθήματος για κάθε τμήμα σε ένα ή περισσότερα μέλη ΔΕΠ του αντίστοιχου Τομέα. Τα μέλη ΔΕΠ που τους γίνεται τέτοια ανάθεση, συγκροτούν την Επιτροπή του Μαθήματος με συντονιστή μέλος ΔΕΠ που κατέχει την ανώτατη βαθμίδα. Η Επιτροπή του Μαθήματος συντονίζει την ομοιομορφία της διδασκαλίας ως προς το

περιεχόμενο και την έκταση της διδακτέας ύλης, των ασκήσεων και των εξετάσεων. Στο Τμήμα λειτουργούν πολλά τέτοια κλιμάκια.

Το πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος Νομικής περιλαμβάνει συνολικά 103 μαθήματα, από τα οποία 31 είναι υποχρεωτικά και 72 επιλεγόμενα. Τα επιλεγόμενα μαθήματα διακρίνονται περαιτέρω σε μαθήματα υποχρεωτικής και ελεύθερης επιλογής. Από τα συνολικά 72 επιλεγόμενα μαθήματα 30 είναι υποχρεωτικής και 42 ελεύθερης επιλογής. Τα μαθήματα υποχρεωτικής επιλογής κατανέμονται ανάλογα με τη συγγένεια του γνωστικού τους αντικειμένου σε πέντε ενότητες:

- Γενικής Θεωρίας, Ιστορίας και Εκκλησιαστικού Δικαίου,
- Ιδιωτικού Δικαίου,
- Δημοσίου Δικαίου,
- Ποινικών Επιστημών και
- Διεθνών Σπουδών.

Τα μαθήματα του προγράμματος σπουδών του Τμήματος Νομικής είναι αναλυτικά τα ακόλουθα:

α) Υποχρεωτικά μαθήματα (31):

1. Ιστορία του Δικαίου,
2. Συνταγματικό Δίκαιο,
3. Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου,
4. Εισαγωγή στην Επιστήμη του Δικαίου,
5. Οικογενειακό Δίκαιο,
6. Γενικό Ποινικό Δίκαιο,
7. Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο,
8. Γενικό Διοικητικό Δίκαιο,
9. Εμπράγματο Δίκαιο,
10. Γενικό Ενοχικό Δίκαιο,

11. Ειδικό Ποινικό Δίκαιο,
12. Εμπορικό Δίκαιο (Γενικό Μέρος, Βιομηχανική Ιδιοκτησία),
13. Ευρωπαϊκό Δίκαιο,
14. Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο,
15. Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα,
16. Πολιτική Δικονομία I (Οργάνωση των Δικαστηρίων, Διαγνωστική Διαδικασία, Απόδειξη),
17. Ποινική Δικονομία,
18. Κληρονομικό Δίκαιο,
19. Διοικητική Δικονομία,
20. Δίκαιο των Εμπορικών Εταιρειών,
21. Δίκαιο Αξιογράφων,
22. Ατομικό Εργατικό Δίκαιο,
23. Εφαρμογές Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου,
24. Πολιτική Δικονομία II (Ένδικα Μέσα, Αναγκαστική Εκτέλεση),
25. Φιλοσοφία του Δικαίου,
26. Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο,
27. Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο,
28. Εφαρμογές Αστικού Δικαίου,
29. Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου,
30. Εφαρμογές Πολιτικής Δικονομίας,
31. Εφαρμογές Ποινικού Δικαίου-Ποινικής Δικονομίας.

β) Μαθήματα υποχρεωτικής επιλογής (6):

Ενότητα Γενικής Θεωρίας, Ιστορίας και Εκκλησιαστικού Δικαίου (1):

1. Γενική Πολιτειολογία,
2. Μεθοδολογία του Δικαίου,

3. Κοινωνιολογία του Δικαίου,
4. Ιστορία Πολιτικών και Συνταγματικών Θεσμών (και ενότητας Δημοσίου Δικαίου),
5. Εκκλησιαστικό Δίκαιο,
6. Ρωμαϊκό Δίκαιο.

Ενότητα Ιδιωτικού Δικαίου (2):

7. Ναυτικό Δίκαιο,
8. Πτωχευτικό Δίκαιο,
9. Ασφαλιστικό Δίκαιο,
10. Πνευματική Ιδιοκτησία,
11. Δίκαιο Εκμεταλλεύσεως,
12. Δίκαιο Εμπορικών Συμβάσεων,
13. Δίκαιο Περιβάλλοντος (και ενότητας Δημοσίου Δικαίου),
14. Ασφαλιστικά Μέτρα-Εκούσια Δικαιοδοσία-Ειδικές Διαδικασίες.

Ενότητα Δημοσίου Δικαίου (1):

15. Φορολογικό Δίκαιο,
16. Κοινοβουλευτικό Δίκαιο,
17. Ειδικό Διοικητικό Δίκαιο,
18. Δίκαιο Κοινωνικής Ασφάλειας,
19. Χωροταξικό και Πολεοδομικό Δίκαιο,
20. Ελληνική Πολιτική και Συνταγματική Ιστορία.

Ενότητα Ποινικών Επιστημών (1):

21. Εγκληματολογία,
22. Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι,
23. Ποινική Καταστολή-Σωφρονιστική,
24. Δίκαιο Οικονομικής Εγκληματικότητας,

- 25. Δικαστική Ψυχολογία και Ψυχιατρική,
- 26. Διεθνές Ποινικό Δίκαιο (και Ενότητας Διεθνών Σπουδών).

Ενότητα Διεθνών Σπουδών (1):

- 27. Διεθνείς Οργανισμοί,
- 28. Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών,
- 29. Κοινοτικό Οικονομικό Δίκαιο,
- 30. Διεθνής Προστασία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

γ) Μαθήματα ελεύθερης επιλογής (4):

Παραδόσεις:

- 1. Πολιτική Επιστήμη,
- 2. Πολιτική Οικονομία,
- 3. Γενική Κοινωνιολογία,
- 4. Αρχαία Ελληνικά Δίκαια,
- 5. Ιστορία Εξωτερικής Πολιτικής,
- 6. Ιστορία Πολιτικών Ιδεών,
- 7. Ποινικό Δίκαιο Ανηλίκων,
- 8. Βυζαντινό Δίκαιο και Δίκαιο των Νεοτέρων Χρόνων,
- 9. Δίκαιο και Οικονομία,
- 10. Η νομική ισότητα των φύλων στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και σε ευρωπαϊκό επίπεδο,
- 11. Ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου στο πλαίσιο του εθνικού και ευρωπαϊκού δικαίου,
- 12. Το ζήτημα του φύλου και της έμφυλης διαφοράς στον ελληνικό χώρο: Ανθρωπολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις των δικαιοκίν θεσμίσεων και αναπαραστάσεων,
- 13. Η θεσμική αποτύπωση της λειτουργίας του φύλου στην κοινωνική πολιτική,

14. Συγκριτικό Δίκαιο,
15. Δίκαιο Μέσων Ενημερώσεως-Επικοινωνίας,
16. Ανακριτική,
17. Τραπεζικό Δίκαιο,
18. Δίκαιο Αλλοδαπών,
19. Ειδικά θέματα Δικαίου Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας και Ανταγωνισμού,
20. Ιατρικό Δίκαιο,
21. Αεροπορικό Δίκαιο,
22. Οργάνωση των Εκκλησιών και Διεθνείς Εκκλησιαστικοί Οργανισμοί,
23. Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο,
24. Διαιτησία - Διεθνές και Ευρωπαϊκό (κοινοτικό και συγκριτικό) Αστικό Δικονομικό Δίκαιο,
25. Σύγχρονες Μορφές Πιστωτικών Συναλλαγών και Τρόποι Ασφάλισης των Πιστώσεων,
26. Αθλητικό Δίκαιο,
27. Νομική Πληροφορική-Προστασία Νομικής Πληροφορικής,
28. Εισαγωγή στη Χρηματοοικονομική Λογιστική και ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων,
29. Ευρωπαϊκό Συνταγματικό Δίκαιο.

Σεμινάρια:

30. Σεμινάριο Αστικού Δικαίου,
31. Σεμινάριο Εργατικού Δικαίου,
32. Σεμινάριο Εμπορικού Δικαίου,
33. Σεμινάριο Πολιτικής Δικονομίας,
34. Σεμινάριο Δημοσίου Δικαίου,
35. Ανώτερο Σεμινάριο Ποινικών Επιστημών,
36. Σεμινάριο Ιστορίας, Φιλοσοφίας και Κοινωνιολογίας του Δικαίου,

37. Σεμινάριο Ευρωπαϊκού Δικαίου,
38. Σεμινάριο Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου,
39. Σεμινάριο Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου,
40. Σεμινάριο Δικαίου Περιβάλλοντος.

Πρόγραμμα JEAN MONNET:

41. Ειδικά θέματα Ευρωπαϊκού Δικαίου,
42. Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο Περιβάλλοντος.

Για τη λήψη του πτυχίου της Νομικής απαιτείται η επιτυχής εξέταση στο σύνολο των υποχρεωτικών μαθημάτων του προγράμματος σπουδών (31) και σε 10 τουλάχιστον επιλεγόμενα μαθήματα. Από αυτά ο φοιτητής πρέπει να εξεταστεί με επιτυχία, σε 6 μαθήματα υποχρεωτικής επιλογής και σε 4 τουλάχιστον μαθήματα ελεύθερης επιλογής.

Από τις πέντε ενότητες, στις οποίες κατανέμονται τα μαθήματα υποχρεωτικής επιλογής, ο φοιτητής οφείλει να επιλέξει 1 τουλάχιστον μάθημα από κάθε ενότητα εκτός από την ενότητα ιδιωτικού δικαίου, από την οποία ο φοιτητής οφείλει να επιλέξει 2 τουλάχιστον μαθήματα. Τα 4 επιλεγόμενα μαθήματα που απομένουν, ο φοιτητής μπορεί να τα επιλέξει από τα 44 μαθήματα ελεύθερης επιλογής και από τα υπόλοιπα 24 μαθήματα υποχρεωτικής επιλογής, τα οποία τελικά δεν επελέγησαν.

Για τη λήψη επομένως του πτυχίου απαιτείται η επιτυχής εξέταση σε 41 μαθήματα, δηλαδή 31 υποχρεωτικά, 6 υποχρεωτικής επιλογής και 4 ελεύθερης επιλογής.

Επισημαίνεται ότι σήμερα επιτρέπεται η δήλωση 8 μαθημάτων ανά εξάμηνο, δηλαδή ο φοιτητής μπορεί θεωρητικά να συμπληρώσει τα απαιτούμενα 41 μαθήματα σε 6 εξάμηνα μόνο, δηλαδή μετά από φοίτηση διάρκειας μικρότερης από τη νόμιμη ελάχιστη. Το Τμήμα πρέπει να επανεξετάσει το σημείο αυτό, σε συνδυασμό και με την επανεξέταση της πρακτικής να επιτρέπεται να δηλώνονται συνολικά περισσότερα από τα απαιτούμενα για λήψη πτυχίου 41 μαθήματα, καθώς και της πρακτικής να δηλώνονται μαθήματα και μετά την επιτυχή εξέταση σε 41 μαθήματα (οπότε θα έπρεπε να θεωρείται άνευ άλλου τινός, ότι ο φοιτητής έλαβε το πτυχίο

του) με σκοπό τη βελτίωση του βαθμού του πτυχίου. Μια λύση θα ήταν να επιτρέπεται η εξέταση σε 6 μαθήματα ανά εξάμηνο κατά τα πρώτα 7 εξάμηνα σπουδών και από το 8^ο εξάμηνο και για όσο καιρό παρατείνονται οι σπουδές να επιτρέπεται η δήλωση μαθημάτων χωρίς αριθμητικό περιορισμό. Το πτυχίο θα πρέπει να θεωρείται ότι λήφθηκε αμέσως μόλις συμπληρωθούν οι απαιτούμενες 41 επιτυχίες εξετάσεις, θα πρέπει δε να θεωρείται αδιάφορο τα αν έχει υποβληθεί αίτηση για ορκωμοσία. Σήμερα, πολλοί φοιτητές έχουν μεν συμπληρώσει τις απαιτούμενες εξετάσεις, δεν συμμετέχουν όμως σε ορκωμοσία, με αποτέλεσμα να θεωρούνται ακόμη φοιτητές!

3.1.3. Πρόγραμμα Erasmus

Οι φοιτητές (προπτυχιακοί, μεταπτυχιακοί και υποψήφιοι διδάκτορες), μπορούν να κάνουν αίτηση μια φορά το χρόνο (συνήθως Φεβρουάριο/Μάρτιο) για το πρόγραμμα Erasmus του επομένου ακαδημαϊκού έτους. Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές και οι υποψήφιοι διδάκτορες μπορούν κατά βάση να κάνουν αίτηση μόνο για τα συνεργαζόμενα πανεπιστήμια που δέχονται μεταπτυχιακούς φοιτητές και υποψήφιους διδάκτορες, με δική τους ευθύνη και κατόπιν προσωπικής συνεννόησης για την τελική αποδοχή τους.

Προϋποθέσεις συμμετοχής: να είναι από Β' έτος και πάνω και να έχουν εξεταστεί επιτυχώς σε 10 τουλάχιστον μαθήματα οποιουδήποτε εξαμήνου τη στιγμή που κάνουν αίτηση.

Δικαιολογητικά συμμετοχής: αίτηση, βιογραφικό σημείωμα, πιστοποιητικά ξένων γλωσσών και πρόσφατη αναλυτική βαθμολογία.

Κριτήρια Επιλογής: κατά βάση ο μέσος όρος βαθμολογίας των μαθημάτων και η καλή γνώση της γλώσσας.

Υπεύθυνος Καθηγητής: τα μέλη ΔΕΠ του Τμήματος που ενδιαφέρονται για συνεργασία με άλλο Τμήμα Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus μπορούν να απευθύνουν σχετική αίτηση στο Τμήμα και η Γενική Συνέλευση, αφού την κάνει δεκτή, τους ορίζει Υπεύθυνους Καθηγητές γι' αυτήν τη συνεργασία. Τα συνεργαζόμενα Πανεπιστήμια είναι:

Πίνακας Π.3.1. – Συνεργαζόμενα πανεπιστήμια

A/A	Όνομα Ιδρύματος	Κωδ. Ιδρύματος	Υπεύθυνος Καθηγητής
1	Karl-Franzens-Universitätgraz	AgrAZ 01	ΒΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ
2	Leopold-Franzens-Universität Innsbruck	A INNSBRU 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
3	Universität Wien	A WIEN 01	ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΡΑΓΓΑ
4	Université de Liege	B LIEGE 01	ΚΑΡΑΚΩΣΤΑΣ
5	Université Catholique de Louvain	B LOUVAIN 01	ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΡΑΓΓΑ
6	Sofiiski Universitet "Sveti Kliment Ohridski"	BG SOFIA 06	ΒΡΕΛΛΗΣ
7	Univerzita Karlova v Praze	CZ PRAHA 07	ΒΡΕΛΛΗΣ
8	Universität Bayreuth	D BAYREUT 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
9	Freie Universität Berlin	D BERLIN 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
10	Humboldt-Universität zu Berlin	D BERLIN 13	ΛΕΒΕΝΤΗΣ
11	Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn	D BONN 01	ΒΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ
12	Universität Bremen	D BREMEN 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
13	Technische Universität Dresden	D DRESDEN02	ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΡΑΓΓΑ
14	Johann Wolfgang Goethe Universität Frankfurt	D FRANKFU 01	ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΡΑΓΓΑ
15	Albert-Ludwigs-Universität Freiburg	D FREIBUR01	ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΡΑΓΓΑ
16	Justus-Liebig-Universität Giessen	D GIESSEN 01	ΛΙΟΥΡΔΗ
17	Martin Luther Universität Halle Wittenberg	D HALLE 01	ΛΙΟΥΡΔΗ
18	Universität Hamburg	D HAMBURG 01	ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΡΑΓΓΑ
19	Buceriuslaw School	D HAMBURG10	ΒΡΕΛΛΗΣ
20	Universität Hannover	D HANNOVE 01	ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΡΑΓΓΑ
21	Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg	D HEIDELB 01	ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΡΑΓΓΑ
22	Christian-Albrechts-Universität zu Kiel	D KIEL 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
23	Universität Konstanz	D KONSTAN 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
24	Universität Leipzig	D LEIPZIG 01	ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΡΑΓΓΑ
25	Johannes-Gutenberg-Universität Mainz	D MAINZ 01	ΠΑΖΑΡΤΖΗ
26	Universität Mannheim	D MANNHE 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
27	Philipps-Universität Marburg	D MARBURG 01	ΛΕΒΕΝΤΗΣ
28	Ludwig-Maximilians-Universität Munchen	D MUNCHEN 01	ΜΥΛΩΝΟΠΟΥΛΟΣ
29	Westfälische Wilhelms-Universität Munster	D MUNSTER 01	ΠΑΝΤΕΛΗΣ
30	Universität Potsdam	D POTSDAM01	ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΡΑΓΓΑ
31	Universität Regensburg	D REGENSB 01	ΚΑΡΑΚΩΣΤΑΣ
32	Universität des Saarlandes	D SAARBRU 01	ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΡΑΓΓΑ
33	Universität Siegen	D SIEGEN 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
34	Universität Trier	D TRIER 01	ΚΑΡΑΚΩΣΤΑΣ
35	Eberhard-Karls-Universität Tübingen	D TUBINGEN 01	ΒΡΕΛΛΗΣ

36	Bayerische Julius-Maximilians-Universität Würzburg	D WURZBUR 01	ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΡΑΓΓΑ
37	Kobenhavns Universitet	DK KOBENHA 01	ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΡΑΓΓΑ
38	Handelshøjskolen I København (Copenhagen Business School)	DK KOBENHA 05	ΒΡΕΛΛΗΣ
39	Universidad de Alicante	E ALICANT 01	ΛΕΒΕΝΤΗΣ
40	Universitat de Barcelona	E BARCELO 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
41	Universitat Autònoma de Barcelona	E BARCELO 02	ΒΡΕΛΛΗΣ
42	Universidad del País Vasco	E BILBAO 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
43	Universidad de Deusto	E BILBAO 02	ΛΕΒΕΝΤΗΣ
44	Universitat de Girona	E GIRONA 02	ΒΡΕΛΛΗΣ
45	Universidad de Málaga	E MALAGA 01	ΚΑΡΑΚΩΣΤΑΣ
46	Universidad de Salamanca	E SALAMAN 02	ΒΡΕΛΛΗΣ
47	Universidad de Valencia	E VALENCI 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
48	Université d'Avignon et des Pays de Vaucluse	F AVIGNON 01	ΠΑΝΤΕΛΗΣ
49	Université Montesquieu Bordeaux IV	F BORDEAU 41	ΠΑΝΤΕΛΗΣ
50	Université de Caen Basse Normandie	F CAEN01	ΧΕΛΜΗΣ
51	Centre Universitaire de Formation et de Recherche Jean-François Champollion	F CASTRES03	ΠΑΝΤΕΛΗΣ
52	Université de Cergy-Pontoise	F CERGY 07	ΒΡΕΛΛΗΣ
53	Université du Havre	F LE-HAVR 11	ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΡΑΓΓΑ
54	Université de Limoges	F LIMOGES 01	ΧΕΛΜΗΣ
55	Université Lumière Lyon II	F LYON 02	ΚΑΡΑΚΩΣΤΑΣ
56	Université Jean Moulin-Lyon III	F LYON 03	ΧΕΛΜΗΣ
57	Institut d'études politiques de Lyon	F LYON 61	ΠΑΝΤΕΛΗΣ
58	Université de Droit d'Economie et des Sciences-Aix-Marseille III	F MARSEIL 03	ΒΡΕΛΛΗΣ
59	Université de Montpellier I	F MONTPEL 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
60	Université d'Orléans	F ORLEANS 01	ΠΑΝΤΕΛΗΣ
61	Université Panthéon Sorbonne (Paris I)	F PARIS 001	ΠΑΝΤΕΛΗΣ
62	Université Panthéon Assas (Paris II)	F PARIS 002	ΠΑΝΤΕΛΗΣ
63	Université René Descartes (Paris V)	F PARIS 005	ΠΑΝΤΕΛΗΣ
64	Université de Paris-Nanterre (Paris X)	F PARIS 010	ΚΑΡΑΚΩΣΤΑΣ
65	Université Paris-Sud XI	F PARIS 011	ΠΑΝΤΕΛΗΣ
66	Université de Paris-Val de Marne (Paris XII)	F PARIS 012	ΠΑΖΑΡΤΖΗ

67	Université Paris-Nord	F PARIS 013	ΠΑΝΤΕΛΗΣ
68	Université de Pau et des Pays de l'Adour	F PAU01	ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΡΑΓΓΑ
69	Université de Reims Champagne-Ardenne	F REIMS 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
70	Université Robert Schuman-Strasbourg III	F STRASBO 48	ΒΡΕΛΛΗΣ
71	Université des Sciences Sociales Toulouse I	F TOULOUS01	ΠΑΝΤΕΛΗΣ
72	Université François Rabelais (Tours)	F TOURS 01	ΛΕΒΕΝΤΗΣ
73	Eotvos Lorand Tudományegyetem	HU BUDAPES 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
74	Pazmany Peter Katolikus Egyetem, Budapest	HU BUDAPES 12	ΒΡΕΛΛΗΣ
75	University of Pecs	HU PECS 01	ΧΕΛΜΗΣ
76	Alma Mater Studiorum-Universita di Bologna	I BOLOGNA 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
77	Universita degli studi di Genova	I GENOVA 01	ΠΑΖΑΡΤΖΗ
78	Universita degli studi di Milano-Bicocca	I MILANO 16	ΒΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ
79	Universita degli studi di Napoli Federico II	I NAPOLI 01	ΧΕΛΜΗΣ
80	Universita degli studi di Roma «La Sapienza»	I ROMA 01	ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΡΑΓΓΑ
81	Libera Universita Internazionale degli studi Sociali Roma-LUISS Guido Carli	I ROMA 03	ΛΕΒΕΝΤΗΣ
82	Universita degli studi di Teramo	I TERAMO 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
83	Universita degli studi di Torino	I TORINO 01	ΧΕΛΜΗΣ
84	Universita degli studi di Trieste	I TRIESTE 01	ΚΑΡΑΚΩΣΤΑΣ
85	University of Iceland	IS REYKJAV 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
86	Mykolo Romerio Universitetas	LT VILNIUS 06	ΒΡΕΛΛΗΣ
87	University of Bergen	N BERGEN 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
88	University of Oslo	N OSLO 01	ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΡΑΓΓΑ
89	Rijksuniversiteit Groningen	NLgrONING 01	ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΡΑΓΓΑ
90	Radboud University Nijmegen	NL NIJMEGE 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
91	Universiteit Utrecht	NL UTRECHT 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
92	Universidade de Lisboa	P LISBOA 02	ΒΡΕΛΛΗΣ
93	Universidade Lusitana	P LISBOA 12	ΚΑΡΑΚΩΣΤΑΣ
94	Alcide de Gaspari University in Jozefow	PL JOZEFOW01	ΒΡΕΛΛΗΣ
95	Unwersytet Slaski w Katowicach	PL KATOWIC 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
96	Lazarsky School of Commerce and Law	PLWARSZAW14	ΒΡΕΛΛΗΣ
97	University Al. I. Cuza of Iasi	RO IASI 02	ΒΡΕΛΛΗΣ
98	Petru Maior University	RO TARGU 03	ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ

	of Targu Mures		
99	Lunds Universitet	S LUND 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
100	Stockholms Universitet	S STOCKHO 01	ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΡΑΓΓΑ
101	Uppsala Universitet	S UPPSALA 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
102	University of Helsinki	SF HELSINK 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
103	University of Maribor	SI MARIBOR01	ΒΡΕΛΛΗΣ
104	Gazi University	TR ANKARA 02	ΒΡΕΛΛΗΣ
105	Anadolu University	TR ESKISEH 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
106	Bahcesehir Universitesi	TR ISTANBU 08	ΠΑΝΤΕΛΗΣ
107	Koç University	TR ISTANBU 17	ΒΡΕΛΛΗΣ
108	University of Essex, Colchester	UK COLCHES 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
109	University of Sheffield	UK SHEFFIE 01	ΒΡΕΛΛΗΣ
110	University of Southampton	UK SOUTHAM 01	ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΡΑΓΓΑ
111	Université de Fribourg	CH FRIBOUR 01	ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΡΑΓΓΑ
112	Universität Zurich	CH ZURICH 01	ΛΕΒΕΝΤΗΣ
113	Université de Genève	CH GENEVE 01	ΠΑΝΤΕΛΗΣ

Διμερείς συνεργασίες (εκτός Erasmus) σε συγκεκριμένα γνωστικά αντικείμενα

A/A	Όνομα Ιδρύματος	Κωδ. Ιδρύματος	Υπεύθυνος Καθηγητής
1	Alber-Ludwigs- Universität Freiburg i. Br. Πολιτική Δικονομία	DFREIBUR01	Ν.ΚΛΑΜΑΡΗΣ Γ.ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ Δ.ΤΣΙΚΡΙΚΑΣ Κ.ΠΟΛΥΖΩΓΟΠΟΥΛΟΣ ΦΛ.ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ Γ.ΣΙΝΑΝΙΔΗΣ
2	(Eberhard-Karls) Universität Tübingen Πολιτική Δικονομία	DTÜBINGEN 01	Ν.ΚΛΑΜΑΡΗΣ Γ.ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ Δ.ΤΣΙΚΡΙΚΑΣ Κ.ΠΟΛΥΖΩΓΟΠΟΥΛΟΣ ΦΛ.ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ Γ.ΣΙΝΑΝΙΔΗΣ
3	Universität Köln Πολιτική Δικονομία		Ν.ΚΛΑΜΑΡΗΣ Γ.ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ Δ.ΤΣΙΚΡΙΚΑΣ Κ.ΠΟΛΥΖΩΓΟΠΟΥΛΟΣ ΦΛ.ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ Γ.ΣΙΝΑΝΙΔΗΣ
4	Universität Heidelberg Πολιτική Δικονομία	DHEIDELB01	Ν.ΚΛΑΜΑΡΗΣ Γ.ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ Δ.ΤΣΙΚΡΙΚΑΣ Κ.ΠΟΛΥΖΩΓΟΠΟΥΛΟΣ ΦΛ.ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ Γ.ΣΙΝΑΝΙΔΗΣ
5	Universität Erlangen- Nürnberg Πολιτική Δικονομία		Ν.ΚΛΑΜΑΡΗΣ Γ.ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ Δ.ΤΣΙΚΡΙΚΑΣ Κ.ΠΟΛΥΖΩΓΟΠΟΥΛΟΣ ΦΛ.ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ Γ.ΣΙΝΑΝΙΔΗΣ
6	Humboldt- Universität zu Berlin Πολιτική Δικονομία	DBERLIN01	Ν.ΚΛΑΜΑΡΗΣ Γ.ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ Δ.ΤΣΙΚΡΙΚΑΣ Κ.ΠΟΛΥΖΩΓΟΠΟΥΛΟΣ ΦΛ.ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

			Γ.ΣΙΝΑΝΙΔΗΣ
7	Universität Wien Πολιτική Δικονομία	AWIEN01	N.ΚΛΑΜΑΡΗΣ Γ.ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ Δ.ΤΣΙΚΡΙΚΑΣ Κ.ΠΟΛΥΖΩΓΟΠΟΥΛΟΣ ΦΛ.ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ Γ.ΣΙΝΑΝΙΔΗΣ

**Πίνακας Π.3.2. - Συμμετοχή σε Διαπανεπιστημιακά Προγράμματα
Σπουδών**

	2008-2009	2007-2008	2006-2007	2005-2006	2004-2005	Σύνολο
Φοιτητές του Τμήματος που φοίτησαν σε ξένο ΑΕΙ	90	99	125	123	113	550
Επισκέπτες φοιτητές ξένων ΑΕΙ στο Τμήμα	101	101	62	76	44	384
Μέλη ακαδημαϊκού προσωπικού του Τμήματος που μετακινήθηκαν σε άλλο ΑΕΙ	1	1	-	1	2	5
Μέλη ακαδημαϊκού προσωπικού άλλων ΑΕΙ που μετακινήθηκαν στο Τμήμα	5	7	8	3	1	24

Δηλαδή, την τελευταία πενταετία μετακινήθηκαν προς άλλα ιδρύματα 550 φοιτητές μας, ενώ 384 φοιτητές άλλων ιδρυμάτων μετακινήθηκαν προς το δικό μας.

Η αναγνώριση των μαθημάτων στα οποία εξετάστηκε επιτυχώς ένας φοιτητής στο εξωτερικό στο πλαίσιο των ανωτέρω προγραμμάτων γίνεται από τον αρμόδιο Τομέα με εισήγηση του καθηγητή που διδάσκει το μάθημα, ο οποίος ορίζει την αντιστοιχία του μαθήματος, τις διδακτικές μονάδες και το βαθμό που αναλογεί. Αναγνωρίζονται πλήρως τα μαθήματα που ανήκουν στο πρόγραμμα σπουδών του Τμήματός μας με ύλη που συμπίπτει με τη διδασκόμενη εδώ. Ένας φοιτητής που διδάχθηκε στην αλλοδαπή μάθημα του προγράμματος σπουδών του Τμήματος μας, του οποίου σημαντικό τμήμα της ύλης δεν περιλαμβάνεται στην ύλη του ξένου πανεπιστημίου, μπορεί να επιλέξει:

- να αναγνωρίσει το μάθημα ως ελεύθερης επιλογής,
- να εξεταστεί συμπληρωματικά στο υπόλοιπο της ύλης και να συμψηφιστεί ο βαθμός του με εκείνον της αλλοδαπής.

Μαθήματα που δεν διδάσκονται στο Τμήμα Νομικής αναγνωρίζονται ως ελεύθερης επιλογής αν έχουν νομική βάση. Μαθήματα που δεν έχουν καμία νομική βάση δεν αναγνωρίζονται.

Οι φιλοξενούμενοι φοιτητές υποστηρίζονται ως εξής:

α) ΣΙΤΙΣΗ: Με επιβάρυνση 3 Ευρώ ανά γεύμα μπορούν να σιτιστούν στα 4 συμβεβλημένα με το Πανεπιστήμιο Αθηνών εστιατόρια (1 στην Ιατρική σχολή, 1 στην Πανεπιστημιούπολη, 1 στην οδό Αραχώβης στο κέντρο της Αθήνας και 1 στη Δάφνη, στη Γυμναστική Ακαδημία)

β) ΑΘΛΗΣΗ: Μπορούν να επιλέξουν αθλήματα, που τους παρέχονται δωρεάν μετά από εγγραφή.

γ) ΣΤΕΓΑΣΗ: Παρέχεται λίστα ενοικιαζομένων διαμερισμάτων. Δυστυχώς δεν υπάρχει δυνατότητα στέγασης στις φοιτητικές εστίες.

δ) ΕΚΜΑΘΗΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ: Μπορούν να παρακολουθήσουν δωρεάν μαθήματα ελληνικών από το διδασκαλείο μοντέρνων ελληνικών στην Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου.

ε) ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΤΗΤΑ: Ο σύλλογος ελλήνων φοιτητών οργανώνει εκδηλώσεις γνωριμίας.

Πάντως, το Τμήμα δεν έχει μέχρι σήμερα αντιμετωπίσει ολοκληρωμένα το ζήτημα οργανωμένης θεσμικής και διοικητικής υποδοχής των ξένων φοιτητών των προγραμμάτων Socrates/Erasmus ούτε της παρακολούθησης των εδώ σπουδών τους. Δεν έχει αποτιμήσει την παρουσία τους ούτε έχει προβεί σε στρατηγικό σχεδιασμό για την περαιτέρω πορεία των προγραμμάτων, περιοριζόμενο στην παροχή διδασκαλίας, όχι πάντοτε συστηματικής. Οι ξένοι φοιτητές αισθάνονται συχνά ξεχασμένοι. Στο Τμήμα δεν καταβάλλεται προσπάθεια ανάπτυξης σχέσεων με δικούς μας φοιτητές ούτε κοινής αντιμετώπισης ξένων και ελλήνων φοιτητών. Έτσι το Τμήμα μας δεν εκπληρώνει πλήρως τις υποχρεώσεις του προς τους ξένους φοιτητές που το επέλεξαν και το εμπιστεύτηκαν ούτε αποκομίζει ουσιαστικό όφελος από την παρουσία τους εδώ. Πάντως, δύο φορές το χρόνο οργανώνονται εκδηλώσεις για τους εισερχόμενους φοιτητές αλλοδαπών ιδρυμάτων, στα τέλη Σεπτεμβρίου για το χειμερινό εξάμηνο και αρχές Φεβρουαρίου για το

εαρινό εξάμηνο. Ειδικότερα γίνεται μια τελετή υποδοχής με τη βοήθεια και του συλλόγου ελλήνων φοιτητών.

Η ανταπόκριση του Προγράμματος Προπτυχιακών Σπουδών στους στόχους του Τμήματος

Το πρόγραμμα προπτυχιακών σπουδών είναι σχεδιασμένο να καλύπτει τους στόχους του Τμήματος από την άποψη αφενός μεν της μετάδοσης γνώσεων (πληροφοριών), αφετέρου δε της διδασκαλίας μεθόδου. Στην πραγματικότητα όμως η εφαρμογή του προγράμματος δίνει περισσότερη έμφαση στη μετάδοση πληροφοριών από ό,τι στη διδασκαλία μεθόδου. Δύο παράγοντες συντελούν σε αυτό:

- Πρώτον, το ότι η νομική επιστήμη αποτελεί γνωστικό πεδίο στο οποίο οι νεοεισερχόμενοι φοιτητές δεν έχουν προσλαμβάνουσες παραστάσεις, σε συνδυασμό με το ότι το εκπαιδευτικό σύστημα στη μέση εκπαίδευση είναι σχεδόν πλήρως προσανατολισμένο στην επιτυχία στις εισαγωγικές εξετάσεις των ΑΕΙ και δεν αναπτύσσει την κριτική σκέψη, αλλά πολλές φορές τη στείρα απομνημόνευση, προκαλεί προβλήματα στην πραγματοποίηση των στόχων αυτών. Όπως αποδεικνύεται συχνά στην πράξη, ο πρωτοετής ειδικά φοιτητής, που βρίσκεται αντιμέτωπος με νέες πληροφορίες, προσπαθεί απλώς να τις απομνημονεύσει, κάποτε μεν με επιτυχία, δυστυχώς όμως πολλές φορές επιφανειακά, έτσι ώστε να δυσκολεύεται πολύ να αποκτήσει πραγματική νομική σκέψη.

- Δεύτερον, ότι λόγω του μεγάλου αριθμού φοιτητών δεν έχουν οργανωθεί ολιγομελή (π.χ. τριακονταμελή) φροντιστηριακά τμήματα συστηματικής (π.χ. εβδομαδιαίας) άσκησης στο πλαίσιο των βασικών τουλάχιστον μαθημάτων ούτε οργανώνονται σεμιναριακά μαθήματα όπου να προτάσσεται η πρακτική εφαρμογή στη βάση ολιγομελών τμημάτων. Στην έλλειψη αυτή συντελεί σημαντικά και η αδυναμία να υπολογίζεται η επίδοση του φοιτητή με βάση και τη συμμετοχή του στο φροντιστήριο ή σεμινάριο.

Ένας τρόπος για να αντιμετωπισθεί αυτό το πρόβλημα θα ήταν η εξορθολογισμένη μείωση της ύλης των υποχρεωτικών μαθημάτων, συνδυασμένη με συστηματικό έλεγχο του επιπέδου των γνώσεων των

φοιτητών κατά τη διάρκεια του εξαμήνου. Η μείωση της ύλης δεν προτείνεται για να διευκολύνει τη λήψη πτυχίου, αλλά - με βάση την παραδοχή ότι η κατάκτηση της νομικής επιστήμης δεν γίνεται με την απομνημόνευση, αλλά με την όξυνση της κρίσης και την απόκτηση της νομικής σκέψης - έχει έρθει η ώρα να αποφασίσουμε ότι κατά τις προπτυχιακές σπουδές είναι προτιμότερο ο φοιτητής να εμπεδώσει τις βασικές έννοιες και τους μηχανισμούς λειτουργίας των επιμέρους κλάδων, παρά να «βομβαρδίζεται» με πληθώρα πληροφοριών και με λεπτομέρειες που οδηγούν στην ανάγκη για απομνημόνευση και τελικά τον κρατούν εγκλωβισμένο στην πεπατημένη οδό της μηχανικής αποστήθισης.

Με την αντίληψη ότι προέχει η αποστήθιση συνδέεται και η αντίληψη ότι (παρά τις περί του αντιθέτου προειδοποιήσεις και παραινήσεις) αρκεί (δήθεν) για το φοιτητή η κατ' ιδίαν μελέτη και ότι η παρακολούθηση δεν είναι αναγκαία. Για το λόγο αυτό προτείνεται ο συνεχής έλεγχος των γνώσεων, δηλαδή όχι μόνο το τέλος, αλλά και κατά τη διάρκεια του εξαμήνου. Αυτός όμως δεν θα ήταν σκόπιμο να επιδιωχθεί μόνο με μέσα όπως ο έλεγχος προόδου με ασκήσεις, γιατί σε θεωρητικές επιστήμες κάτι τέτοιο όχι μόνο δεν καταπολεμά, αλλά κάποτε ευνοεί την τάση για αποστήθιση, δεδομένου ότι η μικρότερη ύλη απομνημονεύεται ευκολότερα. Πρόσφορο μέσο θα ήταν ο συνεχής διάλογος διδασκόντων και διδασκομένων σε περιβάλλον αίθουσας. Κάτι τέτοιο μπορεί να επιτευχθεί είτε με αύξηση του αριθμού των κλιμακίων στα υποχρεωτικά μαθήματα, ώστε να περιλαμβάνουν λιγότερους φοιτητές, πράγμα που θα καθιστούσε ευκολότερη την προσωπική επαφή και θα εξασφάλιζε βαθύτερη γνώση των αντικειμένων, περισσότερη προσωπική επαφή διδασκόντων και διδασκομένων, άρα και ουσιαστικότερη εργασία στο πλαίσιο του μαθήματος, είτε με εισαγωγή περισσότερων φροντιστηριακών ωρών για εμπέδωση της ύλης στα βασικά μαθήματα.

Για να εξοικονομηθούν ώρες στο πρόγραμμα, θα ήταν σκόπιμος ο περιορισμός του αριθμού των μαθημάτων επιλογής, ο οποίος, όπως θα φανεί στη συνέχεια, συνιστάται και για άλλους, ουσιαστικούς λόγους. Για να καρποφορήσει όμως ένα τέτοιο σύστημα πρέπει να συνδυαστεί και με απαίτηση, μέχρις ενός τουλάχιστον βαθμού, παρουσίας των φοιτητών στα μαθήματα και στα φροντιστήρια με σχετικό έλεγχο. Η πρόταση αυτή είναι

οπωσδήποτε μη δημοφιλής σε ορισμένους κύκλους φοιτητών και πρακτικά δύσκολη στην εφαρμογή. Απορρέει όμως από μακρά δυσάρεστη εμπειρία. Κάποια δυνατότητα επίλυσης επιστημονικών αποριών σε πλαίσιο προσωπικής συζήτησης με τους διδάσκοντες παρέχεται και σήμερα και με τον θεσμό των ωρών ακρόασης και μέσω του νέου θεσμού των ακαδημαϊκών υπευθύνων (άρθρο 12 § 2 του Ν. 3549/2007). Δυστυχώς όμως οι φοιτητές στην πλειονότητά τους δεν κάνουν χρήση αυτών των δυνατοτήτων, τουλάχιστον για θέματα επιστημονικού διαλόγου, γιατί δεν μπορούν να αντιληφθούν το πρόβλημα παρά μόνο όταν έρχονται αντιμέτωποι με την εξέταση. Εισερχόμενοι μετά το λύκειο σε ένα χώρο όπου επικρατεί απόλυτη ελευθερία επιλογών, δεν μπορούν εύκολα να αυτοπειθαρχηθούν, χάνουν πολύτιμο χρόνο και πάρα πολλές φορές δεν μπορούν να αναπληρώσουν τα κενά έστω και αργά. Οπωσδήποτε ρόλο σε αυτό παίζει και το ότι αποκτούν πολύ αργά τα διδακτικά βοηθήματα, η διόρθωση όμως των προβλημάτων που υπάρχουν στο χώρο αυτό ξεφεύγει από την αρμοδιότητα του Τμήματος.

Η δομή, η συνεκτικότητα και η λειτουργικότητα του Προγράμματος Προπτυχιακών Σπουδών

Η εφαρμογή του προγράμματος σπουδών έχει αναδείξει την ύπαρξη σοβαρών δυσλειτουργιών, που οφείλονται στον «ενδεικτικό» χαρακτήρα του προγράμματος, ο οποίος τελικά φαλκιδεύει και τη δομή και τη συνεκτικότητά του. Το ότι κάθε φοιτητής μπορεί να διαμορφώσει το προσωπικό του πρόγραμμα είναι οπωσδήποτε θετικό από πλευράς ακαδημαϊκής ελευθερίας και αποσκοπεί στην κάλυψη των ιδιαίτερων αναγκών και στην εξυπηρέτηση των κλίσεων. Η πλήρης όμως ελευθερία που έχει ένας φοιτητής, ο οποίος, για παράδειγμα, δεν έχει παρουσιαστεί ποτέ σε εξέταση στο μάθημα των Γενικών Αρχών του Αστικού Δικαίου, που διδάσκεται στο Α' εξάμηνο, και μπορεί να γίνει δεκτός στις εξετάσεις των Εφαρμογών του Αστικού Δικαίου, στο Ζ' εξάμηνο, αποτελεί παράδοξο.

Είναι ανάγκη να συζητηθεί η θεσμοθέτηση «προαπαιτούμενων» μαθημάτων, δηλαδή η υποχρέωση να έχει επιτύχει ο φοιτητής σε ένα ή περισσότερα μαθήματα, η γνώση του οποίου ή των οποίων αποτελεί

προϋπόθεση για την παρακολούθηση και συμμετοχή στις εξετάσεις ενός άλλου (π.χ. να έχει επιτύχει στο συνταγματικό και στο διοικητικό δίκαιο πριν εξετασθεί στη σύνθεση δημοσίου δικαίου). Το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο επιτρέπει τα «προαπαιτούμενα». Στο σημείο αυτό επισημαίνεται πάντως ότι σκόπιμο κρίνεται να μελετηθεί η επαναφορά της έννοιας του «έτους» σπουδών. Δηλαδή, χωρίς να καταργηθούν τα εξάμηνα (ούτε οι εξαμηνιαίες εξετάσεις), να κατανεμηθούν αυτά στα τέσσερα (ήδη προβλεπόμενα) έτη σπουδών και να απαιτείται η επιτυχία στα μαθήματα κάθε έτους προκειμένου να εγγραφεί ο φοιτητής στο επόμενο έτος. Αυτό όμως απαιτεί νομοθετική μεταβολή. Το Τμήμα προς το παρόν πρέπει να αρκεστεί, αν το κρίνει τελικά σκόπιμο, στα «προαπαιτούμενα».

Σημαντική συμβολή στη βελτίωση της λειτουργικότητας του προγράμματος για την ουσιαστικότερη επαφή των φοιτητών με την επιστήμη θα είναι η μείωση του αριθμού των προσφερόμενων μαθημάτων ελεύθερης επιλογής, ιδίως με περικοπή όσων είναι όλως εξειδικευμένα. Όπως ήδη σημειώθηκε, τα υποχρεωτικά μαθήματα του προγράμματος σπουδών είναι 31, τα μαθήματα υποχρεωτικής επιλογής που κατανέμονται σε ενότητες ανάλογα με τους Τομείς και τα γνωστικά αντικείμενα του Τμήματος είναι 30 και επιπλέον προσφέρονται άλλα 40 μαθήματα ελεύθερης επιλογής. Για τη λήψη πτυχίου ο φοιτητής υποχρεούται να εξεταστεί επιτυχώς σε όλα τα υποχρεωτικά μαθήματα, σε 6 μαθήματα υποχρεωτικής επιλογής και σε 4 μαθήματα ελεύθερης επιλογής.

Η τελευταία αυτή δυνατότητα δημιουργεί όμως τελικά πολλά προβλήματα στις σπουδές. Ο πολύ μεγάλος αριθμός μαθημάτων ελεύθερης επιλογής είναι μεν χρήσιμος για την ευκαιρία επαφής με πολλούς κλάδους, δυσμενής όμως για τη γνώση. Δεδομένου λοιπόν ότι ο φοιτητής δεν δεσμεύεται να εξεταστεί τελικά επιτυχώς σε μάθημα που έχει επιλέξει, συχνά οι φοιτητές δηλώνουν πολλές επιλογές και τελικά αποφασίζουν να εξεταστούν όχι σύμφωνα με την κλίση τους, αλλά με τη φορά των πραγμάτων. Μπορούν άλλωστε πάντοτε να επιλέξουν άλλο μάθημα για να εξασφαλίσουν τον απαιτούμενο για το πτυχίο αριθμό επιλογών, χωρίς να αισθάνονται την ανάγκη να κοπιάσουν ιδιαίτερα, γιατί στη επιτυχία τους στα 4 από τα 40 προσφερόμενα μαθήματα μπορεί να συντελέσει ακόμη και ο

παράγοντας «τύχη». Επιβάλλεται ο δραστικός περιορισμός των μαθημάτων ελεύθερης επιλογής σε συνδυασμό με αναμόρφωση και αναβάθμιση των σεμιναρίων του 7ου και 8ου εξαμήνου, έτσι ώστε να επιτευχθεί μεν ο εξορθολογισμός, αλλά να μη στερηθεί τελείως το πρόγραμμα την ευρύτητα και την ποικιλία του. Εξάλλου πρέπει να σημειωθεί ότι η δήλωση επιλογής γίνεται σχεδόν με την έναρξη των παραδόσεων, άρα ο φοιτητής δεν έχει ακόμη αποκτήσει καθαρή αντίληψη για το περιεχόμενο του προς επιλογήν μαθήματος. Δεν είναι όμως δυνατό να γίνει διαφορετικά, διότι είναι ανάγκη να καταρτίζονται ταχέως οι κατάλογοι, ενόψει (μεταξύ άλλων) και της έγκαιρης διανομής των βιβλίων.

Την ορθή χρονική εφαρμογή του προγράμματος δυσχεραίνει σημαντικά η συστηματική παράταση των εξαμήνων, συνήθως λόγω φοιτητικών ταραχών, καθώς και η μεγάλη χρονική διάρκεια των εξεταστικών περιόδων. Ειδικότερα:

- Κάθε εξάμηνο (και κάθε μάθημα) πρέπει κατά το νόμο να διαρκεί κατ' ελάχιστο 13 εβδομάδες, διαφορετικά θεωρείται κατά το νόμο αυτοδίκαια άκυρη η διδασκαλία και εξέτασή του. Στο παρελθόν η ελάχιστη αυτή χρονική διάρκεια δεν τηρήθηκε και συχνά τα εξάμηνα περιορίστηκαν σε 8 εβδομάδες διδασκαλίας, ιδίως λόγω φοιτητικών ταραχών και καταλήψεων. Κατά τα τρία τελευταία χρόνια η ελάχιστη διάρκεια των 13 εβδομάδων τηρήθηκε μεν, αλλά με πολλές παρατάσεις των εξαμήνων, που οδήγησαν στο να διεξάγονται οι εξετάσεις μέχρι τα τέλη Ιουλίου και τα αποτελέσματα ορισμένων μαθημάτων να μην εκδίδονται μέχρι τα μέσα Αυγούστου, ενώ ήδη από τα τέλη Αυγούστου αρχίζει η νέα εξεταστική περίοδος. Η κατάσταση αυτή δημιουργεί μεγάλη ανωμαλία τόσο στο εκπαιδευτικό και διοικητικό προσωπικό όσο και στους φοιτητές.

- Την ορθή χρονική εφαρμογή του προγράμματος δυσχεραίνει σημαντικά και η μεγάλη διάρκεια των εξεταστικών περιόδων. Ενώ κατά το νόμο η διάρκεια των εξεταστικών περιόδων Ιανουαρίου και Σεπτεμβρίου προβλέπεται τρεις εβδομάδες και η διάρκεια της εξεταστικής περιόδου Ιουνίου δύο εβδομάδες (άρ. 16 του Ν. 3549/2007 και άρ.9 του Ν. 2083/1992), στην πραγματικότητα η διάρκεια κάθε εξεταστικής περιόδου είναι, κατά παραχώρηση σε φοιτητικό αίτημα, τέσσερις εβδομάδες, συνήθως

δε προηγείται 1 εβδομάδα κενή μαθημάτων, για μελέτη. Στο σημείο αυτό επισημαίνεται ότι στην επιμήκυνση του χρόνου των εξεταστικών περιόδων συντελεί σημαντικά η ιδιαίτερη εξέταση των μαθημάτων επιλογής, ώστε αυτή να μην συμπίπτει με την εξέταση των υποχρεωτικών μαθημάτων, κατά φοιτητική απαίτηση. Έτσι πολλά μαθήματα εξετάζονται δύο φορές κατά την ίδια εξεταστική περίοδο. Επίσης, παρέχεται ευρύτατη δυνατότητα να εξετάζονται οι επί πτυχίω φοιτητές σε μαθήματα ανεξάρτητα από το εξάμηνο. Η όλη κατάσταση επιβαρύνεται από τη δυνατότητα συμμετοχής ενός φοιτητή σε απεριόριστο αριθμό εξετάσεων του ίδιου μαθήματος, αντίθετα με τα διεθνώς κρατούντα. Μία από τις δυσμενέστερες συνέπειες είναι ότι μετά από ένα αριθμό αποτυχιών δημιουργείται στο φοιτητή η πεποίθηση ότι έχει πλέον «δικαίωμα» να λάβει προβιβάσιμο βαθμό, ενώ και ο εξεταστής προτιμά να υποχωρήσει στη φοιτητική αυτή απαίτηση προκειμένου να μην επιβαρύνεται πλέον από την παρουσία του. Η κατάσταση αυτή έχει σε μεγάλο βαθμό μεταβάλει το Τμήμα σε «εξεταστικό κέντρο», με ό,τι αυτό συνεπάγεται για το χρόνο και την ποιότητα της διδασκαλίας και για τη δημιουργία ενός πνεύματος χαλαρότητας, που τελικά οδηγεί στο φαινόμενο των λεγόμενων «αιώνιων» φοιτητών. Κρίνεται σκόπιμος ο περιορισμός της διάρκειας αυτής σε 2 εβδομάδες και πάντως, οπωσδήποτε, όχι περισσότερο από 3 εβδομάδες.

Το εξεταστικό σύστημα

Το εξεταστικό σύστημα πάσχει ως προς την ορθή αξιολόγηση των φοιτητών των φοιτητών κατά τούτο: η αξιολόγηση αυτή γίνεται σήμερα αποκλειστικά στη βάση μίας εξέτασης στο τέλος του εξαμήνου (με δυνατότητα επανεξέτασης), γραπτής ή προφορικής κατ' επιλογή του διδάσκοντα. Η αξιολόγηση του φοιτητή με βάση μία τελική εξέταση, ιδίως όταν πρόκειται για γραπτή εξέταση, δεν είναι πρόσφορη για την ουσιαστική κρίση όσον αφορά τις πραγματικές γνώσεις του φοιτητή. Εξάλλου, προκειμένου για προφορική εξέταση, ο υπερβολικά μεγάλος αριθμός φοιτητών, ορισμένοι από τους οποίους συμμετέχουν αενάως στις εξετάσεις, οδηγεί εκ των πραγμάτων στον περιορισμό του χρόνου που θα έπρεπε να διατίθεται ανά φοιτητή, παρά την επιμήκυνση της διάρκειας των προφορικών

εξετάσεων (που και αυτή με τη σειρά της δημιουργεί ανωμαλία, όπως ήδη επισημάνθηκε). Ο μεγάλος αριθμός φοιτητών οδηγεί επίσης στην επιμήκυνση του απαιτούμενου για τη διόρθωση των γραπτών χρόνου, με επίσης αρνητικά αποτελέσματα για την ομαλή ροή του προγράμματος.

Σκόπιμο κρίνεται να πραγματοποιείται η αξιολόγηση των επιδόσεων του φοιτητή όχι μόνο με βάση μία τελική εξέταση, αλλά με βάση τη συνεχή επίδοσή του στα φροντιστήρια και στις ασκήσεις του μαθήματος. Ήδη ανωτέρω αναφερθήκαμε στην ανάγκη επανοργάνωσης των σπουδών σε τρόπο ώστε η άσκηση αυτή να καταστεί εφικτή, τουλάχιστον στα κυριότερα μαθήματα.

Όπως σημειώθηκε ανωτέρω, η εξέταση διεξάγεται γραπτά ή προφορικά κατ' επιλογή του διδάσκοντα. Στη μεγάλη πλειοψηφία των περιπτώσεων η εξέταση διεξάγεται γραπτά. Κρίνεται σκόπιμος ο επαναπροσδιορισμός των μαθημάτων που εξετάζονται προφορικά, δηλαδή η αύξηση των προφορικών εξετάσεων. Η προφορική εξέταση είναι μεν ιδιαίτερα χρονοβόρα για τον εξεταστή, μπορεί όμως, ανάλογα με το μάθημα, να εγγυάται καλύτερη επαφή εξεταστή και εξεταζομένου και καλύτερη δυνατότητα διαπίστωσης των γνώσεων του φοιτητή, ενώ επιτρέπει και την ταχύτερη εξαγωγή αποτελεσμάτων. Επιπλέον, εξασκεί τους εκκολαπτόμενους νομικούς και στον προφορικό λόγο.

Στη βελτίωση το εξεταστικού συστήματος θα συμβάλει ο έγκαιρος προγραμματισμός και ανακοίνωση του τελικού προγράμματος εξετάσεων, με ανάρτηση στο διαδίκτυο, ώστε οι φοιτητές να προετοιμάζονται εγκαίρως.

Επίσης, πολύ χρήσιμη για το φοιτητή, τόσο για να αντιληφθεί και να αποδεχθεί την αξιολόγησή του με περιορισμό του συναισθήματος αυθαιρεσίας όσο και για να προετοιμαστεί καλύτερα σε περίπτωση αποτυχίας, είναι η ανακοίνωση από τον εξεταστή ενδεικτικών ορθών απαντήσεων. Ήδη αυτό πραγματοποιείται για ορισμένα μαθήματα σε συνδυασμό και με την παροχή δυνατότητας στο φοιτητή να δει το γραπτό του.

Στο σημείο αυτό επισημαίνεται η ενδημική και συστηματική μορφή που έχει λάβει το φαινόμενο της αντιγραφής στις γραπτές εξετάσεις. Υπάρχει η

βάσιμη υποψία ότι ο φαινόμενο αυτό δεν είναι πλέον απλώς «προσωπικό», αλλά στηρίζεται σε εξωτερικά κυκλώματα. Είναι απαραίτητο αφενός μεν να ληφθούν συστηματικότερα μέτρα επιτήρησης, περιλαμβανομένης της απαγόρευσης εξόδου από την αίθουσα πριν από την παρέλευση ενός ελάχιστου χρόνου από την έναρξη της εξέτασης, καθώς και της μαζικής φραγής λειτουργίας των κινητών τηλεφώνων στους χώρους εξέτασης (με ειδική τεχνική εγκατάσταση), αφετέρου δε να επιβάλλονται κυρώσεις. Παρά το μεγάλο αριθμό διαπίστωσης τέτοιων φαινομένων σπανιότατα μέχρι σήμερα επιβλήθηκαν κυρώσεις.

Η διεθνής διάσταση του Προγράμματος Προπτυχιακών Σπουδών

Το πρόγραμμα προπτυχιακών σπουδών διαθέτει μια σημαντική διεθνή διάσταση, η οποία δυστυχώς δεν έχει μέχρι σήμερα αναδειχθεί αρκετά. Η διάσταση αυτή αναπτύχθηκε ιδιαίτερα στο πλαίσιο των προγραμμάτων Socrates/Erasmus (βλ. ανωτέρω). Ειδικότερα, διδάσκονται κατά μέσο όρο ανά ακαδημαϊκό έτος περίπου 35 μαθήματα κυρίως στα αγγλικά, αλλά ορισμένα στα γαλλικά, γερμανικά ή ιταλικά (βλ. αναλυτικά ανωτέρω). Τα μαθήματα αυτά καλύπτουν το σύνολο σχεδόν του φάσματος των γνωστικών αντικειμένων που διδάσκονται στο Τμήμα. Αναλυτικότερα, τα μαθήματα αυτά για το ακαδημαϊκό έτος 2009-2010 είναι:

Winter Semester 2009

TITLE OF COURSE	LANGUAGE	HRS/WEEK	PROFESSORS
1. European Administrative Systems	English	2hrs/week	P. Mouzourakis
2. Comparative Public Law	French	2hrs/week	J. Iliopoulos – Strangas / K. Yannakopoulos/ V. Kondylis
3. National & International Protection of Fundamental Rights	German	2hrs/week	J. Iliopoulos – Strangas / T. Antoniou/ S. Vlachopoulos
4. Introduction to the Greek Constitutional Law	Italian	2hrs/week	K. Mavrias
5. Comparative Family Law	French and English	4hrs/week	D. Kallinikou / E. Tsiroyannis
6. Introduction to Greek Civil Law	English	2hrs/week	E. Dacoronia / P.Nikolopoulos/ Z. Spyropoulou
7. European Law	English	4hrs/week	N. Skandamis / V. Christianos/ M.

34. Seminar in International Business Transactions	English	2hrs/week	Z. Toth
--	---------	-----------	---------

Τα μαθήματα αυτά απευθύνονται πρωτίστως στους ξένους φοιτητές των ανωτέρω προγραμμάτων, αλλά είναι ανοικτά και στους Έλληνες φοιτητές, που μπορούν να τα επιλέξουν. Ελάχιστοι όμως το κάνουν. Δυστυχώς το Τμήμα δεν έχει φροντίσει να τους παρακινήσει αρκετά, παρά την προφανή ωφέλεια που αυτοί θα αποκόμιζαν.

Ο μεγάλος αριθμός και πλούτος των διδασκομένων κυρίως στα αγγλικά μαθημάτων θα πρέπει να οδηγήσει πολύ σύντομα το Τμήμα να εξετάσει σοβαρά, με συμπλήρωση και συστηματοποίηση της διδασκαλίας τους, την ίδρυση αγγλόφωνου παραρτήματος είτε ενταγμένου στο υπάρχον πλαίσιο λειτουργίας είτε χωριστά.

Σημειώνεται επίσης ότι το Τμήμα Νομικής, μεγάλος αριθμός μελών του οποίου έχει σπουδάσει στο εξωτερικό και διατηρεί ανεπτυγμένες προσωπικές σχέσεις είτε με μέλη της διεθνούς ακαδημαϊκής κοινότητας είτε με πανεπιστήμια του εξωτερικού, έχει αναπτύξει θεσμική συνεργασία με 113 ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια (βλ. το σχετικό κατάλογο ανωτέρω). Στο πλαίσιο των συνεργασιών αυτών συχνά προσκαλούνται ξένοι καθηγητές για διδασκαλία σε ένα συγκεκριμένο μάθημα στο Τμήμα και συχνά διοργανώνονται σεμινάρια ανοικτά στους έλληνες προπτυχιακούς φοιτητές.

Την τελευταία πενταετία έχουν λάβει μέρος σε Διαπανεπιστημιακά Προγράμματα Σπουδών 550 φοιτητές του, ενώ το ίδιο έχει δεχθεί 484 αλλοδαπούς φοιτητές. Από ξένα πανεπιστήμια έχουν μετακινηθεί στο Τμήμα 24 καθηγητές.

Είναι γεγονός, ότι τα μέλη ΔΕΠ του Τμήματος παρουσιάζουν χαμηλή σχετική κινητικότητα (αντίστοιχα μόνον 5). Το αίτιο πρέπει να αναζητηθεί στον «εγκλωβισμό» στην Αθήνα των μελών ΔΕΠ του Τμήματος που βαρύνονται με πολλές διδακτικές, αλλά και διοικητικές υποχρεώσεις, συνδυασμένες με τις αλλεπάλληλες κρίσεις για την ανέλιξή τους στις διάφορες ακαδημαϊκές βαθμίδες. Έτσι, και η αναπλήρωσή τους στα διάφορα καθήκοντα δεν είναι πάντοτε ευχερής, ενώ και οι ίδιοι αναγκάζονται να

διαθέτουν το χρόνο που τους είναι δυνατόν να απουσιάσουν, λιγότερο για εκτός έδρας διδασκαλία και περισσότερο για έρευνα και συγγραφή.

Εκτός από τη συμμετοχή στα προγράμματα Socrates/Erasmus, από το 1995 καθηγητές του Τμήματος (όπως οι καθηγητές Ν. Σκανδάμης και Μ. Σταθόπουλος) ανέπτυξαν εκπαιδευτικές και ερευνητικές δραστηριότητες στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού προγράμματος Jean Monnet. Η ratio των προγραμμάτων αυτών ήταν η χρηματοδότηση για ένα χρονικό διάστημα μιας ανάλογης δραστηριότητας, με την υποχρέωση συνέχισής της στο διηνεκές. Όσο μεν αφορά τις προπτυχιακές σπουδές, τα μαθήματα αυτά συνδυάζονται με το Σεμινάριο Ευρωπαϊκού Δικαίου, στο ερευνητικό επίπεδο όμως η ωφέλεια που αποκόμισε το Τμήμα από το πρόγραμμα αυτό εκ των πραγμάτων ακυρώθηκε, γιατί εκδηλώθηκε κυρίως στον εξοπλισμό της Βιβλιοθήκης Ευρωπαϊκού Δικαίου και Ευρωπαϊκής Πολιτικής (Σπουδαστήριο «Ευρώπη»), η οποία δυστυχώς κήκε τελείως κατά τη διάρκεια των ταραχών το Δεκέμβριο του 2008.

3.2. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

Στο Τμήμα παρέχονται 7 διαφορετικά μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών, ένα ανά Τομέα, εκτός από τον Τομέα Δημοσίου Δικαίου που έχει 2 προγράμματα. Κάθε μεταπτυχιακό πρόγραμμα λειτουργεί βάσει ξεχωριστού εσωτερικού κανονισμού, καθότι δεν ισχύει ακόμη ενιαίος κανονισμός για όλους τους κύκλους σπουδών. Επομένως, σήμερα οι προκηρύξεις, οι αιτήσεις υποβολής υποψηφιοτήτων και η επιλογή των φοιτητών διεξάγονται για κάθε μεταπτυχιακό πρόγραμμα χωριστά, σύμφωνα με τον κάθε κανονισμό. Έτσι, παρουσιάζονται διαφοροποιήσεις ως προς τον τρόπο εισαγωγής των φοιτητών, τη διάρκεια των επιμέρους ΠΜΣ, τα κριτήρια αξιολόγησης και το εξεταστικό σύστημα. Η κατάσταση αυτή οφείλεται στη δυνατότητα που έδινε η προϊσχύσασα νομοθεσία να αναλαμβάνει ο κάθε Τομέας την οργάνωση του μεταπτυχιακού του προγράμματος. Το σύστημα αυτό, προσαρμοσμένο στις ανάγκες διδασκαλίας των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων, και εν τέλει στις απαιτήσεις της κοινωνίας, οι οποίες λαμβάνονται ιδιαιτέρως υπόψη στο χώρο των μεταπτυχιακών σπουδών

εξειδίκευσης, λειτούργησε μέχρι στιγμής ικανοποιητικά. Είναι βέβαια γεγονός, ότι η κατάτμηση αυτή δημιούργησε επίσης στεγανά και ανομοιομορφίες. Συστηματική κριτική στερείται πάντως αυτή τη στιγμή νοήματος, δεδομένου ότι ήδη λειτουργεί Επιτροπή που καταρτίζει το ενιαίο μεταπτυχιακό πρόγραμμα, ώστε να ισχύσει από το ακαδημαϊκό έτος 2011-2012.

Μια αδυναμία του συστήματος που έχει ήδη επισημανθεί από τους διδάσκοντες στα διάφορα ΠΜΣ είναι η έλλειψη ευελιξίας που χαρακτηρίζει τα προγράμματα, ακόμη και στο επιστημονικό τους μέρος. Σκόπιμο θα ήταν στο νέο πρόγραμμα οι υπουργικές αποφάσεις να καλύπτουν μόνον γενικότερα ζητήματα πλαισίου, ώστε να μην είναι αναγκαίο να πρέπει να περιμένουμε την πάροδο του χρόνου ισχύος του προγράμματος για να επιφέρουμε ορισμένες μεταβολές που αφορούν το καθαρά επιστημονικό του μέρος.

Τα ΠΜΣ των επιμέρους τομέων υποστηρίζονται από το επιστημονικό και διοικητικό προσωπικό τους, ενώ εκτός από τα εν ενεργεία μέλη ΔΕΠ συμμετέχουν και ομότιμοι καθηγητές, καθώς και άλλοι διακεκριμένοι επιστήμονες σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 12 παρ. 3α του Ν. 2083/1992. Δίδακτρα και πρόσθετες αμοιβές των διδασκόντων δεν προβλέπονται, το δε κόστος λειτουργίας των προγραμμάτων καλύπτεται τώρα από τον τακτικό προϋπολογισμό του Πανεπιστημίου (ειδική επιχορήγηση για τη λειτουργία μεταπτυχιακών προγραμμάτων).

Εκτός από τα Μεταπτυχιακά Διπλώματα Ειδίκευσης (ΜΔΕ), κάθε Τομέας απονέμει σε κατόχους αντίστοιχων τίτλων διδακτορικό δίπλωμα. Δυνατότητα να ζητήσουν να γίνουν δεκτοί για εκπόνηση διδακτορικής διατριβής έχουν οι κάτοχοι ημεδαπών ΜΔΕ ή ισοτίμων αλλοδαπών.

Η διάσπαση που παρατηρείται μέχρι τώρα στα ΠΜΣ των Τομέων αντανακλά και στα προγράμματα διδακτορικών σπουδών. Γενικός κανόνας είναι το ότι οι διδακτορικές διατριβές πρέπει να είναι πρωτότυπες ερευνητικές εργασίες, να περιλαμβάνουν αξιόλογα επιστημονικά συμπεράσματα και να περιέχουν στοιχεία που προάγουν την επιστήμη. Πέρα από την τυπική προϋπόθεση κτήσης ΜΔΕ, δεν υπάρχει συγκεκριμένη διαδικασία επιλογής των υποψηφίων διδασκόντων, αλλά κάθε αίτηση κρίνεται ατομικά από τους Τομείς. Η ευελιξία αυτή που παρατηρείται σήμερα πρέπει να διατηρηθεί, γιατί

σε αντίθεση με το ΜΔΕ, που αποτελεί κατά κάποιον τρόπο συνέχεια των προπτυχιακών σπουδών, η εκπόνηση διδακτορικής διατριβής συνιστά ουσιαστική επιστημονική εργασία, για την οποία δεν αρκούν οι τυχόν καλές επιδόσεις στα προγενέστερα στάδια των σπουδών, αλλά είναι απαραίτητος και ο ιδιαίτερος ζήλος για το αντικείμενο της έρευνας, το οποίο δεν μπορεί πάντοτε να αποτελέσει αντικείμενο αντικειμενικής εκτίμησης. Είναι πάντως ανάγκη να προβούν οι Τομείς και το Τμήμα σε εκκαθάριση του μητρώου υποψηφίων διδασκτόρων, με διαγραφή όσων έχουν εγκαταλείψει ή έχουν υπερβεί το μέγιστο νόμιμο χρόνο. Σήμερα ο κατάλογος αυτός περιλαμβάνει 1.550 ονόματα, ενώ υπολογίζεται ότι στην πραγματικότητα (εκ του αποτελέσματος) μόνο το 20% εργάζονται για την εκπόνηση διατριβής μέσα στο νόμιμο χρονικό πλαίσιο.

Πίνακας Π. 3.2.1. - Εξέλιξη του αριθμού αιτήσεων, προσφορών θέσεων από το Τμήμα, εισακτέων (εγγραφών) και αποφοίτων στο Πρόγραμμα Διδακτορικών Σπουδών

Τίτλος ΠΜΣ	«Β΄ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ»				
	2008-2009	2007-2008	2006-2007	2005-2006	2004-2005
Συνολικός αριθμός εγγραφέντων υποψηφίων	90	90	73	108	83
Απόφοιτοι	10	12	11	13	12

Ακολουθεί η αναλυτική παρουσίαση των επιμέρους ΠΜΣ ανά Τομέα.

3.2.1. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Α΄ Ιδιωτικού Δικαίου

A. Περιεχόμενο, σκοπός

Ο Τομέας Α΄ Ιδιωτικού Δικαίου οργανώνει και λειτουργεί από το ακαδημαϊκό έτος 2001-2002 ΠΜΣ σε δύο κύκλους, έναν κύκλο διάρκειας ενός έτους και έναν κύκλο διάρκειας δύο ετών. Το ΠΜΣ έχει ως αντικείμενο μεταπτυχιακές σπουδές στο Αστικό Δίκαιο και συναφή αντικείμενα. Πιο συγκεκριμένα, εκτός από τους παραδοσιακούς κλάδους του Αστικού Δικαίου (Γενικές Αρχές, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, Εμπράγματο

Δίκαιο, Οικογενειακό Δίκαιο, Κληρονομικό Δίκαιο), αναπτύσσονται και ειδικότερα σύγχρονα αντικείμενα που άπτονται του πεδίου του Αστικού Δικαίου, όπως το Δίκαιο των Τραπεζικών Συναλλαγών, οι Θεσμοί Αγγλοσαξονικού και Αμερικανικού Δικαίου, το Κοινοτικό Αστικό Δίκαιο (με έμφαση ιδίως στο Δίκαιο Προστασίας του Καταναλωτή), Ζητήματα Αδικοπραξίας, το Δίκαιο του Κτηματολογίου, Σύγχρονες Εξελίξεις στην Πνευματική Ιδιοκτησία και τα Συγγενικά Δικαιώματα, το Δίκαιο των Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, Νέες Μορφές Συμβάσεων της Σύγχρονης Οικονομίας, η Ερμηνεία Νόμων και Δικαιοπραξιών, Σύγχρονα Προβλήματα Οικογενειακού Δικαίου, το Ηλεκτρονικό Αστικό Δίκαιο, το Δίκαιο Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, η Ανώμαλη Εξέλιξη των Συμβάσεων σε Συγκριτική Επισκόπηση, το Δίκαιο Αστικής Ιατρικής Ευθύνης κλπ. Στην Β' (θεωρητική) Κατεύθυνση του διετούς κύκλου σπουδών δίδεται ιδίως έμφαση στην ευρωπαϊκή, αλλά και διεθνή διάσταση θεμάτων που αποτελούν αντικείμενο του εκάστοτε προγράμματος σπουδών, καθώς επίσης και στη συγκριτική έρευνα της νομοθεσίας, της νομολογίας και της πράξης. Το ΠΜΣ έχει ως σκοπό αφενός μεν τη θεωρητική εμβάθυνση και εισαγωγή στην ερευνητική ενασχόληση με τα αντικείμενα της προηγούμενης παραγράφου, αφετέρου δε την προώθηση της εξειδίκευσης και της εξοικείωσης με την πρακτική εφαρμογή του δικαίου στα εν λόγω αντικείμενα.

Β. Πτυχία

Το ΠΜΣ απονέμει: α) ΜΔΕ ενός έτους και β) ΜΔΕ δύο ετών.

Γ. Κατηγορίες πτυχιούχων - Αριθμός εισακτέων

Στο ΠΜΣ γίνονται δεκτοί πτυχιούχοι των Τμημάτων Νομικής των ελληνικών Πανεπιστημίων, καθώς και των αντίστοιχων Τμημάτων αλλοδαπών ισότιμων Ιδρυμάτων. Προϋποθέσεις αποδοχής αποτελούν η επαρκής γνώση μιας τουλάχιστον ξένης γλώσσας και ο βαθμός πτυχίου «λίαν καλώς» ή ο βαθμός «λίαν καλώς» στα μαθήματα του Τομέα Α' Ιδιωτικού δικαίου. Η επιλογή μεταξύ των υποψηφίων γίνεται κυρίως με βάση τον βαθμό Πτυχίου και τον μέσο όρο βαθμού στα Υποχρεωτικά, κατά το

ισχύον Πρόγραμμα Σπουδών, μαθήματα του Τομέα Α΄ Ιδιωτικού Δικαίου. Συνεκτιμάται επίσης η τυχόν ερευνητική δραστηριότητα του υποψηφίου.

Μέχρι 5 από τους ετησίως εισακτέους μεταπτυχιακούς φοιτητές για το μονοετή και μέχρι 5 από τους ανά διετία εισακτέους μεταπτυχιακούς φοιτητές για το διετή κύκλο σπουδών Β΄ Κατεύθυνσης (1 ανά ομάδα εργασίας) επιτρέπεται να επιλέγονται ανεξάρτητα από τον βαθμό πτυχίου ή των μαθημάτων του Τομέα Α΄ Ιδιωτικού Δικαίου, εφόσον είναι δικαστές ή έχουν αποδεδειγμένα συμβάλει στην προαγωγή της νομικής επιστήμης, ιδιαίτερα στα θέματα της διεξαγόμενης μεταπτυχιακής διδασκαλίας και έρευνας, με μελέτες είτε στο πλαίσιο προγενέστερων μεταπτυχιακών σπουδών είτε με δημοσιεύσεις στον νομικό τύπο, που αξιολογούνται από τον Τομέα. Σε περίπτωση που οι υποψήφιοι καθεμιάς από τις παραπάνω δύο κατηγορίες υπερβαίνουν τους 5, η μεταξύ τους επιλογή γίνεται από τον Τομέα, ύστερα από στάθμιση όλων των προσόντων τους και της τυχόν εξειδίκευσής τους στα θέματα της διεξαγόμενης μεταπτυχιακής διδασκαλίας και έρευνας.

Η διαθεσιμότητα των υποψηφίων του διετούς κύκλου μεταπτυχιακών σπουδών Β΄ Κατεύθυνσης να ασχοληθούν με την έρευνα μπορεί να ελέγχεται και με συνέντευξη, κατά την κρίση του Τομέα. Για τους υποψήφιους αποφοίτους ξένων Πανεπιστημίων ισχύουν αναλόγως τα ανωτέρω, με αναπροσαρμογή της βαθμολογίας σύμφωνα με τα ισχύοντα στο Τμήμα Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ο αριθμός εισακτέων για τον μονοετή κύκλο μεταπτυχιακών σπουδών ορίζεται ετησίως από το Τμήμα με εισήγηση του Τομέα και δεν μπορεί να υπερβαίνει τους 60 ετησίως. Ο αριθμός εισακτέων για τον διετή κύκλο μεταπτυχιακών σπουδών Β΄ Κατεύθυνσης ορίζεται ανά διετία από το Τμήμα με εισήγηση του Τομέα και δεν μπορεί να υπερβαίνει τους 25.

Δ. Χρονική Διάρκεια Προγράμματος

Η χρονική διάρκεια του ΜΔΕ είναι δύο εξάμηνα. Στο δεύτερο εξάμηνο εκπονείται και η Διπλωματική Εργασία). Η χρονική διάρκεια του ΜΔΕ διετών σπουδών Β΄ Κατεύθυνσης είναι 4 εξάμηνα, από τα οποία τα 3 πρώτα

αφιερώνονται στη διδασκαλία, ενώ το 4ο στην εκπόνηση της Διπλωματικής Εργασίας.

Ε. Πρόγραμμα Μαθημάτων

Το ΠΜΣ λειτουργεί επί τη βάσει ενός συστήματος επιλεγόμενων, αλλά και υποχρεωτικών μαθημάτων.

1. Μονοετής κύκλος σπουδών:

Κάθε εξάμηνο (χειμερινό/εαρινό) επιλέγονται 4 από τα προσφερόμενα μαθήματα, ενώ στο εαρινό εξάμηνο εκπονείται και η Διπλωματική Εργασία. Για την τρέχουσα ακαδημαϊκή περίοδο το πρόγραμμα των μαθημάτων, το οποίο μπορεί να αναπροσαρμόζεται με εισήγηση του Τομέα και έγκριση του Τμήματος, έχει ως εξής:

A) Χειμερινό εξάμηνο:

1. Δίκαιο των Τραπεζικών Συναλλαγών,
2. Θεσμοί Αγγλοσαξονικού και Αμερικανικού Δικαίου,
3. Κοινοτικό Αστικό Δίκαιο,
4. Ζητήματα Αδικοπραξίας και το Βάρος Απόδειξης στην Αστική Ευθύνη και η σημασία του για την (νομοθετική και νομολογιακή) διάπλάσή της,
5. Κτηματολόγιο,
6. Σύγχρονες Εξελίξεις στην Πνευματική Ιδιοκτησία και τα Συγγενικά Δικαιώματα,
7. Δεδομένα Προσωπικού Χαρακτήρα και Αστικό Δίκαιο.

B) Εαρινό εξάμηνο

1. Νέες Μορφές Συμβάσεων της Σύγχρονης Οικονομίας,
2. Ερμηνεία Νόμων και Δικαιοπραξιών,
3. Σύγχρονα Προβλήματα Οικογενειακού Δικαίου,
4. Ηλεκτρονικό Αστικό Δίκαιο,

5. Δίκαιο Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης,
6. Ζητήματα Αδικοπραξίας και το Βάρος Απόδειξης στην Αστική Ευθύνη και η σημασία του για την (νομοθετική και νομολογιακή) διάπλασή της [συνεχίζεται από το χειμερινό εξάμηνο],
7. Η Ανώμαλη Εξέλιξη των Συμβάσεων σε Συγκριτική Επισκόπηση,
8. Δίκαιο Αστικής Ιατρικής Ευθύνης.

II. Διετής κύκλος σπουδών / Πρόγραμμα Β' Κατεύθυνσης:

Το πρόγραμμα της Β' κατεύθυνσης του διετούς κύκλου σπουδών καθορίζεται ανά διετία με απόφαση του Τμήματος και της Συγκλήτου ΕΣ μετά από νέα πρόταση της ΓΣΕΣ. Το πρόγραμμα σπουδών περιλαμβάνει πέντε θεματικές ενότητες, καθεμία από τις οποίες αποτελεί αντικείμενο έρευνας επί τέσσερα εξάμηνα από πενταμελή τουλάχιστον ομάδα μεταπτυχιακών φοιτητών, καθοδηγούμενη και ελεγχόμενη από μέλη του προσωπικού, επικεφαλής των οποίων θα είναι για κάθε ομάδα εργασίας μέλος ΔΕΠ. Οι συμμετέχοντες σε κάθε ομάδα εργασίας μεταπτυχιακοί φοιτητές είναι υποχρεωμένοι:

- α) να εισηγούνται μέσα στο πλαίσιο λειτουργίας της ομάδας εργασίας στην οποία ανήκουν και να υποβάλλουν κάθε εξάμηνο μία γραπτή εισήγηση (κύρια εισήγηση),
- β) να συμμετέχουν ενεργά στις συζητήσεις των λοιπών εισηγήσεων μέσα στην ομάδα,
- γ) να παρακολουθούν κατά τα τρία πρώτα εξάμηνα των σπουδών τους ένα μάθημα ανά εξάμηνο από εκείνα που διδάσκονται στον μονοετή κύκλο μεταπτυχιακών σπουδών και ορίζονται εκάστοτε από τον Τομέα ως επιλεκτέα και να εξετάζονται σε αυτά, καθώς επίσης
- δ) να εκπονούν Διπλωματική Εργασία τους κατά το τέταρτο εξάμηνο των σπουδών τους.

Οι πέντε θεματικές ενότητες, που εξετάζονται αυτή την περίοδο, έχουν ως εξής:

1. Απαλλακτικές ρήτρες

Αντικείμενο έρευνας: Ζητήματα που αφορούν τις ρήτρες περιορισμού ή αποκλεισμού της ευθύνης, όπως, ενδεικτικά, ζητήματα που αφορούν το επιτρεπτό ή όχι των ρητρών αυτών ανάλογα με το είδος της αστικής ευθύνης (λ.χ. ευθύνης από προσβολή του δικαιώματος στην προσωπικότητα, από ενέργειες του προστηθέντος κλπ), στη σχέση των απαλλακτικών ρητρών με νόμιμους λόγους περιορισμού της ευθύνης (π.χ. 300 ΑΚ), στη σχέση απαλλακτικών ρητρών και αυτοδιακινδύνευσης ή απαλλακτικών ρητρών και ρητρών κατ' αποκοπήν αποζημίωσης κλπ. Η πραγμάτευση των επιμέρους ζητημάτων γίνεται με έρευνα της ημεδαπής νομολογίας και θεωρίας, αλλά και με συνεπισκόπηση, όπου κρίνεται αναγκαίο, και της νομολογίας και θεωρίας άλλων εννόμων τάξεων.

2. Η ζημία ως προϋπόθεση αστικής ευθύνης

Αντικείμενο έρευνας: Η ζημία ως αυτοτελής προϋπόθεση κάθε είδους αστικής ευθύνης που δημιουργεί υποχρέωση αποζημίωσης. Κυρίαρχα ζητήματα, περί τα οποία στρέφεται η έρευνα, είναι, ενδεικτικά, η έννοια της ζημίας, η σχέση της με τις άλλες προϋποθέσεις της αστικής ευθύνης, η έκταση της αποκαταστατέας ζημίας (με κριτήρια αναγόμενα προεχόντως στη λεγόμενη «πληρωτική αιτιότητα»), είδη ζημίας, τρόποι υπολογισμού της ζημίας (με ειδικότερη αναφορά και στο ζήτημα του «συνυπολογισμού ζημίας και κέρδους»), χρόνος υπολογισμού της ζημίας, αποκαταστατική λειτουργία της αποζημίωσης και ενδεχόμενοι περαιτέρω σκοποί αυτής.

3. Ηθικό δικαίωμα και δικαίωμα προσωπικότητας

Αντικείμενο έρευνας: Σχέση του δικαιώματος προσωπικότητας με το ηθικό δικαίωμα. Νομική φύση και εξουσίες του ηθικού δικαιώματος. Προσβολή του ηθικού δικαιώματος του δημιουργού. Το ηθικό δικαίωμα του ερμηνευτή-καλλιτέχνη. Το ηθικό δικαίωμα στον ψηφιακό χώρο. Δυνατότητα κοινοτικής εναρμόνισης.

4. Σύγχρονες τάσεις του δικαίου της αποζημίωσης

Αντικείμενο έρευνας: Σκοπός της αποζημίωσης (συγκριτική θεώρηση και με άλλες έννομες τάξεις). Σύγχρονες εξελίξεις ως προς τις προϋποθέσεις και τις συνέπειες της ενοχής προς αποζημίωση. Εξέταση ειδικότερων

ζητημάτων, όπως ιδίως η αρχή της αναλογικότητας και η αρχή του «όλα ή τίποτε», ο αφηρημένος υπολογισμός της ζημίας, η σχέση της αποζημίωσης προς την αξίωση δαπανών, η μετακύλιση του οικονομικού βάρους της ζημίας σε ευρύτερο κύκλο προσώπων δυνάμει μορφωμάτων ιδιωτικής και κοινωνικής ασφάλισης κλπ.

5. Ιδιωτική αυτονομία και εμπράγματο δίκαιο

Αντικείμενο της έρευνας: Εξετάζονται ζητήματα που αφορούν τους περιορισμούς που ενδεχομένως υφίσταται η ιδιωτική αυτονομία και σε ποια έκταση από τις αναγκαστικού δικαίου ρυθμίσεις για τα εμπράγματα δικαιώματα τόσο του Αστικού Κώδικα (υπό το πρίσμα κυρίως της αρχής του κλειστού αριθμού των εμπράγματων δικαιωμάτων, βλ. και το άρθρο 1239 ΑΚ «lex commissoria») όσο και άλλων νόμων (π.χ. Ν. 1892/1990 για την απαγόρευση κτήσης εμπράγματων δικαιωμάτων επί ακινήτων σε παραμεθόριες περιοχές από αλλοδαπούς). Συναφώς εξετάζονται τα επιτρεπτά όρια δράσης της ιδιωτικής αυτονομίας εντός των οποίων μπορούν να καμφθούν οι ανωτέρω κανόνες (π.χ. καταπιστευτική μεταβίβαση κυριότητας κινητού, «περιτετμημένη» επικαρπία, κλπ).

ΣΤ. Προσωπικό

Στο ΠΜΣ απασχολείται το σύνολο των μελών ΔΕΠ του Τομέα Α΄ Ιδιωτικού Δικαίου, παράλληλα με την απασχόλησή του στο προπτυχιακό διδακτικό έργο. Στο ΠΜΣ συμμετέχουν επίσης ομότιμοι καθηγητές, επισκέπτες καθηγητές, ειδικοί επιστήμονες, ερευνητές αναγνωρισμένων ερευνητικών ιδρυμάτων-κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος με επαρκή επιστημονική ή ερευνητική ή συγγραφική δραστηριότητα, όπως επίσης και επιστήμονες αναγνωρισμένου κύρους με εξειδικευμένες γνώσεις ή σχετική εμπειρία στο αντικείμενο του ΠΜΣ Αστικού Δικαίου.

Ζ. Διδακτορική Διατριβή

Για την εκπόνηση Διδακτορικής Διατριβής είναι αναγκαία, αλλά και επαρκής, η απόκτηση του Διπλώματος ετήσιων μεταπτυχιακών σπουδών. Η

φοίτηση για την απόκτηση Διπλώματος διετών σπουδών μπορεί να γίνεται παράλληλα με την εκπόνηση της Διδακτορικής Διατριβής. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, μετά από σχετική απόφαση του Τομέα, είναι δυνατή η εκπόνηση Διδακτορικής Διατριβής και χωρίς την απόκτηση του Διπλώματος ετήσιων μεταπτυχιακών σπουδών, εφόσον ο υποψήφιος διδάκτωρ έχει επαρκή επιστημονικά δημοσιεύματα ή ευδόκιμη και μακρόχρονη επαγγελματική δραστηριότητα.

Πίνακας Π. 3.3. - Μαθήματα Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών

Τίτλος ΠΜΣ: «ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ»						
Μάθημα	Ιστότοπος	Σελίδα Οδηγού Σπουδών	Διδάσκοντες (Συνεργάτες)	Υποχρεωτικό / Κατ' επιλογήν	Αξιολόγηση από φοιτητή (Ναι / Όχι)	Διαλέξεις
Δίκαιο τραπεζικών συναλλαγών.			Α. Γεωργιάδης, Α. Χιωτέλλης, Θ. Λύτρας, Γ. Λέκκας, Κ. Καραγιάννης	Υποχρεωτικό		
Ηλεκτρονικό Αστικό Δίκαιο.			Μ. Σταθόπουλος Κ. Χριστοδούλου, Γ. Γεωργιάδης Γ. Λέκκας	Υποχρεωτικό		
Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.			Ι. Καράκωστας, Α. Χιωτέλης, Α. Πελλένη, Α. Τσεβάς, Λ. Καραμπατζός	Υποχρεωτικό		
Ζητήματα αδικοπραξίας και το βάρος απόδειξης στην αστική ευθύνη και η σημασία του για την (νομοθετική και νομολογιακή) διάπλωση της.			Φ. Δωρής, Θ. Λύτρας, Ζ. Τσολακίδης, με τη συνεργασία μελών του διδακτικού προσωπικού του Α΄ Τομέα του Τμήματος Νομικής του ΔΠΘ	Υποχρεωτικό		
Η ανώμαλη εξέλιξη των συμβάσεων σε συγκριτική εξέταση.			Δ. Παπαδοπούλου, Μ. Αυγουστιανάκης, Ε. Πούλου	Υποχρεωτικό		
Δίκαιο Αστικής Ιατρικής Ευθύνης.			Ι. Ανδρουλιδάκη, Α. Πελλένη, Θ. Λύτρας, Ζ. Σπυροπούλου	Υποχρεωτικό		
Θεσμοί αγγλοσαξονικού και			Ι. Ανδρουλιδάκη,	Υποχρεωτικό		

αμερικανικού δικαίου.			Ι. Σπυριδάκης, Δ. Παπαδοπούλου, Ε. Δακωρώνια, Γ. Λέκκας, Γ. Γεωργιάδης, Μ. Μπράβου			
Κοινοτικό αστικό δίκαιο.			Μ. Σταθόπουλος, Ι. Καράκωστας, Δ. Παπαδοπούλου, Β. Χριστιάνος, Μ. Αυγουστιανάκης, Κ. Χριστοδούλου, Π. Παπαρσενίου, Ε. Πούλου, Γ. Μέντης, Α. Καραμπατζός	Υποχρεωτικό		
Ζητήματα αδικοπραξίας και το βάρος απόδειξης στην αστική ευθύνη και η σημασία του για την (νομοθετική και νομολογιακή) διάπλαση της.			Φ. Δωρής, Θ. Λύτρας, Ζ. Τσολακίδης	Υποχρεωτικό		
Κτηματολόγιο.			Φ. Δωρής, Ζ. Τσολακίδης	Υποχρεωτικό		
Σύγχρονες εξελίξεις στην πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα.			Δ. Καλλινίκου, Α. Χιωτέλλης	Υποχρεωτικό		
Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και αστικού δικαίου.			Φ. Δωρής, Α. Παπαχρίστου, Δ. Καλλινίκου, Γ. Μεντής	Υποχρεωτικό		
Νέες Μορφές Συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας.			Θ. Λύτρας, Γ. Γεωργιάδης, Β. Βάθης, Π. Παπαρσενίου	Υποχρεωτικό		
Ερμηνεία νόμων και δικαιοπραξιών.			Π. Παπανικολάου, Κ. Χριστοδούλου,	Υποχρεωτικό		

			Λ. Λιάπης, Γ. Λέκκας, Α. Καραμπατζός, Φ. Δωρής, Κ. Χριστακάκου, Ι. Κονδύλη, Γ. Μεντής, Κ. Καραγιάννης, Ζ. Τσολακίδης			
Σύγχρονα προβλήματα Οικογενειακού Δικαίου.			Θ. Παπαχρίστου, Δ. Καλλινίκου, Δ. Παπαδοπούλου, Γ. Λέκκας, Φ. Ευαγγελίδου	Υποχρεωτικό		

Πίνακας Π. 3.4. - Μαθήματα Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών

Τίτλος ΠΜΣ «ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ»							
Μάθημα	Πολλαπλή βιβλιογραφία	Σύνολο ωρών	Διδακτικές μονάδες	Υπόβαθρο (Υ) Επιστημονικής Περιοχής(ΕΠ) Γενικών Γνώσεων (ΓΓ) Ανάπτυξης Δεξιοτήτων (ΑΔ)	Εγγεγραμμένοι φοιτητές	Αριθμός φοιτητών που συμμετείχαν στις εξετάσεις	Αριθμός φοιτητών που πέτυχαν στην κανονική & επαναληπτική εξέταση
Δίκαιο τραπεζικών συναλλαγών.		2	2		345	297	289
Θεσμοί αγγλοσαξονικού και αμερικανικού δικαίου.		2	2		165	135	135
Κοινοτικό αστικό δίκαιο.		2	2		359	289	289
Ζητήματα αδικοπραξίας και το βάρος απόδειξης στην αστική ευθύνη και η σημασία του για την νομοθετική και νομολογιακή διάπλαση της.		2	2		64	50	50
Κτηματολόγιο		2	2		140	105	105
Σύγχρονες εξελίξεις στην πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα.		2	2		110	80	80
Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και		2	2		56	51	51

αστικού δικαίου.							
Ηλεκτρονικό Αστικό Δίκαιο.		2	2		177	123	123
Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.		2	2		157	113	113
Η ανώμαλη εξέλιξη των συμβάσεων σε συγκριτική εξέταση.		2	2		41	30	30
Δίκαιο Αστικής Ιατρικής Ευθύνης.		2	2		111	87	87
Νέες Μορφές Συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας.		2	2		252	204	203
Ερμηνεία νόμων και δικαιοπραξιών		2	2		198	146	146
Σύγχρονα προβλήματα Οικογενειακού Δικαίου.		2	2		230	203	202

Πίνακας Π. 3.5 - Εξέλιξη του αριθμού αιτήσεων, προσφορών θέσεων από το Τμήμα, εισακτέων (εγγραφών) και αποφοίτων στο ΠΜΣ Αστικού Δικαίου

Τίτλος ΠΜΣ		«ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ»				
		2008-2009	2007-2008	2006-2007	2005-2006	2004-2005
Αιτήσεις (α+β)		241	298	315	330	371
	(α) Πτυχιούχοι Τμημάτων Νομικής	241	298	315	330	371
	(β) Πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων					
Προσφερόμενες θέσεις		66	87	68	88	61
Εγγραφέντες		60	87	68	88	61
Απόφοιτοι		56	62	60	38	50

3.2.2. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Β' Ιδιωτικού Δικαίου

Ο Τομέας Β' Ιδιωτικού Δικαίου οργανώνει και λειτουργεί ΠΜΣ, το οποίο εγκρίθηκε με την υπ' αρ. 137.1.14.10.98 απόφαση του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΦΕΚ 650 Β/17-5-1999), σύμφωνα και με την από 30 Μαΐου 2005 απόφαση της ΓΣ του Β' Τομέα Ιδιωτικού Δικαίου (όπως αυτή εγκρίθηκε με την από 6 Ιουλίου 2005 απόφαση της ΓΣΕΣ του Τμήματος Νομικής) στα επιμέρους γνωστικά αντικείμενα του Τομέα (Εμπορικό Δίκαιο, Εργατικό Δίκαιο, Πολιτική Δικονομία).

Προϋποθέσεις εγγραφής είναι:

α) η κατοχή πτυχίου νομικού τμήματος ελληνικού ΑΕΙ ή αντιστοίχου τμήματος ομοταγούς ΑΕΙ της αλλοδαπής και

β) επαρκής γνώση ξένης γλώσσας, που θεωρείται ότι υπάρχει, εφόσον ο υποψήφιος κατέχει δίπλωμα ξένης γλώσσας του επιπέδου Proficiency, Kleines Sprachdiplom, Dalf ή Sorbonne, Celi 3, Superior. Στην περίπτωση που ο υποψήφιος δεν κατέχει ένα από τα ως άνω διπλώματα ξένης

γλώσσας, η επάρκειά του στην ξένη γλώσσα διαπιστώνεται σε εξέταση που οργανώνει ο Τομέας.

Σε περίπτωση που οι αιτούντες, που έχουν πετύχει στις αντίστοιχες εισαγωγικές εξετάσεις, υπερβαίνουν τους 30, επιλέγονται οι 30 καλύτεροι, με κριτήριο τη βαθμολογία στις σχετικές εισαγωγικές εξετάσεις ένταξης στο πρόγραμμα, σε συνδυασμό και με το βαθμό του πτυχίου τους, σύμφωνα με τις ειδικότερες προϋποθέσεις που καθορίζονται στην ως άνω από 30 Μαΐου 2005 απόφαση του Β΄ Τομέα Ιδιωτικού Δικαίου ως ακολούθως: «Η σειρά των υποψηφίων που θα επιλεγούν τελικά καθορίζεται ως εξής: Ο βαθμός που έλαβαν στις εξετάσεις εφόσον είναι τουλάχιστον 5 πολλαπλασιάζεται επί δύο. Στο γινόμενο που προκύπτει προστίθεται ο βαθμός (μέσος όρος) του πτυχίου. Το άθροισμα που προκύπτει από την πρόσθεση αυτή διαιρείται με το διαιρέτη τρία (3). Το πηλίκο που προκύπτει από τη διαίρεση αυτή αποτελεί το βαθμό επί τη βάση του οποίου θα κριθεί η σειρά επιτυχίας και επιλογής του υποψηφίου».

Όσοι από τους υποψηφίους ανταποκρίνονται στις προϋποθέσεις της προηγούμενης παραγράφου, οφείλουν να συμμετάσχουν σε εισαγωγικές εξετάσεις στο γνωστικό αντικείμενο της κατεύθυνσεων που έχουν επιλέξει. Οι εξετάσεις είναι γενικές και σκοπό έχουν να διαπιστώσουν αν ο υποψήφιος μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του ΠΜΣ του αντίστοιχου γνωστικού αντικείμενου.

Το πρόγραμμα έχει διάρκεια τρία διδακτικά εξάμηνα, από τα οποία τα δύο πρώτα περιλαμβάνουν διδασκαλία μαθημάτων, το δε τρίτο την εκπόνηση διπλωματικής εργασίας στο γνωστικό αντικείμενο της κατεύθυνσης που έχει επιλέξει ο φοιτητής. Τα μαθήματα περιλαμβάνουν παραδόσεις εμβάθυνσης, φροντιστηριακές εργασίες ή ασκήσεις, ερευνητικά σεμινάρια και κάθε άλλου είδους εκπαιδευτικές δραστηριότητες, εξειδικεύονται δε σε σχέση με κάθε γνωστικό αντικείμενο του ΠΜΣ, όπως ακολουθεί:

Ι. Εμπορικό Δίκαιο

Α΄ Εξάμηνο

1. Γενική θεωρία του εμπορίου και του εμπορικού δικαίου,

2. Οργάνωση της εμπορικής δράσης, από άποψη εσωτερικού και διεθνούς δικαίου (2 διδακτικές ώρες κάθε εβδομάδα),
3. Η εμπορική επιχείρηση (2 διδακτικές ώρες καθ' εβδομάδα),
4. Ζητήματα δικαίου εταιριών (2 διδακτικές ώρες κάθε εβδομάδα).

B' Εξάμηνο

1. Συλλογικές διαδικασίες (ζητήματα πτωχευτικής και εξυγιαντικής διαδικασίας (3 διδακτικές ώρες κάθε εβδομάδα),
2. Ζητήματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας και ανταγωνισμού (2 διδακτικές ώρες κάθε εβδομάδα),
3. Ζητήματα εμπορικών συμβάσεων (εμπορευματικών και υπηρεσιών). Περιλαμβάνονται (ενδεικτικά) χρηματοοικονομικές συμβάσεις, συμβάσεις μεταφοράς, οικονομικής χρησιμοποίησης πλοίου, ασφαλιστικές συμβάσεις, 2 διδακτικές ώρες κάθε εβδομάδα).

Γ' Εξάμηνο

Σύνταξη ειδικής διπλωματικής εργασίας στο πιο πάνω γνωστικό αντικείμενο του ΠΜΣ υπό την επίβλεψη ενός από τους διδάσκοντες και υποστήριξης της ενώπιον τριμελούς επιτροπής διδασκόντων.

II. Εργατικό Δίκαιο

A' Εξάμηνο

1. Η δυναμική των πηγών του εργατικού δικαίου (3 διδακτικές ώρες κάθε εβδομάδα),
2. Προβλήματα ισορροπίας και οριοθέτησης Συλλογικής Αυτονομίας και Κρατικού Παρεμβατισμού (3 διδακτικές ώρες κάθε εβδομάδα).

B' Εξάμηνο

1. Ειδικά θέματα από το δίκαιο της εκμετάλλευσης (3 διδακτικές ώρες κάθε εβδομάδα),
2. Διεθνές Κοινοτικό Εργατικό Δίκαιο (3 διδακτικές ώρες κάθε εβδομάδα).

Γ΄ Εξάμηνο

Σύνταξη ειδικής διπλωματικής εργασίας στο πιο πάνω γνωστικό αντικείμενο του ΠΜΣ και υποστήριξη ενώπιον τριμελούς επιτροπής διδασκόντων.

III. Πολιτική Δικονομία

A΄ Εξάμηνο

1. Γενική θεωρία του δικονομικού δικαίου. Τα συνταγματικά θεμέλια του δικονομικού δικαίου (3 διδακτικές ώρες κάθε εβδομάδα),
2. Η διεθνής διάσταση του δικονομικού δικαίου (3 διδακτικές ώρες κάθε εβδομάδα).

B΄ Εξάμηνο

1. Η δικαστική απόφαση ως δικαιοδοτική κρίση και ως εκτελεστός τίτλος (3 διδακτικές ώρες κάθε εβδομάδα),
2. Επίκαιρα ζητήματα της Πολιτικής Δικονομίας (3 διδακτικές ώρες κάθε εβδομάδα).

Γ΄ Εξάμηνο

Σύνταξη ειδικής διπλωματικής εργασίας στο πιο πάνω γνωστικό αντικείμενο του ΠΜΣ και υποστήριξη ενώπιον τριμελούς επιτροπής διδασκόντων.

Διδάσκοντες: Μέλη ΔΕΠ του Τομέα.

Μετά την ολοκλήρωση των σπουδών απονέμεται ΜΔΕ στην κατεύθυνση (Εμπορικό Δίκαιο, Εργατικό Δίκαιο ή Πολιτική Δικονομία) που επέλεξε ο φοιτητής.

Όσοι αποκτήσουν το δίπλωμα αυτό, μπορούν να συνεχίσουν, αν επιλεγούν, για την απόκτηση διδακτορικού διπλώματος σύμφωνα με το νόμο.

Πίνακας Π. 3. 6 - Μαθήματα Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών: «Β΄ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ»

Τίτλος ΠΜΣ «Β΄ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ»						
Μάθημα	Ιστότοπος	Σελίδα Οδηγού Σπουδών	Διδάσκοντες (Συνεργάτες)	Υποχρεωτικό / Κατ'επιλογήν	Αξιολόγηση από φοιτητή (Ναι / Όχι)	Διαλέξεις
Η χερσαία, θαλάσσια και εναέρια μεταφορά προσώπων και πραγμάτων, καθώς και η ασφαλιστική κάλυψη των σχετικών με αυτή κινδύνων.	Όχι	Όχι	Α. Αντάπασης, Δ. Χριστοδούλου, Χ. Χρυσάνθης	Υποχρεωτικό	Όχι	
Εισαγωγή στη λογιστική και χρηματοοικονομική οργάνωση της επιχείρησης.	Όχι	Ναι	Ε. Περάκης, Γ. Σωτηρόπουλος	Υποχρεωτικό	Όχι	
Ζητήματα Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας και Ανταγωνισμού	http://emporiko.law.uoa.gr/html/pms.html	Ναι	Δ. Τζουγανάτος, Α. Μικρούλεα, Ε. Μαστρομανώλης	Υποχρεωτικό	Όχι	
Συλλογικές διαδικασίες (ζητήματα πτωχευτικής και εξυγιαντικής διαδικασίας).	Όχι	Ναι	Ε. Περάκης, Γ. Μιχαλόπουλος, Κ.Κάμτσιου-Μπέτσιου	Υποχρεωτικό	Όχι	
Ζητήματα του δικαίου των εταιρειών.	Όχι	Ναι	Ν. Ρόκας, Γ. Σωτηρόπουλος, Δ. Χριστοδούλου	Υποχρεωτικό	Όχι	
Δίκαιο χρηματιστηρίων και κεφαλαιαγοράς.	Όχι	Ναι	Δ. Τζουγανάτος, Γ. Μιχαλόπουλος, Α. Μικρούλεα, Χ. Χρυσάνθης	Υποχρεωτικό	Ναι	
Η γενική θεωρία του δικονομικού δικαίου-τα συνταγματικά θεμέλια του δικονομικού δικαίου.			Γ. Ορφανίδης, Σ. Πανταζόπουλος, Γ. Σινανίδης, Ν. Κατηφόρης, Ε. Γκέλης	Υποχρεωτικό		
Η διεθνής διάσταση του δικονομικού δικαίου.			Ν. Κλαμαρής, Κ. Πολυζωγόπουλος, Φ. Τριανταφύλλου-Αλμπανίδου, Δ.Τσικρικός, Ι. Δεληκωστόπουλος, Κ. Γιαννόπουλος	Υποχρεωτικό		
Η δικαστική απόφαση ως			Ν. Κλαμαρής, Γ. Ορφανίδης,	Υποχρεωτικό		

δικαιοδοτική κρίση και ως εκτελεστός τίτλος.			Φ. Τριανταφύλλου-Αλμπανίδου, Σ. Παναζόπουλος, Ι. Δεληκωστόπουλος, Ε. Γκέλης		
Επίκαιρα ζητήματα πολιτικής οικονομίας.			Ν. Κλαμαρή, Κ. Πολυζωγόπουλος, Δ. Τσικριάς, Γ. Σινανίδης, Ν. Κατηφόρης, Κ. Γιαννόπουλος	Υποχρεωτικό	
Διεθνές Εργατικό Δίκαιο			Δ. Τραυλός-Τζανετάτος, Γ. Λεβέντης, Κ. Παπαδημητρίου, Κ. Μπακόπουλος, Σ. Μουδόπουλος	Υποχρεωτικό	
Δυναμική πηγών του εργατικού δικαίου			Κ. Παπαδημητρίου	Υποχρεωτικό	
Ειδικά θέματα από το Δίκαιο της Εκμετάλλευσης			Γ. Λεβέντης	Υποχρεωτικό	
Προβλήματα ισορροπίας και οριοθέτησης Συλλογικής αυτονομίας και Κρατικού παρεμβατισμού.			Δ. Τραυλός-Τζανετάτος	Υποχρεωτικό	

Πίνακας Π. 3.7 - Μαθήματα Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών : «Β΄ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ»

Τίτλος ΠΜΣ «Β΄ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ»								
Μάθημα	Πολλαπλή βιβλιογραφία	Σύνολο ωρών	Διδακτικές μονάδες	Υπόβαθρου(Υ) Επιστημονικής Περιοχής (ΕΠ) Γενικών Γνώσεων (ΓΓ) Ανάπτυξης Δεξιοτήτων (ΑΔ)	Κορμού (Κο) Ειδίκευσης (Ε) Κατεύθυνσης (Κα)	Εγγεγραμμένοι φοιτητές	Αριθμός Φοιτητών που συμμετείχαν στις εξετάσεις	Αριθμός Φοιτητών που πέρασε επιτυχώς στην κανονική & επαναληπτική εξέταση
Η χερσαία, θαλάσσια και εναέρια μεταφορά προσώπων και πραγμάτων, καθώς και η ασφαλιστική κάλυψη των σχετικών με αυτή κινδύνων.	Ναι	2	2			178	167	119
Εισαγωγή στη λογιστική και χρηματοοικονομική οργάνωση της επιχείρησης.		2	2			147	144	126
Ζητήματα Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας και Ανταγωνισμού.	Ναι	2	2			171	161	133
Συλλογικές διαδικασίες (ζητήματα πτωχευτικής και εξυγιαντικής διαδικασίας).	Ναι	2	2			154	147	120
Ζητήματα του δικαίου των εταιρειών		2	2			131	122	94
Δίκαιο χρηματιστηρίων και κεφαλαιαγοράς.	Ναι	2	2			142	134	113

Η γενική θεωρία του δικονομικού δικαίου-τα συνταγματικά θεμέλια του δικονομικού δικαίου.	2	2			140	126	123
Η διεθνής διάσταση του δικονομικού δικαίου.	2	2			237	156	138
Η δικαστική απόφαση ως δικαιοδοτική κρίση και ως εκτελεστός τίτλος.	2	2			126	82	81
Επίκαιρα ζητήματα πολιτικής δικονομίας.	2	2			119	82	81
Διεθνές Εργατικό Δίκαιο.	2	2			157	153	151
Δυναμική πηγών του εργατικού δικαίου.	2	2			157	153	150
Ειδικά θέματα από το Δίκαιο της Εκμετάλλευσης.	2	2			122	120	120
Προβλήματα ισορροπίας και οριοθέτησης Συλλογικής αυτονομίας και Κρατικού παρεμβατισμού.	2	2			157	153	153

Πίνακας Π. 3.8. - Εξέλιξη του αριθμού αιτήσεων, προσφορών θέσεων από το Τμήμα, εισακτέων (εγγραφών) και αποφοίτων στο ΠΜΣ Β΄ Ιδιωτικού Δικαίου

Τίτλος ΠΜΣ		«Β΄ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ»				
		2008-2009	2007-2008	2006-2007	2005-2006	2004-2005
Αιτήσεις (α+β)		328	314	318	332	280
	(α) Πτυχιούχοι Τμημάτων Νομικής	328	314	318	332	280
	(β) Πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων					
Προσφερόμενες θέσεις		90	90	90	90	90
Εγγραφέντες		80	85	82	84	81
Απόφοιτοι		50	73	39	62	47

3.2.3. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Δημοσίου Δικαίου, εξειδικευμένο δημόσιο δίκαιο

Ελληνογαλλικό ΠΜΣ «Εξειδικευμένο δημόσιο δίκαιο», Σύμπραξη ΕΚΠΑ και Πανεπιστημίου Montesquieu-Bordeaux IV

A. Σκοπός, Αντικείμενο

Σκοπός του ελληνογαλλικού ΠΜΣ είναι η εμβάθυνση και κατάρτιση πτυχιούχων νομικής επιστήμης σε εξειδικευμένα αντικείμενα του δημοσίου δικαίου, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η ειδίκευση και συμμετοχή τους στην καλλιέργεια και ανάπτυξη της πρωτογενούς επιστημονικής έρευνας αλλά και στη διαμόρφωση και προσαρμογή της επιστημονικής σκέψης.

B. Μεταπτυχιακοί τίτλοι

Το κοινό ΠΜΣ στο « Εξειδικευμένο δημόσιο δίκαιο» απονέμει:

- α) Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης στο εξειδικευμένο δημόσιο δίκαιο και
- β) Διδακτορικό Δίπλωμα στα γνωστικά αντικείμενα του εξειδικευμένου δημοσίου δικαίου υπό συνεπίβλεψη.

Οι απονεμόμενοι τίτλοι είναι δύο, δηλαδή ένας από κάθε Πανεπιστήμιο.

Γ. Κατηγορίες πτυχιούχων

Στο ΠΜΣ γίνονται δεκτοί πτυχιούχοι των Τμημάτων Νομικής Πανεπιστημίων της ημεδαπής, καθώς και αντίστοιχων τμημάτων αναγνωρισμένων ομοταγών Ιδρυμάτων της αλλοδαπής. Ειδικότερα απευθύνεται σε υποψηφίους και εν ενεργεία δικαστές, δικηγόρους, δημοσίους υπαλλήλους κλπ, με σκοπό την εμβάθυνση στους τομείς του δημοσίου δικαίου.

Δ. Χρονική διάρκεια

Η χρονική διάρκεια ορίζεται:

- α) για το ΜΔΕ σε 12 μήνες και
- β) για το Διδακτορικό Δίπλωμα σε 6 τουλάχιστον εξάμηνα μετά τη λήψη του ΜΔΕ.

Ε. Πρόγραμμα μαθημάτων

Οι φοιτητές του κοινού μεταπτυχιακού προγράμματος εγγράφονται και στα δύο Πανεπιστήμια. Τα μαθήματα διεξάγονται στην Αθήνα και το Bordeaux. Στο Bordeaux, οι φοιτητές του ΠΜΣ παρακολουθούν εντατικά μαθήματα περί το μήνα Μάρτιο κάθε ακαδημαϊκού έτους. Τα διδασκόμενα μαθήματα ορίζονται σε 4, εκ των οποίων 2 υποχρεωτικά ετήσια και 2 εξαμηνιαία επιλογής από περισσότερα προσφερόμενα.

Τα υποχρεωτικά μαθήματα είναι:

- 1. Εσωτερικό Δημόσιο Δίκαιο (Α΄ & Β΄ εξάμηνο),
- 2. Ευρωπαϊκό Δημόσιο Δίκαιο (Α΄ & Β΄ εξάμηνο),

Τα εξαμηνιαία μαθήματα είναι:

- 1. Ειδικό Συνταγματικό Δίκαιο,
- 2. Δίκαιο της κοινωνικής ασφάλισης.

Η διδασκαλία των μαθημάτων επιλογής γίνεται είτε στο Α΄ είτε στο Β΄ εξάμηνο, ανάλογα με τις δηλώσεις ενδιαφέροντος των μεταπτυχιακών φοιτητών και τις δυνατότητες του εκπαιδευτικού προσωπικού και ύστερα από απόφαση του Συντονιστικού Οργάνου. Όλα τα μαθήματα διδάσκονται επί 4 ώρες εβδομαδιαίως στην ελληνική ή γαλλική γλώσσα. Προσέλευση σε γραπτές ή προφορικές εξετάσεις κάθε μαθήματος επιτρέπεται μόνο δύο φορές. Μετά την επιτυχία στις εξετάσεις των μαθημάτων, οι φοιτητές εξετάζονται σε κληρούμενο θέμα ενιαίου γενικού προγράμματος κορμού. Η εξέταση αυτή γίνεται το πολύ δύο φορές ενώπιον επιτροπής καθηγητών που ορίζονται από το Συντονιστικό Όργανο. Τέλος, οι φοιτητές εκπονούν και υποστηρίζουν, το πολύ δύο φορές, διπλωματική εργασία τουλάχιστον 40 σελίδων ενώπιον κοινής επιτροπής που ορίζεται από το Συντονιστικό Όργανο. Η εκπόνηση και υποστήριξη της διπλωματικής εργασίας γίνεται στη γλώσσα που δε χρησιμοποιήθηκε στην εξέταση του κληρούμενου θέματος (ελληνική ή γαλλική).

Ε. Προϋποθέσεις εισαγωγής

Η εισαγωγή γίνεται με αξιολόγηση φακέλου υποψηφιότητας που κατατίθεται κατά το μήνα Σεπτέμβριο στη Γραμματεία του Μεταπτυχιακού Προγράμματος του Τομέα Δημοσίου Δικαίου της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, σύμφωνα με την ειδική ανακοίνωση - πρόσκληση που αναρτάται στα γραφεία του Τομέα και σε άλλους χώρους δράσης νομικών και δημοσιεύεται στον τύπο. Προϋπόθεση εισαγωγής είναι η απόδειξη γνώσης της γαλλικής γλώσσας σε ικανό για την παρακολούθηση των μαθημάτων επίπεδο.

ΣΤ. Υποτροφίες

Η παρακολούθηση του ΠΜΣ δεν απαιτεί την καταβολή διδάκτρων. Ωστόσο, το κόστος μετακίνησης και διαμονής για την παρακολούθηση των μαθημάτων στο Bordeaux βαρύνει τους φοιτητές. Καθένα από τα δύο Πανεπιστήμια, πάντως, φροντίζει να διευκολύνει, στο μέτρο του δυνατού,

τους φοιτητές του προγράμματος που μετακινούνται σε σχέση με τη διαμονή, τη σίτιση και την πρόσβασή τους σε πανεπιστημιακές υπηρεσίες.

Z. Προσωπικό

Η διδασκαλία των μαθημάτων γίνεται από το διδακτικό προσωπικό των συνεργαζόμενων Τμημάτων των Πανεπιστημίων Αθηνών και Bordeaux. Ειδικότερα, την οργάνωση και πραγματοποίηση του εκπαιδευτικού έργου στην Ελλάδα αναλαμβάνουν τα μέλη ΔΕΠ του Τμήματος Νομικής, ομότιμοι καθηγητές, ειδικοί επιστήμονες και επιστήμονες αναγνωρισμένου κύρους με εξειδικευμένες γνώσεις και σχετική εμπειρία στα εκάστοτε γνωστικά αντικείμενα.

H. Υπεύθυνοι προγράμματος

Υπεύθυνοι και συντονιστές του προγράμματος από την πλευρά του Πανεπιστημίου Αθηνών είναι ο Καθηγητής Αντώνης Παντελής και από την πλευρά του Πανεπιστημίου Montesquieu- Bordeaux IV ο Καθηγητής Bernard Pacteau.

Πίνακας Π. 3.9. - Μαθήματα Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΚΑΙΟ»

Τίτλος ΠΜΣ «ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΚΑΙΟ»						
Μάθημα	Ιστότοπος	Σελίδα Οδηγού Σπουδών	Διδάσκοντες (Συνεργάτες)	Υποχρεωτικό Κατ' επιλογήν	Αξιολόγηση από φοιτητή (Ναι/Όχι)	Διαλέξεις
Ευρωπαϊκό δημόσιο δίκαιο.			Ξ. Γιαταγάνας, Ο. Dubos, D. Szymczak, Τζ. Ηλιοπούλου-Στράγγα, Χ. Βασιλόπουλος	Υποχρεωτικό		
Εσωτερικό δημόσιο δίκαιο.			Σ. Φλογαΐτης, Β. Pacteau	Υποχρεωτικό		
Ειδικά θέματα δημοσίου δικαίου.			Α. Παντελής, Γ. Γιαννόπουλος	Υποχρεωτικό		
Ειδικό συνταγματικό δίκαιο.			Aude Rouyère, Ferdinand Mélin-Soucramanien / Éric Desnons / Pascal Jan	Υποχρεωτικό		

Πίνακας Π. 3.10 - Μαθήματα Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΚΑΙΟ»

Τίτλος ΠΜΣ «ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΚΑΙΟ»								
Μάθημα	Πολλαπλή βιβλιογραφία	Σύνολο ωρών	Διδακτικές μονάδες	Υπόβαθρου (Υ) Επιστημονικής Περιοχής (ΕΠ) Γενικών Γνώσεων (ΓΓ) Ανάπτυξης Δεξιοτήτων (ΑΔ)	Κορμού(Κο) Ειδίκευσης (Ε) Κατεύθυνσης (Κα)	Εγγεγραμμένοι φοιτητές	Αριθμός φοιτητών που συμμετείχαν στις εξετάσεις	Αριθμός φοιτητών που πέρασε πέτυχαν στην κανονική & επαναληπτική εξέταση
Ευρωπαϊκό δημόσιο δίκαιο.		4	4			49	47	47
Εσωτερικό δημόσιο δίκαιο.		4	4			49	47	47
Ειδικά θέματα δημοσίου δικαίου.		4	2			49	48	47
Ειδικό συνταγματικό δίκαιο.		4	2			49	47	47

Πίνακας Π.3.11 - Εξέλιξη του αριθμού αιτήσεων, προσφορών θέσεων από το Τμήμα, εισακτέων (εγγραφών) και αποφοίτων στο ΠΜΣ Εξειδικευμένο Δημόσιο Δίκαιο

Τίτλος ΠΜΣ		«ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΚΑΙΟ»				
		2008-2009	2007-2008	2006-2007	2005-2006	2004-2005
Αιτήσεις (α+β)		70	78	67		
	(α) Πτυχιούχοι Τμημάτων Νομικής	70	78	67		
	(β) Πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων					
Προσφερόμενες θέσεις		18	18	18		
Εγγραφέντες		15	16	17		
Απόφοιτοι		2	14			

3.2.4. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Δημοσίου Δικαίου

A. Αντικείμενο-Σκοπός

Ο μεταπτυχιακός κύκλος σπουδών δημοσίου δικαίου απευθύνεται σε πτυχιούχους νομικής που ενδιαφέρονται να εμβαθύνουν και να εξειδικεύσουν τις γνώσεις τους στις κατευθύνσεις του δημοσίου δικαίου σε θεωρητικό επίπεδο και σε επίπεδο πρακτικών εφαρμογών. Το μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης δημοσίου δικαίου απονέμεται μετά από επιτυχή φοίτηση δύο εξαμήνων τα οποία περιλαμβάνουν υποχρεωτικά σεμινάρια εμβάθυνσης, ειδίκευσης και εφαρμογών. Το ένα σεμινάριο ειδίκευσης μπορεί να επιλέγεται από τους μεταπτυχιακούς φοιτητές. Η παρουσίαση των θεμάτων έχει γενικότερο θεωρητικό περιεχόμενο, με έμφαση στη μεθοδολογική εμπέδωση, αλλά και πρακτικότερο χαρακτήρα για την εξοικείωση στην εφαρμοσμένη έρευνα και στις πρακτικές εφαρμογές των εξεταζομένων θεμάτων.

Έμφαση δίδεται στην σημασία του διεθνούς και ευρωπαϊκού δικαίου και στις σχέσεις του με το ελληνικό δίκαιο. Κατά την επιλογή της διδακτέας ύλης ιδιαίτερη σημασία δίδεται στην επιλογή σύγχρονων θεματικών του δημοσίου δικαίου όπου αναδεικνύεται η επίδραση αυτή, όπως η ισότητα των δύο φύλων, η κοινωνική προστασία ατόμων με ειδικές ανάγκες και τα

κοινωνικά δικαιώματα γενικότερα, το δίκαιο περιβάλλοντος. Δίδεται επίσης η δυνατότητα επισκέψεων στο εξωτερικό σε διεθνείς οργανισμούς ή ανώτατα δικαστήρια, καθώς και πρακτικής άσκησης σε ελληνικούς ή αλλοδαπούς δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς. Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές μετέχουν ενεργώς στην εκπαιδευτική διαδικασία με προσωπικές εργασίες, εισηγήσεις και ερευνητικές εκθέσεις στο πλαίσιο των διευθυνομένων εργασιών και σεμιναρίων. Η εκπαιδευτική διαδικασία ολοκληρώνεται με τη συγγραφή και υποστήριξη από τους υποψηφίους ειδικής διπλωματικής εργασίας.

Όσοι επιτυγχάνουν στις εξετάσεις και στην παρουσίαση διπλωματικής εργασίας μπορούν να συνεχίσουν για την εκπόνηση διδακτορικής διατριβής για την οποία εργάζονται ερευνητικά και με συμμετοχή σε σεμινάρια για μια χρονική περίοδο κατ' ελάχιστον έξι εξαμήνων.

B. Μεταπτυχιακοί Τίτλοι

Από το ΠΜΣ Δημοσίου Δικαίου απονέμεται: α) Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης στα γνωστικά αντικείμενα του Δημοσίου Δικαίου και β) Διδακτορικό Δίπλωμα στα γνωστικά αντικείμενα του Δημοσίου Δικαίου, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που ορίζει ο νόμος και ειδικότερα ο σχετικός Κανονισμός Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Γ. Κατηγορίες Πτυχιούχων

Στο ΠΜΣ γίνονται δεκτοί οι έχοντες πτυχίο νομικών επιστημών από ελληνικά πανεπιστήμια ή αντίστοιχους τίτλους αλλοδαπής.

Δ. Χρονική Διάρκεια

Η χρονική διάρκεια ορίζεται:

α) για το ΜΔΕ σε 12 μήνες και περιλαμβάνει διδασκαλία, σεμινάρια, πρακτικές ασκήσεις και συγγραφή μεταπτυχιακής ερευνητικής συνθετικής διπλωματικής διατριβής, για την οποία διατίθεται ένα τετράμηνο από το συνολικό ετήσιο πρόγραμμα και

β) για το διδακτορικό δίπλωμα σε 6 επιπλέον εξάμηνα.

Ε. Πρόγραμμα Μαθημάτων

1. Τα μαθήματα εμβάθυνσης, τα ερευνητικά σεμινάρια, οι πρακτικές ασκήσεις και οι κάθε άλλου είδους εκπαιδευτικές και ερευνητικές δραστηριότητες για την απονομή του μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης ορίζονται ως εξής:

(i) 2 Ετήσια μαθήματα (4 εβδομαδιαίων ωρών το καθένα):

1. Συνταγματικό Δίκαιο,
2. Διοικητικό Δίκαιο.

ii) 2 Εξαμηνιαία μαθήματα (3 εβδομαδιαίων ωρών το καθένα), κατ' επιλογή, μεταξύ των προτεινομένων από τον Τομέα Δημοσίου Δικαίου, όπως:

1. Ειδικά θέματα Δημοσίου και Ευρωπαϊκού Δικαίου:

α) Δίκαιο Χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού - Δίκαιο Περιβάλλοντος,

β) Δημόσιο Δίκαιο Κεφαλαιαγοράς,

γ) Δίκαιο του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

2. Ελληνικό και Ευρωπαϊκό Δίκαιο Κοινωνικής Ασφάλειας,

3. Δίκαιο Δημόσιας Υγείας,

4. Φορολογικό Δίκαιο,

5. Δίκαιο Δημοσίων Συμβάσεων.

2. Για τη διενέργεια των προτεινομένων μαθημάτων επιλογής απαιτείται η δήλωση συμμετοχής ελαχίστου αριθμού μεταπτυχιακών φοιτητών που καθορίζεται με απόφαση της ΓΣΕΣ του Τμήματος μετά από εισήγηση του Τομέα Δημοσίου Δικαίου.

3. Τμήμα του ΠΜΣ μπορεί να διεξαχθεί σε συνεργασία με άλλους Τομείς του Τμήματος Νομικής ή με άλλες νομικές σχολές ελληνικών Πανεπιστημίων ή στο πλαίσιο προγραμμάτων ευρωπαϊκής ή διεθνούς συνεργασίας.

4. Τα επιλεγόμενα μαθήματα μπορούν να εκτείνονται σε ετήσια βάση με 2 εβδομαδιαίες ώρες το καθένα.

Στο πλαίσιο του ΠΜΣ οργανώνεται κύκλος διαλέξεων, όπου καλούνται να ομιλήσουν καθηγητές ελληνικών ή αλλοδαπών αναγνωρισμένων Πανεπιστημίων, καθώς και πρόσωπα με αναγνωρισμένη εμπειρία στα αντικείμενα του ΠΜΣ.

Το ετήσιο διδακτικό πρόγραμμα διαρκεί από τον Οκτώβριο έως τον Ιούνιο κάθε έτους. Η παρακολούθηση των μαθημάτων και η κατάρτιση των εργασιών είναι υποχρεωτική. Η Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τομέα καθορίζει το επιτρεπόμενο ανώτατο όριο απουσιών.

Στο πέρας της διδακτικής περιόδου (Ιούνιος) διενεργούνται γραπτές ή προφορικές εξετάσεις για τα ετήσια και τα εξαμηνιαία μαθήματα ως ακολούθως:

- Ετήσια μαθήματα: Ορίζεται εξεταστική περίοδος υποχρεωτικά ο Ιούνιος. Σε περίπτωση αποτυχίας τους οι μεταπτυχιακοί φοιτητές δικαιούνται μιας ακόμη εξεταστικής περιόδου το Σεπτέμβριο του ίδιου έτους.

- Εξαμηνιαία μαθήματα:

(α) ετήσιας διάρκειας: ορίζεται να ισχύσει ό, τι και για τα ετήσια μαθήματα,

(β) εξαμηνιαίας διάρκειας: ορίζεται εξεταστική περίοδος υποχρεωτικά η περίοδος που συμπίπτει με τη λήξη των παραδόσεων του μαθήματος, δηλαδή είτε ο Φεβρουάριος, εάν το μάθημα διδάχτηκε το Α' εξάμηνο είτε ο Ιούνιος, εάν το μάθημα διδάχθηκε το Β' εξάμηνο. Σε περίπτωση αποτυχίας τους οι μεταπτυχιακοί φοιτητές δικαιούνται μιας ακόμα εξεταστικής περιόδου το Σεπτέμβριο του ίδιου έτους. Ο τελικός βαθμός για κάθε μάθημα προκύπτει με συμπηφισμό του ενιαίου βαθμού συνεχούς ελέγχου (τακτικότητα παρακολούθησης, ποιότητα συμμετοχής με παρεμβάσεις στα σεμινάρια, προφορικές εισηγήσεις και γραπτές εργασίες) και του βαθμού της προκριματικής εξέτασης.

Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές που απέτυχαν στο προκριματικό στάδιο μπορούν για μία μόνο φορά να επανεγγραφούν ως υπεράριθμοι στο επόμενο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών.

Στο πέρας του ετήσιου προγράμματος σπουδών (στις 30 Σεπτεμβρίου ή στις 31 Ιανουαρίου) οι μεταπτυχιακοί φοιτητές καταθέτουν στη Γραμματεία του Μεταπτυχιακού Προγράμματος τις διπλωματικές εργασίες τους, με έκταση από 70 έως 120 σελίδες δακτυλογραφημένες σε ηλεκτρονικό υπολογιστή με διπλό διάστημα, και τις υποστηρίζουν ενώπιον τριμελούς επιτροπής που συγκροτείται από μέλη ΔΕΠ του Τομέα Δημοσίου Δικαίου που ορίζονται από το Διευθυντή Μεταπτυχιακών Σπουδών μετά από εισήγηση του επιβλέποντος την εργασία. Είναι δυνατό ένα μέλος της τριμελούς επιτροπής να ορίζεται από άλλο Τομέα ή άλλο Τμήμα, του αυτού ή άλλου Πανεπιστημίου.

Θέματα διπλωματικών εργασιών δίνονται στους μεταπτυχιακούς φοιτητές μόνο από τους διδάσκοντες στο Π. Μ. Σ. εφόσον αυτοί είναι μέλη Δ. Ε. Π. του Τομέα Δημοσίου Δικαίου και φέρουν τον τίτλο του Επίκουρου, Αναπληρωτή ή Τακτικού Καθηγητή και μόνο στο πλαίσιο του μαθήματος που αυτοί διδάσκουν.

Ο βαθμός του ΜΔΕ, προκύπτει από το μέσο όρο των βαθμών όλων των μαθημάτων και της διπλωματικής εργασίας, σε σχέση με τις διδακτικές μονάδες κάθε μαθήματος. Προϋπόθεση για την υποστήριξη διπλωματικής εργασίας είναι η επιτυχής εξέταση σε κληρούμενο θέμα γενικού προγράμματος, σε ένα από τα δύο υποχρεωτικά μαθήματα κατ' επιλογή κάθε φοιτητή. Η εξέταση αυτή γίνεται το πολύ 2 φορές ενώπιον επιτροπής καθηγητών που δεν διδάσκουν στο ΠΜΣ και ο βαθμός συνυπολογίζεται στον συνολικό βαθμό με 4 διδακτικές μονάδες.

Η υποστήριξη της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας γίνεται κατά το Σεπτέμβριο ή κατά το Φεβρουάριο κάθε έτους. Στους μη επιτυχόντες παρέχεται η δυνατότητα μίας επανεγγραφής ως υπεραριθμωv. Στους επιτυχόντες στις προκριματικές εξετάσεις παρέχεται η δυνατότητα επανεγγραφής προς υποστήριξη επί δύο φορές κατ' ανώτατο όριο της διπλωματικής εργασίας. Στην περίπτωση που μέρος της διδασκαλίας

μαθήματος έχει ανατεθεί σε καθηγητή αλλοδαπού ΑΕΙ, στο πλαίσιο ειδικής σειράς εντατικών παραδόσεων, οργανώνεται ειδική μερική εξέταση.

Με την απόφαση του Τομέα Δημοσίου Δικαίου που γίνεται η ανάθεση της διδασκαλίας ορίζεται και ο τρόπος με τον οποίο λαμβάνεται υπόψη η βαθμολογία αυτή στην τελική βαθμολογία του μαθήματος. Οι διδακτικές μονάδες επηρεάζουν τη σημασία κάθε μαθήματος στην τελική βαθμολογία. Σε κάθε ετήσιο μάθημα αντιστοιχούν 4 διδακτικές μονάδες. Σε κάθε εξαμηνιαίο μάθημα αντιστοιχούν 2 διδακτικές μονάδες. Στη διπλωματική εργασία αντιστοιχούν 6 διδακτικές μονάδες. Το σύνολο των διδακτικών μονάδων ανέρχεται σε 22.

Αριθμός Εισακτέων

Ο αριθμός των μεταπτυχιακών φοιτητών ορίζεται σε 35 κατά ανώτατο όριο. Η επιλογή των υποψηφίων για εγγραφή στο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών γίνεται κατά το πρώτο δεκαήμερο Οκτωβρίου κάθε έτους. Για την επιλογή των υποψηφίων λαμβάνεται υπόψη η επιτυχής εξέταση σε γνωστικά αντικείμενα δημοσίου δικαίου και συνεκτιμώνται:

- α) ο βαθμός πτυχίου και ο μέσος όρος βαθμών μαθημάτων δημοσίου δικαίου,
- β) η τυχόν ερευνητική ή επαγγελματική δραστηριότητα του υποψηφίου σε αντικείμενα σχετικά με το ΠΜΣ,
- γ) η επαρκής γνώση μιας τουλάχιστον ξένης γλώσσας (που πιστοποιείται με επιτυχή εξέταση, η οποία συνίσταται σε μετάφραση ξενόγλωσσου νομικού κειμένου από την αγγλική, γαλλική, γερμανική, ιταλική).

Προσωπικό

Με απόφαση του Τομέα Δημοσίου Δικαίου που εγκρίνει η ΓΣΕΣ του Τμήματος Νομικής, διδασκαλία μαθημάτων και ασκήσεις στο ΠΜΣ Δημοσίου Δικαίου μπορούν να αναλάβουν μέλη ΔΕΠ, ομότιμοι καθηγητές, επισκέπτες καθηγητές, ειδικοί επιστήμονες, ερευνητές αναγνωρισμένων ερευνητικών ιδρυμάτων κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος με επαρκή επιστημονική ή

ερευνητική ή συγγραφική δραστηριότητα και επιστήμονες αναγνωρισμένου κύρους με εξειδικευμένες γνώσεις ή σχετική εμπειρία στο αντικείμενο του ΠΜΣ Δημοσίου Δικαίου, εφόσον πληρούν τις προϋποθέσεις της παρ. 3α του άρθρου 12 του Ν. 2083/1992. Επιτρέπεται η ανάθεση μέρους της διδασκαλίας σε καθηγητές αλλοδαπών αναγνωρισμένων ΑΕΙ και σε αλλοδαπούς ή ημεδαπούς εμπειρογνώμονες, εφόσον πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 12 παρ. 3 του Ν. 2083/1992.

Πίνακας Π.3.12 - Μαθήματα ΠΜΣ «ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΚΑΙΟ»

Τίτλος ΠΜΣ «ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΚΑΙΟ»						
Μάθημα	Ιστότοπος	Σελίδα Οδηγού Σπουδών	Διδάσκοντες (Συεργάτες)	Υποχρεωτικό/ Κατ' επιλογή	Αξιολόγηση από φοιτητή (Ναι/όχι)	Διαλέξεις
Συνταγματικό δίκαιο.	Όχι	Ναι	Ι. Δρόσος, Ν. Αλιβιζάτος, Α. Δημητρόπουλος, Σ. Βλαχόπουλος, Β. Κονδύλης Β. Χρήστου	Υποχρεωτικό	Όχι	
Διοικητικό δίκαιο.	Όχι	Ναι	Θ. Φορτσάκης, Α. Γέροντας (ΔΠΘ), Α. Ηλιάδη	Υποχρεωτικό	Όχι	
Ειδικά θέματα δημόσιου και ευρωπαϊκού δικαίου δίκαιο περιβάλλοντος.	www.law.uoa.gr/~gdellis	Ναι	Γ. Σιούτη, Γ. Δελλής	Κατ' επιλογήν	Όχι	
Ειδικά θέματα δημοσίου και ευρωπαϊκού δικαίου δίκαιο του ελεγκτικού συνεδρίου.			Ν. Μηλιώνης (Σύμβουλος Ελεγκτικού Συμβουλίου)	Κατ' επιλογήν		
Ελληνικό και ευρωπαϊκό δίκαιο της κοινωνικής ασφάλειας.	ΥΠΟ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ	Ναι	Κ. Κρεμαλής Ό. Αγγελοπούλου	Κατ' επιλογήν	Όχι	
Δίκαιο της δημόσιας υγείας.			Κ. Κρεμαλής, Ε. Μάλλιος	Κατ' επιλογήν		
Φορολογικό δίκαιο.			Θ. Φορτσάκης, Α. Σαββαΐδου	Κατ' επιλογήν		
Δίκαιο δημοσίων συμβάσεων.	Όχι	Ναι	Κ. Γιαννακόπουλος	Κατ' επιλογήν	Όχι	
Κληρουμένο θέμα στο διοικητικό.			Κ. Γιαννακόπουλος	Υποχρεωτικό		
Κληρουμένο θέμα στο συνταγματικό.			Σ. Βλαχόπουλος	Υποχρεωτικό		

Πίνακας Π.3.13 - Μαθήματα ΠΜΣ «ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΚΑΙΟ»

Τίτλος ΠΜΣ «ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΚΑΙΟ»								
Μάθημα	Πολλαπλή βιβλιογραφία	Σύνολο ωρών	Διδακτικές μονάδες	Υπόβαθρου (Υ) Επιστημονικής Περιοχής (ΕΠ) Γενικών Γνώσεων (ΓΓ) Ανάπτυξης Δεξιοτήτων (ΑΔ)	Κορμού (Κο) Ειδίκευσης (Ε) Κατεύθυνσης (Κα)	Εγγεγραμμένοι οιητές	Αριθμός φιτητών που συμμετείχαν στις εξετάσεις	Αριθμός φοιτητών που πέτυχαν στην κανονική & επαναληπτική εξέταση
Συνταγματικό δίκαιο.		4	4	Υ		245	212	205
Διοικητικό δίκαιο.	Όχι	4	4	ΥΠ	ΚΟ	248	212	207
Ειδικά θέματα δημοσίου και ευρωπαϊκού δικαίου δίκαιο περιβάλλοντος.	Ναι	2	2			41	41	33
Ειδικά θέματα δημοσίου και ευρωπαϊκού δικαίου δίκαιο του ελεγκτικού συνεδρίου.		2	2			24	20	20
Ελληνικό και ευρωπαϊκό δίκαιο της κοινωνικής ασφάλειας.	Ναι	2	2	ΕΠ	ΕΙΔ	42	35	35
Δίκαιο της δημόσιας υγείας.		2	2			31	27	27
Φορολογικό δίκαιο.		2	2			113	84	80
Δίκαιο δημοσίων συμβάσεων.	Ναι	2	2	ΕΠ	ΕΙΔ	60	49	47
Κληρουμένο θέμα στο διοικητικό ή στο συνταγματικό.		4	4			373	251	243

Πίνακας Π.3.14 Εξέλιξη του αριθμού αιτήσεων, προσφορών θέσεων από το Τμήμα, εισακτέων (εγγραφών) και αποφοίτων στο ΠΜΣ Δημοσίου Δικαίου

Τίτλος ΠΜΣ		«ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΚΑΙΟ»				
		2008-2009	2007-2008	2006-2007	2005-2006	2004-2005
Αιτήσεις (α+β)		148	192	206	187	160
	(α) Πτυχιούχοι Τμημάτων Νομικής	148	192	206	187	160
	(β) Πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων					
Προσφερόμενες θέσεις		35	35	35	35	35
Εγγραφέντες		32	42	38	48	42
Απόφοιτοι		97	13	23	20	29

3.2.5. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Ποινικών Επιστημών

A. Αντικείμενο, σκοπός

Ο Τομέας Ποινικών Επιστημών οργανώνει και λειτουργεί από το ακαδημαϊκό έτος 2001–2002 ΠΜΣ με τίτλο «Μεταπτυχιακές Σπουδές στις Ποινικές Επιστήμες». Η επιτυχής περάτωση των σπουδών αυτών οδηγεί σε μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης ή σε διδακτορικό τίτλο.

Σκοποί του Προγράμματος είναι αφενός μεν η κάλυψη των αναγκών παροχής εξειδικευμένης γνώσης και ανάπτυξης της έρευνας στο χώρο των Ποινικών Επιστημών, αφετέρου δε η διασύνδεση της διδασκαλίας με τις ανάγκες της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας.

B. Μεταπτυχιακοί Τίτλοι

Το ΠΜΣ απονέμει:

α) Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης Ποινικών Επιστημών στους εξής τομείς:

- 1) Ποινικές Επιστήμες με κατεύθυνση Ουσιαστικού και Δικονομικού Δικαίου,
- 2) Ποινικές Επιστήμες με κατεύθυνση Εγκληματολογίας.

Οι διπλωματούχοι της μιας κατεύθυνσης μπορούν να αποκτήσουν δίπλωμα και για την άλλη κατεύθυνση, αρκεί να παρακολουθήσουν επιτυχώς τα μαθήματα της δεύτερης αυτής κατεύθυνσης και να συντάξουν την αντίστοιχη διπλωματική εργασία.

β) Διδακτορική Διατριβή.

Γ. Κατηγορίες πτυχιούχων, αριθμός εισακτέων

Στο ΠΜΣ γίνονται δεκτά όχι περισσότερα από 30 άτομα, πτυχιούχοι Νομικών Σχολών ή Σχολών Κοινωνικών Επιστημών της ημεδαπής ή αλλοδαπής ανεξάρτητα από την ηλικία τους ή την επαγγελματική τους κατάσταση. Μέχρι 5 από τις θέσεις αυτές καταλαμβάνονται από δικαστικούς λειτουργούς και άλλους εργαζόμενους στο σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης.

Η επιλογή των μεταπτυχιακών φοιτητών γίνεται με γραπτή δοκιμασία που περιλαμβάνει τα γνωστικά αντικείμενα: ποινικό δίκαιο - ποινική δικονομία και εγκληματολογία - ποινολογία. Οι υποψήφιοι εξετάζονται επίσης σε μία ξένη γλώσσα (γερμανική, αγγλική ή γαλλική), εφόσον δεν έχουν αναγνωρισμένα πτυχία τουλάχιστον Mittelstufe για τη γερμανική γλώσσα, Proficiency Πανεπιστημίων Cambridge ή Michigan ή TOEFL με 550 βαθμούς και άνω για την αγγλική και Sorbonne II ή DALF για τη γαλλική. Η ημερομηνία της γραπτής δοκιμασίας ορίζεται κάθε φορά με απόφαση του Τομέα.

Δ. Χρονική Διάρκεια Προγράμματος

Το ΠΜΣ που οδηγεί στην απόκτηση τίτλου «Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Εξειδίκευσης του Τομέα Ποινικών Επιστημών» διαρκεί 4 διδακτικά εξάμηνα και η έναρξη γίνεται κατά το χειμερινό εξάμηνο, της δε βαθμίδας που οδηγεί στην απονομή Διδακτορικού Διπλώματος τουλάχιστον 2 ημερολογιακά έτη από την ημερομηνία καθορισμού του θέματος και της επιτροπής. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις ο Τομέας μπορεί να αποφασίσει διαφορετικά για τη

διάρκεια εκπόνησης διδακτορικής διατριβής και απονομής του σχετικού διπλώματος.

Κατά το πρώτο και δεύτερο εξάμηνο σπουδών του ΠΔΕ διεξάγονται κυρίως μαθήματα, ενώ κατά το τρίτο και τέταρτο εξάμηνο σεμινάρια αφιερωμένα στην εκπόνηση και υποστήριξη διπλωματικών εργασιών 20.000 - 25.000 λέξεων. Η διαδικασία αυτή αποτελεί προϋπόθεση για την επιτυχή περάτωση του ΜΔΕ.

Το θέμα της διδακτορικής διατριβής είναι υποχρεωτικά διαφορετικό από εκείνο της διπλωματικής. Επιτρέπεται ωστόσο στον υποψήφιο διδάκτορα να εκπονήσει διατριβή στο ευρύτερο θεματικό πεδίο της διπλωματικής εργασίας.

Τόσο η διπλωματική εργασία, όσο και η διδακτορική διατριβή παραδίδεται σε δύο αντίγραφα στο Ποινικό Σπουδαστήριο, όπου καταγράφεται σε Ειδικό Βιβλίο η ημερομηνία παράδοσης και το όνομα του επιβλέποντος καθηγητή.

Η διπλωματική εργασία παραδίδεται το αργότερο μέχρι το Σεπτέμβριο που ακολουθεί το εαρινό (τέταρτο) εξάμηνο. Σε αντίθετη περίπτωση, ο μεταπτυχιακός φοιτητής που δεν παρέδωσε εμπρόθεσμα τη διπλωματική του εργασία επανεγγράφεται στο τρίτο εξάμηνο ΠΜΣ. Η εκ νέου εγγραφή είναι δυνατή μία μόνο φορά.

Η διδακτορική διατριβή παραδίδεται το αργότερο μετά τη λήξη του πέμπτου ακαδημαϊκού έτους. Σε αντίθετη περίπτωση, ο υποψήφιος διδάκτορας υποβάλλει νέα αίτηση στον Τομέα, στην οποία αναφέρει τους λόγους μη περάτωσης της διατριβής ή την επιθυμία αλλαγής θέματος και επιβλέποντος.

E. Πρόγραμμα Μαθημάτων, παρακολούθηση

Το Πρόγραμμα περιλαμβάνει διδασκαλία και σεμινάρια στα γνωστικά αντικείμενα του Τομέα σύμφωνα με το πρόγραμμα σπουδών. Κάθε μάθημα ή σεμινάριο διδάσκεται τουλάχιστον δύο συνεχόμενες ώρες εβδομαδιαίως.

Κατά το πρώτο έτος σπουδών του ΠΜΕ οι φοιτητές παρακολουθούν κατά τα δύο πρώτα εξάμηνα, ανεξαρτήτως κατεύθυνσεως, 4 υποχρεωτικά μαθήματα (2 ανά εξάμηνο) και επιπλέον 4 μαθήματα επιλογής (2 ανά εξάμηνο). Όσοι ακολουθούν την κατεύθυνση «Ουσιαστικό και Δικονομικό Ποινικό Δίκαιο» επιλέγουν τα τέσσερα υποχρεωτικά μαθήματα του γνωστικού τους αντικειμένου. Τα μαθήματα επιλογής είναι κοινά και για τις δυο κατευθύνσεις. Όσοι ακολουθούν την κατεύθυνση «Εγκληματολογία», κατά το τρίτο εξάμηνο επιλέγουν ως υποχρεωτικό το ένα από τα δύο υποχρεωτικά μαθήματα της κατεύθυνσης «Ουσιαστικό και Δικονομικό Ποινικό Δίκαιο» και τέσσερα από τα κοινά μαθήματα επιλογής (δύο ανά εξάμηνο). Οι φοιτητές και των δύο κατευθύνσεων είναι δυνατόν να παρακολουθήσουν ως μάθημα επιλογής υποχρεωτικό μάθημα της άλλης κατεύθυνσης.

Η παρακολούθηση των μαθημάτων είναι υποχρεωτική. Ο μεταπτυχιακός φοιτητής που απουσιάζει περισσότερες από τρεις φορές σε κάποιο από τα υποχρεωτικά ή επιλεγόμενα μαθήματα αποκλείεται από τις εξετάσεις. Φοιτητές των οποίων οι απουσίες υπερβαίνουν σε οποιοδήποτε μάθημα το παραπάνω όριο υποχρεώνονται να επανεγγραφούν και να επαναλάβουν το μάθημα ή το εξάμηνο κατά το οποίο απουσίασαν. Ο Τομέας μπορεί, ύστερα από αίτηση του ενδιαφερόμενου φοιτητή, να αποφασίσει διαφορετικά εξετάζοντας την κάθε περίπτωση ξεχωριστά.

Για την τρέχουσα ακαδημαϊκή περίοδο το πρόγραμμα των μαθημάτων, το οποίο μπορεί να αναπροσαρμόζεται με εισήγηση του Τομέα και έγκριση του Τμήματος, έχει ως εξής:

Πίνακας Π. 3.15 - Μαθήματα ΠΜΣ Ποινικών Επιστημών¹

Τίτλος ΠΜΣ «ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ»						
Μάθημα	Ιστότοπος	Σελίδα Οδηγού Σπουδών	Διδάσκοντες (Συνεργάτες)	Υποχρεωτικό/κατ' επιλογή	Αξιολόγηση από φοιτητή (Ναι/Όχι)	Διαλέξεις
Ειδικά θέματα ποινικού δικαίου I.			Χ. Μυλωνόπουλος, Γ. Τριανταφύλλου, Δ. Κιούπης, Α. Τζαννετής	Υποχρεωτικό		
Ιστορία ποινικών θεσμών.		Ναι	Λ. Κοτσαλής, Δ. Κιούπης, Α. Δημάκης	Επιλογής	Όχι	
Θεωρητική εγκληματολογία.			Μ. Κρανιδιώτη	Επιλογής		
Ειδικά θέματα ποινικής δικονομίας I	Όχι		Η. Αναγνωστόπουλος, Α. Τζαννετής, Α. Δημάκης	Υποχρεωτικό		
Μελέτη του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης.			Κ. Σπινέλλη, Μ. Κρανιδιώτη, Ε. Παπαθανασόπουλος	Επιλογής		
Θεωρία της ποινής.			Ν. Κουράκης, Τ. Τζανετάκη, Ν. Δημητράτος	Επιλογής		
Ειδικά θέματα ποινικού δικαίου II.			Χ. Μυλωνόπουλος, Γ. Τριανταφύλλου, Δ. Κιούπης, Α. Τζαννετής	Υποχρεωτικό		
Ατομικά δικαιώματα και ποινική επιστήμη.		Ναι	Λ. Κοτσαλής, Γ. Τριανταφύλλου, Α. Τζαννετής	Επιλογής	Όχι	
Από την κλασική στην διαχειριστική ποινολογία.			Τ. Τζανετάκη	Επιλογής		
Ειδικά θέματα ποινικής δικονομίας II.	Όχι		Η. Αναγνωστόπουλος, Α. Τζαννετής, Α. Δημάκης	Υποχρεωτικό	Όχι	
Μεθοδολογία της εγκληματολογίας.			Κ. Σπινέλλη, Μ. Κρανιδιώτη, Ε. Παπαθανασόπουλος	Επιλογής		
Αντεγκληματική πολιτική.			Ν. Κουράκης, Ν. Δημητράτος, Ε. Παπαθανασόπουλος	Επιλογής		

Πίνακας Π.3.16 - Μαθήματα ΠΜΣ Ποινικών Επιστημών

Τίτλος ΠΜΣ «ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ»								
Μάθημα	Πολλαπλή βιβλιογραφία	Σύνολο ωρών	Διδακτικές μονάδες	Υπόβαθρου (Υ) Επιστημονικής Περιοχής (ΕΠ) Γενικών Γνώσεων (ΓΓ) Ανάπτυξης Δεξιοτήτων (ΑΔ)	Κορμού (Κο) Ειδίκευσης (Ε) Κατεύθυνσης (Κα)	Εγγεγραμμένοι φοιτητές	Αριθμός φοιτητών που συμμετείχαν στις εξετάσεις	Αριθμός φοιτητών που πέτυχαν στην κανονική & επαναληπτική εξέταση
Ειδικά θέματα ποινικού δικαίου Ι.		2	2			158	138	138
Ιστορία ποινικών θεσμών.	Ναι	2	2		ΚΑ	39	39	39
Θεωρητική εγκληματολογία.		2	2			17	14	14
Ειδικά θέματα ποινικής δικονομίας Ι.		2	2	Υ		175	152	138
Μελέτη του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης.		2	2			163	153	153
Θεωρία της ποινής.	Ναι	2	2			197	193	193
Ειδικά θέματα ποινικού δικαίου ΙΙ.		2	2			110	100	100
Ατομικά δικαιώματα και ποινική επιστήμη.	Ναι	2	2		ΚΑ	75	68	68
Από την κλασική στην διαχειριστική ποινολογία.	Ναι	2	2			32	31	31
Ειδικά θέματα ποινικής δικονομίας ΙΙ.	Ναι	2	2	Υ		154	140	137
Μεθοδολογία της εγκληματολογίας.		2	2			83	72	72
Αντεγκληματική πολιτική.		2	2			193	173	173

Πίνακας Π.3.17 - Εξέλιξη του αριθμού αιτήσεων, προσφορών θέσεων από το Τμήμα, εισακτέων (εγγραφών) και αποφοίτων στο ΠΜΣ Ποινικών Επιστημών

Τίτλος ΠΜΣ		«ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ»				
		2008-2009	2007-2008	2006-2007	2005-2006	2004-2005
Αιτήσεις (α+β)		105	133	151	300	121
	(α) Πτυχιούχοι Τμημάτων Νομικής	105	133	151	300	121
	(β) Πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων					
Προσφερόμενες θέσεις		30	30	30	30	30
Εγγραφέντες		34	28	44	43	38
Απόφοιτοι		39	29	20	37	50

3.2.6. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Ιστορίας και Θεωρίας του Δικαίου

A. Αντικείμενο, σκοπός

Ο Τομέας Ιστορίας και Θεωρίας του Δικαίου οργανώνει ΠΜΣ με αντικείμενο μεταπτυχιακές σπουδές στους επιμέρους κλάδους του Τομέα. Σκοπός του ΠΜΣ είναι η εμβάθυνση και εξειδίκευση των γνώσεων νέων επιστημόνων στις κατευθύνσεις της Ιστορίας, Φιλοσοφίας, της Κοινωνιολογίας του δικαίου, καθώς και του Εκκλησιαστικού δικαίου.

B. Προϋποθέσεις αποδοχής

Στο ΠΜΣ γίνονται δεκτοί πτυχιούχοι των τμημάτων νομικής των ελληνικών πανεπιστημίων, καθώς και των αντίστοιχων τμημάτων αλλοδαπών ισότιμων ιδρυμάτων. Προϋποθέσεις αποδοχής αποτελούν η επαρκής γνώση μιας τουλάχιστον ξένης γλώσσας και ο βαθμός πτυχίου «λίαν καλώς» ή ο βαθμός «λίαν καλώς» στα μαθήματα του Τομέα της Ιστορίας και Θεωρίας του Δικαίου και έχουν πολύ καλή γνώση, πέραν της ελληνικής, δύο τουλάχιστον άλλων γλωσσών. Η επιλογή μεταξύ των υποψηφίων γίνεται με βάση το βαθμό του πτυχίου τους και το μέσο όρο του βαθμού τους στα μαθήματα του Τομέα. Συνεκτιμάται επίσης η τυχόν

ερευνητική δραστηριότητα του υποψηφίου. Για τους υποψήφιους αποφοίτους ξένων πανεπιστημίων ισχύουν τα ίδια, με προσαρμογή της βαθμολογίας σύμφωνα με τα ισχύοντα στο Τμήμα Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Γ. Χρονική διάρκεια

Η χρονική διάρκεια του ΠΜΣ από το ακαδημαϊκό έτος 2009-2010 είναι δύο εξάμηνα (στο δεύτερο εξάμηνο εκπονείται και η Διπλωματική Εργασία).

Δ. Μεταπτυχιακοί τίτλοι

Στο πλαίσιο του ΠΜΣ απονέμεται:

- α) Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης μετά την επιτυχή ολοκλήρωση του μονοετούς κύκλου σπουδών,
- β) Διδακτορικό Δίπλωμα.

Ε. Παρατηρήσεις

Το ΠΜΣ του Τομέα Ιστορίας και Θεωρίας του Δικαίου από την ίδρυσή του μέχρι και το ακαδημαϊκό έτος 2008-2009 λειτούργησε ως διετές. Δεδομένης της νομοθετικής αλλαγής που προβλέπει ενιαίο μεταπτυχιακό πρόγραμμα του Τμήματος κρίθηκε σκόπιμο κατά το ακαδημαϊκό έτος 2009-2010 να γίνει σύμπτυξη του ΠΜΣ σε ένα έτος, τόσο για λόγους προσαρμογής στη γενικότερη τάση για ετήσια προγράμματα, όσο και για να μην υπάρχουν από το επόμενο ακαδημαϊκό έτος φοιτητές που να μην έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές τους με βάση το παλαιό καθεστώς. Η κατάσταση αυτή έχει ως συνέπεια να εμφανίζονται αναντιστοιχίες μεταξύ του ισχύοντος προγράμματος και της κατάστασης που εμφανίζουν οι Πίνακες 3.18.-3.20, οι οποίοι αναφέρονται στη λειτουργία του ΠΜΣ με βάση το διετές πρόγραμμα.

Στ. Πρόγραμμα Μαθημάτων

Το ΠΜΣ λειτουργεί στη βάση ενός συστήματος επιλεγόμενων, αλλά και υποχρεωτικών μαθημάτων. Κάθε εξάμηνο (χειμερινό/εαρινό) επιλέγονται

2 ή 3 από τα προσφερόμενα μαθήματα, ανάλογα με την Κατεύθυνση, ενώ στο εαρινό εξάμηνο εκπονείται και η Διπλωματική Εργασία. Για την τρέχουσα ακαδημαϊκή περίοδο το πρόγραμμα των μαθημάτων, το οποίο μπορεί να αναπροσαρμόζεται με εισήγηση του Τομέα και έγκριση του Τμήματος, έχει ως εξής:

α) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

1^ο εξάμηνο:

1. Ιστορία Αρχαίου Ελληνικού, Ρωμαϊκού δικαίου, Βυζαντινού, Μεταβυζαντινού και Νεότερου Ελληνικού δικαίου,
2. Ειδικό μάθημα ή ερευνητικό σεμινάριο στο γνωστικό αντικείμενο της κατεύθυνσης,
3. Ένα μάθημα που επιλέγει ο μεταπτυχιακός φοιτητής από τα προσφερόμενα στο πλαίσιο του ΠΜΣ του Τομέα.

2^ο εξάμηνο:

1. Ιστορία Αρχαίου Ελληνικού, Ρωμαϊκού δικαίου, Βυζαντινού, Μεταβυζαντινού και Νεότερου Ελληνικού δικαίου,
2. Ένα μάθημα που επιλέγει ο μεταπτυχιακός φοιτητής από τα προσφερόμενα στο πλαίσιο των λοιπών κατευθύνσεων του ΠΜΣ του Τομέα,
3. Εκπόνηση διπλωματικής εργασίας στο γνωστικό αντικείμενο της κατεύθυνσης, το θέμα της οποίας γνωστοποιείται στον Τομέα και τη ΓΣΕΣ του Τμήματος.

β) ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

1ο εξάμηνο:

1. Μεθοδολογία του δικαίου,
2. Ένα μάθημα που επιλέγει ο μεταπτυχιακός φοιτητής από τα προσφερόμενα στο πλαίσιο των λοιπών κατευθύνσεων του ΠΜΣ του Τομέα,
3. Ειδικό μάθημα ή ερευνητικό σεμινάριο στο γνωστικό αντικείμενο της κατεύθυνσης.

2^ο εξάμηνο:

1. Φιλοσοφία του δικαίου,
2. Ειδικό μάθημα ή ερευνητικό σεμινάριο στο γνωστικό αντικείμενο της κατεύθυνσης,
3. Ένα μάθημα που επιλέγει ο μεταπτυχιακός φοιτητής από τα προσφερόμενα στο πλαίσιο των λοιπών κατευθύνσεων του ΠΜΣ του Τομέα,
4. Εκπόνηση διπλωματικής εργασίας στο γνωστικό αντικείμενο της κατεύθυνσης το θέμα της οποίας γνωστοποιείται στον Τομέα και τη ΓΣΕΣ του Τμήματος.

γ) ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

1^ο εξάμηνο:

1. Γενική Κοινωνιολογία,
2. Ένα μάθημα που επιλέγει ο μεταπτυχιακός φοιτητής από τα προσφερόμενα στο πλαίσιο των λοιπών κατευθύνσεων του ΠΜΣ του Τομέα,
3. Ειδικό μάθημα ή ερευνητικό σεμινάριο στο γνωστικό αντικείμενο της κατεύθυνσης.

2ο εξάμηνο:

1. Κοινωνιολογία του δικαίου,
2. Ένα μάθημα που επιλέγει ο μεταπτυχιακός φοιτητής από τα προσφερόμενα στο πλαίσιο των λοιπών κατευθύνσεων του ΠΜΣ του Τομέα,
3. Εκπόνηση διπλωματικής εργασίας στο γνωστικό αντικείμενο της κατεύθυνσης το θέμα της οποίας γνωστοποιείται στον Τομέα και τη ΓΣΕΣ του Τμήματος.

δ) ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

1ο εξάμηνο:

1. Εκκλησιαστικό δίκαιο,
2. Ένα μάθημα που επιλέγει ο μεταπτυχιακός φοιτητής από τα προσφερόμενα στο πλαίσιο των λοιπών κατευθύνσεων του ΠΜΣ του Τομέα,
3. Ειδικό μάθημα ή ερευνητικό σεμινάριο στο γνωστικό αντικείμενο της κατεύθυνσης.

2^ο εξάμηνο:

1. Ειδικά θέματα εκκλησιαστικού δικαίου,
2. Ένα μάθημα που επιλέγει ο μεταπτυχιακός φοιτητής από τα προσφερόμενα στο πλαίσιο των λοιπών κατευθύνσεων του ΠΜΣ του Τομέα,
3. Ένα συναφές με την κατεύθυνση μάθημα που επιλέγει ο μεταπτυχιακός φοιτητής από τα προσφερόμενα στο πλαίσιο άλλων ΠΜΣ του Τμήματος Νομικής ή άλλων τμημάτων,
4. Εκπόνηση διπλωματικής εργασίας στο γνωστικό αντικείμενο της κατεύθυνσης το θέμα της οποίας γνωστοποιείται στον Τομέα και τη ΓΣΕΣ του Τμήματος.

Πέραν των ανωτέρω, στο πλαίσιο όλων των κατευθύνσεων μπορούν να οργανώνονται διαλέξεις από ειδικούς προσκεκλημένους ομιλητές.

Πίνακας Π. 3.18 - Μαθήματα ΠΜΣ Ιστορίας και Θεωρίας του Δικαίου

Τίτλος ΠΜΣ «ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ»						
Μάθημα	Ιστότοπος	Σελίδα Οδηγού Σπουδών	Διδάσκοντες (Συεργάτες)	Υποχρεωτικό / κατ' επιλογήν	Αξιολόγηση από φοιτητή (ναι/όχι)	Διαλέξεις
Ιστορία Αρχαίων Δικαίων.	Όχι	Όχι	Ι. Βελισσαροπούλου, Ε. Παπαγιάνη, Κ. Μπουρδάρα, Α. Χέλμης, Α. Δημοπούλου, Δ. Καράμπελας	Υποχρεωτικό ή Επιλογής	Όχι	
Μεθοδολογία Δικαίου.	Όχι	Όχι	Π. Σούρλας, Κ. Παπαγεωργίου, Β. Βουτσάκης, Φ. Βασιλόγιαννης	Υποχρεωτικό ή Επιλογής	Όχι	
Γενική Κοινωνιολογία.				Υποχρεωτικό ή Επιλογής		
Εκκλησιαστικό Δίκαιο Ι.			Ι. Κονιδάρης, Β. Λεονταρίτου	Υποχρεωτικό ή Επιλογής		
Ιστορία Βυζαντίου-Μεταβυζαντινό και Νεότερο Ελληνικό Δίκαιο.			Ι. Βελισσαροπούλου, Ε. Παπαγιάνη, Κ. Μπουρδάρα, Α. Χέλμης, Α. Δημοπούλου, Δ. Καράμπελας	Υποχρεωτικό ή Επιλογής		
Φιλοσοφία Δικαίου.	Όχι	Όχι	Π. Σούρλας, Κ. Παπαγεωργίου, Β. Βουτσάκης, Φ. Βασιλόγιαννης	Υποχρεωτικό ή Επιλογής	Όχι	
Κοινωνιολογία Δικαίου.				Υποχρεωτικό ή Επιλογής		
Εκκλησιαστικό Δίκαιο ΙΙ.			Ι. Κονιδάρης, Β. Λεονταρίτου	Υποχρεωτικό ή Επιλογής		
Ειδικό Ερευνητικό Σεμινάριο.			Ι. Βελισσαροπούλου, Ε. Παπαγιάνη, Κ. Μπουρδάρα, Α. Χέλμης, Α. Δημοπούλου, Δ. Καράμπελας, Π. Σούρλας, Κ. Παπαγεωργίου, Β. Βουτσάκης, Φ. Βασιλόγιαννης, Ι. Κονιδάρης, Β. Λεονταρίτου	Υποχρεωτικό		

Πίνακας Π. 3.19 - Μαθήματα Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών

Τίτλος ΠΜΣ «ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ»								
Μάθημα	Πολλαπλή βιβλιογραφία	Σύνολο ωρών	Διδακτικές μονάδες	Υπόβαθρου (Υ) Επιστημονικής Περιοχής (ΕΠ) Γενικών Γνώσεων (ΓΓ) Ανάπτυξης Δεξιοτήτων (ΑΔ)	Κορμού (Κο) Ειδίκευσης (Ε) Κατεύθυνσης (Κα)	Εγγεγραμμένοι φοιτητές	Αριθμός φοιτητών που συμμετείχαν στις εξετάσεις	Αριθμός φοιτητών που πέτυχαν στην κανονική & επαναληπτική εξέταση
Ιστορία Αρχαίων Δικαίων.	Ναι	2	2		ΚΑ	83	48	48
Μεθοδολογία Δικαίου.	Ναι	2	2			117	92	89
Γενική Κοινωνιολογία.		2	2			147	135	135
Εκκλησιαστικό Δίκαιο Ι.		2	2			83	65	65
Ιστορία Βυζαντίου-Μεταβυζαντινό και Νεότερο Ελληνικό Δίκαιο.		2	2			121	76	68
Φιλοσοφία Δικαίου.	Ναι	2	2			163	114	112
Κοινωνιολογία Δικαίου.		2	2			151	118	118
Εκκλησιαστικό Δίκαιο ΙΙ.		2	2			84	65	65
Ειδικό Ερευνητικό Σεμινάριο.		2	2			305	147	141

Πίνακας Π.3.20 - Εξέλιξη του αριθμού αιτήσεων, προσφορών θέσεων από το Τμήμα, εισακτέων (εγγραφών) και αποφοίτων στο ΠΜΣ Ιστορίας και Θεωρίας του Δικαίου

Τίτλος ΠΜΣ		«ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ»				
		2008-2009	2007-2008	2006-2007	2005-2006	2004-2005
Αιτήσεις (α+β)		100	100	121	126	162
	(α) Πτυχιούχοι Τμημάτων Νομικής	100	100	121	126	162
	(β) Πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων					
Προσφερόμενες θέσεις		48	48	48	48	48
Εγγραφέντες		30	37	34	43	42
Απόφοιτοι		20	45	41	14	16

3.2.7 Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Διεθνών Σπουδών

Αντικείμενο, σκοπός

Το ΠΜΣ του Τομέα Διεθνών Σπουδών απευθύνεται σε πτυχιούχους νομικών, πολιτικών και οικονομικών τμημάτων που ενδιαφέρονται να εμβαθύνουν και να εξειδικεύσουν τις γνώσεις τους σε κάθε μία από τις κατευθύνσεις του προγράμματος σε θεωρητικό επίπεδο και σε επίπεδο πρακτικών εφαρμογών. Αντικείμενο του ΠΜΣ είναι η παροχή εξειδικευμένων νομικών γνώσεων στις κατευθύνσεις του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου, του Ευρωπαϊκού Δικαίου και του Ιδιωτικού Διεθνούς και Συγκριτικού Δικαίου, υπό το φως των μετασχηματισμών της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας, καθώς και η μεθοδολογική εμβάθυνση στους τομείς αυτούς. Σκοπός του ΠΜΣ είναι η ανάπτυξη μιας ολιστικής και διεπιστημονικής σκέψης με άξονα το Δίκαιο και η προβολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και της ελληνικής επιστημονικής σκέψης στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο.

Μεταπτυχιακοί Τίτλοι

Το ΠΜΣ εξειδικεύεται σε τρεις κατευθύνσεις:

- α) Δημόσιο Διεθνές,
- β) Ευρωπαϊκό Δίκαιο και
- γ) Ιδιωτικό Διεθνές και Συγκριτικό Δίκαιο

και απονέμει ΜΔΕ του Τμήματος Νομικής Τομέας Διεθνών Σπουδών με τίτλο «Νομικές Διεθνείς Σπουδές» και ειδικότερη μνεία της εξειδίκευσής κατεύθυνσής του.

Ο Τομέας Διεθνών Σπουδών απονέμει επίσης Διδακτορικό Δίπλωμα στις κατευθύνσεις του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου, του Ευρωπαϊκού Δικαίου και του Ιδιωτικού Διεθνούς και Συγκριτικού Δικαίου.

Κατηγορίες Πτυχιούχων

Στο ΠΜΣ γίνονται δεκτοί πτυχιούχοι Νομικού, Πολιτικού και Οικονομικού Τμήματος Πανεπιστημίων της ημεδαπής ή κάτοχοι αντίστοιχου αναγνωρισμένου πτυχίου της αλλοδαπής.

Χρονική διάρκεια

Η χρονική διάρκεια του ΠΜΣ είναι:

- α) για το Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης, 3 εξάμηνα, από τα οποία τα 2 διδακτικά και ένα εξάμηνο με παράλληλη παρακολούθηση μαθημάτων σεμιναριακής μορφής για τη συγγραφή διπλωματικής εργασίας,
- β) για το Διδακτορικό Δίπλωμα, ελάχιστος χρόνος 6 εξαμήνων από τη λήψη του ΜΔΕ.

Πρόγραμμα Μαθημάτων

1. 1. Ειδίκευση στο Διεθνές Δημόσιο Δίκαιο

Α΄ εξάμηνο:

- 1. Οι βάσεις του Διεθνούς Δικαίου στην πρακτική,
- 2. Διεθνείς δικαιοδοτικοί θεσμοί,

3. Διεθνής προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων,
4. Ένα εκ των μαθημάτων ειδίκευσης των άλλων δύο κατευθύνσεων (Ευρωπαϊκό Δίκαιο ή Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο).

2 ώρες διδασκαλίας εβδομαδιαίως και 1 ώρα εμπέδωσης ανά μάθημα.

B' εξάμηνο:

1. Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο,
2. Διεθνές δίκαιο περιβάλλοντος,
3. Η πρακτική της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής,
4. Ένα εκ των μαθημάτων ειδίκευσης των άλλων δύο κατευθύνσεων (Ευρωπαϊκό Δίκαιο ή Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο).

2 ώρες διδασκαλίας εβδομαδιαίως και 1 ώρα εμπέδωσης ανά μάθημα.

II. Ειδίκευση στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο

A' εξάμηνο:

1. Ευρωπαϊκό Δίκαιο εμβάθυνσης I,
2. Ευρωπαϊκό Δίκαιο εμβάθυνσης II,
3. Δικαιοδοτικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
4. Ένα εκ των μαθημάτων ειδίκευσης των άλλων δύο κατευθύνσεων (Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο ή Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο).

2 ώρες διδασκαλίας εβδομαδιαίως και 1 ώρα εμπέδωσης ανά μάθημα.

B' εξάμηνο:

1. Ενωσιακό Φορολογικό Δίκαιο,
2. Ενωσιακό Δίκαιο Ανταγωνισμού,
3. Κοινές Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
4. Ένα εκ των μαθημάτων ειδίκευσης των άλλων δύο κατευθύνσεων (Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο ή Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο).

2 ώρες διδασκαλίας εβδομαδιαίως και 1 ώρα εμπέδωσης ανά μάθημα.

I II. Ειδίκευση στο Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο

A' εξάμηνο

1. Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο,
2. Συγκριτικό Δίκαιο,
3. Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών,
4. Ένα εκ των μαθημάτων ειδίκευσης των άλλων δύο κατευθύνσεων (Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο ή Ευρωπαϊκό Δίκαιο).

2 ώρες διδασκαλίας εβδομαδιαίως και 1 ώρα εμπέδωσης ανά μάθημα.

B' εξάμηνο:

1. Ειδικά θέματα Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου και Συγκριτικού Δικαίου,
2. Ειδικά θέματα Δικονομικού Διεθνούς Δικαίου,
3. Δίκαιο Κατάστασης Αλλοδαπών,
4. Ένα εκ των μαθημάτων ειδίκευσης των άλλων δύο κατευθύνσεων (Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο ή Ευρωπαϊκό Δίκαιο).

2 ώρες διδασκαλίας εβδομαδιαίως και 1 ώρα εμπέδωσης ανά μάθημα.

Οι διδακτικές μονάδες για τα μαθήματα των τριών κατευθύνσεων του ΜΔΕ και τη διπλωματική εργασία καθορίζονται ως εξής: για τα μαθήματα των ειδিকেύσεων 5 μονάδες ανά μάθημα, για τη σύνταξη και υποστήριξη της διπλωματικής εργασίας 10 μονάδες.

Αριθμός Εισακτέων

Ο αριθμός εισακτέων στο πρόγραμμα ορίζεται ετησίως σε 50 κατ' ανώτατο όριο.

Προσωπικό

Το ΠΜΣ υποστηρίζεται από το επιστημονικό και διοικητικό προσωπικό του Τομέα Διεθνών Σπουδών του Τμήματος Νομικής και το επιστημονικό προσωπικό των συνεργαζομένων πανεπιστημίων. Επίσης μπορούν να

συμμετέχουν στην διδασκαλία συγκεκριμένων μαθημάτων διακεκριμένοι επιστήμονες ή εκπρόσωποι της νομικής πρακτικής σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 12 παρ. 3α του Ν. 083/1992 και στο ειδικό πρόγραμμα συνεργασίας των διακρατικών ή διαπανεπιστημιακών προγραμμάτων.

Κόστος λειτουργίας

Το κόστος λειτουργίας του ΠΜΣ καλύπτεται από τον τακτικό προϋπολογισμό του Πανεπιστημίου (ειδική επιχορήγηση για τη λειτουργία μεταπτυχιακών προγραμμάτων).

Το περιεχόμενο των μαθημάτων

Το περιεχόμενο των μαθημάτων των ΠΜΣ του Τομέα έχει εν συντομία ως εξής:

1. Ειδίκευση στο Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο

Α΄ εξάμηνο:

1. Οι βάσεις του Διεθνούς Δικαίου στην πρακτική.

Ανάπτυξη, διαμόρφωση και εφαρμογή των πηγών του διεθνούς δικαίου στην επίλυση διαφορών από εθνικά και διεθνή δικαστήρια, με έμφαση στη νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου του ΟΗΕ και των διεθνών διαιτητικών δικαστηρίων

2. Διεθνείς δικαιοδοτικοί θεσμοί.

Αναλύονται οι διάφορες όψεις της λειτουργίας των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων: οργάνωση, διαδικασίες ενώπιον διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων, δικονομία στο πλαίσιο της διεθνούς δίκης.

3. Διεθνής προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Αλληλεπιδράσεις δικαιωμάτων του ανθρώπου και διεθνές δίκαιο.

Μέρος Ι - Η επίδραση του διεθνούς δικαίου στην προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Κεφ. Α΄ Το διεθνές δίκαιο στην υπηρεσία των δικαιωμάτων του ανθρώπου: Η επίκληση των διαφόρων πηγών του διεθνούς δικαίου από τα διεθνή όργανα ελέγχου στο πεδίο των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Οι δικαιοδοσίες των κρατών και η εξωεδαφική εφαρμογή των συμβάσεων για τα δικαιώματα του ανθρώπου. Η διεθνής ευθύνη των κρατών και η αποτελεσματικότερη προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Κεφ. Β΄ Το διεθνές δίκαιο ως περιορισμός των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Ετεροδικία του Κράτους και των κρατικών αξιωματούχων και ανθρώπινα δικαιώματα. Ετεροδικία των διεθνών οργανισμών και ανθρώπινα δικαιώματα. Ευθύνη των διεθνών οργανισμών και ανθρώπινα δικαιώματα.

Μέρος ΙΙ - Η επίδραση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην εξέλιξη του διεθνούς δικαίου.

Κεφ. Α΄ Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως παράγων ήπιας εξέλιξης του διεθνούς δικαίου. Η επίδραση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην εξέλιξη του δικαίου των διεθνών συνθηκών και του διεθνούς εθιμικού δικαίου. Η επίδραση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην εξέλιξη κανόνων και θεσμών που συνδέονται με το Κράτος. Η επίδραση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο δικονομικό διεθνές δίκαιο.

Κεφ. Β΄ Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως παράγων ανατροπών στο διεθνές δίκαιο. Η ανάδυση του ατόμου, των λαών, των μειονοτήτων και των αυτοχθόνων στη διεθνή δικαιοταξία. Η συμβολή των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην ιεράρχηση των κανόνων του διεθνούς δικαίου. Τα δικαιώματα του ανθρώπου και το σύστημα συλλογικής ασφάλειας του Χάρτη του ΟΗΕ.

Β΄ εξάμηνο:

1. Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο.

Εξετάζονται οι ρυθμίσεις και η νομολογία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου σε σχέση με τα εξής θέματα: α. προστασία του περιβάλλοντος, β. προστασία της υγείας, γ. προστασία των δικαιωμάτων των εργαζομένων, δ. το διεθνές εμπόριο και η προστασία των πολιτιστικών αγαθών.

2. Διεθνές δίκαιο περιβάλλοντος.

Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο Περιβάλλοντος. Πηγές (η διάδραση συμβατικού και εθιμικού δικαίου). Διαδικαστικές υποχρεώσεις στο σύστημα προστασίας του περιβάλλοντος. Το ζήτημα της περιβαλλοντικής ευθύνης. Περιβαλλοντική δικαιοσύνη. Κλασικές συμβατικές προσεγγίσεις: η προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Προγραμματικές συμβάσεις: βιοποικιλότητα, προστασία του κλίματος. Συμβατικές προσεγγίσεις συνεργασίας: βιώσιμη ανάπτυξη υδάτινων πόρων.

3. Η πρακτική της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.

Αναλύονται τα μειονοτικά προβλήματα της Ελλάδος αλλά και οι ελληνικές μειονότητες στη Βαλκανική υπό την αιγίδα του συστήματος μειονοτικής προστασίας της Κοινωνίας των Εθνών.

II. Ειδίκευση στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο

A' εξάμηνο:

1. Ευρωπαϊκό Δίκαιο Εμβάθυνσης I,

2. Θεσμολογική πρωτοτυπία της Ευρωπαϊκής Διακυβέρνησης υπό διεπιστημονική άποψη με άξονα το δίκαιο, μεταμορφώσεις του κράτους μέλους, εννοιολόγηση της Αγοράς, σχέση Οικονομίας-Ασφάλειας, εισαγωγή στο σύστημα των κυρώσεων,

3. Ευρωπαϊκό Δίκαιο Εμβάθυνσης II.

Μελετώνται οι θεμελιώδεις έννοιες και αρχές που διέπουν τους επιμέρους τομείς δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με έμφαση στο δίκαιο της ελεύθερης κυκλοφορίας.

4. Δικαιοδοτικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ανάλυση και εμβάθυνση της δικαστικής οργάνωσης και της διαδικασίας ενώπιον των δικαιοδοτικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στην έρευνα των φοιτητών όσον αφορά στις κυρώσεις που επιβάλλονται κατόπιν ασκήσεως ενδίκων βοηθημάτων από τα κράτη μέλη, τα όργανα και φυσικά ή νομικά πρόσωπα.

B' εξάμηνο:

1. Ενωσιακό Φορολογικό Δίκαιο.

Μελετάται η κοινοτική νομοθεσία και νομολογία στο πεδίο της άμεσης και έμμεσης φορολογίας, ιδιαίτερα δε, η απαγόρευση επιβολής διακριτικών ή προστατευτικών φορολογικών επιβαρύνσεων (δασμών, εσωτερικών φόρων κλπ) από τα κράτη μέλη και η ανάληψη θετικής κοινοτικής δράσης, με αντικείμενο την εναρμόνιση των εθνικών φορολογικών διατάξεων (κατάργηση φορολογικών εμποδίων, ΦΠΑ, Ειδικοί Φόροι Κατανάλωσης).

2. Ενωσιακό Δίκαιο Ανταγωνισμού.

Μεθοδολογία επίλυσης προβλημάτων anti-trust στον τομέα των συμπράξεων και της κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης επί τη βάση test cases Κοινές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Κάθε ακαδημαϊκό έτος επιλέγεται ειδικότερη θεματική από τις κοινές πολιτικές και ελευθερίες για ανάλυση ή εμβάθυνση.

III. Ειδίκευση στο Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο

A' εξάμηνο:

1. Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο.

Θέματα επικαιρότητας του Ιδ. Διεθνούς Δικαίου όπως οι σημαντικές εξελίξεις που παρατηρούνται κατά τα τελευταία χρόνια όσον αφορά τη ρύθμιση των σχέσεων με στοιχεία αλλοδαπότητας στο πεδίο του κοινοτικού δικαίου.

2. Συγκριτικό Δίκαιο.

Εξετάζονται εις βάθος βασικά ζητήματα του Συγκριτικού Δικαίου και κυρίως οι διάφορες προταθείσες προσεγγίσεις: αφενός η κλασσική, λειτουργική, προσέγγιση, αφετέρου εναλλακτικές προσεγγίσεις, όπως π.χ. Συγκριτικό Δίκαιο και Οικονομικά, Συγκριτικό Δίκαιο ως Ερμηνευτική Άσκηση, Συγκριτικό Δίκαιο και Συγκριτική Λογοτεχνία, Ανθρωπολογία του Δικαίου.

3. Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών.

4. Ιδιωτικό διεθνές δίκαιο αφερεγγυότητας και ιδιωτικό διεθνές δίκαιο κατασκευαστικών έργων.

B' εξάμηνο:

1. Ειδικά θέματα Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου και Συγκριτικού Δικαίου.

Το μάθημα αυτό έχει ως αντικείμενο τη διεθνή προστασία των πολιτιστικών αγαθών. Τα ειδικότερα θέματα που εξετάζονται στο πλαίσιο αυτό είναι η έννοια των πολιτιστικών αγαθών, τα διάφορα μέσα προστασίας τους, η διεθνής κυκλοφορία των πολιτιστικών αγαθών καθώς και ορισμένα διεθνή κείμενα σχετικά με τα ζητήματα αυτά.

2. Ειδικά Θέματα Δικονομικού Διεθνούς Δικαίου.

Κανονισμός Βρυξέλλες I, αγγλοσαξονικός δικονομικός κανόνας *forum non conveniens*.

3. Δίκαιο Κατάστασης Αλλοδαπών.

Αντικείμενο του μαθήματος αυτού είναι ορισμένα ειδικότερα θέματα της ρυθμίσεως της καταστάσεως αλλοδαπών, όπως η ελεύθερη κυκλοφορία των κοινοτικών υπηκόων εν σχέσει προς αυτή των υπηκόων τρίτων κρατών, η παροχή ασύλου στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας καθώς και η επίδραση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο δίκαιο των αλλοδαπών.

Διδακτορικό Σχολείο

Ο Τομέας Διεθνών Σπουδών οργανώνει, επίσης, Διδακτορικό Σχολείο στο οποίο συναντώνται σε τακτά χρονικά διαστήματα οι υποψήφιοι διδάκτορες. Οι συναντήσεις αυτές αποσκοπούν στην ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών από το ερευνητικό τους έργο υπό την επίβλεψη των μελών ΔΕΠ του Τομέα και διακεκριμένων επισκεπτών. Κάθε υποψήφιος διδάκτορας οφείλει να παρουσιάσει την πρόοδο της εργασίας του τουλάχιστον μία φορά κάθε ακαδημαϊκό έτος.

Πίνακας Π.3.21. - Μαθήματα ΠΜΣ Διεθνών Σπουδών

Τίτλος ΠΜΣ «ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ»						
Μάθημα	Ιστότοπος	Σελίδα Οδηγού Σπουδών	Διδάσκοντες (Συνεργάτες)	Υποχρεωτικό / κατ' επιλογή	Αξιολόγηση από φοιτητή (ναι/όχι)	Διαλέξεις
Οι Βάσεις Του Διεθνούς Δικαίου στην Πρακτική.			A. Γιόκαρης, A. Σισιλιάνος	Υποχρεωτικό ή Επιλογής		
Διεθνείς Δικαιοδοτικοί Θεσμοί			Φ. Παζαρτζή	Υποχρεωτικό ή Επιλογής		
Διεθνής Προστασία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.			A. Σισιλιάνος	Υποχρεωτικό ή Επιλογής		
Ευρωπαϊκό Δίκαιο Εμβάθυνσης I.			N. Σκανδάμης, E. Παπαδοπούλου	Υποχρεωτικό ή Επιλογής		
Ευρωπαϊκό Δίκαιο Εμβάθυνσης II.			M. Κουσκουνά	Υποχρεωτικό ή Επιλογής		
Δικαιοδοτικό Σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.			B. Χριστιανός	Υποχρεωτικό ή Επιλογής		
Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο.			X. Τσούκα	Υποχρεωτικό ή Επιλογής		
Συγκριτικό Δίκαιο.			E. Μουσταίρα	Υποχρεωτικό ή Επιλογής		
Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών.			E. Μουσταίρα	Υποχρεωτικό ή Επιλογής		
Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο.			A. Μπρεδήμας, Γ. Κυριακόπουλος	Υποχρεωτικό ή Επιλογής		
Διεθνές Δίκαιο Περιβάλλοντος.			M. Γαβουνέλη	Υποχρεωτικό ή Επιλογής		
Η Πρακτική της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής.			E. Διβάνη	Υποχρεωτικό ή Επιλογής		
Κοινοτικό Φορολογικό Δίκαιο.			E. Παπαδοπούλου	Υποχρεωτικό ή Επιλογής		
Κοινοτικό Δίκαιο Ανταγωνισμού.			B. Χριστιανός	Υποχρεωτικό ή Επιλογής		
Κοινές Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης.			N. Σκανδάμης, M. Κουσκουνά	Υποχρεωτικό ή Επιλογής		
Ειδικά Θέματα Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου και Συγκριτικού Δικαίου.			X. Τσούκα	Υποχρεωτικό ή Επιλογής		
Ειδικά Θέματα Δικονομικού Διεθνούς Δικαίου.			E. Μουσταίρα	Υποχρεωτικό ή Επιλογής		
Δίκαιο Κατάστασης Αλλοδαπών			X. Τσούκα	Υποχρεωτικό ή Επιλογής		

Πίνακας Π. 3.22 - Μαθήματα Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών Διεθνών Σπουδών

Τίτλος ΠΜΣ «ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ»								
Μάθημα	Πολλαπλή βιβλιογραφία	Σύνολο ωρών	Διδακτικές μονάδες	Υπόβαθρου (Υ) Επιστημονικής Περιοχής (ΕΠ) Γενικών Γνώσεων (ΓΓ) Ανάπτυξης Δεξιοτήτων (ΑΔ)	Κορμού (Κο) Ειδίκευσης (Ε) Κατεύθυνσης (Κα)	Εγγεγραμμένοι φοιτητές	Αριθμός φοιτητών που συμμετείχαν στις εξετάσεις	Αριθμός φοιτητών που πέτυχαν στην κανονική & επαναληπτική εξέταση
Οι Βάσεις Του Διεθνούς Δικαίου στην Πρακτική.		2	5			61	61	61
Διεθνείς Δικαιοδοτικοί Θεσμοί.		2	5			60	60	60
Διεθνής Προστασία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.		2	5			90	85	85
Ευρωπαϊκό Δίκαιο Εμβάθυνσης I.		2	5			79	66	57
Ευρωπαϊκό Δίκαιο Εμβάθυνσης II.		2	5			72	62	58
Δικαιοδοτικό Σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.		2	5			100	81	70
Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο.		2	5			48	43	43
Συγκριτικό Δίκαιο.		2	5			85	76	74

Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών.		2	5			56	46	39
Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο.		2	5			42	42	40
Διεθνές Δίκαιο Περιβάλλοντος.		2	5			57	56	55
Η Πρακτική της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής.		2	5			64	64	56
Κοινοτικό Φορολογικό Δίκαιο.		2	5			46	43	43
Κοινοτικό Δίκαιο Ανταγωνισμού.		2	5			46	43	42
Κοινές Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης.		2	5			44	41	41
Ειδικά Θέματα Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου και Συγκριτικού Δικαίου.		2	5			46	46	37
Ειδικά Θέματα Δικονομικού Διεθνούς Δικαίου.		2	5			22	22	20
Δίκαιο Κατάστασης Αλλοδαπών.		2	5			59	58	57

Πίνακας Π.3.23 - Εξέλιξη του αριθμού αιτήσεων, προσφορών θέσεων από το Τμήμα, εισακτέων (εγγραφών) και αποφοίτων στο ΠΜΣ Διεθνών Σπουδών

Τίτλος ΠΜΣ		«ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ»				
		2008-2009	2007-2008	2006-2007	2005-2006	2004-2005
Αιτήσεις (α+β)		166	166	157		157
	(α) Πτυχιούχοι Τμημάτων Νομικής	166	166	157		157
	(β) Πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων					
Προσφερόμενες θέσεις		50	50	50		50
Εγγραφέντες		38	47	56		53
Απόφοιτοι		43	51	36		37

4. Διδακτικό έργο

4.1. Αποτίμηση της αποτελεσματικότητας της διδασκαλίας

Στο τμήμα Νομικής δεν υπήρχε γενικευμένη διαδικασία αξιολόγησης των διδασκόντων από τους φοιτητές μέχρι το ακαδημαϊκό έτος 2009-2010, οπότε άρχισε να εφαρμόζεται συστηματικά. Υπήρχαν όμως σποραδικές περιπτώσεις διδασκόντων που ζητούσαν από την τάξη τους στο τέλος κάθε εξαμήνου να αξιολογήσει ελεύθερα (χωρίς τυπικό ή ενιαίο ερωτηματολόγιο) την απόδοση του διδάσκοντα, την επάρκεια των διδακτικών μεθόδων και βοηθημάτων και ό,τι άλλο ήθελε να μοιραστεί ο φοιτητής με τον διδάσκοντα ανώνυμα.

Το τρέχον ακαδημαϊκό έτος έχουμε ήδη στη διάθεσή μας το παρακάτω έντυπο ερωτηματολόγιο (Πίνακας Π.4.1.), το οποίο οι φοιτητές κλήθηκαν να συμπληρώσουν μέσα στην τάξη αποτιμώντας λεπτομερώς και ανώνυμα το μάθημα (στόχοι, επίπεδο δυσκολίας, ύλη και οργάνωσή της, κατάλληλο ή όχι εκπαιδευτικό υλικό, διαθέσιμη βιβλιογραφία, διαφάνεια κριτηρίων βαθμολόγησής τους κλπ), τους κύριους διδάσκοντες (αναλυτικές ικανότητες, οργάνωση, ενθάρρυνση φοιτητών, επικοινωνία κλπ), αλλά και το επικουρικό διδακτικό προσωπικό. Στο μέλλον θα δοθεί στους φοιτητές η δυνατότητα να συμπληρώνουν τη φόρμα αυτή ηλεκτρονικά μέσω ιστοσελίδας.

Τέλος, οι φοιτητές κλήθηκαν να δηλώσουν πόσο συχνά παρακολουθούν οι ίδιοι τα μαθήματά τους και πόσο χρόνο αφιερώνουν στη μελέτη και την εκπόνηση εργασιών σε καθένα από τα μαθήματα. Διαθέτουμε πλέον για πρώτη φορά στατιστικά δεδομένα που ιχνηλατούν τη σύνθετη και δυναμική εικόνα της διάδρασης διδασκόντων και διδασκομένων, τα οποία είναι ιδιαίτερα χρήσιμα για τη βελτίωση τη εκπαιδευτικής διαδικασίας, αλλά και την ακαδημαϊκή και ανθρώπινη επικοινωνία.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ

Όνομασία και κωδικός μαθήματος									
--------------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Υπεύθυνος Διδάσκων (ονοματεπώνυμο): Ημερομηνία: Επικουρικό Διδακτικό Προσωπικό:
--

Βαθμολογική Κλίμακα

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
1	2	3	4	5
Απαράδεκτη	Μη ικανοποιητική	Μέτρια	Ικανοποιητική	Πολύ καλή

Εκτιμήστε τις ακόλουθες προτάσεις σημειώνοντας X στο αντίστοιχο τετραγωνάκι

A. Το μάθημα:					
1. Οι στόχοι του μαθήματος ήταν σαφείς;					
2. Η ύλη που καλύφθηκε ανταποκρινόταν στους στόχους του μαθήματος;					
3. Η ύλη που διδάχθηκε ήταν καλά οργανωμένη;					
4. Το εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε βοήθησε στην καλύτερη κατανόηση του θέματος;					
5. Τα εκπαιδευτικά βοηθήματα («σύγγραμμα», σημειώσεις, πρόσθετη βιβλιογραφία) χορηγήθηκαν εγκαίρως;					
6. Πόσο ικανοποιητικό βρίσκετε το κύριο βιβλίο(α) ή τις σημειώσεις;					
7. Πόσο εύκολα διαθέσιμη είναι η βιβλιογραφία στην Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη;					
8. Πόσο απαραίτητα κρίνετε τα προαπαιτούμενα του μαθήματος;					
9. Χρήση γνώσεων από / σύνδεση με άλλα μαθήματα.					
10. Πώς κρίνετε το επίπεδο δυσκολίας του μαθήματος για το έτος του;					
11. Χρησιμότητα ύπαρξης φροντιστηρίων.					
12. Αξιολόγηση ποιότητας φροντιστηρίων.					
13. Πώς κρίνετε τον αριθμό Διδακτικών Μονάδων σε σχέση με τον φόρτο εργασίας;					
14. Διαφάνεια των κριτηρίων βαθμολόγησης.					

B. Ο/Η διδάσκων/ουσα:

15. Οργανώνει καλά την παρουσίαση της ύλης στα μαθήματα;					
16. Επιτυγχάνει να διεγείρει το ενδιαφέρον για το αντικείμενο του μαθήματος;					
17. Αναλύει και παρουσιάζει τις έννοιες με τρόπο απλό και ενδιαφέροντα χρησιμοποιώντας παραδείγματα;					
18. Ενθαρρύνει τους φοιτητές να διατυπώνουν απορίες και ερωτήσεις και να για να αναπτύξουν την κρίση τους;					
19. Ήταν συνεπής στις υποχρεώσεις του/της (παρουσία στα μαθήματα, έγκαιρη διόρθωση εργασιών ή εργαστηριακών αναφορών, ώρες συνεργασίας με τους φοιτητές);					
20. Είναι γενικά προσιτός στους φοιτητές;					

Γ. Το επικουρικό διδακτικό προσωπικό:

21. Πώς κρίνετε τη συμβολή του στην καλύτερη κατανόηση της ύλης;					

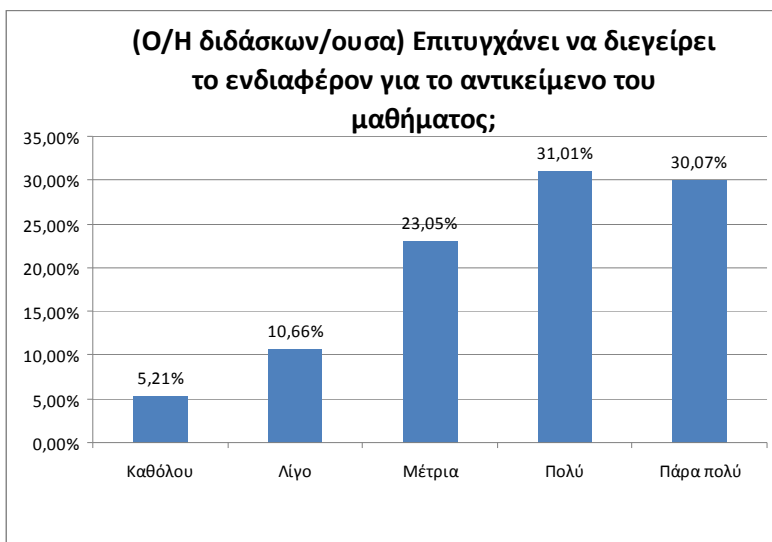
Ε. Εγώ ο/η φοιτητής/τρια:

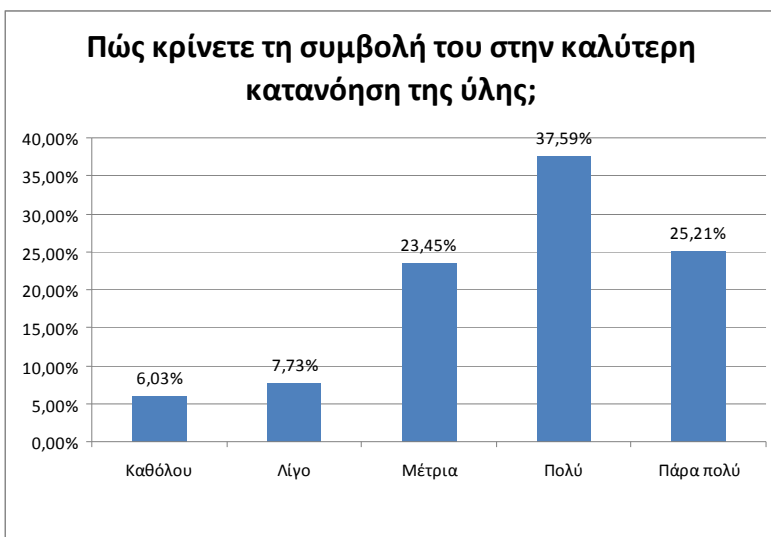
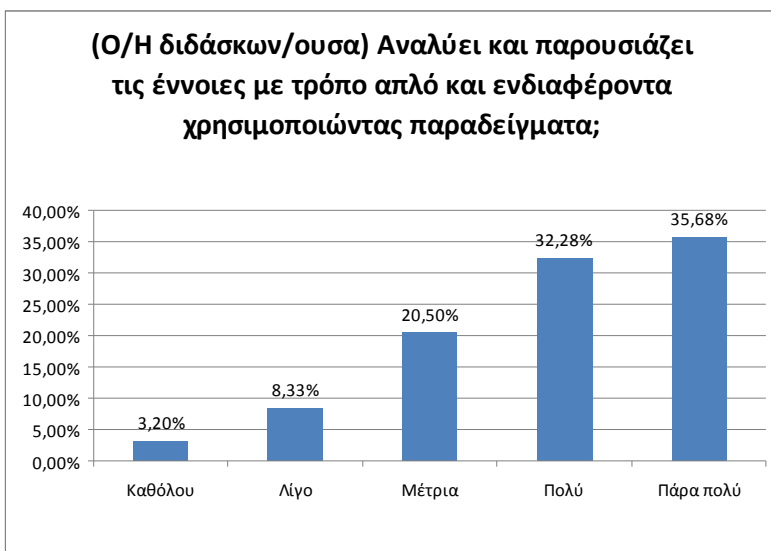
22. Παρακολουθώ τακτικά τις διαλέξεις.					
23. Παρακολουθώ τακτικά τα εργαστήρια.					
24. Ανταποκρίνομαι συστηματικά στις γραπτές εργασίες / ασκήσεις.					
25. Μελετώ συστηματικά την ύλη.					
26. Αφιερώνω εβδομαδιαία για μελέτη του συγκεκριμένου μαθήματος: 1= <2 Ώρες, 2=2-4 Ώρες, 3=4-6 Ώρες, 4=6-8 Ώρες, 5= >8 Ώρες					

Παρατηρήσεις και σχόλια:**Πίνακας Π.4.1.***Αποτελέσματα της πρώτης ετήσιας αξιολόγησης*

Τα αποτελέσματα της πρώτης ετήσιας αξιολόγησης μελετώνται αρμοδίως για να διαπιστωθεί πρώτα από όλα η αποτελεσματικότητα της διαδικασίας που έχει επιλεγεί και ο βαθμός εμπιστοσύνης και προθυμίας διδασκόντων και διδασκομένων να λάβουν

μέρος σ' αυτή. Η διαδικασία αντιμετωπίστηκε με αδιαφορία ή και επιφύλαξη, σπανιότερα δε με άρνηση, από αρκετούς διδάσκοντες (ιδίως ως προς την αποστολή του απογραφικού τους), ενώ πολύ αρνητική υπήρξε μερίδα φοιτητών. Πάντως οι περισσότεροι διδάσκοντες και οι περισσότεροι φοιτητές ήταν θετικοί. Από τους φοιτητές που τελικά συμμετείχαν προέκυψε ότι σε γενικές γραμμές αυτοί αξιολογούν πολύ έως πάρα πολύ θετικά την επάρκεια, την μεταδοτικότητα, τη συνέπεια και τη διαθεσιμότητα των καθηγητών τους. Τα συνολικά αποτελέσματα παρουσιάζονται κατωτέρω. Τα ατομικά αποτελέσματα, ενόψει του νεωτεριστικού χαρακτήρα της διαδικασίας, θα κοινοποιηθούν αρχικά μόνο στους διδάσκοντες, ώστε να τους δοθεί περιθώριο προσαρμογής και ορθής ανταπόκρισης στα κριτήρια. Από την επόμενη ακαδημαϊκή χρονιά όλα τα αποτελέσματα θα δημοσιοποιούνται με κοινοποίηση σε όλα τα μέλη ΔΕΠ και ανάρτηση στο διαδίκτυο και θα συζητούνται στους Τομείς και στο Τμήμα, ούτως ώστε να αποτελέσουν ένα ουσιαστικό έναυσμα για προβληματισμό και βελτίωση στα σημεία που θα επισημανθούν ως προβληματικά.

Εβδομαδιαίος φόρτος διδακτικού έργου

Οι Τομείς δεν έχουν παράσχει τα απαραίτητα στοιχεία προκειμένου να υπολογιστεί ο πραγματικός μέσος όρος ωρών εβδομαδιαίως διδασκαλίας ή συνδιδασκαλίας στον προπτυχιακό και μεταπτυχιακό κύκλο για τον κάθε διδάσκοντα ανά εξάμηνο κατά την τελευταία πενταετία. Επίσης δεν διατίθενται στοιχεία για το πως κατανέμονται οι ώρες διδασκαλίας μεταξύ προπτυχιακού και μεταπτυχιακού. Είναι απολύτως αναγκαίο το Τμήμα να ευαισθητοποιηθεί στο σημείο αυτό και να προβεί στον απαραίτητο έλεγχο για την τήρηση της νομιμότητας (κατά το νόμο ελάχιστη

υποχρέωση διδασκαλίας). Το Τμήμα έχει την υποχρέωση να καταγράψει αναλυτικά τις ώρες διδασκαλίας ανά διδάσκοντα και να προβλέπει πάγιο μηχανισμό ελέγχου της τήρησης των σχετικών υποχρεώσεων. Είναι ανάγκη να επικαιροποιηθεί το υπάρχον λογισμικό παρακολούθησης της Γραμματείας του Τμήματος, ώστε να περιλάβει και την πλήρη παρακολούθηση ανάθεσης εντολών και ωρών διδασκαλίας των μελών ΔΕΠ.

Βραβεία διδασκαλίας

Δεν υπάρχουν θεσμοθετημένα βραβεία διδασκαλίας για μέλη ΔΕΠ. Το ζήτημα πρέπει να συζητηθεί στο Τμήμα.

Η συμμετοχή των μεταπτυχιακών φοιτητών και των υποψηφίων διδασκόντων στην εκπαιδευτική διαδικασία

Ούτε οι μεταπτυχιακοί φοιτητές ούτε οι υποψήφιοι διδάκτορες αξιοποιούνται στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ορισμένοι μεταπτυχιακοί φοιτητές καλούνται να βοηθήσουν, αν το επιθυμούν, ως ωρομίσθιοι, στη διεξαγωγή των γραπτών εξετάσεων ενισχύοντας το έργο των επιτηρητών. Ο αριθμός τους ποικίλλει, π.χ. το ακαδημαϊκό έτος 2008-2009 απασχολήθηκαν για το σκοπό αυτό 104 μεταπτυχιακοί φοιτητές. Οι υποψήφιοι διδάκτορες καλούνται σποραδικά, σε εθελοντική βάση, να καθοδηγήσουν νεώτερους φοιτητές που εκπονούν εργασίες θεματικά συγγενείς, να δώσουν διαλέξεις σχετικές με το θέμα της διδακτορικής τους διατριβής, να συνδιοργανώσουν συνέδρια και ημερίδες και να μετάσχουν σε ερευνητικά προγράμματα υπό την καθοδήγηση μελών ΔΕΠ.

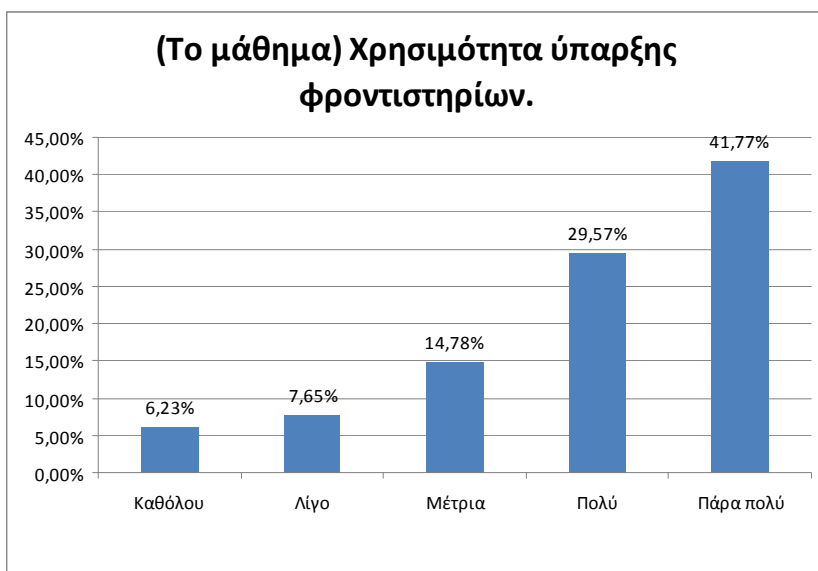
4.2. Ποιότητα και αποτελεσματικότητα της διδακτικής διαδικασίας

Όπως έχει ήδη αναλυτικά σημειωθεί ανωτέρω, τα διδασκόμενα μαθήματα διακρίνονται σε υποχρεωτικά, που προσφέρουν τις βασικές γνώσεις των κυριότερων κλάδων του δικαίου, τα υποχρεωτικής επιλογής, που επιτρέπουν στο φοιτητή να επιλέξει ορισμένα μαθήματα από ένα σχετικά περιορισμένο κατάλογο μαθημάτων βασικής εξειδίκευσης και τα ελεύθερης επιλογής, που παρέχουν στο φοιτητή την ευκαιρία να επιλέξει ορισμένα μαθήματα από έναν ευρύτερο κατάλογο εξειδικευμένων μαθημάτων και να συμπληρώσει έτσι την εξειδίκευσή του κατά βούληση. Στόχος της

διδασκαλίας, όπως προαναφέρθηκε, είναι η μετάδοση στο φοιτητή γνώσεων (πληροφοριών) που διασφαλίζουν μια σφαιρική και γενική εποπτεία της νομικής επιστήμης σε συνδυασμό με κάποια εξειδίκευση, καθώς και η μετάδοση σε αυτόν της πρόσφορης μεθόδου εργασίας (μεθοδολογία). Για την επίτευξη των στόχων αυτών η διδασκαλία του κάθε μαθήματος συνήθως περιλαμβάνει:

α) τις ex cathedra παραδόσεις, όπου ο διδάσκων αναπτύσσει τα προς διδασκαλία θέματα. Η παρακολούθησή τους δεν ελέγχεται ούτε αποτελεί προϋπόθεση συμμετοχής στις εξετάσεις.

β) τις ασκήσεις (φροντιστηριακά μαθήματα) εμπέδωσης. Ούτε εδώ η προσέλευση και συμμετοχή ελέγχεται ούτε αποτελεί προϋπόθεση συμμετοχής στις εξετάσεις. Συνήθως οι ασκήσεις οργανώνονται χωρίς κατανομή των φοιτητών σε μικρότερα κλιμάκια, πράγμα που αποδυναμώνει σημαντικά τη χρησιμότητά τους. Σε ορισμένα μαθήματα (όπως οι εφαρμογές δημοσίου δικαίου) τις ασκήσεις παρακολουθούν συγχρόνως μέχρι και πολλές εκατοντάδες φοιτητών. Η κατάσταση αυτή οφείλεται, πρώτον, στην έλλειψη ικανού αριθμού βοηθητικού επιστημονικού προσωπικού, δεύτερον, στην ελλιπή υποδομή των χώρων, τρίτον δε και κυρίως στο διαρκώς μεταβαλλόμενο και κυμαινόμενο αριθμό των φοιτητών που παρακολουθούν, δεδομένου ότι η συμμετοχή τους είναι καθαρά προαιρετική. Σημειώνεται πάντως ότι παρά τις δυσκολίες οι φοιτητές αξιολόγησαν τα παρεχόμενα φροντιστηριακά μαθήματα ως πάρα πολύ ή πολύ χρήσιμα (41,77% και 29,57% αντιστοίχως) και πολύ αποτελεσματικά στην πλειονότητά τους, όπως φαίνεται στο ακόλουθο διάγραμμα.

Σημειώνεται ότι η Επιτροπή κατάρτισης του νέου προγράμματος μελετά αφενός μεν τη θεσμοθέτηση της άσκησης των φοιτητών σε μικρά κλιμάκια στο πλαίσιο δύο διδασκομένων μαθημάτων ανά εξάμηνο (και όχι σε όλα, όπως μέχρι σήμερα), ένα με κατεύθυνση ιδιωτικού και ένα με κατεύθυνση δημοσίου δικαίου (με παροχή στο φοιτητή να επιλέξει σε ποια δύο μαθήματα θα ασκηθεί μεταξύ περισσοτέρων), με συνυπολογισμό της αξιολόγησης του φοιτητή στο τελικό αποτέλεσμα του μαθήματος. Αφετέρου δε η Επιτροπή μελετά με τη θεσμοθέτηση ορισμένων μαθημάτων, ίσως δύο ανά εξάμηνο, με περιεχόμενο κυρίως πρακτικό, δηλαδή μαθημάτων συνολικά προσανατολισμένων στην πρακτική άσκηση, με σεμιναριακό χαρακτήρα, επίσης σε ολομελή βάση και με αποτίμηση της συνεχούς επίδοσης των φοιτητών.

γ) Ορισμένοι διδάσκοντες αναθέτουν στο πλαίσιο του μαθήματός τους την εκπόνηση εργασιών κατ' οίκον, σε εθελοντική βάση, με σκοπό να εκπαιδευτεί ο φοιτητής στη συγγραφή νομικών κειμένων και τη χρήση της βιβλιογραφίας. Για την εκπόνηση των εργασιών αυτών παρέχεται συχνά στους φοιτητές καθοδήγηση σε όλα τα στάδια, από την αναζήτηση της απαραίτητης βιβλιογραφίας μέχρι τη διατύπωση των επιχειρημάτων. Το μεθοδολογικό όφελος που αποκομίζει ο φοιτητής μπορεί να είναι σημαντικό. Μερικές φορές οι εργασίες παρουσιάζονται στην τάξη, διαδικασία που εξασκεί τους φοιτητές στο δημόσιο λόγο και αναπτύσσει τις επικοινωνιακές τους ικανότητες. Αρκετοί φοιτητές επιλέγουν την εκπόνηση εργασίας, όποτε αυτή προσφέρεται. Η ανάθεση εργασιών μπορεί να ενταχθεί συστηματικότερα στο πλαίσιο των ασκήσεων ή των σεμιναριακών μαθημάτων όταν υιοθετηθεί το νέο πρόγραμμα σπουδών. Η εκπόνηση εργασίας, όταν γίνεται υπό την πραγματική καθοδήγηση του διδάσκοντα, είναι ιδιαίτερος επωφελής, ενώ παρέχει επιπλέον μια καλή ευκαιρία επαφής διδασκόντων και διδασκομένων.

δ) Ορισμένοι διδάσκοντες χρησιμοποιούν για την υποστήριξη της διδασκαλίας τους υλικό που οι ίδιοι διανέμουν ή που διατίθεται στους φοιτητές σε φωτοτυπία, (άρθρα, νομολογία κλπ). Επίσης ορισμένοι χρησιμοποιούν διαφάνειες με το λογισμικό power point. Είναι ευκαίριο να γενικευθεί περισσότερο αυτή η πρακτική.

Σημειώνεται ότι πέραν του προγράμματος μαθημάτων, ορισμένοι διδάσκοντες οργανώνουν σεμινάρια που απευθύνονται στους ωριμότερους φοιτητές. Παρότι διάφορα σεμινάρια οργανώνονται από πολλών ετών (ορισμένα μάλιστα «έζησαν»

πολλές δεκαετίες), δεν είναι θεσμοθετημένα, επαφίενται στη συγκεκριμένη πρωτοβουλία του διδάσκοντα, οργανώνονται σε προαιρετική και εθελοντική βάση, πάνω σε διάφορους κύκλους θεμάτων, συνήθως χωρίς τελική αξιολόγηση του φοιτητή. Τα σεμινάρια αυτά συνήθως απευθύνονται στους φοιτητές των δύο τελευταίων εξαμήνων. Έτσι οργανώθηκαν κατά καιρούς σεμινάρια σε διάφορα θέματα δημοσίου (συνταγματικού) δικαίου, ευρωπαϊκού δικαίου, νομικής πληροφορικής κλπ. Συνήθως στα σεμινάρια αυτά παρουσιάζονται εργασίες με τη μορφή εισηγήσεων και ακολουθεί συζήτηση, στην οποία συμμετέχουν και νέοι επιστήμονες. Τα σεμινάρια αυτά έχουν συμβάλει σημαντικά στην παρακίνηση των φοιτητών να εμβαθύνουν σε διάφορα επιστημονικά αντικείμενα, με εξοικείωση στη σχετική βιβλιογραφία και μεθοδολογία. Αποτελούν χώρο στενής επαφής διδασκόντων και διδασκομένων και καλλιεργούν το ενδιαφέρον των φοιτητών να συνεχίσουν με μεταπτυχιακά.

Στο σημείο αυτό επισημαίνεται η έλλειψη ενός εισαγωγικού μαθήματος στο Α' εξάμηνο διδασκαλίας της μεθόδου και του τρόπου εργασίας των φοιτητών (ενημέρωση για τις βιβλιοθήκες, τις βάσεις δεδομένων και τα αρχεία, εκπαίδευση στη χρήση της βιβλιογραφίας και του πρωτογενούς υλικού, στη δόμηση μιας επιστημονικής εργασίας, την ανάπτυξη των θέσεων, την τεκμηρίωση με υποσημειώσεις κλπ), με αποτέλεσμα το μεθοδολογικό αυτό έλλειμμα να τους συνοδεύει μέχρι το τέλος των σπουδών τους. Η αναπλήρωσή του δεν μπορεί να επιτευχθεί από τις προσπάθειες που καταβάλουν σχετικά μερικοί διδάσκοντες στο πλαίσιο του δικού τους μαθήματος.

Επισημαίνεται επίσης ότι οι φοιτητές μας, στο πλαίσιο της διεύρυνσης της επιστημονικής τους γνώσης, αλλά και της διεθνούς ακαδημαϊκής εμπειρίας τους, πρέπει να ενθαρρύνονται να συμμετέχουν στο πρόγραμμα ανταλλαγής φοιτητών Socrates/Erasmus και να ενταχθούν για ένα εξάμηνο σε ένα από τα συνεργαζόμενα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα του εξωτερικού.

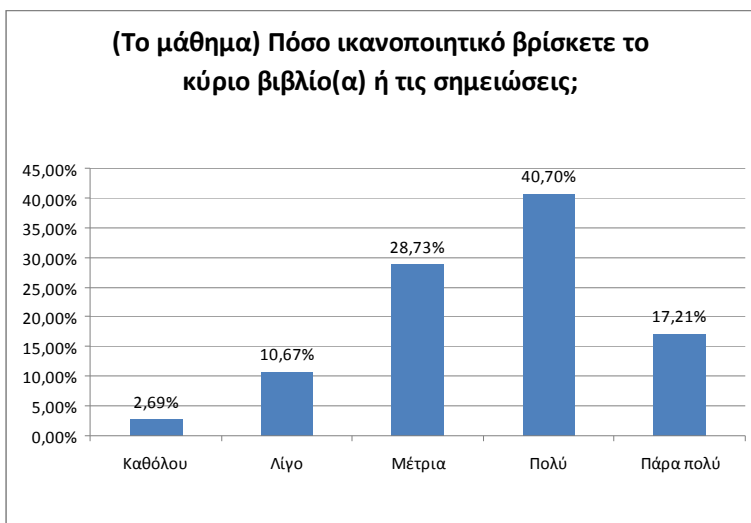
Πρέπει επίσης να παρακινούνται να παρακολουθούν και να συμμετέχουν στα διάφορα επιστημονικά συνέδρια που οργανώνονται συχνά στο Τμήμα μας. Μέχρι σήμερα η παρουσία τους σε αυτά δεν είναι συχνή. Θα ήταν επίσης ιδιαίτερα επωφελές να συμμετέχουν περισσότερο στις διάφορες διεθνείς επιστημονικές φοιτητικές εκδηλώσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Μερικές φορές το έκαναν με μεγάλη επιτυχία, όπως στο διεθνή ρητορικό διαγωνισμό 2009-2010, όπου η φοιτητική ομάδα του Τμήματός μας πρώτευσε μεταξύ πολλών προερχομένων από πολύ σημαντικά ευρωπαϊκά πανεπιστήμια. Το Τμήμα πρέπει να ενδιαφερθεί και να οργανώσει

καλύτερα την παρουσία αυτή, με την επιφόρτιση σχετικά μιας ομάδας διδασκόντων.

Σημειώνεται ακόμη στο σημείο αυτό ότι από το 1987 εκδίδεται (τρία τακτικά και ένα ειδικό τεύχος κάθε χρόνο), με αποκλειστική ευθύνη των φοιτητών μας, κατά το πρότυπο αντίστοιχων εκδόσεων σε μεγάλα πανεπιστήμια του εξωτερικού, το αναγνωρισμένο ως υψηλού επιστημονικού επιπέδου περιοδικό *Εφαρμογές δημοσίου δικαίου*, με περιεχόμενο ζητήματα επίκαιρου αλλά και διαρκούς νομικού ενδιαφέροντος που άπτονται του δημοσίου δικαίου από το γνωστό εκδοτικό οίκο Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Επικαιροποίηση περιεχομένων μαθημάτων

Συγκεκριμένη τυπική διαδικασία επικαιροποίησης του περιεχομένου των μαθημάτων ή των διδακτικών μεθόδων δεν υπάρχει. Η διδασκαλία των περισσότερων μαθημάτων βασίζεται σε συγγράμματα που έχουν εκδοθεί μετά το 2000, όπως προκύπτει από τα απογραφικά δελτία. Υπάρχουν όμως αρκετά παλαιά (53 από τη δεκαετία του 90, 18 από τη δεκαετία του 80 και 1 από τη δεκαετία του 70). Πάντως, οι περισσότεροι διδάσκοντες δηλώνουν ότι λαμβάνουν υπόψη και ενσωματώνουν στη διδασκαλία τους τις τελευταίες εξελίξεις. Πρέπει να ενθαρρύνονται οι νέες επικαιροποιημένες εκδόσεις των συγγραμμάτων, αν είναι δυνατόν σε ετήσια βάση και πάντως η διανομή ενθέτων ή σημειωμάτων με επικαιροποίηση του περιεχομένου τους στην περίπτωση που δεν είναι δυνατή η άμεση επικαιροποίηση του κυρίου βοηθήματος). Όπως προκύπτει από το κατωτέρω διάγραμμα, κατά την αξιολόγηση των φοιτητών το κύριο βιβλίο κρίθηκε πολύ ικανοποιητικό από το 40,70% και μέτριο από το 28,75%, ενώ πολύ (36,61) έως πάρα πολύ καλή (29,14) κρίθηκε η οργάνωση της ύλης.

Επιτυχία στις εξετάσεις, χρόνο φοίτησης

Τα ποσοστά επιτυχίας των φοιτητών που έλαβαν μέρος στις εξετάσεις είναι 82% στα υποχρεωτικής επιλογής μαθήματα, 86% στα ελεύθερης επιλογής και 58% στα υποχρεωτικά μαθήματα.

Σημειωτέον ότι οι φοιτητές έκριναν σε μεγάλο βαθμό τα μαθήματά τους πολύ (38,96%) έως πάρα πολύ δύσκολα (15,38) για το έτος που διδάσκονται.

Ο μέσος βαθμός πτυχίου είναι 6,47/10.

Η μέση διάρκεια σπουδών πριν τη λήψη πτυχίου είναι 5 χρόνια.

Πίνακας Π.4.2 - Εξέλιξη του αριθμού των αποφοίτων του Προπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών και διάρκεια σπουδών

Έτος εισαγωγής	Διάρκεια σπουδών (χρόνια)								Σύνολο
	Κ	Κ+1	Κ+2	Κ+3	Κ+4	Κ+5	Κ+6	Δεν έχουν αποφοιτήσει	
2000-2001		251	329	143	88	55	13	152	(1031)
2001-2002	14	283	245	163	66	26	15	200	(1012)
2002-2003 ¹	11	176	373	163	43	10	3	212	(991)

¹ Κ: κανονική διάρκεια σπουδών (σε έτη) στο Τμήμα.

2003-2004	2	212	299	66	10	5		351	(945)
2004-2005	19	235	108	4	4			375	(745)
2005-2006	14	47	9	8				679	(757)
2006-2007		5	2					658	(665)
2007-2008								673	(673)
2008-2009								635	(635)

Όπου (Κ): 8ο εξάμηνο σπουδών, (Κ+1): 9^ο-10^ο εξάμηνο σπουδών (Κ+6): 19ο-20ο εξάμηνο σπουδών. Στο (Κ+1) και συγκεκριμένα στο 9ο εξάμηνο περιλαμβάνονται οι φοιτητές που ολοκλήρωσαν τις σπουδές τους στην εξεταστική του Σεπτεμβρίου ενός ακαδημαϊκού έτους και οι φοιτητές που ολοκλήρωσαν τις σπουδές τους στην εξεταστική του χειμερινού εξαμήνου του αμέσως επόμενου ακαδ. έτους. Τυχόν διαφορές στη στήλη «Σύνολο» του Πίνακα «Π.4.2» με άλλους Πίνακες οφείλονται σε πιθανές αναστολές ή διαγραφές που έχουν ζητήσει φοιτητές/τριες μετά την εγγραφή τους, καθώς και στο ότι κάποιοι έχουν αποφοιτήσει μετά το (Κ+6) εξάμηνο σπουδών τους. Οι φοιτητές που έχουν εισαχθεί από το ακαδημαϊκό έτος 2006-2007 (στο Α' εξάμηνο σπουδών) και μετά, δεν έχουν συμπληρώσει τον απαιτούμενο χρόνο σπουδών συνεπώς δε θα μπορούσαν να έχουν αποφοιτήσει.

Πίνακας Π.4.3 - Κατανομή βαθμολογίας και μέσος βαθμός πτυχίου των αποφοίτων του Προπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών

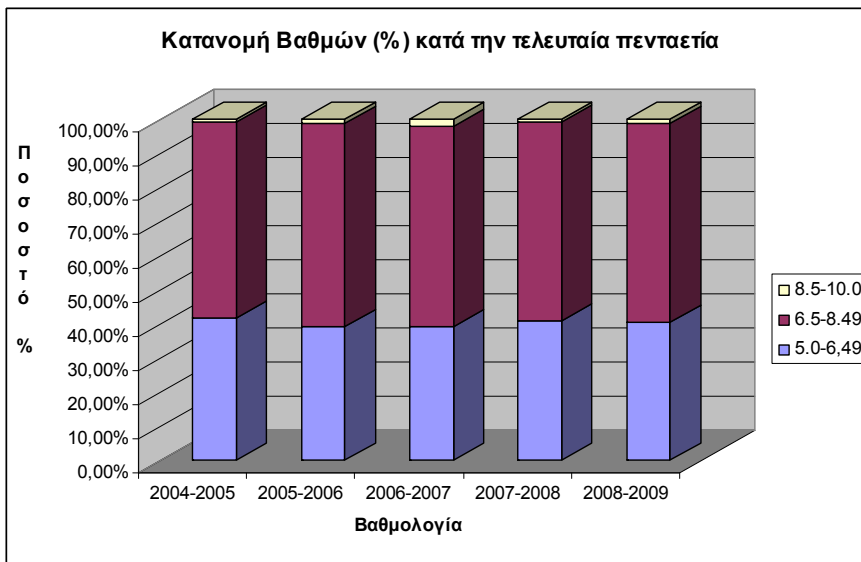
Έτος Αποφοίτησης	Κατανομή Βαθμών (%)			Μέσος όρος Βαθμολογίας (Σύνολο αποφοίτων)
	5. 0-6. 49	6. 5-8. 49	8. 5-10. 0	
2004-2005	391 (41.5%)	544 (57.7%)	8 (0.8%)	(943) 6.57
2005-2006	393 (39.3%)	593 (59.3%)	14 (1.4%)	(1000) 6.00
2006-2007	265 (39.1%)	398 (58.8%)	14 (2.1%)	(677) 6.63
2007-2008	414 (40.7%)	590 (58.1%)	12 (1.2%)	(1016) 6.58
2008-2009	372 (40.7%)	532 (58.2%)	10 (1.1%)	(914) 6.57
Σύνολο	1835	2657	58	(4550)

	(40.3%)	(58.4%)	(1.3%)	6.47
--	---------	---------	--------	------

«Καλώς»: Μ.Ο. μεγαλύτερος ή ίσος του 5 και μικρότερος του 6,50.

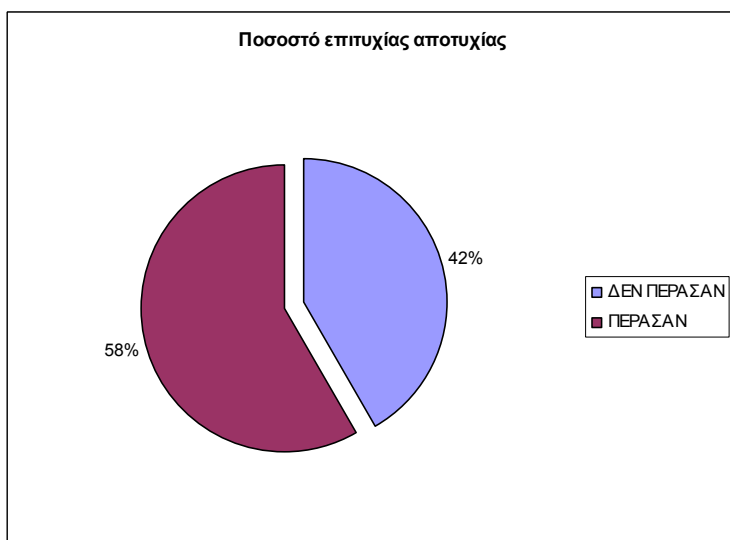
«Λίαν Καλώς»: Μ.Ο. μεγαλύτερος ή ίσος του 6,50 και μικρότερος του 8,50.

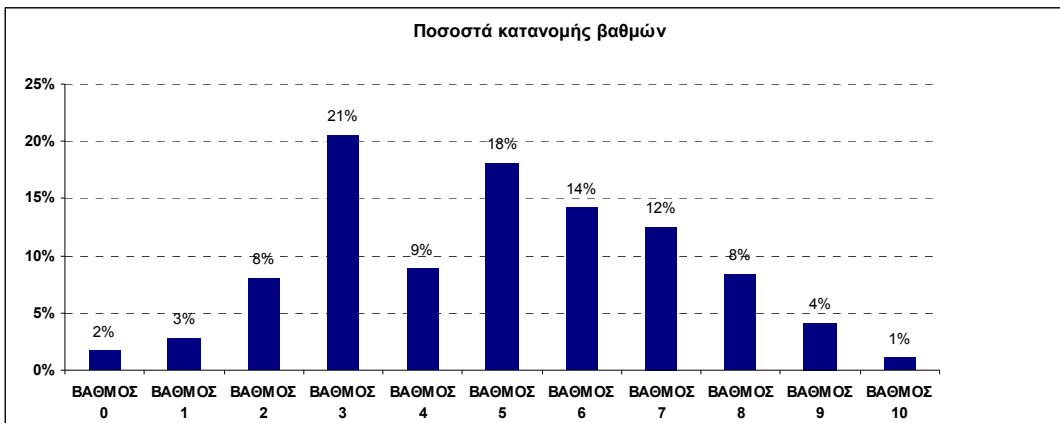
«Άριστα»: Μ.Ο. μεγαλύτερος ή ίσος του 8,50.

Κατανομή βαθμών και ποσοστά επιτυχίας – αποτυχίας στα Υποχρεωτικά μαθήματα κατά την τελευταία πενταετία

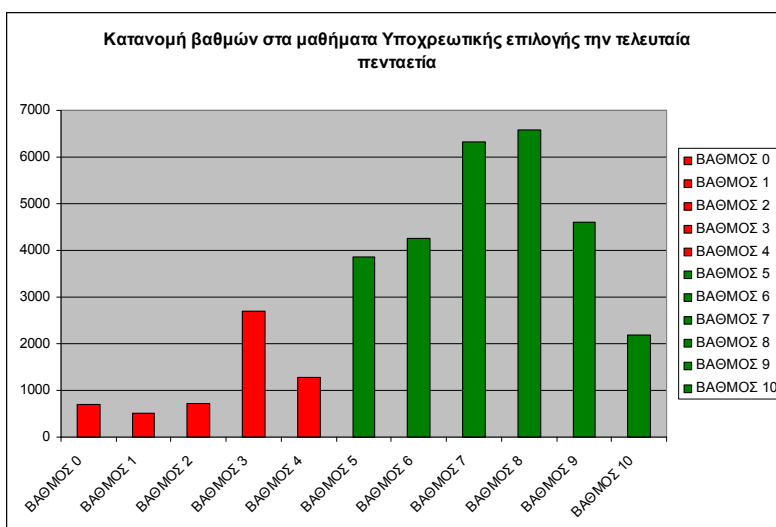
ΕΞΕΤΑΣΤΗΚΑΝ	202.323
ΔΕΝ ΠΕΡΑΣΑΝ	84.363
ΠΕΡΑΣΑΝ	117.960
ΔΕΝ ΠΕΡΑΣΑΝ	42%
ΠΕΡΑΣΑΝ	58%

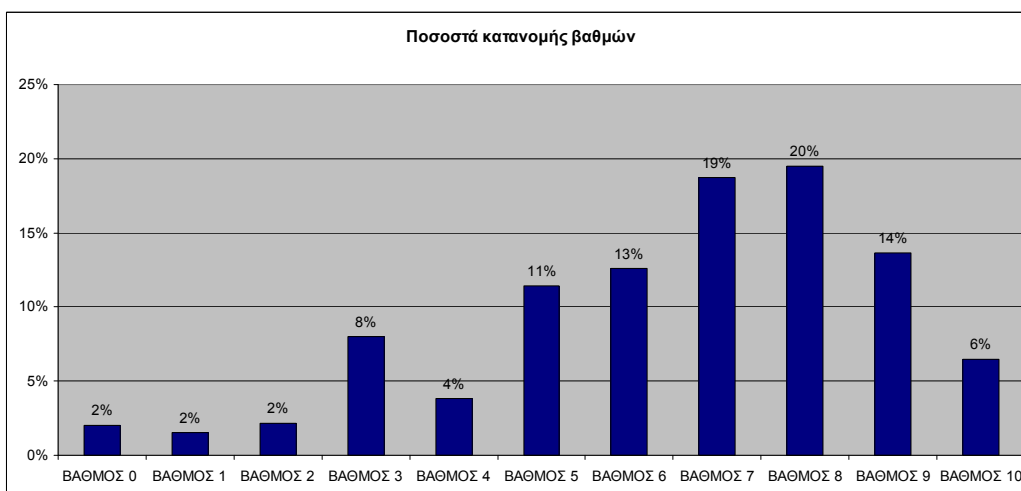
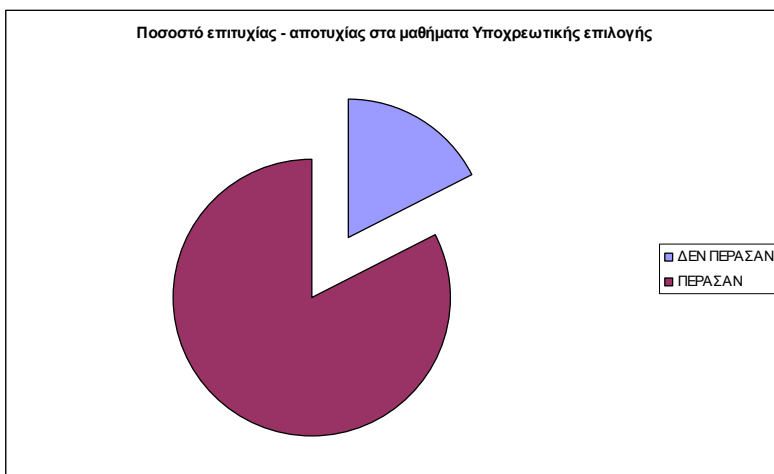

Κατανομή βαθμών και ποσοστά επιτυχίας – αποτυχίας στα μαθήματα Υποχρεωτικής επιλογής κατά την τελευταία πενταετία

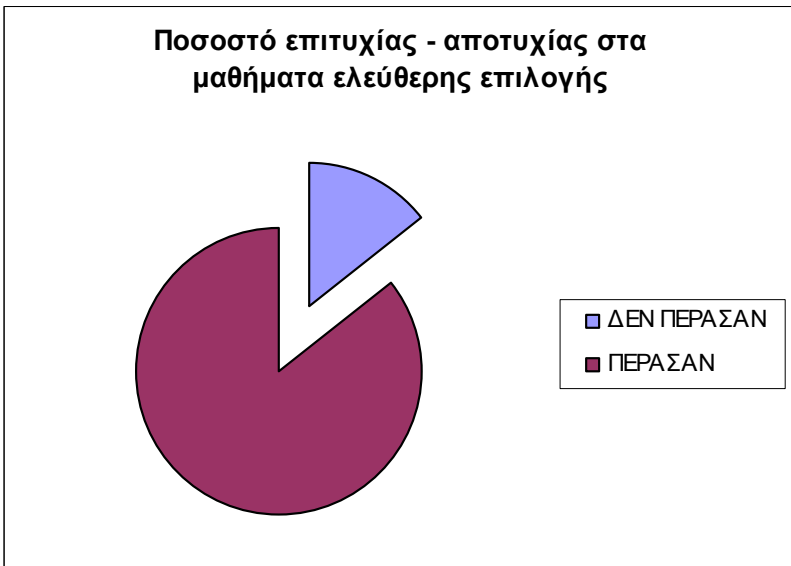
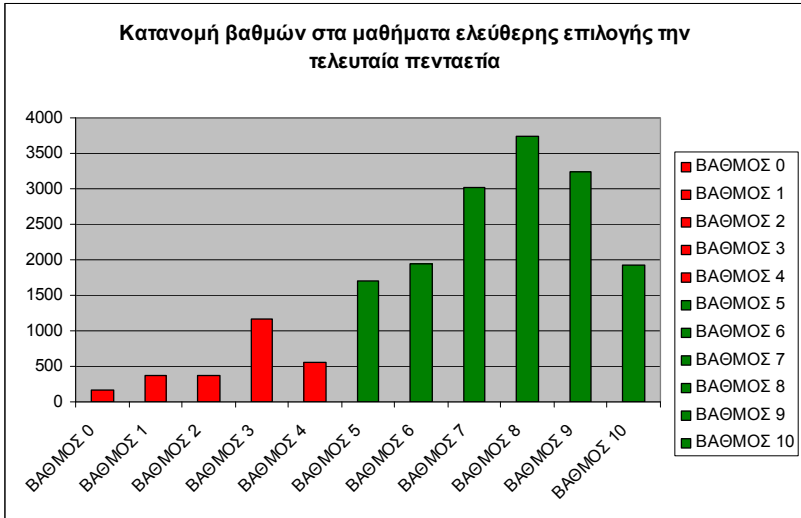
ΕΞΕΤΑΣΤΗΚΑΝ	33.724
ΔΕΝ ΠΕΡΑΣΑΝ	5.930
ΠΕΡΑΣΑΝ	27.794
ΔΕΝ ΠΕΡΑΣΑΝ	18%
ΠΕΡΑΣΑΝ	82%

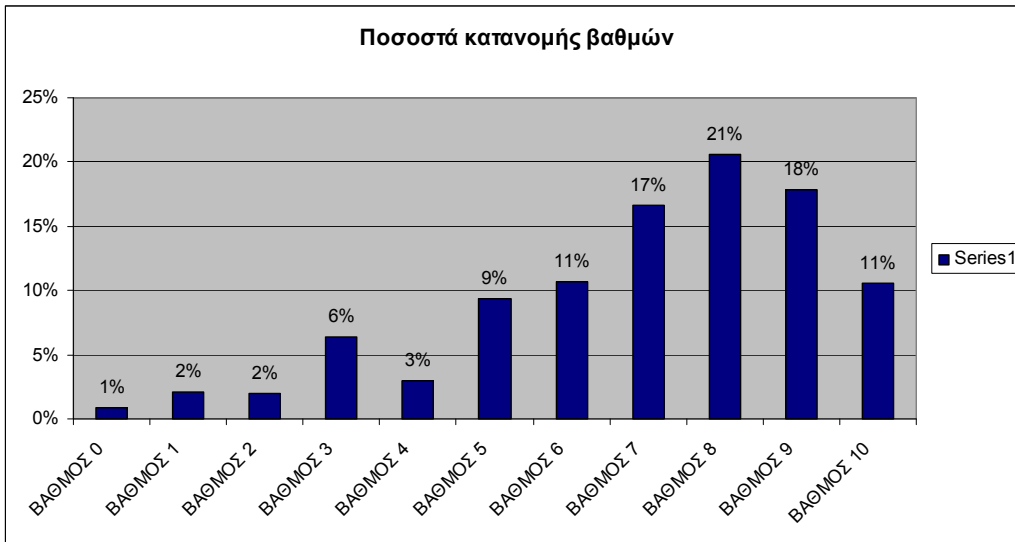

**Κατανομή βαθμών και ποσοστά επιτυχίας – αποτυχίας στα μαθήματα
Ελεύθερης επιλογής κατά την τελευταία πενταετία**

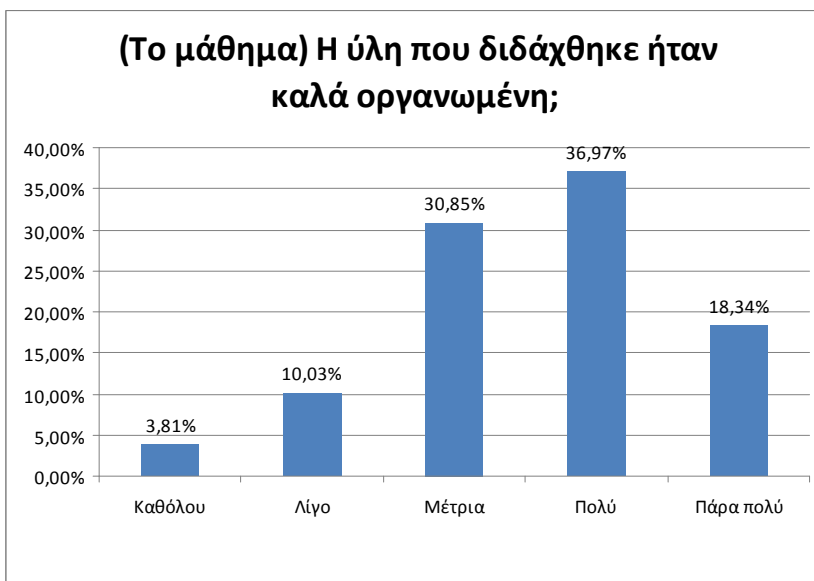
ΕΞΕΤΑΣΤΗΚΑΝ	18.183
ΔΕΝ ΠΕΡΑΣΑΝ	2.610
ΠΕΡΑΣΑΝ	15.573
ΔΕΝ ΠΕΡΑΣΑΝ	14%
ΠΕΡΑΣΑΝ	86%

4.3. Οργάνωση και εφαρμογή διδακτικού έργου

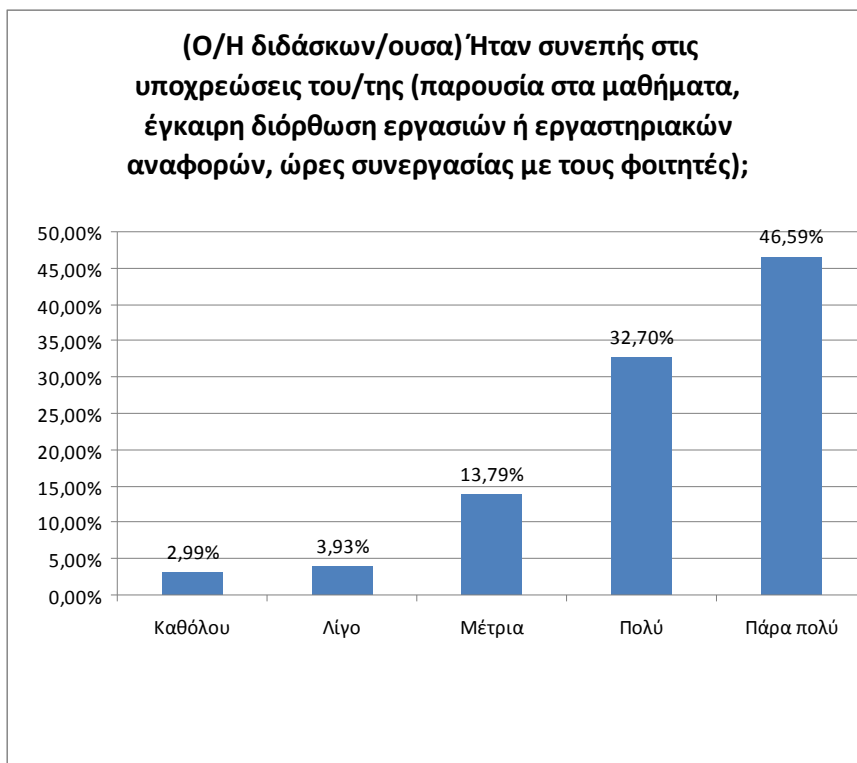
Η ύλη των μαθημάτων γνωστοποιείται στους φοιτητές μέσω των γραπτών ανακοινώσεων, των ιστοσελίδων των τομέων, αλλά και προφορικά μέσα στις αίθουσες διδασκαλίας κατά την έναρξη των μαθημάτων από τους διδάσκοντες. Ορισμένοι διδάσκοντες διανέμουν και έντυπα που περιέχουν την ύλη στην αρχή του εξαμήνου (λ.χ. Οικογενειακό Δίκαιο) Σημειωτέον ότι οι φοιτητές αξιολόγησαν την οργάνωση της ύλης πολύ καλή (36,97%) και μέτρια (30,85%).

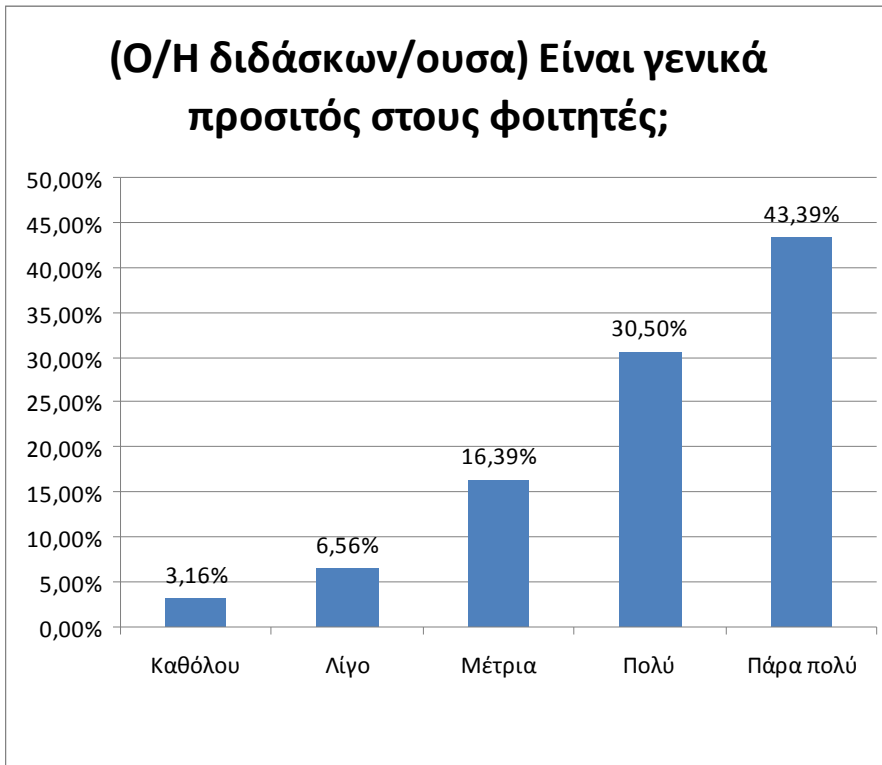

Το ίδιο δεν ισχύει και για τους μαθησιακούς στόχους που παραμένουν μάλλον αδιατύπωτοι και για την υλοποίηση των οποίων δεν υπάρχει σαφής διαδικασία μέτρησης –εκτός φυσικά των εξετάσεων.

Ωρολόγιο πρόγραμμα

Το ωρολόγιο πρόγραμμα τηρείται κανονικά εκτός απροόπτου προσκόμματος (απεργία διδασκομένων ή διδασκόντων, κατάληψη της σχολής κλπ), γεγονός που πιστοποιείται από την αξιολόγηση των φοιτητών κατά την οποία οι διδάσκοντες είναι πάρα πολύ (46,59) έως πολύ συνεπείς με τις υποχρεώσεις τους (32%).

Οργάνωση και δομή του ωρολογίου προγράμματος

Δεν είναι ορθολογική η οργάνωση και η δομή του ωρολογίου προγράμματος, κυρίως γιατί δεν προαπαιτείται η επιτυχής εξέταση του φοιτητή στα βασικά μαθήματα πριν δηλώσει συμμετοχή στα μαθήματα εξειδίκευσης.

Βασικά εισαγωγικά μαθήματα που διδάσκονται από μέλη ΔΕΠ/ΕΠ των δύο ανωτέρων βαθμίδων

Στο Α΄ εξάμηνο:

- στο μάθημα της ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ διδάσκουν 1 καθηγήτρια (Ι. Βελισσαροπούλου) και 2 αναπληρώτριες καθηγήτριες (Κ. Μπουρδάρα, Ε. Παπαγιάννη), σε σύνολο 5 διδασκόντων.

- Το μάθημα ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ διδάσκουν 6 καθηγητές (Κ. Μαυριάς, Σ. Φλογαίτης, Π. Παντελής, Φ. Σπυρόπουλος, Γ. Δρόσος, Α. Δημητρόπουλος) στο σύνολο 9 διδασκόντων.

-Το μάθημα ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΑΣΤΙΚΟΥ διδάσκουν ένας καθηγητής (Ι. Καράκωστας) και ένας αναπληρωτής καθηγητής (Κ. Ρούσσο) σε σύνολο 10 διδασκόντων.

-Το μάθημα ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ διδάσκουν 1 αναπληρωτής καθηγητής (Κ. Παπαγεωργίου) σε σύνολο 2 διδασκόντων.

Στο Β΄ εξάμηνο:

- Το μάθημα ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ διδάσκουν 2 καθηγητές (Α. Παπαχρήστου, Δ. Καλλινίκου) και 1 αναπληρώτρια καθηγήτρια (Δ. Παπαδοπούλου) σε σύνολο 10 διδασκόντων.

- Το μάθημα ΓΕΝΙΚΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ διδάσκουν 2 καθηγητές (Λ. Κοτσαλής, Χ. Μυλωνόπουλος) σε σύνολο 7 διδασκόντων.

- Το μάθημα ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ διδάσκουν 2 καθηγητές (Α. Μπρεδήμας, Α. Γιόκαρης), 2 αναπληρωτές καθηγητές (Λ. Σισιλιάνος, Φ. Παζαρτζή) σε σύνολο 5 διδασκόντων.

- Το μάθημα ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ διδάσκουν 3 καθηγητές (Σ. Φλογαίτης, Γ. Σιούτη, Θ. Φορτσάκης) σε σύνολο 8 διδασκόντων.

Όλα τα μέλη ΔΕΠ διδάσκουν μαθήματα που εμπίπτουν στο στενό ή ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο του διορισμού τους, με εξαίρεση τον καθηγητή Α. Παπαχρήστου, που διδάσκει και άλλα μαθήματα (γνωστικό αντικείμενο διορισμού: αστικό δίκαιο, διδάσκει και κοινωνιολογία του δικαίου).

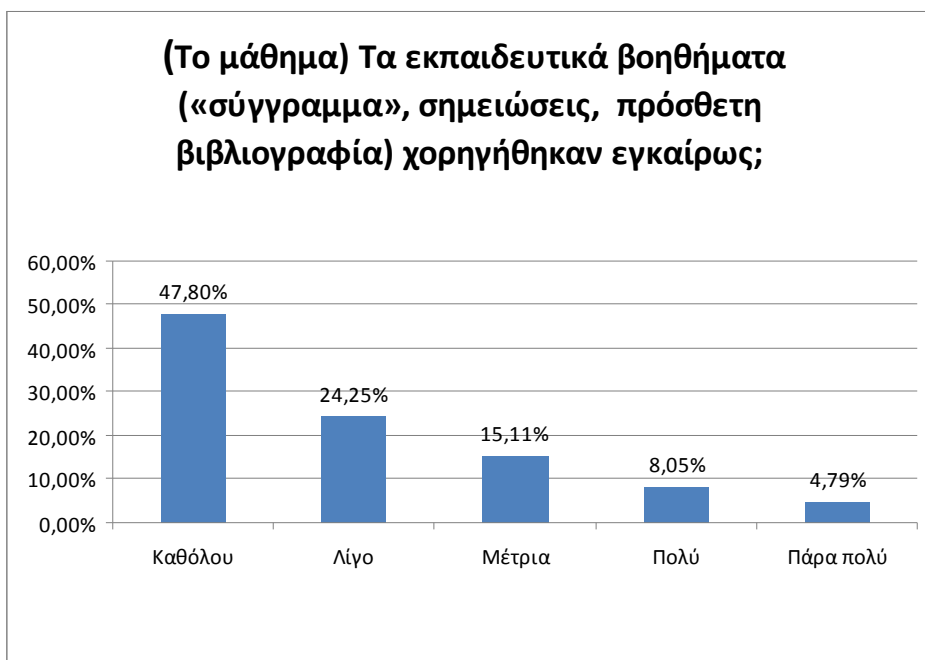
Εκπαιδευτικά βοηθήματα

Είδη και αριθμός βοηθημάτων (βιβλία, σημειώσεις, ιστοσελίδες) που διανέμονται στους φοιτητές (βλέπε συνημμένο αρχείο katalogos_sigmaton. pdf).

Πως και πότε συγκεκριμένα διατίθενται τα βοηθήματα?

Σύμφωνα με την συντριπτική πλειοψηφία των φοιτητών που μετείχαν στη διαδικασία αξιολόγησης, τα συγγράμματα δεν χορηγούνται καθόλου εγκαίρως (47,8%) ή λίγο εγκαίρως (24,25%). Είναι πολύ χαρακτηριστικό το γεγονός ότι η πρώτη ανακοίνωση παραλαβής βιβλίων για το φετινό χειμερινό εξάμηνο βγήκε στις 4

Δεκεμβρίου 2009.

Για να γίνει αντιληπτή η δυσλειτουργία του συστήματος καταγράφουμε τη διαδικασία όπως έχει σήμερα: Μόλις λήξει η υποβολή δηλώσεων των φοιτητών, η γραμματεία τυπώνει τους κατάλογους των δικαιουμένων και τους αποστέλλει στους εκδοτικούς οίκους χωρίς καθυστέρηση. Χωρίς καθυστέρηση επίσης ανακοινώνεται στους φοιτητές η δυνατότητα παραλαβής των συγγραμμάτων από τους εκδοτικούς οίκους. Το γεγονός ότι τα συγγράμματα φτάνουν στα χέρια των φοιτητών τόσο αργά οφείλεται στο ότι δεν ολοκληρώνεται έγκαιρα η διαδικασία διόρθωσης και βαθμολόγησης των γραπτών. Όταν αργούν τόσο να βγουν τα αποτελέσματα (ακόμα και σε περίπτωση προφορικών εξετάσεων) συμπαρασύρονται όλα τα υπόλοιπα. Το πρόβλημα είναι μάλιστα μεγαλύτερο στο χειμερινό εξάμηνο. Υπενθυμίζεται ότι υπάρχει δυνατότητα συμπληρωματικών δηλώσεων για τους φοιτητές εκ μεταγραφής, κατατακτηρίων, αλλοδαπών, γεγονός που επιβραδύνει κι άλλο τη διαδικασία. Σύμφωνα με πληροφορίες της Γραμματείας του τμήματος, οι τομείς ευθύνονται μερικές φορές και για την καθυστέρηση αποστολής των πιστοποιητικών που απαιτούνται για την διανομή των συγγραμμάτων.

Ποσοστό της διδασκόμενης ύλης καλύπτεται από τα βοηθήματα?

Κατά κανόνα τα βοηθήματα καλύπτουν 100% την διδακτέα και εξεταστέα ύλη. Υπάρχουν ελάχιστες εξαιρέσεις.

Βιβλιογραφική στήριξη πέραν των διανεμομένων συγγραμμάτων

Αυτό που γίνεται κυρίως είναι μια ενημέρωση στο πλαίσιο του μαθήματος –και κυρίως στο πλαίσιο των εργασιών και των σεμιναρίων- για τις καινούριες μονογραφίες, άρθρα, συνέδρια κλπ.

Αναλογία διδασκόντων διδασκομένων και η μεταξύ τους συνεργασία

Σύμφωνα με τους υπολογισμούς μας έχουμε 8.147 ενεργούς φοιτητές στο προπτυχιακό. Από αυτούς μόνο οι 5.000 περίπου κάνουν δηλώσεις μαθημάτων. Διαιρώντας τους με τον τρέχοντα αριθμό διδασκόντων που είναι $116-3=113$ προκύπτει η αναλογία 44 φοιτητών ανά διδάσκοντα. Σημειωτέον ότι το διδακτικό έργο επικουρείται από διδάσκοντες του ΠΔ 407/1980, οι οποίοι είναι περίπου 18-20 κατ' έτος. Οι διδάσκοντες αυτοί αμείβονται ελάχιστα έχοντας διδακτική υποχρέωση 1 ώρας εβδομαδιαίως, στην πραγματικότητα διδάσκουν πολύ περισσότερες ώρες ατύπως, ουσιαστικά χωρίς αμοιβή.

Οι διδάσκοντες έχουν στην πλειονότητά τους ανακοινώσει ώρες ακρόασης και τηρούν σε μεγάλο βαθμό τις υποχρεώσεις τους. Οι φοιτητές έχουν διατυπώσει παράπονα λόγω της ασυνέπειας κάποιων μελών ΔΕΠ, αν και, όπως προαναφέρθηκε, αξιολόγησαν τους περισσότερους καθηγητές ως πολύ συνεπείς και συνεργάσιμους, βοηθητικούς στην εκπαιδευτική διαδικασία και υπέρ του διαλόγου διδασκόντων- διδασκομένων.

Σύνδεση της διδασκαλίας με την έρευνα

Δυστυχώς από την έρευνα των απογραφικών έως τώρα δεν παρατηρείται σοβαρή συμμετοχή των φοιτητών στα ερευνητικά έργα των διδασκόντων.

Συνεργασίες με εκπαιδευτικά κέντρα του εσωτερικού και του εξωτερικού και με το κοινωνικό σύνολο

Για την εκπαιδευτική συνεργασία του Τμήματος Νομικής με άλλα Τμήματα ή ΑΕΙ έγινε λόγος αναλυτικά ανωτέρω, όπου η συνεργασία αυτή κρίθηκε ανεπαρκής και μη ικανοποιητική. Σποραδικά πραγματοποιούνται ορισμένες κοινές επιστημονικές εκδηλώσεις ή συναντήσεις, συνέδρια κλπ σε συνεργασία μαζί τους, αλλά η συνεργασία αυτή είναι εμβρυακή.

Από τα απογραφικά προκύπτει συνεργασία διδασκόντων με πλήθος τοπικών, περιφερειακών ή εθνικών φορέων (βλ. αναλυτικά παρακάτω).

Η συνεργασία με πανεπιστήμια του εξωτερικού λαμβάνει χώρα αφενός μεν στο πλαίσιο θεσμικών συμφωνιών-πλαίσιο που έχει υπογράψει το ΕΚΠΑ και έχει εξειδικεύσει το Τμήμα Νομικής με συγκεκριμένα πανεπιστήμια του εξωτερικού και οι οποίες συνήθως προβλέπουν τη δυνατότητα οργάνωσης κοινών επιστημονικών εκδηλώσεων, σεμιναρίων και λοιπών συναντήσεων, την ανταλλαγή καθηγητών και την οργάνωση κοινών τίτλων σπουδών, καθώς και την συνεπίβλεψη / συνδιεύθυνση διδακτορικών διατριβών. Στο πλαίσιο αυτό το Τμήμα πραγματοποιεί με επιτυχία ετήσιες ή διετείς επιστημονικές συναντήσεις με τα πανεπιστήμια του Μονάχου, Κολωνίας, Erlangen-Nürnberg, Χαϊδελβέργης, Tübingen, Freiburg i.Br και της Βιέννης, ενώ αρκετές επιστημονικές συνεργασίες σε αραιότερα χρονικά διαστήματα υπάρχουν με τα Πανεπιστήμια Φρανκφούρτης, Βόννης, Βερολίνου (Ελεύθερο Πανεπιστήμιο Βερολίνου και Humboldt Πανεπιστήμιο Βερολίνου). Επίσης έχει οργανωθεί ένα κοινό ελληνογαλλικό μεταπτυχιακό δημοσίου δικαίου με το Πανεπιστήμιο του Bordeaux (Γαλλία). Στο ίδιο πλαίσιο της διεθνούς επιστημονικής / ακαδημαϊκής συνεργασίας, εκπονήθηκε ή εκπονείται αυτή τη στιγμή αριθμός διατριβών με κοινή συνδιεύθυνση / συνεπίβλεψη, κυρίως με Γαλλικά πανεπιστήμια (που έχει επιτύχει σημαντική συνεργασία), ενώ ήδη έχει υπογραφεί σε πανεπιστημιακό επίπεδο συμφωνία για συνδιεύθυνση / συνεπίβλεψη διδακτορικών διατριβών και με το Πανεπιστήμιο Κολωνίας.

Σημειώνεται ότι, εκτός των ανωτέρω συμφωνιών-πλαίσιο, ορισμένα μέλη ΔΕΠ διδάσκουν συστηματικά σε ορισμένα πανεπιστήμια του εξωτερικού, ιδίως στη Γαλλία (Paris 1 Pantheon-Sorbonne-École de droit de la Sorbonne, Paris 2 Pantheon-Assas, Paris 13, Aix-Marseille III κλπ), είτε ως επισκέπτες καθηγητές για σειρά μαθημάτων (professeurs invités) είτε ως ειδικοί προσκεκλημένοι, ενώ και με πολλά άλλα

Πανεπιστήμια (Κολωνίας, Erlangen-Nürnberg, Χαϊδελβέργης, Tübingen, Freiburg i.Br. Φρανκφούρτης, Βόννης, Βερολίνου) υπάρχουν συχνές διμερούς φύσεως συγκεκριμένες διαλέξεις, ομιλίες, παραδόσεις, σεμινάρια είτε αλλοδαπών καθηγητών στη Νομική Σχολή, είτε Ελλήνων Καθηγητών στα αλλοδαπά Πανεπιστήμια. Επισημαίνεται πάντως, ότι το Τμήμα πρέπει να μελετήσει την εκπόνηση συγκεκριμένου σχεδίου συστηματικής ανάπτυξης αυτών των συνεργασιών, ιδίως με την οργάνωση κοινών μεταπτυχιακών.

Επισημαίνεται επίσης ότι πρέπει να επιδιωχθεί η ανάπτυξη σχέσεων τόσο με πανεπιστήμια του αγγλο-σαξωνικού χώρου όσο και με πανεπιστήμια της Βαλκανικής και της Τουρκίας. Δεν έχει μελετηθεί ούτε η συστηματική συνεργασία για το σκοπό αυτό με τους Έλληνες καθηγητές του εξωτερικού ούτε έχει εκτιμηθεί η σημασία του στοιχείου της ομογένειας για την τροφοδότησή τους με στοιχεία ελληνικής νομικής παιδείας μέσω συνεργασιών με ξένα πανεπιστήμια. Ιδιαίτερα χρήσιμη θα ήταν η δημιουργία επιτροπής που θα επιφορτιστεί με το έργο αυτό.

Αφετέρου, συνεργασία με πανεπιστήμια του εξωτερικού λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο των προγραμμάτων Socrates/Erasmus, για τα οποία έγινε ήδη λόγος (βλ. τον κατάλογο των συνεργαζομένων ξένων πανεπιστημίων ανωτέρω, Πίνακας 3.1.).

Κινητικότητα του διδακτικού προσωπικού και των φοιτητών

Για τη συνεργασία μελών ΔΕΠ με πανεπιστήμια του εξωτερικού και τη διδασκαλία τους, είτε ατομικά είτε στο πλαίσιο θεσμικών συνεργασιών, έγινε ήδη λόγος (βλ. ανωτέρω). Για την κινητικότητα των μελών ΔΕΠ και των φοιτητών στο πλαίσιο του προγράμματος Socrates/Erasmus βλ. ανωτέρω τον Πίνακα 3.2.. Όπως παρατηρήθηκε, στη συντριπτική τους πλειοψηφία των περιπτώσεων πρόκειται συνεργασίες και διδασκαλίες με βάση προσωπικές και όχι θεσμικές σχέσεις. Στο Τμήμα δυστυχώς δεν υπάρχει στρατηγικός σχεδιασμός σχετικά με την κινητικότητα των μελών ΔΕΠ και των φοιτητών. Στο πλαίσιο αυτό την τελευταία πενταετία μόνο 5 μέλη ΔΕΠ μετακινήθηκαν προς άλλα ιδρύματα στο πλαίσιο των ακαδημαϊκών-ερευνητικών δραστηριοτήτων, αριθμός που είναι εξαιρετικά μικρός. Την τελευταία πενταετία 24 μέλη του ακαδημαϊκού προσωπικού άλλων ιδρυμάτων μετακινήθηκαν προς το Τμήμα μας στο πλαίσιο των ακαδημαϊκών-ερευνητικών δραστηριοτήτων (στοιχεία της υπηρεσίας εθιμοτυπίας του ΕΚΠΑ).

Λειτουργία και η στελέχωση του κεντρικού γραφείου Διεθνών και Ευρωπαϊκών προγραμμάτων

Στη Γραμματεία του Τμήματος μία υπάλληλος είναι επιφορτισμένη με τις σχέσεις του Τμήματος με τα ξένα πανεπιστήμια, ιδίως στο πλαίσιο των προγραμμάτων Socrates/Erasmus. Κρίνεται σκόπιμο η Γραμματεία ως προς το σημείο αυτό να ενισχυθεί διοικητικά με εξειδικευμένο προσωπικό, που τέλει γνώση περισσότερων από μία ξένων γλωσσών. Η συνεργασία της Γραμματείας του Τμήματος με το Γραφείο Διεθνών και Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων του ΕΚΠΑ είναι από χαλαρή έως ανύπαρκτη. Από διοικητικής πλευράς απουσιάζει πλήρως από το Τμήμα οποιαδήποτε προβολή ή σχεδιασμός ακαδημαϊκής κινητικότητας.

Διδασκαλία σε ξένη γλώσσα

Συνολικά και στα 3 εξάμηνα διδάσκονται 34 μαθήματα σε ξένη γλώσσα στο Νομικό τμήμα (18 στο χειμερινό εξάμηνο και 16 στο εαρινό). Τα μαθήματα γίνονται στην αγγλική, γαλλική, ιταλική, γερμανική γλώσσα. (Λεπτομερώς βλ. Οδηγό Σπουδών σελ. 113-6)

Οικονομική ενίσχυση των φοιτητών ή καθηγητών που λαμβάνουν μέρος στα προγράμματα κινητικότητας

Δεν υπάρχει πρόσθετη οικονομική ενίσχυση των φοιτητών ή καθηγητών που λαμβάνουν μέρος στα προγράμματα κινητικότητας. Οι καθηγητές και οι φοιτητές άλλων ιδρυμάτων χρηματοδοτούνται από τις χώρες προέλευσης, ενώ τα μέλη ΔΕΠ και οι φοιτητές του τμήματός μας χρηματοδοτούνται μόνο από το ΙΚΥ μέσω του γραφείου Διεθνών και Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων.

Ήδη σημειώθηκε (βλ. παραπάνω) η έλλειψη στρατηγικού σχεδιασμού και διοικητικής υποστήριξης της κινητικότητας. Στο σημείο αυτό επισημαίνεται ιδιαίτερα η ανάγκη να ενταχθεί στο σχεδιασμό αυτό ο προγραμματισμός του Sabbatical.

Σημειώνεται, τέλος, ότι δεν προβλέπεται αναγνώριση του εκπαιδευτικού έργου που πραγματοποίησαν μέλη ΔΕΠ σε άλλο ίδρυμα ούτε υπάρχει διαδικασία αποτίμησης της ποιοτικής (και όχι απλώς ποσοτικής) κινητικότητάς τους.

Πίνακας Π. 4.4 - Μαθήματα Προπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών

Κωδικός - ΜΑΘΗΜΑ	Ιστότοπος	Σελίδα Οδηγού Σπουδών	Διδάσκοντες (Συνεργάτες)	Υποχρεωτικό / κατ' επιλογήν	Αξιολόγηση από φοιτητή(Ναι / Όχι)
402000-Ιστορία του Δικαίου.	www.law.uoa.gr	75	Ι. Βελισσαροπούλου, Κ. Μπουρδράρα, Α. Δημοπούλου, Ε. Παπαγιάννη, Δ. Καράμπελας	Υποχρεωτικό	Ναι
402001- Συνταγματικό Δίκαιο.	www.law.uoa.gr	75-76	Κ. Μαυριάς, Γ. Γεραπετρίτης, Σ. Φλογαΐτης, Α. Παντελής, Σ. Βλαχόπουλος, Φ. Σπυρόπουλος, Ι. Δρόσος, Α. Δημητρόπουλος, Π.- Μ. Ευστρατίου, Θ. Αντωνίου, Ε. Κουτσίμπου	Υποχρεωτικό	Ναι
402002- Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου.	www.law.uoa.gr	76-77	Κ. Χριστακάκου, Ι. Καράκωστας, Κ. Ρούσσοι, Ε. Δακορώνια, Θ. Λύτρας, Ι. Κονδύλη, Π. Παπαρσενίου, Ε. Πούλου, Γ. Μεντής, Κ. Καραγιάννης, Ζ. Τσολακίδης, Μ. Αντωνοπούλου, Κ. Μητσοπούλου, Γ. Αντωνόπουλος	Υποχρεωτικό	Ναι
402003-Εισαγωγή στην Επιστήμη του Δικαίου.	www.law.uoa.gr	77	Κ. Παπαγεωργίου, Β. Βουστάκης	Υποχρεωτικό	Ναι
402004-Οικογενειακό Δίκαιο.	www.law.uoa.gr	77-78	Α. Παπαχρίστου, Δ. Καλλινίκου, Δ. Παπαδοπούλου, Χ. Σταμπέλου, Γ. Λέκκας, Μ. Μπράβου, Ε. Τσιραγιάννη, Π. Νικολόπουλος, Γ. Γεωργιάδης, Φ. Ευαγγελίδου	Υποχρεωτικό	Όχι
402005-Γενικό Ποινικό Δίκαιο.	www.law.uoa.gr	78	Λ. Κοτσαλής, Α. Λιούρδη, Γ. Τριανταφύλλου,	Υποχρεωτικό	Ναι

			A. Διονυσοπούλου, X. Μυλωνόπουλος, Δ. Κούπης, Ν. Δημητράτος		
402006-Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο.	international.law.uoa.gr	78	A. Μπρεδήμας, Α. Γιοκάκης, Λ.-Α. Σισιλιάνος, Φ. Παζαρτζή, Μ. Γαβουνέλη	Υποχρεωτικό	Ναι
402007-Γενικό Διοικητικό Δίκαιο.	www.law.uoa.gr	79	Σ. Φλογαίτης, Π. Μουζουράκη, Π.-Μ. Ευστρατίου, Γ. Σιούτη, Κ. Γιαννακόπουλος, Θ. Φορτσάκης, Β. Κονδύλης	Υποχρεωτικό	
402008-Εμπράγματο Δίκαιο.	www.law.uoa.gr	79	Ι. Καράκωστας, Κ. Χριστακάκου, Ε. Πούλου, Δ. Λιάππης, Γ. Μεντής, Ε. Δακωρώνια, Γ. Γεωργιάδης	Υποχρεωτικό	Ναι
402009-Γενικό Ενοχικό Δίκαιο.	www.law.uoa.gr	79	Π. Παπανικολάου, Δ. Παπαδοπούλου, Μ. Αυγουσιανάκης, Χ. Σταμπέλου, Κ. Χριστοδούλου, Δ. Λιάππης, Α. Καραμπατζός, Ζ. Τσολακίδης, Μ. Μπράβου	Υποχρεωτικό	Ναι
402010-Ειδικό Ποινικό Δίκαιο.	www.law.uoa.gr	80	Λ. Κοτσαλής, Α. Δημάκης, Α. Διονυσοπούλου, Χ. Μυλωνόπουλος, Δ. Κιούπης, Ν. Δημητράτος	Υποχρεωτικό	Ναι
402011-Εμπορικό Δίκαιο (Γενικό Μέρος, Βιομηχανική Ιδιοκτησία).	www.law.uoa.gr	80	Δ. Τζουγανάτος, Η. Σουφλερός, Γ. Μιχαλόπουλος, Α. Μικρουλέα, Δ. Χριστοδούλου, Ε. Μαστρομανώλης, Χ. Χρυσάνθης	Υποχρεωτικό	Ναι
402012-Ευρωπαϊκό Δίκαιο.	emporiko.law.uoa.gr/html/emporiko.html	81	Ν. Σκανδάμης, Β. Χριστιανός, Μ. Κουσκουνά, Ε. Παπαδοπούλου	Υποχρεωτικό	οχι
402013-Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο.	www.law.uoa.gr	81	Ι. Καράκωστας, Α. Χιωτέλης, Κ. Ρούσσοι, Μ. Αυγουσιανάκης, Α. Πελένη, Π. Παπαρσενίου, Α. Καραμπατζός, Κ. Μητσοπούλου, Μ. Αντωνοπούλου, Γ. Μεντής, Κ. Καραγιάννης	Υποχρεωτικό	

402014-Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα.	www.law.uoa.gr	82	Α. Δημητρόπουλος, Σ. Φλογαίτης, Β. Κονδύλης, Θ. Αντωνίου, Φ. Σπυρόπουλος, Σ. Τσακουράκης	Υποχρεωτικό	
402015-Πολιτική Δικονομία Ι (Οργάνωση των Δικαστηρίων, Διαγνωστική Διαδικασία, Απόδειξη).	www.law.uoa.gr	82-83	Γ. Ορφανίδης, Κ. Πολυζωγόπουλος, Φ. Τριανταφύλλου-Αλμπανίδου, Δ. Τσικρικάς, Ι. Δεληκωστόπουλος, Ν. Κλαμαρή, Γ. Σινανίδης, Σ. Πανταζόπουλος, Ε. Γκέλης, Κ. Γιαννόπουλος	Υποχρεωτικό	Ναι
402016-Ποινική Δικονομία.	www.law.uoa.gr	83	Η. Αναγνωστόπουλος, Α. Τζανετής, Π. Βασιλακόπουλος, Α. Λιούρδη, Γ. Τριανταφύλλου	Υποχρεωτικό	Ναι
402017-Κληρονομικό Δίκαιο.	www.law.uoa.gr	83-84	Κ. Ρούσσος, Β. Βάθης, Π. Παπαρσενίου, Κ. Μητσοπούλου, Ι. Κονδύλη, Δ. Παπαδοπούλου, Α. Πελένη, Γ. Λέκκας, Μ. Αντωνοπούλου, Γ. Γεωργιάδης	Υποχρεωτικό	Ναι
402018-Διοικητική Δικονομία.	www.law.uoa.gr	84	Μ.-Π. Ευστρατίου, Κ. Γιαννακόπουλος, Π. Λαζαράτος, Γ. Δελλής	Υποχρεωτικό	Ναι
402019-Δίκαιο των Εμπορικών Εταιρειών.	www.law.uoa.gr	84	Ε. Περάκης, Χ. Χρυσάνθης, Γ. Σωτηρόπουλος, Ε. Μαστρομανώλης	Υποχρεωτικό	Ναι
402020-Δίκαιο Αξιογράφων.	Emporiko.law.uoa.gr	84-85	Κ. Μπέτζιου- Κάμτσιου, Γ. Αθανασίου, Χ. Χρυσάνθης	Υποχρεωτικό	Όχι
402021-Ατομικό Εργατικό Δίκαιο.	www.law.uoa.gr	85	Γ. Λεβέντης, Κ. Μπακόπουλος, Δ. Τραυλός-Τζανετάτος, Κ. Παπαδημητρίου	Υποχρεωτικό	Όχι
402022-Εφαρμογές Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου	international.law.uoa.gr/ programma_spoudon/efarmoges.htm	85-86	Ν. Σκανδάμης, Α. Γιοκάρης, Β. Χριστιανός, Φ. Παπαρτζή, Μ. Κουσκουνά, Ε.-Ρ. Παπαδοπούλου	Υποχρεωτικό	Ναι
402023-Πολιτική Δικονομία ΙΙ (Ενδικο Μέσα, Αναγκαστική	www.law.uoa.gr	86	Γ. Ορφανίδης, Σ. Πανταζόπουλος, Γ. Σινανίδης, Ν. Κατηφόρης,	Υποχρεωτικό	Ναι

Εκτέλεση.			Ν. Κλαμαρής, Φ. Τριανταφύλλου- Αλμπανίδου, Δ. Τσικριάς, Ε. Γκέλης, Ι. Δεληκωστόπουλος		
Φιλοσοφία του Δικαίου.	www.law.uoa.gr	86	Π. Σούρλας, Φ. Βασιλόγιαννης	Υποχρεωτικό	Ναι
402025-Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο.	www.law.uoa.gr	86-87	Σ. Βρέλλης, Χ. Παμπούκης, Χ. Τσούκα, Π. Αδαμοπούλου, Ι. Θωμά	Υποχρεωτικό	Ναι
402026-Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο.	www.law.uoa.gr	87	Δ. Τραυλός-Τζανετάτος, Κ. Παπαδημητρίου, Γ. Λεβέντης, Κ. Μπακόπουλος	Υποχρεωτικό	Ναι
402027-Εφαρμογές Αστικού Δικαίου.	www.law.uoa.gr	87	Α. Παπαχρίστου, Δ. Καλλινίκου, Μ. Αυγουστιανάκης, Γ. Λέκκας, Π. Νικολόπουλος, Φ. Ευαγγελίδου, Κ. Ρούσσης, Β. Βάθης, Κ. Χριστακάκου, Κ. Χριστοδούλου, Γ. Μεντής, Κ. Καραγιάννης, Π. Παπανικολάου, Χ. Σταμπέλου, Ε. Πούλου, Δ. Λιάππης, Γ. Γεωργιάδης, Ι. Καρακώστας, Ε. Δακορώνια, Θ. Λύτρας, Α. Καραμπατζός, Ζ. Τσολακίδης	Υποχρεωτικό	Ναι
402028-Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου.	www.law.uoa.gr	87-88	Ν. Αλιβιζάτος, Γ. Δελλής, Ι. Ηλιοπούλου-Στράγγα, Π. Λαζαράτος, Α. Δημητρόπουλος, Ζ. Παπαϊωάννου- Παπαθανασίου, Α. Παντελής, Κ. Γιαννάκοπουλος, Γ. Γεραπετρίτης	Υποχρεωτικό	
402029-Εφαρμογές Πολιτικής Δικονομίας	www.law.uoa.gr	88	Ν. Κλαμαρής, Δ. Τσικριάς, Γ. Σινανίδης, Ν. Κατηφόρης, Κ. Γιαννόπουλος, Γ. Ορφανίδης, Κ. Πολυζωγόπουλος, Φ. Τριανταφύλλου- Αλμπανίδου, Ι. Δεληκωστόπουλος,	Υποχρεωτικό	Ναι

			Ε. Γκέλης		
402030-Εφαρμογές Ποινικού Δικαίου – Ποινικής Δικονομίας.	poiniko.law.uoa.gr	88	Λ. Κοτσαλής, Η. Αναγνωστόπουλος, Α. Λιούρδη, Α. Δημάκης, Γ. Τριανταφύλλου, Α. Διονυσίου, Α. Διονυσίου, Χ. Μυλωνόπουλος, Ν. Λίβος, Α. Τζαννετής	Υποχρεωτικό	Ναι
40ΥΕ12-Πνευματική Ιδιοκτησία.	www.law.uoa.gr	92	Δ. Καλλινίκου, Α. Χιωτέλλης, Κ. Καραγιάννης, Π. Νικολόπουλος	Υποχρεωτικής Επιλογής	Ναι
40ΥΕ28-Ρωμαϊκό Δίκαιο.	www.law.uoa.gr	91	Ε. Παπαγιάννη, Κ. Μπουρδάρα, Α. Δημοπούλου, Δ. Καράμπελας	Υποχρεωτικής Επιλογής	Ναι
40ΥΕ06-Ελληνική Πολιτική και Συνταγματική Ιστορία.	www.law.uoa.gr	96	Ν. Αλιβιζάτος, Ι. Κονιδάρης, Σ. Βλαχόπουλος	Υποχρεωτικής Επιλογής	Ναι
40ΥΕ01-Γενική Πολιτειολογία.	www.law.uoa.gr	88-89	Σ. Τσακουράκης	Υποχρεωτικής Επιλογής	
40ΥΕ18-Ιστορία Πολιτικών και Συνταγματικών Θεσμών (διατομεακό).	www.law.uoa.gr	89-90	Θ. Αντωνίου, Γ. Γεραπετρίτης	Υποχρεωτικής Επιλογής	
40ΥΕ17-Εγκληματολογία.	www.law.uoa.gr	96-97	Ν. Κουράκης, Μ. Κρανιδιώτη, Ε. Παπαθανασόπουλος, Μ. Μαυρός	Υποχρεωτικής Επιλογής	Ναι
40ΥΕ08-Διεθνείς Οργανισμοί.	www.law.uoa.gr	99	Α. Μπρεδήμας, Α.- Λ. Σισιλιάνος	Υποχρεωτικής Επιλογής	Ναι
40ΥΕ03-Ασφαλιστικό Δίκαιο.	emporiko.law.uoa.gr	92	Δ. Χριστοδούλου	Υποχρεωτικής Επιλογής	Όχι
40ΥΕ10-Κοινωνιολογία του Δικαίου.	www.law.uoa.gr	89	Α. Παπαχρίστου, Ε. Ρεθυμιωτάκη	Υποχρεωτικής Επιλογής	Όχι
40ΥΕ19-Κοινοβουλευτικό Δίκαιο.	www.law.uoa.gr	94	Κ. Μαυριάς, Γ. Γεραπετρίτης, Θ. Αντωνίου	Υποχρεωτικής Επιλογής	
40ΥΕ20-Διεθνής Προστασία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.	www.law.uoa.gr	100	Λ.-Α. Σισιλιάνος, Μ. Γαβουνέλη	Υποχρεωτικής Επιλογής	
40ΥΕ27-Εκκλησιαστικό Δίκαιο.	www.law.uoa.gr	90-91	Ι. Κονιδάρης	Υποχρεωτικής Επιλογής	Ναι

40ΥΕ02-Ναυτικό Δίκαιο.	emporiko.law.uoa.gr	91	Λ. Αθανασίου, Δ. Χριστοδούλου	Υποχρεωτικής Επιλογής	Ναι
40ΥΕ21-Ειδικό Διοικητικό Δίκαιο.	www.law.uoa.gr	95	Ζ. Παπαθανασίου- Παπαϊωάννου, Β. Κονδύλης	Υποχρεωτικής Επιλογής	Ναι
40ΥΕ07-Ποινική Καταστολή – Σωφρονιστική.	www.law.uoa.gr	97-98	Ν. Κουράκης, Α.- Ι. Τζαννετάκη, Ε. Παπαθανασόπουλος	Υποχρεωτικής Επιλογής	Ναι
40ΥΕ13-Δίκαιο Εμπορικών Συμβάσεων.	emporiko.law.uoa.gr/html/empsimvaseon.html	92	Η. Σουφλερός, Δ. Χριστοδούλου, Ε. Μαστρομανώλης	Υποχρεωτικής Επιλογής	Όχι
40ΥΕ14-Ασφαλιστικά Μέτρα – Εκούσια Δικαιοδοσία – Ειδικές Διαδικασίες.	www.law.uoa.gr	93	Ν. Κλαμαρής, Γ. Ορφανίδης, Κ. Πολυζωγόπουλος, Δ. Τσικρικάς, Ε. Γκέλης, Κ. Γιαννόπουλος	Υποχρεωτικής Επιλογής	Ναι
40ΥΕ15-Δίκαιο Κοινωνικής Ασφάλειας.	www.law.uoa.gr	95	Π. Παπαρηγοπούλου, Κ. Κρεμαλής	Υποχρεωτικής Επιλογής	Όχι
40ΥΕ29-Δικαστική Ψυχολογία και Ψυχιατρική.	www.law.uoa.gr	98-99	Λ. Κοτσάλης, Δ. Κιούπης	Υποχρεωτικής Επιλογής	Ναι
40ΥΕ30-Διεθνές Ποινικό Δίκαιο (διατομεακό).	www.law.uoa.gr	99	Α. Γιόκαρης, Φ. Παζαρτζή, Χ. Μυλωνόπουλος, Γ. Τριανταφύλλου, Ν. Δημητράτος	Υποχρεωτικής Επιλογής	
40ΥΕ22-Κοινοτικό Οικονομικό Δίκαιο.	international.law.uoa.gr/programma_spoudon/ed.htm	100	Ν. Σκανδάμης, Β. Χριστιανός, Μ. Κουσκουνά, Ε.- Ρ. Παπαδοπούλου	Υποχρεωτικής Επιλογής	Όχι
40ΥΕ11-Πτωχευτικό Δίκαιο.	www.law.uoa.gr	91-92	Γ. Μιχαλόπουλος, Κ. Μπέτζιου-Κάμτσιου	Υποχρεωτικής Επιλογής	Ναι
40ΥΕ24-Δίκαιο Εκμεταλλεύσεως.	www.law.uoa.gr	92	Γ. Λεβέντης, Δ. Τραυλός- Τζανετάτος, Κ. Παπαδημητρίου, Κ. Μπακόπουλος	Υποχρεωτικής Επιλογής	Όχι
40ΥΕ04-Δίκαιο Περιβάλλοντος (διατομεακό).	www.law.uoa.gr	92-93	Ι. Καρακώστας, Γ. Σιούπη, Ε. Δακορώνια, Ε. Πούλου, Γ. Μεντής, Γ. Δελλής	Υποχρεωτικής Επιλογής	Ναι
40ΥΕ23-Χωροταξικό και Πολεοδομικό Δίκαιο.	www.law.uoa.gr	96	Π.-Μ. Ευστρατίου	Υποχρεωτικής Επιλογής	Ναι
40ΥΕ16-Ειδική Ποινική Νόμοι.	poiniko.law.uoa.gr	97	Ν. Λίβος, Α. Διονυσιοπούλου	Υποχρεωτικής Επιλογής	Όχι
40ΥΕ05-Φορολογικό Δίκαιο.	www.law.uoa.gr	93	Θ. Φορτσάκης, Π. Μουζουράκη	Υποχρεωτικής Επιλογής	Ναι
40ΥΕ09-Μεθοδολογία	www.law.uoa.gr	89	Π. Σούρλας, Β. Βουτσάκης,	Υποχρεωτικής	

του Δικαίου.			Φ. Βασιλόγιαννης	Επιλογής	
40ΥΕ25-Δίκαιο Οικονομικής Εγκληματικότητας.	www.law.uoa.gr	98	N. Κουράκης, Α. Διονυσοπούλου	Υποχρεωτικής Επιλογής	
40ΥΕ26-Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών.	www.law.uoa.gr	99-100	Σ. Βρέλλης, Χ. Παμπούκης, Χ. Τσούκα	Υποχρεωτικής Επιλογής	
402057-Πολιτική Επιστήμη.	www.law.uoa.gr	101	Χ. Λυριντζής	Ελεύθερης Επιλογής	
402058-Πολιτική Οικονομία.	www.law.uoa.gr	101	Μ. Κουντούρης	Ελεύθερης Επιλογής	Ναι
402059-Γενική Κοινωνιολογία.	www.law.uoa.gr	101	Α. Παπαχρίστου, Ε. Ρεθυμιωτάκη	Ελεύθερης Επιλογής	Ναι
402060-Αρχαία Ελληνικά Δίκαια.	www.law.uoa.gr	101	Α. Χέλμης, Δ. Καράμπελας	Ελεύθερης Επιλογής	
402061-Ιστορία Εξωτερικής Πολιτικής.	www.law.uoa.gr	101	Ε. Διβάνη	Ελεύθερης Επιλογής	Ναι
402096-Ιστορία Πολιτικών Ιδεών.	www.law.uoa.gr	101	Κ. Μαυριάς, Θ. Αντωνίου	Ελεύθερης Επιλογής	
402064-Ποινικό Δίκαιο Ανηλίκων.	www.law.uoa.gr	101-102	N. Κουράκης, Μ. Κρανιδιώτη, Α.-Ι. Τζαννετάκη, Μ. Μαυρής, Ε. Παπαθανασόπουλος	Ελεύθερης Επιλογής	Όχι
402066-Βυζαντινό Δίκαιο και Δίκαιο των Νεότερων Χρόνων.	www.law.uoa.gr	102	Ε. Παπαγιάννη, Κ. Μπουρδάρα	Ελεύθερης Επιλογής	
402104-Δίκαιο και Οικονομία.	www.phs.uoa.gr/ahatzis/lawecon.htm	109	Γ. Λέκκας, Α. Χατζής	Ελεύθερης Επιλογής	Ναι
402101-Ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου στο πλαίσιο του εθνικού και ευρωπαϊκού δικαίου.	www.law.uoa.gr	103	N. Κουράκης, Φ. Μηλιώνη	Ελεύθερης Επιλογής	
402102-Το ζήτημα του φύλου και της έμφυλης διαφοράς στον ελληνικό χώρο: Ανθρωπολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις των δικαϊκών θεσμίσεων και αναπαραστάσεων (ΕΠΕΑΕΚ).	www.law.uoa.gr	103	Α. Χέλμης	Ελεύθερης Επιλογής	Ναι

402100-Η Νομική ισότητα των φύλων στα Κράτη μέλη της Ε.Ε. σε Ευρωπαϊκό επίπεδο (ΕΠΕΑΕΚ).	www.law.uoa.gr	102	Θ. Αντωνίου, Α. Καλούδη	Ελεύθερης Επιλογής	
402103-Η θεσμική αποτύπωση της λειτουργίας του φύλου στην Κοινωνική πολιτική (ΕΠΕΑΕΚ).	www.law.uoa.gr	103	Π. Παπαρρηγοπούλου	Ελεύθερης Επιλογής	Όχι
402067-Συγκριτικό Δίκαιο.	www.law.uoa.gr	103-104	Ε. Μουσταίρα	Ελεύθερης Επιλογής	Ναι
402069-Δίκαιο Μέσων Ενημερώσεως – Επικοινωνίας (διατομεακό).	www.law.uoa.gr	104	Ι. Καράκωστας, Α. Γιόκαρης, Π. Μουζουράκη, Α. Καραμπιτζός	Ελεύθερης Επιλογής	Ναι
402098-Ανακριτική.	www.law.uoa.gr	104-105	Ν. Κουράκης, Μ. Κρανιδιώτη, Ε. Παπαθανασόπουλος	Ελεύθερης Επιλογής	Ναι
402070-Τραπεζικό Δίκαιο.	emporiko.law.uoa.gr/html/trapeziko.html	105	Α. Μικρούλα	Ελεύθερης Επιλογής	Όχι
402071-Δίκαιο Αλλοδαπών.	www.law.uoa.gr	105	Σ. Βρέλλης, Χ. Παμπούκης, Χ. Τσούκα, Π. Αδαμοπούλου	Ελεύθερης Επιλογής	
402105-Ειδικά θέματα Δικαίου Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας και ανταγωνισμού.	www.law.uoa.gr	105	Δ. Τζουγανάτος, Ε. Μαστρομανώλης	Ελεύθερης Επιλογής	
402073-Ιατρικό Δίκαιο (διατομεακό).	www.law.uoa.gr	106	Δ. Παπαδοπούλου, Λ. Κοτσάλης, Α. Λιούρη, Θ. Λύτρας, Π. Παπαρρηγοπούλου, Κ. Κρεμαλής	Ελεύθερης Επιλογής	Όχι
402074-Αεροπορικό Δίκαιο (διατομεακό).	www.law.uoa.gr	107	Α. Γιόκαρης, Χ. Χρυσάνθης	Ελεύθερης Επιλογής	
402077-Οργάνωση των Εκκλησιών και Διεθνείς Εκκλησιαστικοί Οργανισμοί.	www.law.uoa.gr	107	Β. Λεονταρίου	Ελεύθερης Επιλογής	
402092-Ειδικά Θέματα Ευρωπαϊκού Δικαίου.	www.law.uoa.gr	111	Ν. Σκανδάμης, Β. Χριστιανός, Μ. Κουσκουνά, Ε.-Ρ. Παπαδοπούλου	Ελεύθερης Επιλογής	
402078-Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο.	www.law.uoa.gr	107	Α. Μπρεδήμας	Ελεύθερης Επιλογής	Όχι

402079-Διαίτησία – Διεθνές και Ευρωπαϊκό (κοινοτικό και συγκριτικό) Αστικό Δικονομικό Δίκαιο.	www.law.uoa.gr	108	Ν. Κλαμαρής, Γ. Ορφανίδης, Φ. Τριανταφύλλου-Αλμπανίδου, Δ. Τσικρικάς, Κ. Γιαννόπουλος	Ελεύθερης Επιλογής	Ναι
402080-Σύγχρονες Μορφές Πιστωτικών Συναλλαγών και Τρόποι Ασφάλισης των Πιστώσεων.	www.law.uoa.gr	108	Κ. Χριστακάκου, Θ. Λύτρας	Ελεύθερης Επιλογής	Ναι
402082-Σεμινάριο Εργατικού Δικαίου.	www.law.uoa.gr	109	Γ. Λεβέντης, Κ. Μπακόπουλος, Δ. Τραυλός-Τζανετάτος, Κ. Παπαδημητρίου	Ελεύθερης Επιλογής	
402083-Σεμινάριο Εμπορικού Δικαίου.	emporiko.law.uoa.gr/html/seminario.html	109	Ε. Περάκης, Η. Σουφλερός, Γ. Σωτηρόπουλος	Ελεύθερης Επιλογής	Όχι
402084-Σεμινάριο Πολιτικής Δικονομίας.	www.law.uoa.gr	109	Ν. Κλαμαρής, Γ. Ορφανίδης, Κ. Πολυζωγόπουλος, Φ. Τριανταφύλλου-Αλμπανίδου, Σ. Πανταζόπουλος, Δ. Τσικρικάς, Γ. Σινανίδης, Ν. Κατηφόρης, Ι. Δεληκωστόπουλος, Ε. Γκέλης, Κ. Γιαννόπουλος	Ελεύθερης Επιλογής	
402085-Σεμινάριο Δημοσίου Δικαίου.	www.law.uoa.gr	109-110	Ν. Αλιβιζάτος, Κ. Γιαννακόπουλος, Ι. Ηλιοπούλου-Στράγγα, Γ. Δελλής, Κ. Κρεμαλής, Π. Παπαρρηγοπούλου	Ελεύθερης Επιλογής	Όχι
402089-Σεμινάριο Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου.	www.law.uoa.gr	111	Φ. Παζαρτζή	Ελεύθερης Επιλογής	
402065-Αθλητικό Δίκαιο (διατομεακό).	www.law.uoa.gr	108	Μ. Αυγουστιανάκης, Α. Καραμπατζός, Α. Μαλάτος, Σ.-Σ. Πανταζόπουλος (με εποπτεία Ν. Κλαμαρή)	Ελεύθερης Επιλογής	Όχι
402095-Νομική Πληροφορική (διατομεακό).	www.law.uoa.gr	108	Π. Σούρας, Γ. Γιαννόπουλος	Ελεύθερης Επιλογής	
402097-Εισαγωγή στη Χρηματοοικονομική Λογιστική και ανάλυση των Λογιστικών	www.law.uoa.gr	108	Ν. Νιάρχος, Ν. Ηρειώτης	Ελεύθερης Επιλογής	

Καταστάσεων.					
402081-Σεμινάριο Αστικού Δικαίου.	www.law.uoa.gr	109	Κ. Χριστακάκου, Ε. Δακορώνια, Γ. Μεντής, Γ. Λέκκας, Ζ. Τσολακίδης,	Ελεύθερης Επιλογής	Όχι
402086-Ανώτερο Σεμινάριο Ποινικών Επιστημών.	forumcriminalis.blogspot.com	110	Χ. Μυλωνόπουλος (και όλα τα μέλη ΔΕΠ του Τομέα κατά περίπτωση)	Ελεύθερης Επιλογής	Όχι
402087-Σεμινάριο Ιστορίας, Φιλοσοφίας και Κοινωνιολογίας του Δικαίου.	www.law.uoa.gr	110	Α. Παπαχρίστου, Α. Χέλμης, Ε. Ρεθυμμιωτάκη	Ελεύθερης Επιλογής	Όχι
402088-Σεμινάριο Ευρωπαϊκού Δικαίου.	www.law.uoa.gr	110-111	Ν. Σκανδάμης, Β. Χριστιανός, Μ. Κουσκουνά, Ε.-Ρ. Παπαδοπούλου	Ελεύθερης Επιλογής	
402090-Σεμινάριο Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου.	www.law.uoa.gr	111	Σ. Βρέλλης	Ελεύθερης Επιλογής	Ναι
402099-Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο Περιβάλλοντος (διατομεακό).	www.law.uoa.gr	111-112	Γ. Σιούτη, Μ. Γαβουνέλη, Γ. Δελλής	Ελεύθερης Επιλογής	
Ευρωπαϊκό Συνταγματικό Δίκαιο.	www.law.uoa.gr	103	Ι. Ηλιοπούλου – Στράγγα	Ελεύθερης Επιλογής	

Πίνακας Π.4.5 - Μαθήματα Προπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών

Μάθημα	Πολλαπλή βιβλιογραφία	Σύνολο ωρών	Διδακτικές μονάδες	Υπόβαθρου (Υ) Επιστημονικής Περιοχής(ΕΠ) Γενικών Γνώσεων (ΓΓ) Ανάπτυξης Δεξιοτήτων (ΑΔ)	Κορμού (Κο) Ειδίκευσης (Ε) Κατεύθυνσης (Κα)	Αριθμός φοιτητών που συμμετείχαν στις εξετάσεις	Επάρκεια Εκπαιδευτικών Μέσων Ναι/Όχι	Αριθμός Φοιτητών που πέρασε επιτυχώς στην κανονική & επαναληπτική εξέταση
402000-Ιστορία του Δικαίου.	Ναι	3+1	3		Υποχρεωτικό	5.633	Ναι	3346
402001-Συνταγματικό Δίκαιο.	Ναι	5+2	6		Υποχρεωτικό	4.648	Ναι	3354
402002- Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου.	Ναι	5+2	6	ΥΠ	Υποχρεωτικό	4.646	Ναι	3341
402003-Εισαγωγή στην Επιστήμη του Δικαίου.	Όχι	3+1	3		Υποχρεωτικό	4.740	Ναι	3277
402004-Οικογενειακό Δίκαιο.		4+1	4		Υποχρεωτικό	4.191	Ναι	3424
402005-Γενικό Ποινικό Δίκαιο.	Ναι	5+2	6		Υποχρεωτικό	8.219	Ναι	3533
402006-Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο.	Όχι	5+2	6		Υποχρεωτικό	5.516	Όχι	3387
402007-Γενικό Διοικητικό Δίκαιο.		5+2	6		Υποχρεωτικό	7.210		3581
402008-Εμπράγματο Δίκαιο.	Ναι	4+2	5	ΥΠ	Υποχρεωτικό	5.087	Ναι	3481
402009-Γενικό Ενοχικό Δίκαιο.		5+2	6		Υποχρεωτικό	5.310		3524
402010-Ειδικό Ποινικό Δίκαιο.	Ναι	5+2	6		Υποχρεωτικό	7.831	Ναι	3759
402011-Εμπορικό Δίκαιο (Γενικό	Ναι	4+2	5		Υποχρεωτικό	6.202	Όχι	3842

Μέρος, Βιομηχανική Ιδιοκτησία).								
402012-Ευρωπαϊκό Δίκαιο.		4+1	4		Υποχρεωτικό	6.819		3637
402013-Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο.	Ναι	4+1	4		Υποχρεωτικό	5.241	Ναι	3473
402014-Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα.		5+1	5		Υποχρεωτικό	5.149		4042
402015-Πολιτική Δικονομία Ι (Οργάνωση των Δικαστηρίων, Διαγνωστική Διαδικασία, Απόδειξη).	Ναι	4+2	5		Υποχρεωτικό	8.798	Όχι	3728
402016-Ποινική Δικονομία.	Ναι	5+2	6	Υ	Υποχρεωτικό	8.078	Ναι	4106
402017-Κληρονομικό Δίκαιο.	Ναι	4+1	4		Υποχρεωτικό	5.721	Ναι	3807
402018-Διοικητική Δικονομία.		4+1	4		Υποχρεωτικό	6.988		3958
402019-Δίκαιο των Εμπορικών Εταιρειών.	Ναι	4+1	4		Υποχρεωτικό	8.041	Ναι	4196
402020-Δίκαιο Αξιογράφων.	Ναι	4+1	4	ΕΠ	Υποχρεωτικό	6.148	Ναι	3918
402021-Ατομικό Εργατικό Δίκαιο.		4+1	4		Υποχρεωτικό	4.955	Ναι	3860
402022-Εφαρμογές Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου.	Ναι	3	3		Υποχρεωτικό	7.470	Ναι	3816
402023-Πολιτική Δικονομία ΙΙ (Ενδικο Μέσα, Αναγκαστική Εκτέλεση).	Ναι	4+1	4		Υποχρεωτικό	9.306	Όχι	4205

Φιλοσοφία του Δικαίου.	Ναι	3+1	3		Υποχρεωτικό	5.643	Ναι	4279
402025-Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο.		5+1	5		Υποχρεωτικό	6.598		4296
402026-Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο.		4+1	4		Υποχρεωτικό	5.305	Ναι	4131
402027-Εφαρμογές Αστικού Δικαίου.		6	6		Υποχρεωτικό	5.807		4039
402028-Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου.	Ναι	6+1	6	Υ	Υποχρεωτικό	7.220	Ναι	4259
402029-Εφαρμογές Πολιτικής Δικονομίας.	Ναι	3	3		Υποχρεωτικό	8.511	Όχι	4123
402030-Εφαρμογές Ποινικού Δικαίου – Ποινικής Δικονομίας.	Ναι	6	6		Υποχρεωτικό	11.292	Ναι	4238
40ΥΕ12-Πνευματική Ιδιοκτησία.	Ναι	3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	3.319	Ναι	2943
40ΥΕ28-Ρωμαϊκό Δίκαιο.	Ναι	3+1	3	ΥΠ	Υποχρεωτικής Επιλογής	281	Ναι	204
40ΥΕ06-Ελληνική Πολιτική και Συνταγματική Ιστορία.		3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	341		229
40ΥΕ01-Γενική Πολιτειολογία.		3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	210		172
40ΥΕ18-Ιστορία Πολιτικών και Συνταγματικών Θεσμών (διατομεακό).		3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	553		536
40ΥΕ17-Εγκληματολογία.	Ναι	3+1	3	ΥΠ	Υποχρεωτικής Επιλογής	3.398	Ναι	2680
40ΥΕ08-Διεθνείς Οργανισμοί.	Όχι	3+1	3	ΕΠ	Υποχρεωτικής Επιλογής	2.167	Ναι	1720
40ΥΕ03-Ασφαλιστικό Δίκαιο.	Ναι	3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	134		109

40ΥΕ10-Κοινωνιολογία του Δικαίου.	Ναι	3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	2.385	Ναι	1814
40ΥΕ19-Κοινοβουλευτικό Δίκαιο.		3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	4.056		3965
40ΥΕ20-Διεθνής Προστασία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.		3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	2.152		1794
40ΥΕ27-Εκκλησιαστικό Δίκαιο.		3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	1.641		1199
40ΥΕ02-Ναυτικό Δίκαιο.	Ναι	3+1	3	ΕΠ	Υποχρεωτικής Επιλογής	238	Ναι	165
40ΤΕ21-Ειδικό Διοικητικό Δίκαιο.	Ναι	3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	385	Ναι	335
40ΥΕ07-Ποινική Καταστολή – Σωφρονιστική.	Ναι	3+1	3	ΕΠ	Υποχρεωτικής Επιλογής	1.023	Ναι	764
40ΥΕ13-Δίκαιο Εμπορικών Συμβάσεων.	Ναι	3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	67	Ναι	47
40ΥΕ14-Ασφαλιστικά Μέτρα – Εκούσια Δικαιοδοσία – Ειδικές Διαδικασίες.	Ναι	3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	636	Όχι	424
40ΥΕ15-Δίκαιο Κοινωνικής Ασφάλειας.	Ναι	3+1	3	ΥΠ	Υποχρεωτικής Επιλογής	65	Ναι	58
40ΥΕ29-Δικαστική Ψυχολογία και Ψυχιατρική.	Ναι	3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	1.556	Ναι	1375
40ΥΕ30-Διεθνές Ποινικό Δίκαιο (διατομεακό).		3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	280		251
40ΥΕ22-Κοινοτικό Οικονομικό Δίκαιο.	Ναι	3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	888	Ναι	740

40ΥΕ11- Πτωχευτικό Δίκαιο.		3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	1.842		1277
40ΥΕ24-Δίκαιο Εκμεταλλεύσεως.		3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	4.057	Ναι	3441
40ΥΕ04-Δίκαιο Περιβάλλοντος (διατομεακό).		3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	581		430
40ΥΕ23- Χωροταξικό και Πολεοδομικό Δίκαιο.		3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	113		74
40ΥΕ16-Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι.	Ναι	3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	155	Ναι	112
40ΥΕ05- Φορολογικό Δίκαιο.	Όχι	3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	398	Ναι	278
40ΥΕ09- Μεθοδολογία του Δικαίου.	Ναι	3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	558	Ναι	430
40ΥΕ25-Δίκαιο Οικονομικής Εγκληματικότητας.		3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	88		73
40ΥΕ26-Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών.		3+1	3		Υποχρεωτικής Επιλογής	157		155
402057-Πολιτική Επιστήμη.		3	3		Ελεύθερης Επιλογής	1.165		802
402058-Πολιτική Οικονομία.		3	3		Ελεύθερης Επιλογής	47		38
402059-Γενική Κοινωνιολογία.	Ναι	3	3		Ελεύθερης Επιλογής	1.078	Ναι	696
402060-Αρχαία Ελληνικά Δίκαια.	Ναι	3	3	ΥΠ	Ελεύθερης Επιλογής	710	Ναι	651
402061-Ιστορία Εξωτερικής Πολιτικής.	Ναι	3	3		Ελεύθερης Επιλογής	355	Ναι	290
402096-Ιστορία Πολιτικών Ιδεών.		3	3		Ελεύθερης Επιλογής	3.509		3335
402064-Ποινικό	Ναι	3	3	ΕΠ	Ελεύθερης	1.113	Ναι	900

Δίκαιο Ανηλίκων.					Επιλογής			
402066-Βυζαντινό Δίκαιο και Δίκαιο των Νεότερων Χρόνων.		3	3		Ελεύθερης Επιλογής	60		44
402104-Δίκαιο και Οικονομία.	Ναι	3	3		Ελεύθερης Επιλογής	152	Ναι	135
402101-Ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου στο πλαίσιο του εθνικού και ευρωπαϊκού δικαίου.		3	3		Ελεύθερης Επιλογής	1.767		1611
402102-Το ζήτημα του φύλου και της έμφυλης διαφοράς στον ελληνικό χώρο: Ανθρωπολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις των δικαιικών θεσμίσεων και αναπαραστάσεων (ΕΠΕΑΕΚ).	Ναι	3	3	ΑΔ	Ελεύθερης Επιλογής	80	Ναι	80
402100-Η Νομική ισότητα των φύλων στα Κράτη μέλη της Ε.Ε. σε Ευρωπαϊκό επίπεδο (ΕΠΕΑΕΚ).		3	3		Ελεύθερης Επιλογής	128		126
402103-Η θεσμική αποτύπωση της λειτουργίας του φύλου στην Κοινωνική πολιτική (ΕΠΕΑΕΚ).	Ναι	3	3	ΓΓ	Ελεύθερης Επιλογής	33	Ναι	33
402067-Συγκριτικό Δίκαιο.		3	3		Ελεύθερης Επιλογής	564		418

402069-Δίκαιο Μέσων Ενημερώσεως – Επικοινωνίας (διατομεακό).	Ναι	3	3		Ελεύθερης Επιλογής	191	Ναι	105
402098-Ανακριτική.	Ναι	3	3	ΕΠ	Ελεύθερης Επιλογής	2.645	Ναι	
402070-Τραπεζικό Δίκαιο.	Ναι	3	3		Ελεύθερης Επιλογής	137	Ναι	132
402071-Δίκαιο Αλλοδαπών.		3	3		Ελεύθερης Επιλογής	461		343
402105-Ειδικά θέματα Δικαίου Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας και ανταγωνισμού.		3	3		Ελεύθερης Επιλογής	11		10
402073-Ιατρικό Δίκαιο (Διατομεακό).	Ναι	3	3	ΥΠ	Ελεύθερης Επιλογής	304	Ναι	287
402074-Αεροπορικό Δίκαιο (Διατομεακό).		3	3		Ελεύθερης Επιλογής	22		19
402077-Οργάνωση των Εκκλησιών και Διεθνείς Εκκλησιαστικοί Οργανισμοί.		3	3		Ελεύθερης Επιλογής	186		156
402092-Ειδικά Θέματα Ευρωπαϊκού Δικαίου.		3	3		Ελεύθερης Επιλογής	17		17
402078-Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο.	Όχι	3	3	ΕΠ	Ελεύθερης Επιλογής	56	Ναι	34
402079-Διαιτησία – Διεθνές και Ευρωπαϊκό (κοινοτικό και συγκριτικό) Αστικό Δικονομικό Δίκαιο.		3	3		Ελεύθερης Επιλογής	46	Ναι	41

402080-Σύγχρονες Μορφές Πιστωτικών Συναλλαγών και Τρόποι Ασφάλισης των Πιστώσεων.	Ναι	3	3	ΕΠ	Ελεύθερης Επιλογής	80	Ναι	77
402082-Σεμινάριο Εργατικού Δικαίου.		3	3		Ελεύθερης Επιλογής	322		322
402083-Σεμινάριο Εμπορικού Δικαίου.	Ναι	3	3		Ελεύθερης Επιλογής	120	Ναι	118
402084-Σεμινάριο Πολιτικής Δικονομίας.		3	3		Ελεύθερης Επιλογής	58		56
402085-Σεμινάριο Δημοσίου Δικαίου (Κοινωνικής Ασφάλειας & Υγείας).	Ναι	3	3	ΑΔ	Ελεύθερης Επιλογής	199	Ναι	199
402089-Σεμινάριο Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου.		3	3		Ελεύθερης Επιλογής	91		
402065-Αθλητικό Δίκαιο (Διατομεακό).	Ναι	3	3		Ελεύθερης Επιλογής	698	Ναι	529
402095-Νομική Πληροφορική (Διατομεακό).		3	3		Ελεύθερης Επιλογής	158		143
402097-Εισαγωγή στη Χρηματοοικονομική Λογιστική και ανάλυση των Λογιστικών Καταστάσεων.		3	3		Ελεύθερης Επιλογής	49		48
402081-Σεμινάριο Αστικού Δικαίου.	Ναι	3	3		Ελεύθερης Επιλογής	186	Ναι	186
402086-Ανώτερο Σεμινάριο Ποινικών Επιστημών.	Ναι	3	3		Ελεύθερης Επιλογής	101	Ναι	101

402087-Σεμινάριο Ιστορίας, Φιλοσοφίας και Κοινωνιολογίας του Δικαίου.	Ναι	3	3		Ελεύθερης Επιλογής	61	Ναι	61
402088-Σεμινάριο Ευρωπαϊκού Δικαίου.		3	3		Ελεύθερης Επιλογής	49		49
402090-Σεμινάριο Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου.	Ναι	3	3		Ελεύθερης Επιλογής	19	Ναι	19
402099-Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο Περιβάλλοντος (Διατομεακό).		3	3		Ελεύθερης Επιλογής	68		68
Σεμινάριο Δημοσίου Δικαίου.		3	3		Ελεύθερης Επιλογής			
Ευρωπαϊκό Συνταγματικό Δίκαιο.		3	3		Ελεύθερης Επιλογής			

5. Ερευνητικό και Αναπτυξιακό Έργο

5.1. Η Έρευνα στο πλαίσιο του Τμήματος: Γενικά χαρακτηριστικά

Στον τομέα της Έρευνας, η επιτυχής πρωτοβουλία του Νομικού Τμήματος βασίζεται κυρίως στην αδιάκοπη και καινοτόμο δραστηριότητα των μελών ΔΕΠ και των φοιτητών. Λόγω της θεωρητικής κατεύθυνσης του αντικειμένου της νομικής επιστήμης, το ερευνητικό έργο δεν βασίζεται τόσο στον εργαστηριακό πειραματισμό, όσο στη διερεύνηση θεωριών και της πρακτικής τους διάστασης, της κοινωνικής μελέτης και της χρήσης της εμπειρικής μεθόδου, με επίκεντρο πάντα το δίκαιο και των άνθρωπο.

Πράγματι, η ερευνητική δραστηριότητα του Τμήματος είναι αφενός ατομική, σε επίπεδο ερευνητή - μέλους ΔΕΠ ή φοιτητή, και αφετέρου συλλογική, υπό τη μορφή της ερευνητικής ομάδας φοιτητών με επικεφαλής μία ομάδα μελών ΔΕΠ. Για το λόγο αυτό το Τμήμα Νομικής παρουσιάζει εξίσου τόσο πλούσιο ατομικό ερευνητικό έργο σε Ελλάδα και εξωτερικό, όσο και εκτεταμένη ομαδική ερευνητική παραγωγή δια μέσου ευρωπαϊκών ή εθνικών ακαδημαϊκών προγραμμάτων, η οποία ενίοτε λαμβάνει δια-πανεπιστημιακές διαστάσεις.

Για την αξιολόγηση του επιμέρους ατομικού ή συλλογικού ερευνητικού έργου των μελών ΔΕΠ και των φοιτητών χρησιμοποιούνται κατά βάση τέσσερα κριτήρια.

1. Ποιότητα στην έρευνα.

Η ποιότητα στην έρευνα είναι θεμελιώδης έννοια προκειμένου να αξιολογηθεί θετικά το τελικό προϊόν της. Το ερευνητικό έργο του Τμήματος διακρίνεται για την πρωτοτυπία και επικαιρότητα στην επιλογή του ερευνητικού αντικειμένου, για την επιμέλεια και τη διεπιστημονικότητα κατά τη συγκέντρωση του υλικού, για τις πρακτικές διαστάσεις των πορισμάτων και για τις διασυνωριακές διαστάσεις των μεθόδων επιτέλεσής του. Αξιοποιώντας τα έστω και ανεπαρκή ερευνητικά μέσα που διαθέτει το Τμήμα (βιβλιοθήκες, πρόσβαση στο διαδίκτυο, αίθουσες σεμιναριακών συναντήσεων), οι ερευνητές επιτυγχάνουν να διατηρούν την έρευνά τους επικαιροποιημένη και συνδεδεμένη με τις διεθνείς εξελίξεις.

2. Σύνδεση με την κοινωνία

Το Τμήμα Νομικής, λόγω του κοινωνικού προσανατολισμού του και της διδακτικής επικέντρωσής του στις σχέσεις μεταξύ πολιτών και κράτους, επιδεικνύει έντονη ερευνητική ευαισθησία απέναντι σε θέματα που άπτονται των κοινωνικών προβλημάτων και ισορροπιών. Η ιδιαιτερότητα εξάλλου της νομικής επιστήμης είναι ότι παρακολουθεί στενά ένα ζώντα οργανισμό, όπως είναι το δίκαιο, και διαρκώς εξελισσόμενους θεσμούς, όπως η νομοθεσία και η δικαιοσύνη. Έτσι, η έρευνα δεν λαμβάνει χώρα σε απομονωμένους χώρους ή εργαστήρια, αλλά σε δικαστήρια, κοινοβούλια και διεθνή *fora*.

Ειδικότερα τα μέλη ΔΕΠ, των οποίων το ερευνητικό έργο δεν σταματά, αλλά αντιθέτως εντείνεται έπειτα από το διορισμό τους, προσφέρουν με τη δραστηριότητά τους σημαντικό έργο στην κοινωνία δια μέσου των θέσεών τους σε Ανεξάρτητες Αρχές (όπως η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, η Αρχή Προστασίας του Καταναλωτή, το Ραδιο-Τηλεοπτικό Συμβούλιο, Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων, η Επιτροπή Ανταγωνισμού κλπ), Εθνικές Επιτροπές (όπως η Εθνική Επιτροπή Ιατρικώς Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής, η Εθνική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων), Εθνική Επιτροπή για τη διάδοση και την εφαρμογή του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, το Συμβούλιο Ιθαγενείας και η Κεντρική Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή, διάφορα Συμβούλια και Νομοπαρασκευαστικές Επιτροπές.

3. Διασυνοριακότητα

Η έρευνα του Τμήματος Νομικής είναι κατ' εξοχήν διασυνοριακή, υπό την έννοια ότι λόγω της εξελξιμότητάς της θα ήταν άχρηστη εάν περιοριζόταν αυστηρά εντός συνόρων, είτε όσον αφορά το υλικό της είτε τα πορίσματά της. Η τάση προς ομοιομορφία και θέσπιση κοινών κανόνων στα δίκαια των κρατών μελών διεθνών οργανισμών, και κυρίως της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθιστά υπερεθνικό το ερευνητικό έργο του συνόλου του Τμήματος Νομικής, και όχι πια μόνο του Τομέα Διεθνών Σπουδών. Η διασυνοριακότητα αυτή στην ερευνητική δραστηριότητα φαίνεται τόσο στην εκτός συνόρων προβολή της ατομικής έρευνας (δημοσιεύσεις σε περιοδικά εγνωσμένου κύρους στο εξωτερικό, έκδοση βιβλίων στο εξωτερικό), όσο και στην έντονη δραστηριότητα στο χώρο της διεθνικής συλλογικής έρευνας (διακρατικά προγράμματα, προγράμματα της ΕΕ, συνεργασία πανεπιστημίων και κοινή παρουσίαση πορισμάτων).

4. Διακρίσεις

Το ερευνητικό έργο του Τμήματος Νομικής χαρακτηρίζεται από υψηλή ποιότητα, ανεξαρτησία, ανεξαρτησία από οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα, ευρυμάθεια και δράση για την ευημερία της κοινωνίας. Για τους λόγους αυτούς απολαμβάνει την υψηλή εμπιστοσύνη από την επιστημονική κοινότητα και αποσπά σημαντικά βραβεία και διακρίσεις. Εξάλλου αναγνωρίζεται από την ελληνική Πολιτεία, διεθνείς οργανισμούς και ακαδημαϊκούς φορείς στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

5.2. Ερευνητικά Προγράμματα

Παρακάτω αναφέρονται ορισμένα από τα ερευνητικά προγράμματα, εντός του πλαισίου των οποίων το Τμήμα Νομικής παρήγαγε ή παράγει πλούσιο ερευνητικό έργο κατά την τελευταία πενταετία.

i. Υπό εξέλιξη ερευνητικό έργο στο πλαίσιο της Επιτροπής Ερευνών (ΕΛΚΕ, Πρόγραμμα Καποδίστριας): «Ο θεσμός της διαμεσολάβησης/διαπραγμάτευσης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις».

Επιστημονικός Υπεύθυνος: *Αντώνιος Καραμπατζός*.

Δράσεις που αναπτύχθηκαν μέχρι 31.12.2009:

- Προμήθεια βιβλίων σχετικών με το ερευνώμενο αντικείμενο.
- Μετάβαση στη Γερμανία (Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου της Τυβίγγης) για έρευνα και συλλογή υλικού σχετικού με το ερευνώμενο αντικείμενο.
- Εκπόνηση μελέτης σχετικής με το ερευνώμενο αντικείμενο, που πρόκειται να δημοσιευθεί στον υπό έκδοση Τιμητικό Τόμο Μιχ. Σταθόπουλου (υπό δημοσίευση και στο νομικό περιοδικό «Νομικό Βήμα») – Τίτλος της μελέτης: «*Η ρύθμιση περί απρόβλεπτης μεταβολής των συνθηκών στο «Σχέδιο ενός Κοινού Πλαισίου Αναφοράς» και η υποχρέωση αναδιαπραγματεύσεως*».
- Εκπόνηση δεύτερης μελέτης σχετικής με το ερευνώμενο αντικείμενο, που πρόκειται να δημοσιευθεί στο αμερικανικό περιοδικό «*Philosophical Psychology*» (under review) – Τίτλος της μελέτης: «*Negotiation and Aristotle's Rhetoric: Truth over interests?*».
- Συμμετοχή και συνεισφορά στο έργο του Ελληνικού Κέντρου Διαμεσολάβησης και Διαιτησίας, του οποίου ο Επιστημονικός Υπεύθυνος είναι μέλος και Διαπιστευμένος

Διαμεσολαβητής (Accredited Mediator), με Διαπίστευση από το Chartered Institute of Arbitrators.

ii. Ερευνητικό πρόγραμμα «ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ II - ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ», του Τμήματος Νομικής.

Επιστημονική υπεύθυνη: *Ιουλία Βελισσαροπούλου-Καράκωστα*.

Στο πλαίσιο του προγράμματος αυτού λειτούργησε ερευνητική ομάδα με θέμα «Θεμελιώδη Δικαιώματα & Αρχαιότητα» και διενήργησε έρευνα με θέμα «Γενεαλογία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, Μέρος 1ο, Ελληνική και Ρωμαϊκή αρχαιότητα».

Στο πρόγραμμα συμμετείχαν εξωτερικοί συνεργάτες και ένας μεταδιδακτορικός ερευνητής.

iii. Ερευνητικό πρόγραμμα ELISE (European Liberty and Security: *Security issues, Social Cohesion and Institutional Development of the European Union*) (No 70/3/6261).

Επιστημονικός Υπεύθυνος: *N. Σκανδάμης*.

Περίοδος: 2002-2005.

iv. Ερευνητικό πρόγραμμα CHALLENGE (The Changing Landscape of European Liberty and Security) (KA 70/3/7480) με τίτλο: «Governance and Security».

Επιστημονικός Υπεύθυνος: *N. Σκανδάμης*.

Περίοδος: 2005-2009.

Στο πρόγραμμα συμμετείχαν δύο διδακτορικοί φοιτητές.

v. Ερευνητικό πρόγραμμα «ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ II - ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ» με τίτλο: «Το φύλο, το σώμα και η έμφυλη διαφορά: η συνάντηση δικαίου και κοινωνικής προβληματικής» (KA 70/3/8055).

Επιστημονικός υπεύθυνος: *Ανδρέας Χέλμης*.

Το πρόγραμμα είχε ως αντικείμενο την κοινωνική διερεύνηση τής θέσης και τού περιεχομένου τής έμφυλης διαφοράς στη δικαιοκή ρύθμιση και τον νομικό λόγο, κυρίως στον χώρο τού ιδιωτικού δικαίου, με την αξιοποίηση τής σύγχρονης προβληματικής γύρω από τις θεωρήσεις για το φύλο και τη σωματικότητα ως διαστάσεις τής έμφυλης υπόστασης. Στο πλαίσιο τού προγράμματος επιχειρήθηκε η κοινωνιολογική και ανθρωπολογική ανάγνωση των σύγχρονων νομικών αντιλήψεων σχετικά με το φύλο και

την ισότητα, καθώς και η συγκριτική, διαπολιτισμική μελέτη τους σε ιστορικά δικαιοικά συστήματα.

Στόχος του προγράμματος ήταν να εισαγάγει την «οπτική του φύλο» στο γνωστικό πεδίο και τις ευρύτερες ευαισθησίες των νέων νομικών προκειμένου να κατανοήσουν καλύτερα τα σύγχρονα αιτήματα της ισότητας και της εξάλειψης των διακρίσεων και ανισοτήτων, που θέτει η σημερινή κοινωνία. Ταυτόχρονα επεδίωξε να δώσει σ' αυτούς την ευκαιρία να συνειδητοποιήσουν ότι η νομική επιστήμη δεν είναι μόνον ένας τρόπος σκέψης που περιορίζεται στη διαχείριση του ισχύοντος θετικού δικαίου, αλλά ότι είναι και μία κοινωνική επιστήμη, που έχει ως στόχο τη βελτίωση των συνθηκών ζωής. Διάρκεια: 2005-2008.

Στο πρόγραμμα συμμετείχαν επτά φοιτητές, στην πλειοψηφία τους μεταπτυχιακοί, και πέντε εξωτερικοί συνεργάτες από πεδία ομόρων επιστημών.

vi. Ερευνητικό πρόγραμμα «ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ II - ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ» με τίτλο: «Γενεαλογία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του Ευρωπαϊκού Συντάγματος».

Επιστημονικός υπεύθυνος: *Ανδρέας Χέλμης*.

Το πρόγραμμα είχε ως στόχο να αναζητηθούν οι ιστορικές καταβολές των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως αυτά αποτυπώθηκαν στο τμήμα II τού Ευρωπαϊκού Συντάγματος. Στο πλαίσιο της έρευνας αυτής συγκεντρώθηκαν και μελετήθηκαν βασικές ιστορικές πηγές από την αρχαιοελληνική και ρωμαϊκή γραμματεία που αναφέρονται σε θεμελιώδη δικαιώματα. Διάρκεια: 2005-2006.

vii. Ερευνητικό πρόγραμμα «ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ» με τίτλο: «Όψεις εθνικού, Ευρωπαϊκού και Διεθνούς Δικαίου σε σχέση με τη δημοσίου χαρακτήρα περιβαλλοντική ευθύνη και την ανόρθωση της περιβαλλοντικής ζημίας» (ΚΑ: 70/3/8014).

Επιστημονική υπεύθυνη: *Μαρία Γαβουνέλη*.

Μέλη ερευνητικής ομάδας: *Γ. Δελλής (επίκουρος καθηγητής δημοσίου δικαίου), Μ. Κουσκουνά (λέκτορας ευρωπαϊκού δικαίου), Β. Μερτικοπούλου, Η. Πλακοκέφαλος, Μ. Περάκης (υποψήφιοι διδάκτορες).*

Στο πρόγραμμα αυτό, κύριο χαρακτηριστικό του προς έρευνα αντικειμένου ήταν ο διασυνωριακός και συχνά πλανητικός χαρακτήρας των περιβαλλοντικών προσβολών, ο οποίος γεννά ζητήματα εξεύρεσης και απόδοσης της ευθύνης, καθώς και επιμερισμού του βάρους αποκατάστασης, συμπεριλαμβανομένου του κόστους, των προσβολών

αυτών. Η κατανομή αυτή αποτελεί ταυτόχρονα προϋπόθεση και αναγκαίο σύνδεσμο προς τη δημοσίου δικαίου ευθύνη για περιβαλλοντική ζημία, στην οποία εντάσσεται κατά κύριο λόγο αφενός η αστική ευθύνη των δημοσίων φορέων, εθνικών και διεθνών, έναντι των προσώπων που θίγονται από την προσβολή των περιβαλλοντικών αγαθών λόγω πράξεων ή παραλείψεων των φορέων αυτών, αφετέρου η ειδική ευθύνη του φορέα, ιδιωτικού ή δημοσίου χαρακτήρα, ο οποίος προκαλεί περιβαλλοντική ζημία προς αποκατάσταση της ζημίας αυτής. Τα ζητήματα αυτά εμφανίζονται με επιτακτικό πλέον τρόπο ενόψει των πρόσφατων εξελίξεων σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, ιδίως με την έκδοση της Οδηγίας 2004/35 για την περιβαλλοντική ευθύνη και τις εργασίες της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου στο χώρο αυτό. Η ανάδειξη της σχέσης μεταξύ ευρωπαϊκού, διεθνούς και εσωτερικού δικαίου ως προς την περιβαλλοντική ευθύνη υπήρξαν η βάση και η ειδοποιός διαφορά του έργου.

viii. Ερευνητικό πρόγραμμα «ΘΕ.ΦΥΛ.ΙΣ» (ΕΠΕΑΕΚ II), Μέτρο 2.2, «Αναμόρφωση Προγραμμάτων Σπουδών – Διεύρυνση Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης», Ενέργεια 2.2.2. «Ολοκλήρωση της διεύρυνσης και αναμόρφωσης των Προγραμμάτων Σπουδών, Κατηγορία Πράξεων 2.2.2.α. «Αναμόρφωση Προπτυχιακών Προγραμμάτων Σπουδών», Πράξη «Αναμόρφωση Προπτυχιακών Προγραμμάτων Σπουδών ΕΚΠΑ».

ix. Υπό εξέλιξη ερευνητικό πρόγραμμα «ΚΑΠΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ» (χρηματοδοτούμενο από τον Ε.Λ.Κ.Ε. του Παν/μίου Αθηνών) με τίτλο: «Προσβολές και Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς».

Επιστημονική υπεύθυνη: *Μαρία Κρανιδιώτη*.

Στο πρόγραμμα συμμετέχουν τέσσερις προπτυχιακοί, ένας υποψήφιος διδάκτορας, και μια εξωτερικός συνεργάτης.

x. Υπό εξέλιξη ερευνητικό πρόγραμμα «ΚΑΠΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ» (χρηματοδοτούμενο από τον ΕΛΚΕ) με τίτλο: «Δυσλειτουργίες κατά την απονομή δικαιοσύνης ανήλικων παραβατών».

Επιστημονική υπεύθυνη: *Μαρία Κρανιδιώτη*.

Στο πρόγραμμα συμμετέχουν πέντε προπτυχιακοί φοιτητές και δύο μεταπτυχιακοί.

xi. Ερευνητικό πρόγραμμα «ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ II» (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. II) με τίτλο: «Ταυτότητα και Ετερότητα σε Παραδοσιακά και Σύγχρονα Δικαϊκά Συστήματα»

Επιστημονικός υπεύθυνος: *Κ. Παπαγεωργίου (Αν. Καθηγητής Φιλοσοφίας του Δικαίου)*

Μέλη Ερευνητικής Ομάδας: *Φ. Βασιλόγιαννης (Λέκτορας Φιλοσοφίας του Δικαίου), Β. Βουτσάκης (Λέκτορας Φιλοσοφίας του Δικαίου), Κ. Κουκουζέλης, Δ. Κυρίσης, Ν. Στυλιανίδης, Β. Χρήστου.*

Ο βασικός στόχος της έρευνας ήταν, μέσω μιας σύνθετης εννοιολογικής διερεύνησης, όπως και έρευνας του εμπειρικού υποβάθρου κρίσιμων και θεμελιωδών για το δικαϊκό σύστημα εννοιών, να αναδειχθεί ένας κοινός, εννοιολογικός, αξιακός, αλλά και εν μέρει εμπειρικός ή θεσμικός πυρήνας των παραδοσιακών και σύγχρονων δικαιοσύνην συστημάτων ιδίως ως προς την αντιμετώπιση της ετερότητας. Για τον σκοπό αυτό, και σε στενή συνάφεια με την ανωτέρω προβληματική και με τα γνωστικά διαφέροντα των ερευνητών, επελέγησαν ορισμένες κομβικές έννοιες, επί των οποίων εδράζεται το δικαιοσύνην σύστημα και η έννοια του δικαίου (*θετικό δίκαιο, δικαιώματα, αυτονομία, συναίνεση, δικαιοσύνη, διάλογος - διαβούλευση, ορθός λόγος, δημόσιος λόγος, αποδοχή, δίκαιος πόλεμος*). Οι ανωτέρω έννοιες, αποτελούν ουσιώδη χαρακτηριστικά ή εκφάνσεις της έννοιας του δικαίου και, οπωσδήποτε, της υπερβατολογικής του έννοιας. Μέσω της ανάλυσης αυτού ενός κοινού εννοιολογικού πυρήνα, αναδείχθηκε η καθολικότητα (universality) αλλά και, εν μέρει, η διιστορικότητα του δικαιοσύνην υποκειμένου, που παρέχει στο δικαιοσύνην σύστημα τη δυνατότητα δια-πολιτισμικής προσαρμόσεως των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, και έλλογης αντιμετώπισεως της «ετερότητας», ανεξαρτήτως των διαφορετικών συστατικών της ανθρώπινης προσωπικότητας και των διαφορετικών «σφαιρών δράσης» (φύλο, ηλικία, χρώμα, θρησκεία, γλώσσα, ήθη/έθιμα, πολιτισμικά χαρακτηριστικά, γεωγραφική προέλευση κλπ) του δικαιοσύνην υποκειμένου. Αυτή η «ταυτότητα εν ετερότητι» του δικαιοσύνην υποκειμένου και ο επακόλουθος σεβασμός της ετερότητας αναδείχθηκαν ως ενοποιητικά στοιχεία του δικαιοσύνην συστήματος (και όχι ως στοιχεία που θα έθεταν σε κίνδυνο την ενότητά του). Η έρευνα ολοκληρώθηκε και τα παραδοτέα της αποτελούσαν δημοσιεύσεις εργασιών σε ελληνικά και ξένα επιστημονικά περιοδικά.

xii. Ερευνητικό πρόγραμμα «ΚΑΠΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ» (χρηματοδοτούμενο από τον ΕΛΚΕ) με τίτλο: «Το ύψος των επιδικασθέντων ποσών ηθικής βλάβης κατά τη νομολογία των πολιτικών δικαστηρίων των ετών 1987-2007» (ΚΑ: 70/4/4736).

Επιστημονική υπεύθυνη: *Ευγενία Δακορώνια.*

Διάρκεια: 2006-2007.

Στο πρόγραμμα συμμετείχε ως συνεργάτης ένας μεταπτυχιακός φοιτητής του Αστικού Δικαίου και μία υποψηφία διδάκτορας.

xiii. Ερευνητικό πρόγραμμα «Καποδίστριας» (χρηματοδοτούμενο από τον ΕΛΚΕ) με τίτλο: «Συγγραφή εγχειριδίου για το Διεθνές Δίκαιο του Περιβάλλοντος» (ΚΑ: 70/4/9821).

Επιστημονική υπεύθυνη: *Μαρία Γαβουνέλη*. Διάρκεια: 2009-2010.

Συμμετοχή: Τρεις προπτυχιακοί φοιτητές, τρεις μεταπτυχιακοί φοιτητές, και δύο υποψήφιοι διδάκτορες.

xiv. Ερευνητικό πρόγραμμα «EQUAL II», Φορέας: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΠΟΡΩΝ - ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, τίτλος: «Θεσμική κατοχύρωση ευέλικτων μορφών της σχέσης απασχόλησης – συνταξιοδότησης».

Επιστημονικός υπεύθυνος: *Κωνσταντίνος Κρεμαλής*. Διάρκεια: 2006-2008.

Συμμετοχή: Δύο προπτυχιακοί φοιτητές, πέντε μεταπτυχιακοί φοιτητές και τρεις υποψήφιοι διδάκτορες.

xv. Ερευνητικό πρόγραμμα «ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ II - ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ», του τμήματος Νομικής του Ε.Κ.Π.Α. στην ερευνητική ομάδα με θέμα «Θεμελιώδη Δικαιώματα & Αρχαιότητα» και διενεργηθείσα έρευνα με θέμα «Γενεαλογία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, Μέρος 1ο, Ελληνική και Ρωμαϊκή αρχαιότητα».

Επιστημονική υπεύθυνος: *Ιουλία Βελισσαροπούλου – Καράκωστα*.

Συμμετοχή: Εξωτερικοί συνεργάτες και ένας μεταδιδακτορικός ερευνητής.

xvi. Ερευνητικό πρόγραμμα «Καποδίστριας» με τίτλο: «Δημιουργία Διεπιστημονικού Λεξικού Βασικών όρων Πολιτικής Φιλοσοφίας, Φιλοσοφίας και Θεωρίας του Δικαίου» (ΚΑ 70/4/7648).

Επιστημονικός υπεύθυνος: *Κωνσταντίνος Παπαγεωργίου*.

Συμμετοχή: Εξωτερικοί συνεργάτες και πέντε φοιτητές – ερευνητές. Έτος ολοκλήρωσης: 2007.

xvii. Έργο «Συλλογή της νομολογίας των διοικητικών δικαστηρίων με θέμα τις αστικές αξιώσεις των ιδιωτών κατά του δημοσίου» στο πλαίσιο του Ε.Π. «Πολιτεία» με Εργοδότη το Ελληνικό Δημόσιο και ανάδοχο το Ερευνητικό Ινστιτούτο Δικονομικών Μελετών.

Επιστημονικός υπεύθυνος: *Ν. Κλαμαρής*. Περίοδος: *Μάρτιος-Δεκέμβριος 2006*.

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, η παρουσία του Τμήματος Νομικής είναι έντονη στα ελληνικά και ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα. Τα θέματα των συγκεκριμένων έργων είναι πρωτότυπα, επίκαιρα και σε άμεση σύνδεση με την κοινωνική, την πολιτική και την οικονομική ζωή. Αναδεικνύουν την άρρηκτη σχέση μεταξύ της νομικής επιστήμης και των θεσμών εκείνων, των οποίων η λειτουργία έχει άμεσο αντίκτυπο στην ποιότητα ζωής του πολίτη και στη δραστηριότητά του εντός του κοινωνικού συνόλου.

Μεγάλη συμμετοχή παρατηρείται στα ερευνητικά προγράμματα και από μη μέλη ΔΕΠ, δηλαδή από υποψηφίους διδάκτορες και μεταπτυχιακούς φοιτητές. Η ένταξη των τελευταίων στην ερευνητική ζωή του πανεπιστημίου και η αξιοποίηση της πολύτιμης προσφοράς τους δια μέσου της έρευνας αποτελούν θεμελιώδεις αρχές του Νομικού Τμήματος. Μέσω των χρηματοδοτούμενων ερευνητικών προγραμμάτων δίνεται και η δυνατότητα χρηματικών απολαβών, έστω και συμβολικών, προς τους μη απορροφημένους από την αγορά εργασίας ακόμα φοιτητές της Σχολής, αφού οι πόροι του Τμήματος είναι κατά τα άλλα περιορισμένοι.

5.3. Μεταπτυχιακή και Διδακτορική Έρευνα

Κατά τις δεκαετίες λειτουργίας του, το Τμήμα Νομικής έχει επιδείξει έντονο και ποιοτικό έργο δια μέσου των προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών και διδακτορικής έρευνας. Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές και οι υποψήφιοι διδάκτορες παράγουν πλούσιο ατομικό ερευνητικό έργο, ενώ συμμετέχουν και σε ομαδικά ερευνητικά προγράμματα με υψηλού επιπέδου αποτελέσματα.

Ο παρακάτω Πίνακας «Π.5.1.» δείχνει το σύνολο των φοιτητών στην έναρξη του κάθε ακαδημαϊκού έτους.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.5.1 – Αριθμός μεταπτυχιακών φοιτητών

	2004- 2005	2005- 2006	2006- 2007	2007- 2008	2008- 2009
Μεταπτυχιακοί	1.283	1.254	1.384	1.448	1.528
Διδακτορικοί	1.073	1.132	1.192	1.262	1.342

Όπως προκύπτει από τον Πίνακα, ο αριθμός των μεταπτυχιακών φοιτητών και των υποψηφίων διδασκόντων αυξάνεται κάθε χρόνο. Προκειμένου να ολοκληρώσουν το μεταπτυχιακό του πρόγραμμα ή τη διδακτορική τους διατριβή, οι φοιτητές αποδεικνύουν τη δυνατότητά τους να δημοσιεύουν εργασίες στα καλύτερα περιοδική ή / και συνέδρια του αντικειμένου, στο οποίο εντάσσονται οι σπουδές τους.

Στη μεγάλη πλειοψηφία των μεταπτυχιακών εργασιών ή των διδακτορικών διατριβών που έχουν εκπονηθεί στο Τμήμα, τα αποτελέσματά τους έχουν δημοσιευθεί σε εξαιρετικά περιοδικά ή συνέδρια, ενώ από κάθε διατριβή προκύπτουν αρκετές επιστημονικές δημοσιεύσεις. Πολλές φορές ολόκληρη η διατριβή εκδίδεται ως βιβλίο, με ευεργετικά αποτελέσματα για την εξάπλωση του ερευνητικού έργου (βιβλιοκρισίες, βραβεία, βιβλιοθήκες).

Γενικά, το επίπεδο των διατριβών και των μεταπτυχιακών εργασιών του Τμήματος αξιολογείται ως ποιοτικό, επαρκές και σύγχρονο. Ορισμένοι από τους διδάκτορες του Τμήματος Νομικής διακρίνονται σε ελληνικό αλλά και διεθνές επίπεδο, και κατά κανόνα κατέχουν θέσεις ευθύνης σε εγχώριους και εξωσυνοριακούς θεσμούς, όπως καθηγητές πανεπιστημίου στην Ελλάδα ή το εξωτερικό, στελέχη και σύμβουλοι ανεξαρτήτων αρχών, ανώτατοι δικαστές κλπ.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι το ερευνητικό έργο των μεταπτυχιακών φοιτητών και των υποψηφίων διδασκόντων ενισχύεται όσο είναι δυνατόν από το Τμήμα. Έτσι, οι μεταπτυχιακοί φοιτητές ενθαρρύνονται να δημιουργούν ομάδες έρευνας και μελέτης, καθώς και να εκπονούν και να παρουσιάζουν από κοινού συλλογικές εργασίες, ανεβάζοντας το ποιοτικό επίπεδο και ασκούμενοι στο πνεύμα συνεργασίας.

Σημειώνεται ότι για τους υποψηφίους διδάκτορες, που συχνά υποφέρουν από το «μοναχικό» πνεύμα της έρευνάς τους, είναι ευκαίιο να οργανωθούν κατά τομέα ειδικά «διδακτορικά σχολεία» κατά το πρότυπο ξένων πανεπιστημίων (*écoles doctorales*), στο πλαίσιο των οποίων να οργανώνονται συζητήσεις, παρουσιάσεις της προόδου των διατριβών, ανταλλαγές βιβλιογραφίας, ενημέρωση σχετικά με εκδηλώσεις, και μετάδοση εμπειρίας και γνώσεων όσον αφορά τη μεθοδολογία και το δίκαιο από έμπειρους καθηγητές. Ήδη, στον Τομέα Διεθνών Σπουδών λειτουργεί από δεκαετίας συγκροτημένα Διδακτορικό Σχολείο, στο πλαίσιο του οποίου υποψήφιοι διδάκτορες παρουσιάζουν, σε τακτά χρονικά διαστήματα, εκθέσεις προόδου.

Η λειτουργία των «σχολείων» αυτών έχει διπλό σκοπό: αφενός την ενίσχυση των υποψηφίων διδασκόντων με πολύτιμες γνώσεις που άπτονται τόσο του γνωστικού τους αντικειμένου, όσο και της μεθοδολογίας της έρευνας, και αφετέρου την ψυχολογική τους

στήριξη, ώστε να μην εγκλωβίζονται σε μία ψυχολογία απομόνωσης, κίνδυνος που υπάρχει γενικά στο ελληνικό πανεπιστήμιο, λόγω της οικονομικής αδυναμίας να χρηματοδοτήσει την εργασία των υποψηφίων διδασκτόρων εντός των δραστηριοτήτων του και να τους απορροφήσει στην ακαδημαϊκή ζωή.

5.5. Επιστημονικές δημοσιεύσεις του Τμήματος

Η παραγωγή επιστημονικών δημοσιεύσεων από τα μέλη του Τμήματος Νομικής κατά την τελευταία πενταετία (2004-2009) φαίνεται στους παρακάτω πίνακες κατ' έτος, βαθμίδα καθηγητή και Τομέα, έπειτα από στοιχεία που κατέθεσαν τα ίδια τα μέλη ΔΕΠ. Το ερευνητικό έργο συνίσταται σε βιβλία / μονογραφίες, άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά, κεφάλαια σε συλλογικούς τόμους και ανακοινώσεις σε επιστημονικά συνέδρια.

Ο αριθμός ετεροαναφορών του Τμήματος στάθηκε αδύνατο να καθορισθεί, λόγω της έλλειψης υποδομής από πλευράς εκδοτικών οίκων, αλλά και του Πανεπιστημίου για την καταγραφή των επιμέρους ετεροαναφορών.

Η παραγωγή επιστημονικών δημοσιεύσεων και ανακοινώσεων από τα μέλη του Τμήματος Νομικής κρίνεται ιδιαίτερος ικανοποιητική και έχει τόσο εθνική όσο και διεθνή διάσταση. Το ερευνητικό αυτό έργο δημοσιεύεται και καθίσταται γνωστό στην ακαδημαϊκή και όχι μόνο κοινότητα δια μέσου ελληνικών και ξένων εκδοτικών οίκων, στην Ευρώπη και την Αμερική, οι οποίοι είναι αναγνωρισμένοι κύρους από τη διεθνή επιστημονική κοινότητα.

Στο Πίνακα «Π.5.2.» φαίνονται οι επιστημονικές δημοσιεύσεις των μελών ΔΕΠ ανά έτος κατά την περίοδο 2005-2009. Αν ληφθεί υπόψη ότι, λόγω χρόνου σύνταξης της Έκθεσης, δεν συμπεριελήφθησαν όλες οι δημοσιεύσεις του 2009, είναι προφανής η σταδιακή αύξηση του ερευνητικού έργου υπό μορφή δημοσιεύσεων των μελών του Τμήματος.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.5.2 – Επιστημονικές Δημοσιεύσεις ανά έτος

	2005	2006	2007	2008	2009
Βιβλία / Μονογραφίες	41	28	52	54	51
Άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά	150	155	144	168	143
Κεφάλαια σε συλλογικούς τόμους	58	91	72	87	126

Ανακοινώσεις σε επιστημονικά συνέδρια	95	98	121	137	149
Αριθμός μελών ΔΕΠ	106	112	112	119	116

Στον Πίνακα «Π.5.3.» φαίνονται οι επιστημονικές δημοσιεύσεις ανά Τομέα ενδεικτικά για το έτος 2009. Στην τελευταία γραμμή του πίνακα φαίνεται ο αριθμός των μελών ΔΕΠ του κάθε Τομέα. Τα στοιχεία του πίνακα μέσα σε παρένθεση αντιστοιχούν για κάθε κατηγορία σε δημοσιεύσεις ανά μέλος ΔΕΠ.

Είναι εμφανές ότι όλοι οι Τομείς, με πρωτοπόρους τους Τομείς Α΄ Ιδιωτικού Δικαίου και Διεθνών Σπουδών, έχουν να επιδείξουν ευρύ έργο σε όλες τις μορφές, ιδιαίτερα λαμβανομένου υπόψη του αριθμού των μελών ΔΕΠ σε κάθε Τομέα, χωρίς φυσικά να απέχουν από την επιρροή που ασκεί το αντικείμενο έρευνας του καθενός. Ειδικότερα, η βραδύτερη εξελισιμότητα και γέννηση νέων δεδομένων για παράδειγμα στο χώρο της ιστορίας του δικαίου έχει ως αποτέλεσμα την προτίμηση από τα αντίστοιχα μέλη ΔΕΠ άλλων μεθόδων δημοσιοποίησης των αποτελεσμάτων, όπως λ.χ. τα πορίσματα που εκδίδονται στο πλαίσιο ερευνητικών προγραμμάτων. Αξίζει ακόμη να σημειωθεί ότι σε κανέναν Τομέα ο μέσος όρος δημοσίευσης ανά έτος / μέλος ΔΕΠ δεν είναι κάτω του 2.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.5.3 – Επιστημονικές Δημοσιεύσεις ανά Τομέα το 2009

ΕΡΓΑΣΙΕΣ	2009					
	Α΄ Ιδιωτικού Δικαίου	Β΄ Ιδιωτικού Δικαίου	Διεθνών Σπουδών	Ποινικού Δικαίου	Δημοσίου Δικαίου	Ιστορίας Δικαίου
Βιβλία / Μονογραφίες	9	10	7	9	14	2
Άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά	49	35	18	10	25	7
Κεφάλαια σε συλλογικούς τόμους	45	22	32	7	6	14

Ανακοινώσεις σε επιστημονικά συνέδρια	29	24	17	19	41	18
Αριθμός μελών ΔΕΠ	25 (5,0)	25 (3,5)	13 (5,4)	15 (2,9)	25 (3,2)	13 (3,4)

Ο Πίνακας «Π.5.4.» απεικονίζει τον ετήσιο αριθμό δημοσιεύσεων ανά μέλος ΔΕΠ και ανά βαθμίδα σε βιβλία, συνέδρια και κεφάλαια συλλογικών τόμων. Σε παρένθεση είναι ο αριθμός των μελών ΔΕΠ της κάθε βαθμίδας. Είναι εμφανές ότι το ερευνητικό έργο είναι ευρύτερο και εντονότερο στις χαμηλότερες βαθμίδες, δεδομένου του μεγαλύτερου ενθουσιασμού, ενέργειας και φιλοδοξίας για επιστημονική ανέλιξη. Αντίθετα, στις υψηλότερες βαθμίδες τα εμπειρότερα μέλη ΔΕΠ προβαίνουν σπανιότερα σε δημοσιεύσεις, δεδομένου του υψηλού τους κύρους, αλλά και της ενασχόλησής τους με καθήκοντα συντονισμού ερευνητικών ομάδων, συντονισμού επιτροπών, κλπ.

Προκύπτει ακόμη σαφώς από τα δεδομένα του Πίνακα 3 ότι οι Λέκτορες και οι Επίκουροι προτιμούν τις δημοσιεύσεις σε περιοδικά και τις εισηγήσεις σε συνέδρια, που γίνονται ταχύτερα και αποδίδουν αποτελέσματα γρηγορότερα, ενώ τα μέλη των ανώτερων βαθμίδων (Καθηγητές, Αναπληρωτές Καθηγητές) επιδίδονται κυρίως στη συγγραφή βιβλίων, που απαιτούν περισσότερο χρόνο και πείρα.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.5.4 – Μέσος όρος Δημοσιεύσεων ανά είδος το 2009

Βαθμίδα	Ετήσιος αριθμός εργασιών ανά βαθμίδα			
	2009			
	Βιβλία	Περιοδικά	Ανακοινώσεις - Συνέδρια	Κεφάλαια σε Συλλ. Τομ.
Καθηγητής (31)	29	32	35	28
Αναπληρωτής Καθηγητής (20)	4	35	23	26
Επίκουρος Καθηγητής (33)	13	37	52	22
Λέκτορας (32)	5	40	39	50

Σε γενικές γραμμές η ποιότητα και η ποσότητα του δημοσιευμένου έργου του Τμήματος Νομικής κρίνονται ικανοποιητικές, ενώ οι αντίστοιχοι δείκτες βελτιώνονται συνεχώς την τελευταία πενταετία.

Οι Πίνακες «Π.5.5.»-«Π.5.8.» απεικονίζουν το παραχθέν ερευνητικό έργο κατά την τελευταία πενταετία με βάση τη βαθμίδα του μέλους ΔΕΠ και το έτος.

ΠΙΝΑΚΕΣ Π.5.5 έως Π.5.8 – Αναλυτικά οι Δημοσιεύσεις ανά είδος, έτος και βαθμίδα

Π.5.5 - ΒΙΒΛΙΑ / ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ

	2005	2006	2007	2008	2009
Τακτικός	23	18	28	28	29
Αναπληρωτής	3	2	8	8	4
Επίκουρος	7	4	10	10	13
Λέκτορας	8	4	8	8	5

Π.5.6 - ΑΡΘΡΑ ΣΕ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

	2005	2006	2007	2008	2009
Τακτικός	38	34	38	39	32
Αναπληρωτής	27	37	29	27	35
Επίκουρος	53	61	30	47	37
Λέκτορας	32	23	47	55	39

Π.5.7 - ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΙ ΤΟΜΟΙ

	2005	2006	2007	2008	2009
Τακτικός	20	31	31	34	28
Αναπληρωτής	13	20	6	18	26

Επίκουρος	16	28	22	18	22
Λέκτορας	9	12	13	17	50

Π.5.8 - ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΣΕ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

	2005	2006	2007	2008	2009
Τακτικός	37	25	36	35	35
Αναπληρωτής	20	14	21	22	23
Επίκουρος	31	38	42	52	52
Λέκτορας	7	21	22	28	39

Όπως προκύπτει από τους τελευταίους πίνακες, και δεδομένης της δυσκολίας να καταγραφούν όλες οι δημοσιεύσεις του έτους 2009, υπάρχει κατά κανόνα αυξητική τάση παραγωγής ερευνητικού έργου σε όλες τις βαθμίδες και όλα τα επίπεδα κατά την τελευταία πενταετία (2005-2009).

Από το έργο αυτό, την πρώτη θέση σε συγγραφή βιβλίων κατέχουν οι Καθηγητές, ενώ στις άλλες μορφές έρευνας πρωτοπορούν οι χαμηλότερες βαθμίδες, για τους λόγους που εξηγήθηκαν παραπάνω.

5.6. Διακρίσεις, Επιστημονική αναγνώριση και Διεθνής παρουσία

Τόσο τα μέλη της ερευνητικής κοινότητας του Τμήματος Νομικής (προπτυχιακού και μεταπτυχιακοί φοιτητές, διδάκτορες, μέλη ΔΕΠ), όσο και το έργο που παράγεται σε επίπεδο ατομικό ή συλλογικό, είναι πρωτοπόρο, πρωτότυπο και ευεργετικό για τη λειτουργία του κοινωνικού ιστού.

Πράγματι, η έρευνα που παράγεται στο Τμήμα Νομικής συμβάλλει σε ορθότερες και δικαιότερες ρυθμίσεις των εννόμων σχέσεων από το Νομοθέτη, και διαμορφώνει λύσεις σύγχρονες και σε άμεση σύνδεση με τον κόσμο, όσον αφορά τα διασυνοριακά προβλήματα. Εξάλλου συνιστά βάση για πιο ολοκληρωμένη και προοδευτική απονομή της δικαιοσύνης, αποτελώντας εφαλτήριο για τον εκσυγχρονισμό της σκέψης του νομοθέτη και του δικαστή.

Το ερευνητικό έργο που παράγεται στο Τμήμα Νομικής διακρίνεται για τη γεφύρωση των νομικών πολιτισμών που επιτυγχάνει, και τοποθετεί τη Χώρα μας ανάμεσα στις πρωτοπόρες, όσον αφορά τη νομοθετική πρωτοβουλία σε διεθνείς οργανισμούς και την εύρεση λύσεων σε διεθνή *fora*.

Είναι επόμενο, λόγω των παραπάνω, οι ερευνητές παντός τίτλου ή ηλικίας του Τμήματος να αναγνωρίζονται και να διακρίνονται για την πρωτοβουλία τους, την ποιότητα και το εύρος του έργου τους, και τη διάθεσή τους για διεπιστημονική και διαπανεπιστημιακή συνεργασία.

Έτσι, κατά την τελευταία πενταετία απόφοιτοι του Τμήματος έχουν λάβει υποτροφίες από το κρατικό (ΙΚΥ), αλλά και άλλα, ιδιωτικά ιδρύματα, προκειμένου να συνεχίσουν τις μεταπτυχιακές τους σπουδές στην Ελλάδα ή το εξωτερικό, να προχωρήσουν στην εκπόνηση διδακτορικής διατριβής, να εργασθούν σε μεταδιδακτορική έρευνα ή, τέλος, να ταξιδέψουν εκτός Ελλάδος για να ολοκληρώσουν την έρευνά τους. Η απονομή υποτροφίας αποτελεί ασφαλώς διάκριση για τον ερευνητή, αφού οι αυστηρές διαδικασίες που ακολουθούνται αποφέρουν μία αναγνώριση για το έργο του.

Ύψιστη διάκριση για το ερευνητικό έργο των μελών ΔΕΠ αποτελεί και η αναγόρευσή τους ως επιτίμων διδασκόντων σε ελληνικά, αλλά και ξένα πανεπιστήμια, καθώς και η απονομή της ιδιότητας του «επισκέπτη καθηγητή» (*fellow*) από πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα, που αποδεικνύει τη διασυνοριακή ακτινοβολία του έργου τους αλλά και την αναγνώρισή τους από τη διεθνή ακαδημαϊκή κοινότητα.

Πράγματι, μέλη ΔΕΠ του Τμήματος Νομικής έχουν αναγορευθεί ως διδάσκοντες σε διεθνούς κύρους πανεπιστήμια, σε ερευνητικά κέντρα (όπως το Ευρωπαϊκό Κέντρο Αδικοπρακτικού και Ασφαλιστικού Δικαίου (European Centre of Tort and Insurance Law) στη Βιέννη).

Βραβεία όμως αποσπούν και τα πορίσματα των πολυάριθμων και ποικίλων ερευνητικών προγραμμάτων, όπως αυτά που ενδεικτικώς απαριθμήθηκαν παραπάνω. Η βράβευση αυτή, που απευθύνεται σε όλους τους συντελεστές, ήτοι τα μέλη ΔΕΠ και τους φοιτητές / ερευνητές, παίρνει τη μορφή είτε διάκρισης και γνωστοποίησης των αποτελεσμάτων, είτε ακόμη και χρηματοδότησης για τη δημοσίευση των πορισμάτων της έρευνας. Παράδειγμα της δεύτερης περίπτωσης αποτελεί το βραβευθέν ερευνητικό πρόγραμμα με τίτλο: «Το φύλο, το σώμα και η έμφυλη διαφορά: η συνάντηση δικαίου και κοινωνικής προβληματικής» (KA 70/3/8055).

Εξίσου ξεχωριστή είναι και η παρουσία των Ελλήνων ερευνητών σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο ανάμεσα σε άλλα πανεπιστήμια, και μάλιστα εγνωσμένου κύρους. Η συμμετοχή του Τμήματος στους διάφορους διεθνείς διαγωνισμούς, που συνήθως έχουν ως αντικείμενο «εικονικές δίκες» (models) και απαιτούν μακροχρόνια προηγούμενη έρευνα και επαρκές επίπεδο εκπαίδευσης, αποσπά πάντα ιδιαίτερως καλές κριτικές, και ενίοτε και σημαντικές διακρίσεις. Έτσι, το Τμήμα Νομικής πρώτευσε σε πρόσφατο διεθνή διαγωνισμό εικονικής δίκης με βάση το ρωμαϊκό δίκαιο, που έλαβε χώρα στις 26-27 Μαρτίου 2010 στην αρχαία αγορά της Καβάλας, υπό την εποπτεία του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης. Συμμετείχαν φοιτητές συνολικά οκτώ ακόμη διακεκριμένων ευρωπαϊκών νομικών σχολών, όπως η Οξφόρδη, το Κέμπριτζ, το Τρίερ, η Βιέννη κλπ. Την καθοδήγηση των φοιτητών ανέλαβε η Λέκτορας του ρωμαϊκού δικαίου Αθηνά Δημοπούλου. Ο Τομέας Διεθνών Σπουδών συμμετέσχε για πρώτη φορά σε προσομοίωση εικονικής δίκης (Moot Court Competition, Telders, Ακαδημία Διεθνούς Δικαίου Χάγης) σε θέματα διεθνούς δικαίου και κατά την τελευταία δεκαετία ο Τομέας Διεθνών Σπουδών συμμετέχει σε ετήσια βάση σε διεθνείς διαγωνισμούς προσομοίωσης δίκης στην Washington (Jessup), σε μοντέλα Ηνωμένων Εθνών (UN models) που οργανώνονται σε διάφορες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες και σε προσομοιώσεις δικών Ανθρωπιστικού Δικαίου (Jean Pictet). Όλες οι παραπάνω δραστηριότητες έχουν υποστηριχθεί οικονομικά και με χορηγίες του Πανεπιστημίου Αθηνών.

5.7. Γενική αποτίμηση του έργου Έρευνας και Ανάπτυξης και προτάσεις βελτίωσης

Από την ανάλυση του ερευνητικού έργου του Τμήματος προκύπτουν τόσο στρατηγικά και δομικά ισχυρά στοιχεία ως προς την έρευνα και την ανάπτυξη, όσο και αδυναμίες. Το έργο που παράγεται από τα μέλη ΔΕΠ και τους προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές, ατομικά ή συλλογικά, στο ακαδημαϊκό πλαίσιο ή εντός ερευνητικού προγράμματος, είναι κατά κανόνα ποιοτικό και ισορροπημένο μεταξύ θεωρητικής και πρακτικής έρευνας. Εξάλλου, η αλληλεπίδραση της έρευνας του Τμήματος με τον ευρύτερο νομικό τομέα, αλλά και την ευρύτερη κοινωνία σε ελληνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, είναι σημαντική. Ειδικότερα, τα πορίσματα του ερευνητικού έργου, είτε λαμβάνουν μορφή δημοσιεύσεων είτε αποτελεσμάτων προγραμμάτων, έχουν μεγάλη πρακτική αξία τόσο για το νομοθέτη κατά την εκτέλεση του έργου του, όσο και για το δικαστή κατά την άσκηση του λειτουργήματός του. Επιπλέον, η εμπλοκή των μελών ΔΕΠ του Τμήματος σε συμβουλευτικούς ρόλους στην ευρύτερη κυβέρνηση και ανεξάρτητες αρχές είναι έντονη, και πολλά από αυτά έχουν θητεύσει ή θητεύουν σε δημόσιες θέσεις.

Υπάρχει επίσης ικανοποιητική συμμετοχή των μελών ΔΕΠ του Τμήματος σε διεθνείς αξιολογήσεις και επιστημονικές δραστηριότητες.

Η ευρεία συμμετοχή των φοιτητών, προπτυχιακών ή μεταπτυχιακών, καθώς και των υποψηφίων διδασκόντων σε έργα έρευνας και ανάπτυξης του Τμήματος αποτελεί ένα ακόμη θετικό στοιχείο για τη σύνδεση των έμπειρων μελών ΔΕΠ και των ενθουσιωδών νέων ερευνητών.

Παρά τη διαπιστούμενη μεγάλη έκταση του συλλογικού ερευνητικού έργου του Τμήματος Νομικής, ο κύριος όγκος του είναι, όπως προκύπτει, προϊόν ατομικής εργασίας. Η ιδιαιτερότητα αυτή επιτάσσεται από τα ιδιόμορφα χαρακτηριστικά της νομικής επιστήμης, και έχει ως αποτέλεσμα την μεγιστοποίηση της συχνότητας και του όγκου του παραγωγικού έργου, καθώς και της ποικιλομορφίας των απόψεων και των θεωριών πάνω σε καίρια ζητήματα που απασχολούν την κοινωνία. Σε κάθε περίπτωση, όπως φάνηκε και από τα παραπάνω, σε κάθε μορφή του το ερευνητικό έργο του Τμήματος απολαμβάνει ευρείας αναγνώρισης στην Ελλάδα και το εξωτερικό, αποσπώντας καλές κριτικές, βραβεία και – το κυριότερο – βούληση για περαιτέρω συνεργασία από αξιόλογα πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα διεθνούς κύρους.

Οι κυριότερες αδυναμίες του ερευνητικού έργου που παράγει το Τμήμα εντοπίζονται στην ανεπαρκή χρηματοδότηση από το Πανεπιστήμιο των νέων μελών, καθώς και στην έλλειψη δημιουργίας κινήτρων για ποιοτική έρευνα, διεθνή αναγνώριση, καινοτομία και αναγνωρισιμότητα στην ελληνική κοινωνία. Πρόκειται δηλαδή για υποχρηματοδότηση της έρευνας από την Πολιτεία, και για έλλειψη καταβολής πόρων στους νέους ερευνητές, και κυρίως στους υποψηφίους διδάκτορες, οι οποίοι δεν μπορούν να αφοσιωθούν σε ένα ερευνητικό έργο και να ασκούν κάποια άλλη δραστηριότητα για βιοπορισμό ταυτόχρονα.

Εξίσου σοβαρό πρόβλημα προκαλείται από την έλλειψη των σχετικών ερευνητικών υποδομών. Οι βιβλιοθήκες των επιμέρους Τομέων είναι υπο-στελεχωμένες, διαθέτουν δηλαδή ελάχιστο προσωπικό όχι πάντα ειδικευμένο στη λειτουργία τους, με αποτέλεσμα να είναι ανοικτές ελάχιστες ώρες σε σύγκριση με το απαιτούμενο και δίχως τις απαραίτητες διευκολύνσεις προς τους ερευνητές (ηλεκτρονική μορφή αναζήτησης, φωτοτυπικά μηχανήματα, ορθή ταξινόμηση του υλικού, κλπ.).

Επιπλέον, το ίδιο το υλικό των βιβλιοθηκών είναι περιορισμένο, ιδίως όταν πρόκειται για ξενόγλωσσα περιοδικά και βιβλία. Οι οικονομικοί πόροι που αφιερώνονται στην αγορά βιβλίων και τη συνδρομή σε περιοδικά ή ηλεκτρονικές διαδικτυακές βάσεις δεδομένων είναι κατώτεροι σε σχέση με τις ανάγκες και την ποιότητα του ερευνητικού

έργου, που τελικώς παράγεται. Και αυτό διότι δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο τα μέλη ΔΕΠ, αλλά και οι ίδιοι οι φοιτητές να καταβάλλουν τις δαπάνες για την προμήθεια υλικού εξ ιδίων πόρων.

Το αποκορύφωμα των ελλείψεων αυτών είναι η παντελής απουσία βιβλιοθήκης Ευρωπαϊκού Δικαίου και ευρωπαϊκής ενοποίησης, έπειτα από την καταστροφή το Δεκέμβρη του 2008 του Σπουδαστηρίου «Ευρώπη», που βρισκόταν στο ισόγειο της Ακαδημίας 47. Παρά τις φιλότιμες και επίμονες προσπάθειες των μελών ΔΕΠ του τομέα του ευρωπαϊκού δικαίου για την αναστήλωση του Σπουδαστηρίου, που περιείχε μία βιβλιοθήκη με αναντικατάστατο επιστημονικό υλικό, οι μακροχρόνιες γραφειοκρατικές διαδικασίες και η έλλειψη πόρων εμποδίζουν την έγκαιρη και ολοκληρωμένη επαναλειτουργία της βιβλιοθήκης στο ισόγειο της Ακαδημίας 47.

Τέλος, αξίζει να επισημανθεί ότι διαπιστώνονται σοβαρές ελλείψεις στην οργάνωση και τη διεξαγωγή των ερευνητικών προγραμμάτων, που εντάσσονται στο πλαίσιο ευρωπαϊκής ή και εθνικής χρηματοδότησης. Το Τμήμα δεν διαθέτει, όπως άλλα Τμήματα στην Ελλάδα και το εξωτερικό, κάποια υπηρεσία ή διεύθυνση, που να αναζητά και να αναδεικνύει τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται με επιλεγμένα προγράμματα, που να συνεπικουρεί τα μέλη ΔΕΠ στην κατάθεση προτάσεων και στην εκτέλεσή τους, και που να αναλαμβάνει την εκτέλεση των περίπλοκων γραφειοκρατικών διαδικασιών για τη διεξαγωγή τους (έγγραφα, εκθέσεις, δικαιολόγηση δαπανών, κλπ).

Οι ελλείψεις αυτές μειώνουν τις δυνατότητες διεθνούς διάκρισης, επιστημονικής αλληλεπίδρασης και ορθού προγραμματισμού της έρευνας, απαγορεύουν τις οικονομίες κλίμακας και γενικότερα αποβαίνουν σε βάρος της αποτελεσματικότητας, της βιωσιμότητας των ερευνητικών δραστηριοτήτων του Τμήματος και του στρατηγικού σχεδιασμού των μελλοντικών ερευνητικών προσανατολισμών.

6. Σχέσεις με κοινωνικούς/πολιτιστικούς/παραγωγικούς (ΚΠΠ) φορείς

Η σημαντικότερη «κοινωνική προσφορά» των μελών ΔΕΠ είναι η αφοσίωση στο Πανεπιστήμιο και τους φοιτητές. Η αφοσίωση στη βασική αποστολή του καθενός είναι ευεργετική για τη συνολική πρόοδο της κοινωνίας. Οι πανεπιστημιακοί καλούνται να εκπληρώσουν την αποστολή τους συχνά υπό εξαιρετικά αντίξοες συνθήκες (βλ. υλικοτεχνικές υποδομές, ελλιπής γραμματειακή υποστήριξη, χαμηλές αποδοχές) χωρίς καμία διαμαρτυρία.

Η συνεργασία του Τμήματος με ΚΠΠ φορείς γίνεται σε επιστημονικό, εκπαιδευτικό και κοινωνικό επίπεδο. Τα μέλη ΔΕΠ σε εθνικό επίπεδο είναι ή έχουν διατελέσει μέλη πολλών νομοπαρασκευαστικών επιτροπών όπως:

- Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή του Υπουργείου Δικαιοσύνης για την τελική διαμόρφωση του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας,
- Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων,
- Ν. 2002-2003/3089 για την Ιατρική Υποβοήθηση στην Ανθρώπινη Αναπαραγωγή,
- Ειδικές νομοπαρασκευαστικές επιτροπές (υιοθεσία, επιτροπεία και δικαστική συμπαράσταση, μεταμοσχεύσεις ιστών και οργάνων, ιατρική υποβοήθηση στην ανθρώπινη αναπαραγωγή, ελεύθερη συμβίωση),
- Ν. 3524/2007,
- Τροποποίηση του Ν. 2121/1993 περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας Υ.Α. ΥΠΠΟ/ΔΙΟΙΚ/Α3/70/101222/30.10.2007,
- Αναθεώρηση των ρυθμίσεων για την συμβιβαστική επίλυση διαφορών σε αστικές υποθέσεις και της οδηγίας 2008/52/ΕΚ ΥΑ Δ/νης 95113/8.8.2007 48171/2.5.2008 και 66509/14.7.2008,
- Κεντρική Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή,
- Για τον εκλογικό νόμο (2009),
- Για τηλεπικοινωνίες (2007),
- Για ζητήματα δικαιοσύνης (2006),
- Επιτροπής του Υπουργείου Δικαιοσύνης για την επιτάχυνση της διοικητικής δικαιοσύνης (2005),

- Τροποποίηση του δικαίου της πωλήσεως, Ν. 3043/2002 (2001-2002),
- Γενικής Γραμματείας Δημόσιας Τάξης του Υπουργείου Εσωτερικών (2008-2009),
- Για την σύνταξη του Αεροπορικού Κώδικα,
- Για την πνευματική ιδιοκτησία, Ν. 2121/1993 (1990-1993),
- Για το νέο Ποινικό Κώδικα (2008-2009),
- Για την κατάρτιση Σχεδίου Νόμου σχετικά με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και την πάταξη της αρχαιοκαπηλίας, ΥΠΠΟ/ΔΙΟΙΚ/Α3/Φ. 70/88795/12. 10. 2006. Το εκπονηθέν σχέδιο νόμου κατέληξε στον Ν. 3658/2008 (ΦΕΚ 70/22.4.2008),
- Την κατάρτιση Σχεδίου Νόμου σχετικά με την αναθεώρηση των ρυθμίσεων του Αστικού Κώδικα που αφορούν στη γονική μέριμνα, επιμέλεια (συνεπιμέλεια) των τέκνων και γενικότερα στη ρύθμιση των σχέσεων γονέων και τέκνων, ΥΠΔΙΚ 95112/3.8.2007 (ΦΕΚ 353/17.8.2007 ΥΟΔΔ). Με το Ν. 3719/2008 (ΦΕΚ 241/26.11.2008) τροποποιήθηκε το άρθρο 1515 Αστικού Κώδικα όπως είχε προταθεί με το εκπονηθέν σχέδιο,
- Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή για την τροποποίηση του Ποινικού Κώδικα από τη σύστασή της (2005) μέχρι τη διάλυσή της (2009),
- Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή του Υπουργείου Δικαιοσύνης για την ενσωμάτωση στην ελληνική έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Οδηγίας για τη Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις.

και μέλη επιτροπών όπως:

- Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα,
- Εθνική Επιτροπή Δεοντολογίας για τις κλινικές μελέτες.
- Εθνική Επιτροπή Ιατρικώς Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής,
- Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής,
- Επιστημονικό Συμβούλιο της Βουλής,
- Επιστημονικό Συμβούλιο του Υπουργείου Εξωτερικών,

- Επιτροπή των Ειδικών για το Ασφαλιστικό (πρόταση του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Ασφάλισης),
- Επιστημονική επιτροπή της Ενώσεως για την Προστασία των Κοινωνικών Δικαιωμάτων (ΕΠΚΟΝΤΙ <http://www.epkodi.gr>),
- Κεντρική Επιτροπή Εξετάσεων του 20^{ου} εισαγωγικού διαγωνισμού της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης και Τοπικής Αυτοδιοίκησης (2008),
- Διοικητική Επιτροπή Στρατιωτικών Επιτάξεων,
- Ένωση Ελλήνων Συνταγματολόγων,
- Ελληνική Ένωση Ευρωπαϊκού Δικαίου,
- Διοικητικό Συμβούλιο της Ενώσεως Εργατικού Δικαίου και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΕΔΕΚΑ) (<http://www.edeka.gr>),
- Διοικητικό Συμβούλιο της ένωσης προστασίας πνευματικής ιδιοκτησίας (ΕΠΠΙ),
- Ένωση Αστικολόγων (ΕΝΑΣ),
- Συντακτική επιτροπή του περιοδικού «ΣΥΝΑΞΗ»,
- Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου,
- Ένωση Ελλήνων Δικονομολόγων,
- Εταιρεία Δικαστικών Μελετών,
- Ένωση Ευρωπαϊκού Δικαίου,
- Συμβούλιο Κοινωνικής Ασφάλισης της Γενικής Γραμματείας Κοινωνικών Ασφαλίσεων,
- Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ),
- Διοικητικό Συμβούλιο των «Ολυμπιακών Αερογραμμών ΑΕ»,
- Διοικητική Επιτροπή του Μουσείου Μπενάκη,
- Ελληνική Επιτροπή Βυζαντινών Σπουδών,
- Ελληνική Επιτροπή Μελετών Χερσονήσου του Αίμου,
- Ιστορική Εταιρεία Θεσσαλονίκης,
- Εταιρεία Ιστορίας του Δικαίου,
- Εταιρεία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων,

- Εθνική Επιτροπή για τη Διάδοση και Εφαρμογή του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου,
- Κεντρική Επιτροπή Διαγωνισμού Αμίσθων Υποθηκοφυλάκων,
- Κεντρική Επιτροπή Διαγωνισμού Συμβ/φων Υ.Α. Δ/νης 53587/17.5.2007,
- Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης,
- Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων,
- Ελληνική Εταιρεία Εγκληματολογίας,
- Ένωση Ευρωπαίων Νομικών (Τμήμα Ελλάδος),
- Επιστημονική Επιτροπή του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών,
- Κεντρική Επιτροπή Απλούστευσης Διαδικασιών του Υπουργείου Εσωτερικών,
- Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα της Βουλής των Εφήβων,
- Πειθαρχικό Συμβούλιο του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών,
- Κεντρική Επιτροπή Κωδικοποίησης (ΚΕΚ) της Βουλής,
- Συντακτική Επιτροπή του περιοδικού του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών «Νομικό Βήμα»,
- Εθνικό Γνωμοδοτικό Συμβούλιο Έρευνας,
- Μελέτη του Σχεδίου Πατριαρχικής Διατάξεως Διοικήσεως των Ιερών Μητροπόλεων Δωδεκανήσου του Οικουμενικού Πατριαρχείου (Απόφαση 17664/A1/17.2.2006 της ΥΠΕΠΘ),
- Εξετάσεις για τον διορισμό δικαστικών αντιπροσώπων του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους,
- Μ.Κ.Ο. του Ινστιτούτου Μοχάμετ Άλι για την Έρευνα της Ανατολικής Παράδοσης, Καβάλα,
- Ομάδα Σχεδιασμού Προγράμματος άρθρο 19 του Ν. 3312/05 στο πλαίσιο της Υπηρεσίας Διαχείρισης του «ΕΠ. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ» Υ.Α.ΥΠΠΟ/ΔΙΟΙΚ/97269/7.11.2008,
- Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας Ιστορίας Δικαίου,
- Μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Ελληνικής Παπυρολογικής Εταιρείας,
- Μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Gesellschaft fuer altgriechische und hellenistische Rechtsgeschichte,

- Μέλος του ΔΣ του Οργανισμού Ανέγερσης Νέου Μουσείου Ακρόπολης ΟΑΝΜΑ,
- Μέλος του ΔΣ Νέου Μουσείου Ακρόπολης,
- Μέλος της Ένωσης Ευρωπαϊκού Δικαίου,
- Μέλος του ΔΣ του Κέντρου Προάσπισης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΚΕΠΑΔ),
- Μέλος της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου και της Ενώσεως Ελλήνων Ποινολόγων.

Σύμβουλοι και ειδικοί συνεργάτες:

- νομικός σύμβουλος του Πρωθυπουργού,
- νομικός σύμβουλος του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου,
- του ΕΚΕΒΙ για την διάδοση της ανάγνωσης στα σχολεία,
- του Ιδρύματος ελληνικού πολιτισμού σε έρευνα για την ελληνική διασπορά,
- υπουργού Εξωτερικών σε μειονοτικά θέματα,
- στο Νομικό Γραφείο του Πρωθυπουργού,
- της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ),
- του Υπουργείου Εξωτερικών σε θέματα Ελληνικής Προεδρίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΚΥΑ Π113ΠΡ-966/ΑΣ 229/13.1.2003 των ΥΠΕΞ και ΥΜΕ),
- του Μη Κυβερνητικού Οργανισμού *Διεθνής Διαφάνεια – Ελλάς*,
- του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων,
- του υπηρεσιακού Υπουργού Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης,
- για εκκλησιαστικά ζητήματα του Υπουργού Εξωτερικών.

Διοικητικές θέσεις όπως:

- Αντιπρόεδρος του Δ.Σ. της Εθνικής Πινακοθήκης,
- Γραμματέας του Συλλόγου ΔΕΠ της Σχολής ΝΟΠΕ,
- Πρόεδρος της Γνωμοδοτικής Επιτροπής για τις Εκδόσεις του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων (2005),

- Πρόεδρος της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής του Υπουργείου Δικαιοσύνης για την αναμόρφωση του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας,
- Γενικός Γραμματέας της Επιστημονικής Εταιρείας Κοινωνικής Ασφάλειας (2005-2008),
- Διευθυντής του Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου της Ακαδημίας Αθηνών (1994-2000),
- Άρχων Μέγας Δικαιοφύλαξ της Αγίας του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας (2001),
- Πρόεδρος του Πανελληνίου Συλλόγου «Οι φίλοι του Αγίου Όρους»,
- Αντιπρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου,
- Επιστημονικός Διευθυντής του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (1994-1996),
- Πρόεδρος του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοηλεκτρονικής (1996-1999),
- Πρόεδρος του Εφορευτικού Συμβουλίου της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος (2002-2004),
- Εθνικός Εκπρόσωπος του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων στην Ομάδα για τον Εκσυγχρονισμό της Ανώτατης Εκπαίδευσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Απόφαση 15718/ΙΑ/8.2.2007 της ΥΠΕΠΘ),
- Εισηγητής Γενικού Εισαγγελέα του Δικαστηρίου Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων(ΔΕΚ) Λουξεμβούργο,
- Εκπρόσωπος της Ελλάδας στην Ομάδα Χωρών κατά της Διαφθοράς (GRECO, Απόφαση 2776οικ./6.3.2007 του Υπουργού Δικαιοσύνης και 134144 οικ./20.12.2006 του Γενικού Γραμματέα ΥΠΔικ),
- Πρόεδρος του Επιστημονικού Σωματείου ΕΝΩΣΗ ΑΣΤΙΚΟΛΟΓΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ,
- Επίτιμος Πρόεδρος της Εταιρίας Ευβοϊκών Σπουδών,
- Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου του κοινωφελούς Ιδρύματος ΒΟΤΑΝΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ ΙΟΥΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ν. ΔΙΟΜΗΔΟΥΣ,
- Πρόεδρος Επιτροπής ΥΠΕΠΘ για τον έλεγχο αξιοποίησης της περιουσίας των Πανεπιστημίων,
- Πρόεδρος στον Οργανισμό Πνευματικής Ιδιοκτησίας,
- Αντιπρόεδρος στο Εθνικό Κέντρο Βιβλίου,

- Αντιπρόεδρος του Οργανισμού συλλογικής διαχείρισης έργων λόγου,
- Διευθυντής της εξαμηνιαίας Επιθεωρήσεως Εκκλησιαστικού και Κανονικού Δικαίου «Νομοκανονικά»,
- Δημοτική Σύμβουλος Δήμου Αθηναίων 2002-2006,
- Αντιδήμαρχος Αθηναίων 2003-2006,
- Γενικός Γραμματέας Θρησκευμάτων στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (2001-2004),
- Γενικός Γραμματέας του Υπουργικού συμβουλίου,
- Υφυπουργός Παιδείας (1990-1992),
- Υφυπουργός Πολιτισμού (1992-1993),
- Βουλευτής Β΄ Αθηνών 1989-1996,
- Υπουργός Εσωτερικών,
- Υπουργός Επικρατείας.

Διεθνείς

Σε ομάδες εργασίας όπως:

- Team of Experts in law της «Επιτροπής Αξιολόγησης Ιδιωτικών Πανεπιστημίων» της Κυπριακής Δημοκρατίας για την αξιολόγηση του European University of Cyprus (2008),
- Team of Experts in Informatics της Διεθνούς επιτροπής προσωπικής καταστάσεως Commission Internationale de l'État Civil (CIEC) για την ηλεκτρονική ανταλλαγή ληξιαρχικών πράξεων μεταξύ των κρατών μελών,
- Συμμετοχή σε ομάδα εργασίας για την απάντηση σε ερωτηματολόγιο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την Πράσινη Βίβλο για την αποτελεσματική εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Η διαφάνεια των περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη, ΥΠΔΙΚ/66514/15. 7. 2008 (ΦΕΚ 323/25.7.2008 ΥΟΔΔ),
- Εργασίες της Ευρωπαϊκής Ενώσεως για και τον Κανονισμό για τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων,

- Accredited Mediator από το Chartered Institute of Arbitrators. Σκοπός της συμμετοχής αυτής είναι η προώθηση του θεσμού της διαμεσολάβησης, προκειμένου να ενθαρρυνθεί η ειρηνική επίλυση των ιδιωτικών ιδίως διαφορών και να περιορισθεί το ανησυχητικό φαινόμενο της δικομανίας και της στρεψοδικίας,
- ΟΗΕ για τους Λαούς Αφρικανικής Καταγωγής.

Μέλη επιτροπών όπως:

- International Society of Familylaw,
- Εκτελεστικό Γραφείο (Bureau Exécutif) της UNESCO (2007-2009),
- της ελληνικής αντιπροσωπείας στη Διεθνή Επιτροπή Προσωπικής Καταστάσεως (Commission Internationale de l'État Civil) (Υπουργείο Εξωτερικών),
- Επιτροπή Ειδικών Οικογενειακού Δικαίου (Comité d'Experts sur le Droit de la Famille) του Συμβουλίου της Ευρώπης (CJ-FA-GT1) για διαμόρφωση σχεδίου Σύστασης του Συμβουλίου σχετικά με την «Αφάνεια και το Τεκμήριο Θανάτου» (Des personnes disparues et de la présomption de décès), *Εντολή σύστασης της Επιτροπής (Mandat du Comité d'Experts sur le Droit de la Famille, CJ-FA (2008)1/30.1.2008) κατόπιν έγκρισης της Επιτροπής των Υπουργών (1016/30.1.2008) υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Νομικής Συνεργασίας (Comité européen de coopération juridique-CDCJ),*
- Διεθνής Ένωσης για τη Φιλοσοφία του Δικαίου και της Κοινωνίας (Deutsche Sektion),
- Διεθνής Ένωσης για τη Μεθοδολογία του Δικαίου (Aix en Provence),
- Γερμανο-Ελληνικής Ένωση Νομικών (Hamburg),
- Ένωσης Φίλων και Χορηγών του Ινστιτούτου Διεθνούς Οικονομικού Δικαίου του Πανεπιστημίου Μονάχου (München),
- Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Δικαίου που εδρεύει στην πόλη Trier Γερμανίας (ERA, Europäische Rechtsakademie),
- Ινστιτούτο Διεθνούς Οικονομικού Δικαίου του Πανεπιστημίου Μονάχου,
- Διεθνής Εταιρεία Εγκληματολογίας,

- Κανονισμός 864/2007 για το εφαρμοστέο δίκαιο στις εξωσυμβατικές ενοχές («Ρώμη II»),
- Κανονισμός για τη διεθνή δικαιοδοσία και το εφαρμοστέο δίκαιο στο διαζύγιο και το δικαστικό χωρισμό (Ρώμη III),
- Εκτελεστική Επιτροπή του Οργανισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα,
- Μέλος της Διεθνούς Συμβουλευτικής Επιτροπής (Internationaler Beirat) της Ενώσεως για την προαγωγή του Ινστιτούτου Ποινικού και Ποινικού Δικονομικού Δικαίου του Πανεπιστημίου Κολωνίας (Verein zur Förderung des Instituts für Strafrecht und Strafprozessrecht der Universität zu Köln),
- Institut International des Droits de l'Homme, Στρασβούργο,
- Ένωση Διεθνούς Δικαίου - Ελληνικός Κλάδος της International Law Association,
- Société d'Histoire du Droit,
- Société Internationale des Droits de l'Antiquité,
- Société Internationale des Papyrologues,
- Association pour l'Encouragement des Études grecques,
- της Διεθνούς Γνωμοδοτικής Επιτροπής, Institute of Governance, Public Policy and Social Research, Queen's University of Belfast, Ηνωμένο Βασίλειο,
- του OECD για τις χώρες PHARE,
- της Επιστημονικής Επιτροπής του Rivista Italiana di Diritto Pubblico Europeo, Μιλάνο, Ιταλία,
- της Επιστημονικής Επιτροπής του International Center of Publiclaw, Λονδίνο, Μεγάλη Βρετανία,
- της Διοικούσας Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ομάδας Δημοσίου Δικαίου,
- της Διοικούσας Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ομάδας Δημόσιας Διοίκησης, Βρυξέλες, Βέλγιο,
- του Επιστημονικού Δικτύου των Ευρωπαϊκών Περιφερειών, Institute of Federalism, University of Freiburg, Ελβετία,

- του Επιστημονικού Συμβουλίου του European Institute of Public Administration, Maastricht, Ολλανδία,
- του Βραβείου Sigrist Preis με έδρα τη Βέρνη Ελβετίας.

Διοικητικές θέσεις όπως:

- Αντιπρόεδρος του Διεθνούς Ινστιτούτου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου,
- Αντιπρόεδρος της Επιτροπής του ΟΗΕ για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων,

Τιμητικές Διακρίσεις:

- Ιππότης του Τάγματος του Ακαδημαϊκού Φοίνικα της Γαλλικής Δημοκρατίας,
- Ιππότης της Λεγεώνας της Τιμής, Γαλλική Δημοκρατία,
- Ιππότης της Λεγεώνας της Τιμής, Ιταλική Δημοκρατία,
- Άρχοντας Δικαιοφύλακας του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας και Πάσης Αφρικής,
- Μετάλλιο της Association Française de Droit Constitutionnel,
- Παράσημο Bundesverdienstkreuz της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας,
- Επίτιμος Πρόεδρος της Διεθνούς Ένωσης Συνταγματικού Δικαίου.

Οι συνεργασίες του Τμήματος με τους διάφορους φορείς, πανεπιστημιακούς (εσωτερικού και εξωτερικού), καθώς και εξωπανεπιστημιακούς (κοινωνικούς, παραγωγικούς και πολιτιστικούς) αναφέρθηκαν διεξοδικά στα διάφορα τμήματα της παρούσας αποτίμησης. Όπως προκύπτει, το Τμήμα διαθέτει σημαντικό δίκτυο συνεργασιών με τους διάφορους αυτούς φορείς και διακρίνεται για την εξωστρέφειά του. Η διαχρονική συμβολή του στην επιστημονική και κοινωνικοπολιτική ζωή είναι σημαντική. Όπως ήδη επισημάνθηκε, το Τμήμα διαθέτει τον απαραίτητο πυρήνα δυνάμεων για να αναπτύξει περαιτέρω τις διαδράσεις αυτές. Θα είναι ιδιαίτερα χρήσιμο για το Τμήμα να δημιουργήσει μια ομάδα μελέτης από μέλη ΔΕΠ, η οποία, με την υποστήριξη της διοικητικής υποδομής, θα του επιτρέψει να αποτιμήσει λεπτομερέστερα τις δυνατότητες

συστηματοποίησης και εμπλουτισμού τους. Ειδική προσπάθεια χρειάζεται ιδίως για την ανάπτυξη των συνεργασιών με τους παραγωγικούς φορείς.

7. Η στρατηγική ακαδημαϊκής ανάπτυξης του Τμήματος και η διαδικασία διαμόρφωσής της

Στις επιμέρους αναπτύξεις της παρούσας αποτίμησης αναφέρθηκαν αναλυτικά τα διάφορα σημεία της ακαδημαϊκής ανάπτυξης του Τμήματος, καθώς και η διαδικασία διαμόρφωσής της. Σχηματικά υπενθυμίζεται ότι το Τμήμα αυτή τη στιγμή:

- μελετά την πλήρη αναθεώρηση του προγράμματος προπτυχιακών σπουδών (και των αντίστοιχων πιστωτικών μονάδων) και έχει δημιουργήσει σχετική επιτροπή η οποία έχει προχωρήσει σημαντικά στο έργο της. Η αναθεώρηση αυτή αποσκοπεί στη συγκρότηση ενός προγράμματος ευέλικτου, πιο κοντά στα σημερινά επιστημονικά και εκπαιδευτικά δεδομένα, λαμβάνοντας υπόψη τις σύγχρονες ανάγκες της κοινωνίας και της αγοράς εργασίας. Η αναθεώρηση προγραμματίζεται να ολοκληρωθεί στο τέλος του ακαδημαϊκού έτους 2010-2011 ή στην αρχή του 2011-2012,
- μελετά, με βάση την υπερ-δεκαετή εμπειρία της λειτουργίας των μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών (τα οποία αποτιμήθηκαν αναλυτικά ανωτέρω), την πλήρη ανασυγκρότηση, με προοπτική ενοποίησης, του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών και έχει δημιουργήσει σχετική επιτροπή η οποία έχει σχεδόν ολοκληρώσει το έργο της, με προοπτική να εφαρμοστεί από το ακαδημαϊκό έτος 2011-2012,
- μελετά την ανασυγκρότηση των όρων και της διαδικασίας εκπόνησης διδακτορικής διατριβής, με προοπτική την εκκαθάριση του βεβαρημένου σημερινού μητρώου, καθώς και την περαιτέρω αξιοποίηση των υποψηφίων διδασκτόρων στην εκπαιδευτική και επιστημονική ζωή του Τμήματος. Η διαδικασία αυτή έχει ήδη αρχίσει με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος, με την οποία ανατέθηκε στους Τομείς η εκπόνηση συγκεκριμένου σχεδίου δράσης. Η Γενική Συνέλευση θα επανέλθει στο θέμα για οριστικές αποφάσεις εντός του ακαδημαϊκού έτους 2010-2011,
- μελετά την υιοθέτηση μιας πιο συστηματικής πολιτικής αναγόρευσης επιτίμων διδασκτόρων, με έμφαση στην συστηματοποίηση των δεικτών κοινής συναίνεσης και αποδοχής ανάδειξής τους. Η Γενική Συνέλευση ανέθεσε ήδη σε επιτροπή να παρουσιάσει συγκεκριμένες προτάσεις με προοπτική λήψης απόφασης εντός του 2010-2011,

- μελετά την ανάπτυξη συνεργασιών με ξένα Πανεπιστήμια και τη δημιουργία κοινών μεταπτυχιακών προγραμμάτων και έχει δρομολογήσει την εκπόνηση συγκεκριμένων προτάσεων (βλ. αναλυτικά ανωτέρω).

Το Τμήμα πρέπει, ενόψει του νέου δεδομένου ανανέωσης μιας θέσης μέλους ΔΕΠ για πέντε αποχωρήσεις, να μελετήσει τα κριτήρια των σχετικών προκηρύξεων σε ευθεία συνάρτηση με τα γνωστικά αντικείμενα, των οποίων η διδασκαλία κρίνεται ως αμέσου προτεραιότητας.

Το Τμήμα επίσης, πρέπει όπως επισημάνθηκε αναλυτικά ανωτέρω, να μελετήσει τη δυνατότητα ανάδειξης του σημαντικού αριθμού των πολλών παρεχομένων ξενόγλωσσων μαθημάτων σε συστηματικό πυρήνα (π.χ. ξενόγλωσσο παράρτημα).

8. Διοικητικές και τεχνικές υπηρεσίες

8.1. Οι διοικητικές υπηρεσίες

Η κεντρική Γραμματεία του Τμήματος Νομικής βρίσκεται στην οδό Ακαδημίας 45. Είναι αρμόδια να πραγματοποιεί τις πάσης φύσεως εγγραφές προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών, διατηρεί το σχετικό αρχείο, εκδίδει επίσημα πιστοποιητικά και έγγραφα, επικοινωνεί με άλλες διοικητικές υπηρεσίες, εξυπηρετεί σε διοικητικά θέματα το σύνολο των φοιτητών καθώς και το διδακτικό και λοιπό προσωπικό του Τμήματος. Καταρτίζει το πρόγραμμα διδασκαλίας και εξετάσεων, υποστηρίζει τις διαδικασίες διανομής συγγραμμάτων. Η γραμματεία διεκπεραιώνει διοικητικά τις αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης και του Διοικητικού Συμβουλίου του Τμήματος.

Η Γραμματεία του Τμήματος στελεχώνεται από 6 μόνιμους υπαλλήλους και 8 υπαλλήλους αορίστου χρόνου.

Η Γραμματεία έχει μόνιμη και περιστασιακή συνεργασία με διεθνώς αναγνωρισμένα Πανεπιστήμια της Ευρώπης, στο πλαίσιο του προγράμματος ERASMUS.

Το Τμήμα Διεθνών και Σχέσεων εφαρμόζοντας διάφορες διμερείς συμφωνίες αποστέλλει στην Γραμματεία προς υλοποίηση τις αιτήσεις των φοιτητών που επελέγησαν.

Υπάρχουν οι Γραμματείες των έξι Τομέων:

- Τομέας Α΄ Ιδιωτικού Δικαίου (Ιπποκράτους 33, 2^{ος} όροφος): διαθέτει 7 μόνιμους υπαλλήλους, από τους οποίους οι 4 είναι διοικητικοί υπάλληλοι, οι 3 βιβλιοθηκονόμοι και 1 είναι υπότροφος του ΙΚΥ. Από τους ανωτέρω υπαλλήλους 2 (1 βιβλιοθηκονόμος και 1 διοικητική) απουσιάζουν με απόσπαση.

- Τομέας Β΄ Ιδιωτικού Δικαίου (Ιπποκράτους 33, 6^{ος} όροφος): στελεχώνεται από 3 βιβλιοθηκονόμους μόνο, οι οποίες εκτελούν κυρίως γραμματειακά καθήκοντα, με αποτέλεσμα να αναλώνουν το χρόνο τους προετοιμάζοντας συστατικές επιστολές, έγγραφα και πρακτικά συνελεύσεων των Τομέων. Ο Τομέας χρειάζεται επείγοντως διοικητική γραμματέα, που δεν κατορθώθηκε να διασφαλιστεί εδώ και είκοσι χρόνια.

- Τομέας Δημοσίου Δικαίου (Ιπποκράτους 33, 5^{ος} όροφος): διαθέτει 4 υπαλλήλους, από τους οποίους 2 είναι μέλη ΕΤΕΠ και 1 με απόσπαση από το ΑΠΘ.

- Τομέας Ποινικών Επιστημών (Σόλωνος 57, είναι προσωρινά κλειστό λόγω εργασιών ανακαίνισης του κτιρίου): απασχολούνται 5 υπάλληλοι, 2 από τους οποίους είναι μέλη ΕΤΕΠ, και 2 βιβλιοθηκονόμοι.

- Τομέας Ιστορίας και Θεωρίας του Δικαίου (Ιστορία, Φιλοσοφία, Κοινωνιολογία, Εκκλησιαστικό) (Ακαδημίας 47): διαθέτει 1 βιβλιοθηκονόμο και 1 διοικητική υπάλληλο.

- Τομέας Διεθνών Σπουδών (Σίνα 14, 3^{ος} όροφος): στελεχώνεται από 5 διοικητικούς υπαλλήλους, εκ των οποίων 2 είναι βιβλιοθηκονόμοι.

Οι Βιβλιοθήκες-Σπουδαστήρια είναι στο σύνολό τους 11, διότι το Σπουδαστήριο «Ευρώπη» κήκε τον Δεκέμβρη του 2008. Στελεχώνονται από τις βιβλιοθηκονόμους που αναφέρθηκαν ανωτέρω κατά Τομέα και λειτουργούν καθημερινά κυρίως πρωινές ώρες, εκτός του Νομικού, που απασχολεί άτομα από άλλες διοικητικές υπηρεσίες καλύπτοντας την απογευματινή βάρδια. Υπάρχει πάγιο αίτημα των φοιτητών για απογευματινή λειτουργία. Οι φοιτητές έχουν τη δυνατότητα να μελετούν ελεύθερα την ελληνική και τη ξένη βιβλιογραφία να βρίσκουν ηλεκτρονικά πληροφορίες και να βγάζουν φωτοτυπίες πληρώνοντας ένα συμβολικό ποσό.

Η Αίθουσα Πολυμέσων στελεχώνεται από 1 μόνο διοικητικό υπάλληλο και εξυπηρετεί μέσω σειράς διαθέσιμων Η/Υ όλους τους φοιτητές όπου με τη χρήση του αριθμού μητρώου τους και του προσωπικού τους Κωδικού (PIN), έχουν ελεύθερη πρόσβαση στο διαδίκτυο και σε επιλεγμένες ψηφιακές βιβλιοθήκες. Έχουν ακόμη τη δυνατότητα να πληροφορούνται τα αποτελέσματα των εξετάσεων, τις ώρες ακρόασης των μελών ΔΕΠ, τα προγράμματα σπουδών και εξετάσεων και να προβαίνουν στις δηλώσεις των μαθημάτων τους.

Για τα Ερευνητικά Πανεπιστημιακά Ινστιτούτα – Εργαστήρια βλ. αναλυτικά ανωτέρω, Κεφ. 2).

8.2. Οι τεχνικές υπηρεσίες

Το Τμήμα δεν διαθέτει δική του τεχνική υπηρεσία. Οι τεχνικές υπηρεσίες του Πανεπιστημίου Αθηνών (ΤΥΠΑ) στεγάζονται στην Πανεπιστημιούπολη του Ζωγράφου. Υπάρχουν διαφορετικές οργανικές μονάδες, που συλλέγουν και επεξεργάζονται τα στοιχεία που χρειάζονται για το σχεδιασμό των κτιριακών εγκαταστάσεων. Η κυριότερη υπηρεσία είναι αυτή της συντήρησης και λειτουργίας των εγκαταστάσεων. Η ΤΥΠΑ έχει την ευθύνη της επισκευής, και ανακαίνισης των κτιριακών εγκαταστάσεων, την κατάρτιση και υλοποίηση προληπτικών και περιοδικών προγραμμάτων συντήρησης και τη λήψη

των απαιτούμενων μέτρων για την ασφάλεια των φοιτητών, των μελών ΔΕΠ και του λοιπού προσωπικού. Εξυπηρετούν όλο το Πανεπιστήμιο και όχι μόνο το Τμήμα Νομικής, γι' αυτό υπάρχουν καθυστερήσεις στην αντιμετώπιση των τεχνικών προβλημάτων που ανακύπτουν, με συνέπεια την μη έγκαιρη και αποτελεσματική αντιμετώπιση των αιτημάτων. Αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στην έλλειψη χρημάτων ώστε όταν λήγει η σύμβαση κάποιου συγκεκριμένου συνεργείου, να δημιουργείται κενό μέχρι την αντικατάστασή του από το επόμενο.

8.3. Οι υπηρεσίες φοιτητικής μέριμνας

Το Τμήμα Νομικής δεν διαθέτει δικές του ξεχωριστές υπηρεσίες φοιτητικής μέριμνας, εξυπηρετείται όμως από μια κοινή υπηρεσία όπως όλοι οι φοιτητές του ΕΚΠΑ. Η φοιτητική μέριμνα περιλαμβάνει την υγειονομική περίθαλψη που απολαμβάνουν όλοι οι ημεδαποί, αλλοδαποί και ομογενείς που φοιτούν σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, καθώς και μικρό περαιτέρω διάστημα μέχρι την απόκτηση του πτυχίου τους. Μετά από αίτηση παρέχεται στο φοιτητή «Φοιτητικό Βιβλιάριο Περίθαλψης» και έτσι έχει τη δυνατότητα ιατρικών και παρακλινικών εξετάσεων, νοσοκομειακής, οδοντιατρικής και φαρμακευτικής περίθαλψης, εξέτασης στο σπίτι, τοκετού, φυσιοθεραπειών, προμήθειας ορθοπεδικών ειδών, και σε εξαιρετικές περιπτώσεις μετάβασής του για νοσηλεία στο εξωτερικό. Η Υγειονομική Υπηρεσία στεγάζεται στην οδό Ιπποκράτους 15, όπου βρίσκονται ιατρεία διαφόρων ιατρικών ειδικοτήτων και δέχονται καθημερινά παρέχοντας επιπλέον πρώτες βοήθειες.

Η μέριμνα για τη σίτιση των φοιτητών καθορίζεται από προεδρικά διατάγματα, από απόφαση του Πρυτανικού συμβουλίου, καθώς και από γνωμάτευση του Δικαστικού Τμήματος του Πανεπιστημίου. Οι ενδιαφερόμενοι και δικαιούμενοι φοιτητές μετά από αίτησή τους προμηθεύονται την κάρτα σίτισης και μπορούν να σιτίζονται δωρεάν στα συμβεβλημένα εστιατόρια. Όσοι δεν διαθέτουν κάρτα σίτισης, μπορούν να σιτίζονται στα φοιτητικά εστιατόρια πληρώνοντας 3 Ευρώ ημερησίως.

Στη διάθεση των φοιτητών του Νομικού Τμήματος και όσων παρακολουθούν μαθήματα στο κέντρο της Αθήνας, λειτουργεί εστιατόριο στην οδό Αραχώβης 44 καθώς και στον 4ο όροφο της Πανεπιστημιακής Λέσχης, Ιπποκράτους 15. Στο εστιατόριο αυτό για το ακαδημαϊκό έτος 2009-2010 εμφανίστηκαν το Σεπτέμβρη του 2009 2 έως 10 φοιτητές του Τμήματος Νομικής Τμήματος και μέχρι τον Φεβρουάριο του 2010 με προοδευτικά αυξανόμενο αριθμό οι φοιτητές έφτασαν τους 670.

Το Ταμείο Αρωγής φοιτητών υφίσταται ως ανεξάρτητη υπηρεσία με σκοπό την ηθική και υλική σε είδος ή σε χρήμα ενίσχυση των φοιτητών που αντιμετωπίζουν έκτακτες ανάγκες, όπως σοβαρές ασθένειες, οικονομικά και οικογενειακά προβλήματα. Αυτές κρίνονται κατά περίπτωση από την επιτροπή που διοικεί το ταμείο. Η γραμματεία του Ταμείου βρίσκεται στο κτίριο της Επιμελητείας της Πανεπιστημιακής Λέσχης, στον 3^ο όροφο, Ιπποκράτους 33. Από το 1976 έχει δοθεί αρωγή σε 4 μόνο φοιτητές του Τμήματος Νομικής. Τα έσοδα του Ταμείου του τρέχοντος οικονομικού έτους ανέρχονται σε 52.000 Ευρώ και προέρχονται από επιχορηγήσεις από χορηγίες και εισφορές. Το Ταμείο αφορά όλο το ΕΚΠΑ.

Υπάρχει ακόμη η μονάδα προσβασιμότητας των φοιτητών με αναπηρία (<http://access.uoa.gr> και email: access@uoa.gr). Περιλαμβάνει υπηρεσία καταγραφής των φοιτητών, υπηρεσία μεταφοράς τους, τμήμα ηλεκτρονικής προσβασιμότητας και τμήμα προσβασιμότητας στους χώρους. Τα τελευταία χρόνια έχουν τοποθετηθεί ράμπες στα περισσότερα σημεία εισόδων των κτιρίων, που επιτρέπουν την εύκολη πρόσβαση στους ανωτέρω φοιτητές. Από το Τμήμα Νομικής έχει ζητηθεί βοήθεια για την προσβασιμότητα από 2 μόνο φοιτητές.

Η Διεύθυνση Κληροδοτημάτων περιλαμβάνει ειδικό τμήμα υποτροφιών και βραβείων, το οποίο:

α) μεριμνά για την εκτέλεση των κληρονομιών, κληροδοσιών και δωρεών, εισηγούμενη επωφελή αξιοποίηση των ανωτέρω,

β) προκηρύσσει και διενεργεί διαγωνισμούς για υποτροφίες και βραβεία ελέγχοντας παράλληλα με τις σχολές και τους αρμόδιους καθηγητές την πρόοδο των επιτυχόντων,

γ) διατηρεί ειδικές καταστάσεις και βιβλία,

δ) συντάσσει ετήσιες εκθέσεις για τα πεπραγμένα και καταρτίζει στατιστικές.

Στεγάζεται στην οδό Χρ. Λαδά 6, 6ος όροφος.

Προϋπόθεση συμμετοχής των φοιτητών στα προγράμματα υποτροφιών είναι να οφείλουν μέχρι δύο μαθήματα από το προηγούμενο έτος σπουδών και να έχουν μέσο όρο βαθμολογίας στα υπόλοιπα μαθήματα τουλάχιστον «λίαν καλώς».

Το Γραφείο Διασύνδεσης του Πανεπιστημίου (<http://career-office.uoa.gr>) μεσολαβεί μεταξύ της πανεπιστημιακής κοινότητας και της παραγωγής με στόχο την ενημέρωση

των φοιτητών και των αποφοίτων για την προσφερόμενη αγορά εργασίας καθώς και τον επαγγελματικό προσανατολισμό τους.

Το Τμήμα Δημοσίων Σχέσεων σε συνεργασία με την ΕΦΕΕ συντονίζει διάφορα προβλήματα, ασχολείται με τον φοιτητικό τουρισμό με εκδρομές στο εσωτερικό και εξωτερικό, τις διεθνείς φοιτητικές σχέσεις διοργανώνοντας πολιτιστικές, μορφωτικές και ψυχαγωγικές εκδηλώσεις, διοργανώνει συνεστιάσεις φοιτητών, καθηγητών και διοικητικών, παρακολουθεί δημοσιεύματα και παρέχει πληροφορίες σε ημεδαπούς και αλλοδαπούς φοιτητές. Δεν διατίθενται στατιστικά στοιχεία για τους φοιτητές του Τμήματος.

Το Γραφείο Ευρέσεως Εργασίας Φοιτητών αποσκοπεί στη διευκόλυνση αυτών που έχουν ανάγκη να εργαστούν για να σπουδάσουν. Προς τούτο υποβάλλεται αίτηση και παρακολουθήση των αγγελιών που υπάρχουν στο Γραφείο. Εκεί παρέχονται πληροφορίες και για ανεύρεση κατοικίας. Τα δύο ανωτέρω Γραφεία βρίσκονται στον 4^ο όροφο της Πανεπιστημιακής Λέσχης.

Ο φοιτητές με προβλήματα όρασης, ακοής και ομιλίας υποστηρίζονται από την σχετική ειδική υπηρεσία του ΕΚΠΑ. Το Τμήμα πρέπει να τυποποιήσει διαδικασίες εξατομικευμένης υποστήριξης στο πλαίσιό του.

8.4. Οι υποδομές πάσης φύσεως που χρησιμοποιεί το Τμήμα

Το κτίριο της Σχολής ΝΟΠΕ, που βρίσκεται στην οδό Σίνα 3, μετά την πρόσφατη ανακαίνισή του, η οποία τελείωσε το 2006, παρουσιάζει πραγματικά μια εικόνα ενός σύγχρονου ευρωπαϊκού πανεπιστημίου. Διαθέτει ευρύχωρες και φωτεινές αίθουσες, μικροφωνικές εγκαταστάσεις, μηχανήματα προβολής, μοντέρνα έδρανα, θέρμανση και κλιματισμό, μετακινούμενους πίνακες και γενικά διάφορες ευκολίες που δημιουργούν ευχάριστο κλίμα και για διδάσκοντες και για τους διδασκόμενους. Το κτίριο αυτό δυστυχώς υπέστη σοβαρές ζημιές από τους «φοιτητές» που συμμετείχαν στις κατά καιρούς καταλήψεις. Επίκειται και η ολοκλήρωση της ανακαίνισης του παλαιού κτιρίου της Σόλωνος. Μετά την ολοκλήρωση το Τμήμα θα διαθέτει πλέον μια υπερσύγχρονη κτιριακή υποδομή. Για τα άλλα κτίρια βλ. αναλυτικά παραπάνω.

Το Πανεπιστημιακό Γυμναστήριο βρίσκεται στην Πανεπιστημιούπολη (Ανω Ιλίσια) όπου υπάρχουν πολλά και διαφορετικά αθλήματα στα οποία οι φοιτητές εγγράφονται κατά βούληση αξιοποιώντας τον ελεύθερο χρόνο τους. Αυτοί που έχουν υψηλές αθλητικές επιδόσεις λαμβάνουν μέρος στις αντιπροσωπευτικές ομάδες του Τμήματος και

αγωνίζονται σε διάφορα εσωτερικά, διαπανεπιστημιακά και διεθνή πρωταθλήματα. Η βράβευση για τους νικητές γίνεται με ειδική τελετή από τις πρυτανικές αρχές.

Το Διδασκαλείο Ξένων Γλωσσών με την από 3.3.1994 απόφαση της Συγκλήτου έγινε ανεξάρτητη ακαδημαϊκή μονάδα με 9μελές Διοικητικό Συμβούλιο. Διδάσκονταν παλαιότερα 28 και τελευταία 24 ξένες γλώσσες από 100 ωρομισθίους Καθηγητές. Οι φοιτητές του ΕΚΠΑ με χαμηλά δίδακτρα, 315 Ευρώ ετησίως, παρακολουθούν επί 6 ώρες εβδομαδιαίως την γλώσσα που επιθυμούν. Τα χρήματα προκαταβάλλονται και εισπράττονται από τον ΕΛΚΕ. Το Μουσικό Τμήμα έχει σκοπό τη μουσική μόρφωση των φοιτητών με μαθήματα χορωδίας, ορχήστρας και συναυλιών. Διοργανώνει συναυλίες, συμμετέχει σε εκδηλώσεις της επαρχίας και σε φεστιβάλ του εξωτερικού. Υπάρχει μεγάλη αίθουσα εκπαίδευσης, που είναι εξοπλισμένη με ειδικές ηχητικές εγκαταστάσεις, πιάνο, μουσική βιβλιοθήκη με έργα κλασικής και λαϊκής μουσικής, ταινιοθήκη, εγκαταστάσεις μηχανημάτων, μεγαφώνων, μαγνητοφώνων και ενισχυτών. Παραδίδονται μαθήματα κιθάρας, βυζαντινής μουσικής και μουσικής θεωρίας (Πανεπιστημιακή Λέσχη, 4^{ος} όροφος).

Ο Πολιτιστικός Όμιλος Φοιτητών (Πανεπιστημιακή Λέσχη, ημιώροφος) υποστηρίζει και προωθεί τις καλλιτεχνικές αρμοδιότητες των φοιτητών. Περιλαμβάνει 4 τομείς:

- α) θεατρικό,
- β) χορευτικό,
- γ) κινηματογραφικό και
- δ) φωτογραφικό.

8.4. Η αξιοποίηση νέων τεχνολογιών από τις διάφορες υπηρεσίες του Τμήματος (πλην εκπαιδευτικού και ερευνητικού έργου)

Όλα τα Σπουδαστήρια διαθέτουν scanners, fax, ηλεκτρονικούς υπολογιστές όπου οι φοιτητές μπορούν να χρησιμοποιούν το διαδίκτυο και μέσω της σελίδας των βιβλιοθηκών του ΕΚΠΑ <http://www.lib.uoa.gr> έχουν δυνατότητα πρόσβασης σε βάσεις δεδομένων νομικού περιεχομένου όπως αναφέρεται αναλυτικά ανωτέρω.

Το πρώτο δεκαήμερο από την έναρξη των μαθημάτων κάθε ακαδημαϊκού έτους διοργανώνονται σεμινάρια σχετικά με τις προσφερόμενες από τις βιβλιοθήκες υπηρεσίες.

Οι καταθέσεις των διπλωματικών και διδακτορικών διατριβών γίνεται στις εκάστοτε βιβλιοθήκες σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή. Το ηλεκτρονικό αντίγραφο καταχωρείται

στην ψηφιακή βιβλιοθήκη Γκρίζας Βιβλιογραφίας του ΕΚΠΑ που είναι διαθέσιμο μέσω του παγκόσμιου ιστού.

Ο νόμος επιβάλλει την κατάθεση των διδακτορικών διατριβών στο εθνικό αρχείο διδακτορικών διατριβών την ευθύνη της οποίας έχει το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης. Προς το παρόν την ευθύνη συγκέντρωσης έχει το Νομικό Σπουδαστήριο.

Η Αίθουσα Πολυμέσων διαθέτει Η/Υ που διευκολύνουν τους φοιτητές στην έρευνα που κάνουν μέσω internet. Η Αίθουσα αυτή περιέχει ότι πιο σύγχρονο επιβάλλει η εφαρμογή των νέων τεχνολογιών στη διάθεση των φοιτητών και συμβάλλει αποτελεσματικά στην εναρμόνιση του Τμήματος με τις αντίστοιχες Σχολές της αλλοδαπής.

8.5. Ο βαθμός διαφάνειας και η αποτελεσματικότητα στη χρήση υποδομών και εξοπλισμού

Ο βαθμός της διαφάνειας στη χρήση υποδομών και εξοπλισμού δεν μπορεί να προσδιοριστεί με ακρίβεια, δεδομένου ότι το Πανεπιστήμιο συχνά προμηθεύεται μηχανικό εξοπλισμό, εκτυπωτές, computers τα οποία παραδίδονται στα γραφεία ή στις βιβλιοθήκες που έχουν ζητηθεί, χωρίς να γίνει προηγουμένως έλεγχος και ζητηθούν τα σχετικά παραστατικά.

Για τα έξοδα της πρώτης εγκατάστασης κάθε νέου μέλους ΔΕΠ διατίθεται το ποσό των 735 Ευρώ το οποίο διαχειρίζεται ο ενδιαφερόμενος κατόπιν σχετικού εγκριτικού αιτήματος στην Οικονομική Υπηρεσία του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Οι Βιβλιοθήκες - Γραμματείες καταθέτουν το αίτημά τους για εξοπλισμό στο Πρωτόκολλο του Πανεπιστημίου με κοινοποίηση στην Τεχνική Υπηρεσία, όπου σπανίως πραγματοποιείται.

8.6. Διαφάνεια και αποτελεσματικότητα στη διαχείριση των οικονομικών πόρων

Η Γενική Συνέλευση του Τμήματος αποφάσισε από τον τακτικό προϋπολογισμό την κατανομή του ποσού των 138.270 Ευρώ της πίστωσης του οικονομικού έτους 2008 για τις δαπάνες εκπαίδευσης των φοιτητών ως ακολούθως:

- 17.361 Ευρώ ισόποσα για τους έξι Τομείς,
- 4.000 Ευρώ ισόποσα για τα Εργαστήρια Κοινωνικής Ασφάλειας, Υγείας και Πρόνοιας και Ποινικών και Εγκληματικών Ερευνών,
- 26.104 Ευρώ για την Γραμματεία του Τμήματος,

- 10.125 Ευρώ ισόποσα στους έξι Τομείς δηλ. 1.687,50 Ευρώ σε κάθε Τομέα για τις δαπάνες της επιστημονικής έρευνας.

Η Διεύθυνση Εκπαίδευσης και Έρευνας επιχορηγεί τα Προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών για την κάλυψη των δαπανών λειτουργίας τους με το ποσό των 45.000 Ευρώ το οποίο επί μία δεκαετία περίπου παραμένει σταθερό και κατανέμεται ισόποσα στους έξι Τομείς δηλ. 7.500 Ευρώ ο κάθε Τομέας.

Στον Β΄ Τομέα Ιδιωτικού Δικαίου τα χρήματα μοιράζονται μεταξύ των τριών γνωστικών αντικειμένων που περιλαμβάνει ο συγκεκριμένος Τομέας λαμβάνοντας το Εμπορικό Δίκαιο τα 2/3 του ανωτέρω ποσού και το Εργατικό Δίκαιο και η Πολιτική Δικονομία από 1/3 του ποσού.

Τα χρήματα αυτά καταναλώνονται με ευθύνη των Τομέων. Υπόλογοι για την διαχείριση των χρημάτων, είναι οι εκάστοτε Διευθυντές τους. Τα χρήματα διατίθενται για τις ανανεώσεις των συνδρομών των περιοδικών από τα Σπουδαστήρια, τις παραγγελίες καινούργιων βιβλίων, για αγορά γραφικής ύλης, μελάνης κλπ με αποδείξεις και τιμολόγια τα οποία συγκεντρώνονται και αποδίδονται στο τέλος κάθε ημερολογιακού έτους στην Οικονομική Υπηρεσία του ΕΚΠΑ.

Υπάρχουν ακόμη δωρεές σπανιότερα σε χρήμα και συχνότερα σε είδος (κυρίως βιβλίων λόγω θανάτου) στα Σπουδαστήρια.

Από την καταγραφή των ανωτέρω ποσών προκύπτει ότι υπάρχει διαφάνεια στη διαχείριση των οικονομικών πόρων. Δεν υπάρχει όμως επάρκεια των διατιθεμένων κονδυλίων, προκειμένου τα Σπουδαστήρια να προμηθεύονται τις νεότερες εκδόσεις των ελληνικών και κυρίως των ακριβών ξενόγλωσσων επιστημονικών βιβλίων, να πραγματοποιούν βιβλιοδεσίες και συντήρηση των παλαιότερων βιβλίων ώστε να διευκολύνουν τους φοιτητές στην αναζήτηση των στοιχείων που χρειάζονται στην περαιτέρω έρευνά τους.

9. Συμπεράσματα: θετικά και αρνητικά σημεία του Τμήματος

Επιγραμματικά ως συμπέρασμα ανά κατηγορία δεδομένων μπορούν να παρατηρηθούν τα ακόλουθα:

i) Πρέπει κατ' αρχάς να σημειωθεί ότι η παρούσα πλήρης καταγραφή επιχειρείται για πρώτη φορά στο Τμήμα. Η μεγαλύτερη δυσκολία ήταν η συλλογή και συστηματική ταξινόμηση του πολύ μεγάλου όγκου των δεδομένων, που έπρεπε να καταστούν αντικείμενο επεξεργασίας. Τη δυσκολία αυτή επέτεινε η απροθυμία ορισμένων μελών ΔΕΠ καθώς και ορισμένων φοιτητών να συνεργαστούν. Πάντως μεγάλος αριθμός μελών ΔΕΠ, καθώς και η πολύ μεγάλη πλειοψηφία των φοιτητών συνεργάστηκαν με θετικό πνεύμα. Είναι προφανές ότι ο όγκος των δεδομένων δημιούργησε δυσκολία και για μια πληρέστερη αποτίμηση. Στα θετικά συγκαταλέγεται πρωτίστως η δημιουργία μιας πολύ σημαντικής βάσης δεδομένων, τα οποία πρέπει πλέον να ενημερώνονται διαρκώς και να αποτελούν συνεχώς αντικείμενο μελέτης και ανάλυσης για τη βελτίωση της λειτουργίας του Τμήματος. Στα πολύ θετικά ιδιαίτερη θέση κατέχει η για πρώτη φορά συστηματική καταγραφή της άποψης των φοιτητών. Εφόσον υπάρχουν πλέον καταγεγραμμένες όλες οι δομές και οι διαδικασίες του Τμήματος, μπορεί να επιτευχθεί η τυποποίηση των τελευταίων και η ανασυγκρότηση των πρώτων, όπου κρίνεται ότι χρειάζεται.

ii) Αριθμός εγγεγραμμένων φοιτητών: ο αριθμός των εισακτέων είναι υψηλός για την υποδομή του Τμήματος. Το πρόβλημα επιτείνεται από την μετεγγραφή υπερβολικά μεγάλου αριθμού φοιτητών. Αντίθετα, ο αριθμός των προερχομένων από τις κατατακτήριες εξετάσεις είναι περιορισμένος, με αποτέλεσμα η πρόσβαση των πτυχιούχων άλλων Τμημάτων στο Τμήμα μας να είναι περιορισμένη, οι δε σχετικές εξετάσεις υπερβολικά αυστηρές.

iii) Η υποδοχή των φοιτητών στο πρώτο έτος χρειάζεται μεγαλύτερη οργάνωση, καθώς επίσης στη συνέχεια η εξατομικευμένη παρακολούθηση της προόδου τους στις σπουδές τους. Ευκαίριο είναι να θεσμοθετηθούν διαδικασίες παρακολούθησης και υποβοήθησης εκείνων που συναντούν δυσκολίες στην πρόοδο των σπουδών τους. Λόγω του μεγάλου αριθμού φοιτητών και της κακής αναλογίας διδασκόντων διδασκομένων δεν έχει μπορέσει ακόμη να υλοποιηθεί η νομοθετική πρόβλεψη για καθηγητή-σύμβουλο για κάθε φοιτητή. Χρειάζεται η θεσμοθέτηση ειδικών διαδικασιών για την παρακολούθηση και αποτίμηση των εξετάσεων ανά εξάμηνο συνολικά (π.χ. ποσοστά προσέλευσης στις εξετάσεις, αποτυχίας κλπ), αλλά και χωριστά ανά φοιτητή, καθώς και για την υποβοήθηση της ολοκλήρωσης των σπουδών των φοιτητών στο πλαίσιο της τετραετίας που προβλέπει ο νόμος ως κανονικό χρόνο φοίτησης. Χρειάζεται

αναδιάρθρωση της λειτουργίας των βιβλιοθηκών, ώστε και πλουσιότερες να καταστούν και να λειτουργούν όλη την ημέρα. Επισημαίνεται ότι οι βιβλιοθήκες των Τομέων, των Ινστιτούτων και των Εργαστηρίων του Τμήματος διαθέτουν συνολικά περίπου 100.000 τόμους βιβλίων και περιοδικών. Για την άντληση του μεγαλύτερου δυνατού οφέλους των φοιτητών ιδιαίτερη προτεραιότητα πρέπει να αποδοθεί στην επιτάχυνση της δημιουργίας Κεντρικής Βιβλιοθήκης, που έχει αποφασιστεί να γίνει στο κτίριο του Παλαιού Χημείου.

iv) Το πρόγραμμα σπουδών, προπτυχιακών και μεταπτυχιακών, που βρίσκεται ήδη σε τελική διαδικασία ριζικής αναθεώρησης, πρέπει να εκσυγχρονιστεί τόσο από την άποψη του αριθμού των παρεχομένων μαθημάτων, όσο και του περιεχομένου τους, με την υιοθέτηση συγχρόνων μεθόδων και την ενίσχυση της παρακολούθησης ολιγάριθμων σεμιναριακών (πρακτικών) μαθημάτων, καθώς και η μεγαλύτερη εξοικείωση των φοιτητών στη βιβλιογραφική έρευνα (περιορισμός της αποστήθισης και ανάπτυξη του πνεύματος πρωτοβουλίας). Χρειάζεται γι' αυτό επανεξέταση των μεθόδων διδασκαλίας. Πάντως, σήμερα στο Τμήμα καταβάλλεται προσπάθεια και σε ένα μεγάλο βαθμό επιτυγχάνεται η παροχή υψηλού επιπέδου νομικής παιδείας. Η παιδεία είναι γενική, θεωρητική και συγχρόνως πρακτικώς προσανατολισμένη, εθνική και διεθνής, υπηρετική της ιδέας της δικαιοσύνης. Το πτυχίο του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών τυγχάνει μιας θετικής υποδοχής στην κοινωνία. Σημαντικότερο και ενθαρρυντικό είναι όμως το στοιχείο ότι το Τμήμα αντέχει τη σύγκριση με αλλοδαπές αδελφές σχολές, ακόμη και τις διεθνώς πιο προβεβλημένες, ενώ το πτυχίο του Τμήματος είχε πάντοτε ιδιαίτερη αναγνώριση στις Νομικές Σχολές της Αλλοδαπής. Η διαπίστωση αυτή γίνεται κατ' επανάληψη. Οι απόφοιτοι μας είναι γενικά εφοδιασμένοι με γνώσεις, νομική σκέψη, νομική κατάρτιση και εποπτεία δικαίου.

v) Χωρίς να υποτιμηθεί η θεωρητική κατάρτιση των φοιτητών, χρειάζεται επίσης ενίσχυση η διασύνδεση των σπουδών με την αγορά εργασίας. Ευκαίιο θα ήταν επίσης να υπάρξει καλύτερη οργάνωση και διασύνδεση με το Τμήμα των πτυχιούχων μας.

vi) Τα μέλη ΔΕΠ και οι λοιποί διδάσκοντες του Τμήματος καλύπτουν ένα πολύ μεγάλο φάσμα γνωστικών αντικειμένων και παρά το μικρό αριθμό τους σε σχέση με τον αριθμό των φοιτητών αντεπεξέρχονται επιτυχώς στις διδακτικές τους υποχρεώσεις. Στο σημείο αυτό ευκαίιο είναι να δημιουργηθούν διαδικασίες διαρκούς παρακολούθησης και αποτίμησης σε επίπεδο Τμήματος των υποχρεώσεων των μελών ΔΕΠ. Ευκαίιο θα ήταν επίσης να ενισχυθεί η παρουσία των μελών ΔΕΠ στο Τμήμα και εκτός των ωρών διδασκαλίας, με συστηματική λειτουργία των γραφείων τους και συστηματική ανάμειξή τους στις διάφορες ακαδημαϊκές και διοικητικές διαδικασίες του Τμήματος. Οι

υποχρεώσεις προς το πανεπιστήμιο πρέπει να αποτελέσουν απόλυτη προτεραιότητα για τα μέλη ΔΕΠ.

vii) Ιδιαίτερα θετική αποβαίνει η απογραφή του επιστημονικού έργου των μελών ΔΕΠ-διδασκόντων, με παραγωγή πολύ σημαντικού όγκου βιβλίων, άρθρων, καθώς και συμμετοχή σε επιστημονικές εκδηλώσεις. Επίσης πολύ σημαντική είναι η διασύνδεση πολλών μελών ΔΕΠ-διδασκόντων με σημαντικά πανεπιστήμια του εξωτερικού. Επισημαίνεται επίσης στα πολύ θετικά σημεία η παροχή στο Τμήμα περίπου 35 μαθημάτων σε ξένη γλώσσα. Ο πυρήνας αυτός αξίζει να αναπτυχθεί σημαντικά. Μεγάλος αριθμός μελών ΔΕΠ-διδασκόντων έχει πολύ σημαντική συμμετοχή στην Ελλάδα και στο εξωτερικό στα διάφορα πολιτικά – κοινωνικά - πνευματικά δρώμενα, διασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό επιτυχώς τη διασύνδεση του Τμήματος με την Πολιτεία, την κοινωνία και τον πνευματικό κόσμο ευρύτερα.

viii) Το Τμήμα, ενόψει μάλιστα των διαφαινομένων οικονομικών περιορισμών (μη αυτόματη ανανέωση των θέσεων των αφυπηρετούντων), πρέπει να καταστρώσει και εφαρμόσει στρατηγική των κλάδων που επιθυμεί να προβάλλει και ενισχύσει, με επιλογή των γνωστικών αντικειμένων που πρέπει να προταχθούν.

ix) Η διοικητική υποδομή του Τμήματος λειτουργεί σε γενικές γραμμές με τρόπο ικανοποιητικό, χρειάζεται όμως ενίσχυση τόσο σε επίπεδο κεντρικής γραμματείας λόγω αποχωρήσεων και αποσπάσεων καθώς και σε ένα Τομέα, ο οποίος εξυπηρετείται μερικώς μόνον από διοικητική υπάλληλο άλλου Τομέα. Ο αριθμός των βιβλιοθηκονόμων είναι μεν συνολικά ικανοποιητικός, η έλλειψη όμως κεντρικής βιβλιοθήκης δεν επιτρέπει την επαρκή αξιοποίηση τους.

x) Η χρηματοδότηση του Τμήματος δεν είναι ικανοποιητική και πρέπει αφενός το Υπουργείο να ενισχύσει τη χρηματοδότηση του αφετέρου πρέπει το Τμήμα να δημιουργήσει ομάδες που θα φέρουν Ερευνητικά χρηματοδοτούμενα προγράμματα για να καλύψει τις ανάγκες του. Σημειώνεται ότι στο Τμήμα υπάρχει μια μεγάλη υποδομή για τη δημιουργία οπτικοακουστικού υλικού που όμως δεν την εκμεταλλεύεται λόγω έλλειψης χρηματοδότησης. Επίσης, το Τμήμα πρέπει να μελετήσει την εισαγωγή του θεσμού της «Έδρας με προίκα» (θεσμοθέτηση της «endowed chair»), που επιτρέπει την αυτοτελή χρηματοδότηση συγκεκριμένου γνωστικού αντικειμένου από εξωτερικούς φορείς, με ανάθεση της σχετικής ευθύνης σε συγκεκριμένο μέλος ΔΕΠ, κατά το πρότυπο των αγγλο-αμερικανικών πανεπιστημίων.

Η λειτουργία του Τμήματος, που στηρίζεται σε μια παλαιά, στερεή και πλούσια παράδοση, επιτρέπει την απόδοση σημαντικού ακαδημαϊκού και ερευνητικού έργου, με

αποτελέσματα αρκετά ικανοποιητικά σε πολλούς τομείς. Χρειάζεται σήμερα έναν εκσυγχρονισμό και μια ανανέωση, με νέα πνοή και όραμα για το μέλλον. Το Τμήμα καλείται να καταρτίσει βραχυπρόθεσμο και μεσοπρόθεσμο σχέδιο δράσης για την άρση των αρνητικών σημείων και την ενίσχυση των θετικών του, καθορίζοντας προτεραιότητες με βάση τις δυνατότητές του. Είθε η παρούσα αποτίμηση να συμβάλλει προς την κατεύθυνση αυτή.